

അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹം

ശാരിരസ്ഥാനം.

— ൧൭ —

കെ. വി. അ.

ശ്രീഃ.

അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹം ശാരിരസ്ഥാനം.

“ലീലാപുവം”

എന്ന ഭാഷാവ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടിയത്.

വ്യാഖ്യാതാവ്:
കെ. വാസുദേവൻ മുസ്സത്.

തൃശ്ശിവപേരൂർ
ഭാരതവിലാസം അച്ചുകൂടത്തിൽ
അച്ചടിച്ചത്.

1100.

വില് ഉറപ്പിക ഒന്ന്.

പകർപ്പവകാശം ടി. അച്ചുകൂടത്തിലേക്കുള്ളതാകുന്നു.

വിഷയാനുകൂലം.

അദ്ധ്യായം.	വിഷയം.	ഭാഗം.
1. പുത്രകാമീയം	...	1_31
2. ഗർഭാവക്രാന്തി	...	31_56
3. ഗർഭോപചരണീയം	...	56_74
4. ഗർഭവ്യാപത്ത്	...	74_97
5. അജ്ഞാവിദാഗം	...	97_128
6. സിരാവിദാഗം	...	129_148
7. മർമ്മവിദാഗം	...	149_163
8. പ്രകൃതിഭേദീയം	...	163_183
9. വികൃതിവിജ്ഞാനീയം	...	183_192
10. വികൃതേഹാവിജ്ഞാനീയം	...	192_199
11. വികൃതവൃദ്ധിവിജ്ഞാനീയം	...	200_212
12. ഭൂതാദിവിജ്ഞാനീയം	...	212_228

മുഖവുര .

ശ്രീപരാഹ്സാചാര്യകൃതമായ “അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹം”ത്തിന്റെ സൂത്രസ്ഥാനം മിസ്റ്റർ കെ. ഖാസുദേവൻമുസ്സതിനാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട “ലീലാപ്തം” എന്ന ഭാഷാപ്രാചുര്യത്തോടുകൂടി, ഭാരതവിലാസം അച്ചുകൂടത്തിൽനിന്ന് ഇതിനു മുഖ്യതന്നെ അച്ചടിച്ചു പ്രസിദ്ധംചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതിനെത്തുടർന്നുകൊണ്ട് ശരീരസ്ഥാനവും ഇതാ ലീലാപ്തപ്രാചുര്യത്തോടുകൂടിത്തന്നെ പ്രസിദ്ധംചെയ്യുന്നു എന്നത് ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ സാക്ഷാത്കം പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നവർക്കു സന്തോഷകരമായ ഒരു സംഗതിയാണ്.

ശരീരത്തിന്റെ ഉൽപ്പത്തിമുതൽ മരണംവരെയുള്ള ഭാവങ്ങളെ വിവരിക്കുന്നതാകകൊണ്ടാണ് “ശരീരസ്ഥാനം” എന്ന് ഈ സ്ഥാനത്തിനു നാമകരണം ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. ഈ സ്ഥാനത്തിൽ പന്ത്രണ്ട് അദ്ധ്യായങ്ങളാണുള്ളത്. ഈ പന്ത്രണ്ടദ്ധ്യായങ്ങളിലടങ്ങിയിട്ടുള്ള സംഗതികൾ “അഷ്ടാംഗഹൃദയം”ത്തിൽ ആറദ്ധ്യായങ്ങളെക്കൊണ്ടു ആചാര്യൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളു. ഈ ഏകസംഗതികൊണ്ടുതന്നെ പ്രസ്തുതമായ “സംഗ്രഹം”ത്തിലെ ശരീരസ്ഥാനത്തിനുള്ള വിഷയപുത്തി ഏവരായും ഉപഹൃതമാകുന്നു.

ഈ ശരീരസ്ഥാനം വൈദ്യന്മാരും വിദ്യാർത്ഥികളും മന്ത്രമല്ല, പ്രായേണ ഏല്ലാ ശ്രീപുരുഷന്മാരും പഠിച്ചറിയാണ്ടു വിഷയങ്ങളെക്കൊണ്ടു പുണ്യമായിട്ടാണിരിക്കുന്നത്. വിശേഷിച്ച് പത്രകാമീയം, ഗർഭാവക്രാന്തി, ഗർഭോപചരണീയം, ഗർഭവ്യാപത്ത് എന്നു ആദ്യത്തെ നാലദ്ധ്യായങ്ങളിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള സംഗതികൾ ദാമ്പത്യജീവിതത്തിൽ ഏറ്റെടുത്തിരിക്കുന്ന സകലശ്രീപുരുഷന്മാരും വായിച്ചു പഠിക്കേണ്ടതാണ്.

ശരീരത്തിലുള്ള അംഗങ്ങൾ, മർമ്മങ്ങൾ, സിരകൾ മുതലായവയെപ്പറ്റിയ നിരൂപണത്തിൽ ആയുർവ്വേദചാര്യന്മാരുടെ ദൃഷ്ടി

ഏതുത്തോളം സൂക്ഷ്മമായി ചെന്നിരുന്നു എന്ന് ഈ സ്ഥാനംകൊണ്ട് അറിയാവുന്നതാണ്. അംഗപരീക്ഷയുടെ വിഷയത്തിൽ ശവപരിശോധന നടത്തുവാൻ ഉപദേശിക്കുന്ന ആചാര്യൻ, ആയുർവ്വേദത്തെ അപൂർണ്ണമെന്നും ശാരീരഭാഗത്തിൽ വികലമെന്നും പറയുന്ന പാശ്ചാത്യവൈദ്യന്മാരുടെ പ്രശംസക്കുപോലും പാത്രമാകുന്നുണ്ടെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ഏറ്റവും ഗഹനവും വിഷയപൂർണ്ണവുമായ ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ വ്യാചാരിക്കുന്നതിൽ വ്യാചാരാവ് “ഇന്ദ്ര”വ്യാചാരാവിനെത്തന്നെയാണ് അവലംബിച്ചിട്ടുള്ളത്. വ്യാചാരനെ സ്ഥാപിപ്പലാകന്യാശ്വന പരിശോധിച്ചതിൽ ഇതു പാടുള്ളേടത്തോളം ലളിതമായിരിക്കുന്നതുകൂടാതെ ഇന്ദ്രവ്യാചാരാവിന്റെ അഭിപ്രായങ്ങളെ വിശദീകരിക്കുവാൻ ഏറക്കുറവു ഉപകരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ടെന്നു കണ്ടിരിക്കുന്നു.

ആയുർവ്വേദഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ, ഔഷധങ്ങളുടെ ഭാഷാപര്യായം പറയുന്ന സംഗതിയാണ് പ്രായേണ വൃദ്ധവൈദ്യന്മാരെപ്പോലും വിഭ്രമിപ്പിക്കുന്നതായ ഒരംശം. ആ വിഷയത്തിൽ നൈഘണ്യകന്മാര ആശ്രയിക്കുകയേ നിവൃത്തിയുള്ളൂ എന്ന നിലയിലാണിരിക്കുന്നത്. ഈ വ്യാചാരാവ് പല നിഘണ്യകളേയും ആശ്രയിച്ചിരിക്കയാൽ ചില പര്യായങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ അല്പാല്പമായ അഭിപ്രായഭേദത്തിന് ഇടവന്നേക്കാവുന്നതാണ്.

ഈ ശാരീരസ്ഥാനത്തെപ്പോലെ തന്നെ, ബാക്കിയുള്ള നിരോധനം മുതലായ സ്ഥാനങ്ങളേയും ക്രമേണ വ്യാചാരിക്കുവാൻ മിസ്റ്റർ മുസ്സതും പ്രസിദ്ധനായ ചാർത്തവിലാസം അച്ചുകൂടക്കാരും ശ്രമിച്ചു കണ്ടാണു ഗ്രഹിക്കുകയും, ആ ഗ്രന്ഥം വിജയകരമായി വരുവാൻ പ്രാർത്ഥിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

തൃശ്ശിവപേരൂർ,
മുഹമ്മദ് കുറോറു മ.ന.

}

എന്ന്
തൃശ്ശിവപേരൂർ തയ്യാട്ട്
വാസുദേവൻ മുസ്സ.

അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹം.

ശരീരസ്ഥാനം.

(ലീലാപ്തപദ്യാഖ്യാസഹിതം)

പ്രഥമോദ്ധ്യായഃ.

അഥാതഃ പുത്രകാമീയമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യമഃ ।
ഇതിഹസ്യാഹാരത്രയോദയോ മഹഷ്ടയഃ ॥

വ്യാഖ്യാനപ്രാരംഭഃ.

ഗുരുവരചരണയുഗാരണ്ഡ-
സരസിജവിസ്മയരചരാശചരമരണഃ ।
മാമകമാനസഹംസം
മേദുരഃമാദോദയം കുരുതാൽ ॥

ആദ്യത്തെ സ്ഥാനത്തിൽ തന്ത്രകാരൻ സർവ്വതന്ത്രവ്യാപകങ്ങളായ അർത്ഥങ്ങളുടെ സൂത്രണം ചെയ്തുവല്ലോ. ആ അർത്ഥങ്ങൾ ഈ തന്ത്രത്തിൽ എല്ലാ ഘട്ടങ്ങളിലും ആവശ്യമുള്ളവയാണ്; ഓരോ ഘട്ടത്തിലും പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം പറയുക എന്നുവെച്ചാൽ തന്ത്രകാരനും ശിഷ്യന്മാർക്കും വലിയ ക്ലേശം നേരിടും; അതുകൊണ്ടാണ് അവയെ സൂത്രണംചെയ്തത്. ശേഷമുള്ള സ്ഥാനങ്ങളിൽ പ്രഥമസൂത്രീതമായ അർത്ഥസമൂഹത്തെ വിസ്തരിക്കുകയാണു ചെയ്യുന്നത്. ഈ തന്ത്രത്തിൽ പ്രാധാന്യേന ഉപേയമായിട്ടുള്ളത് ശരീരവും തദധിഷ്ഠാതൃഭൂതമായ ആയുസ്സുമാകയാൽ ദ്വിതീയസ്ഥാനത്തിങ്കൽ ശരീരത്തെയാണു വിഷയീകരിച്ചിട്ടുള്ളത്. ശരീരസ്ഥാനത്തിൽ ആദ്യം ചെയ്യേണ്ടതു ശരീരസ്വരൂപനിർണ്ണയമാകുന്നു. ശരീര

സ്വരൂപപ്രാപ്തി ജനനത്തിന്നധീനമാണ്. ജനനമാകട്ടേ അതിന്നുള്ള കാരണങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു. ജനനകാരണങ്ങളിൽ പ്രാധാന്യം പിതാവിന്നാണ്. ആകയാൽ ആദ്യം പിതാവിന്റെ അനുഷ്ഠേയത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നതിന്നായിട്ട് ആദ്യത്തെ അല്പായം ആരംഭിക്കുന്നു. അഥാ ഇതി—അനുന്ദരം പുത്രകാമീയമെന്നു പേരായ അല്പായത്തെ പറയുവാൻപോകുന്നു. ആര്യോദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു, പുത്രകാമീയം=പുത്രകാമന്മാർക്കു ഹിതം (അതായതു പുത്രപ്രാപ്തിയായ പ്രദർശകതേജന ഹിതകരം) ആയിട്ടുള്ളത്; പുത്രകാമന്മാർ=പുത്രനെ ഇച്ഛിക്കുന്നവർ; എന്നു അല്പായസംജ്ഞയുടെ അർത്ഥം.

അഥ വലു പുമാനേകവിംശതിവർഷം കന്യാമതുല്യഗോത്രം തുല്യാഭിജനാമസഞ്ചാരിരോഗകുലപ്രസൂതം രൂപശീലലക്ഷണസംപന്നാമന്ത്രനാവിനഷ്ടഭാരതൗഷ്ഠകണ്ഠനാസാനഖകേശസ്മനീം മുദ്രമരോഗപ്രകൃതിമകപിലാമപിംഗലാമഹിനധിരാംഗീം പോശേവ ഹിദേശീയാമമരഭൂജഗന്ധസരിഭവലവുഷ്പക്ഷിനക്ഷത്രാന്ത്യപ്രേഷ്യഭീഷണകനാമാന്യനഭചന്ദനീമനഃഖാമനിന്ദ്രാമനിന്ദ്രേണ വിധിനോഭേമേൽ॥

സാ—‘അഥ’ എന്നതിന്നു മൗഢമർത്ഥം. ഏകവിംശതിവർഷം, അതായതു ഇരുപത്തൊന്നുവയസ്സു ചെന്ന പുരുഷൻ ലോകാചാരത്തിന്നു വിരോധമല്ലാത്ത വിധിയനുസരിച്ച് കന്യകയെ വിവാഹംചെയ്യണം. വിവാഹംചെയ്യപ്പെടുന്ന കന്യക ഗോത്രം ഒന്നായിട്ടുള്ളവളായിരിക്കരുതു. ഗോത്രം എന്നാൽ വന്ദിഷ്ടഗോത്രം, വിശ്വപമിത്രഗോത്രം എന്നു തുടങ്ങിക്കാരോ ഗ്രാമികളുടെ നാമത്തോടുകൂടി ലോകത്തിൽ പ്രസിദ്ധമായ വംശമെന്നർത്ഥം. തുല്യമായ അഭിജനത്തോടുകൂടിയവളായിരിക്കയും വേണം. അഭിജനം=കുലം. ധനം, നടവടിമുതലായതുകൊണ്ടു തന്റെ തറവാടിനോടു തുല്യമായ തറവാട്ടിൽനിന്നുവേണം കന്യകയെ വിവാഹംചെയ്യാനെന്നു സാരം. അപ്രകാരംതന്നെ കന്യക അസഞ്ചാരിരോഗകുലപ്രസൂതം (=കഷ്ടമുതലായ പകർച്ചവ്യാധികളില്ലാത്തകുലത്തിൽ പിറന്നവൾ) യുമായിരിക്കണം. നല്ല രൂപഗുണം, സൽസംഭാവം, ശുഭലക്ഷണങ്ങൾ എന്നിവയോടുകൂടിയവളുമായിരിക്കണം. അന്ത്രനങ്ങളായും അവിനഷ്ടങ്ങളായും ഇരിക്കുന്ന പല്ല്, ചുണ്ട്, കാത്, മുക്ക്, നഖം, കേശം, സ്മനം എന്നിവയോടുകൂടിയവളുമായിരിക്കണം. ദന്താഭികൾ ഉണ്ടായിട്ടില്ലാത്തവളോ ഉണ്ടായിട്ടു നശിച്ചവളോ ആയിരിക്കരുതെന്നു സാരം. അപ്രകാ

രംതന്നെ മുദ്ര(-ശരീരംകൊണ്ടും സ്വഭാവംകൊണ്ടും മുദ്രപമുളവൾ) ആയിരിക്കുകയും വേണം. അരോഗപ്രകൃതിയായിരിക്കുകയും വേണം. കപി ല (പീഠലോഹിതം) നിറമോ പിംഗല (അരുണലോഹിതം) നിറമോ ഉള്ളവളായിരിക്കരുത്. കൈ, കണ്ണ്, വിരൽ മുതലായ അംഗങ്ങൾ ഹി നങ്ങളായോ അധികങ്ങളായോ ഉള്ളവളായിരിക്കരുത്. പാദശവർഷ ഭേദീയ (=ഏകദേശം പന്ത്രണ്ടുവയസ്സുപെന്നാവൾ) ആയിരിക്കുകയും വേ ണം. അപ്രകാരംതന്നെ അമരാദിനാമങ്ങളെ വർഗ്ഗീകരിക്കാവളായിക്കു ണം. അമരനാമങ്ങൾ=ശചീ, സാമസ്രാക്ഷീ, ഉമാ, ലക്ഷ്മീ മുതലായ പേ രുകൾ. ഭുജനനാമങ്ങൾ=ശോധാ, തക്ഷകീ മുതലായ പേരുകൾ. സരി ന്നാമങ്ങൾ=ഗംഗാ, യമുനാ, സരസ്വതീ തുടങ്ങിയ പേരുകൾ. അചല നാമങ്ങൾ=മേരുമലയവിസ്തൃതികളായ പേരുകൾ. വൃക്ഷനാമങ്ങൾ= മധുകികാ, ബദരീ, ശമീ മുതലായ പേരുകൾ. പക്ഷിനാമങ്ങൾ=ഹംസീ, വലാകാ, ചകോരീ, കോകിലാ മുതലായ പേരുകൾ. നക്ഷത്രനാമ ങ്ങൾ=രോഹിണീ, രേവതി, മലാ മുതലായ പേരുകൾ. അന്ത്യനാമ ങ്ങൾ=അന്ത്യജാതിക്കാരായ രജകചണ്ഡാലാദികളുടെ ഇടയിൽ പ്രസി ങ്ങളായ പേരുകൾ. പ്രേച്ഛനാമങ്ങൾ=ദാസന്മാർ ശിപ്പികൾ തുട ന്ങ്ങിയവരിൽ പ്രസിദ്ധങ്ങളായ പേരുകൾ. ഭീഷണകനാമങ്ങൾ=കേൾ ക്കുന്നവർക്കു ഭയംതോന്നിക്കുന്ന അസ്ത്യാവലിമുതലായ പേരുകൾ. മേൽ പറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള പേരുകളോടുകൂടിയവളെ വിവാഹംചെയ്യരുതെന്നു സാരം. അപ്രകാരം അനഘ (=നിദോഷ)യും അനിന്ദ്യയുമായിരിക്കുന്ന കന്യകയെവേണം വിവാഹംചെയ്യാൻ.

തസ്യോഽഷോഡശവർഷായാം പഞ്ചവിംശതിവർഷഃ പുരുഷഃ പൂത്രം പ്രയതേ | തദേ ഹി തൗ പ്രാപ്തവീര്യൗ വീര്യാനപി തമപത്യം ജനയതഃ | ഈനപഞ്ചവിംശതിവർഷേണോഷോഡശവ ഷായാമാഹിതോ ഗർഭഃ കക്ഷിസ്ഥ ഏവ വിനാശമാപ്നയാല്പോയ ബലാരോഗ്യവിഭവോ വാ സ്യാദികലേന്ദ്രിയേ വാ | ഋതചാദ്യേ ച രാത്രിത്രയേ തഥാ ദുഷ്ടേ ശുക്ലാന്തവ ഇതി॥

സം-മേൽപ്രകാരം വേർകുറച്ചു കന്യകക്കു പതിനാറുവയസ്സ് പ്രായമായാൽ അപ്പോഴു് ഇരുപത്തഞ്ചുവയസ്സു പ്രായമായെന്നായ പു രുഷൻ അവളിൽ പുത്രോൽപാദനത്തിനായി പ്രയത്നംചെയ്യണം. ഇ ങ്ങിനെ വയസ്സ് ക്ലീപ്തപ്പെടുത്തുവാൻ കാരണമെന്നെന്തെ പറയുന്നു. ത രദി-അപ്പോൾ, അതായതു ഭാര്യക്കു പതിനാറു ഭർത്താവിന്നിരുപത്തു

ഞ്ചം വയസ്സുകമ്പോൾ, ആ ദമ്പതിമാർ വീഴ്ചാതിശയത്തോടുകൂടിയവരായും വീഴ്ചാനപിതമായ സന്താനത്തെ ഉൽപാദിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും. ഇതപത്തഞ്ചുവയസ്സിൽ കുറഞ്ഞവനായ പുരുഷൻ പതിനാറുവയസ്സിൽ കുറഞ്ഞവളായ സ്ത്രീയിൽ ഗഭോൽപാദനംചെയ്താൽ ആ ഗഭം ചിലപ്പോൾ കക്ഷിയിൽ കിടന്നുതന്നെ വിനാശത്തെ പ്രാപിക്കുകയും, ചിലപ്പോൾ ആയുസ്സും ബലവും ആരോഗ്യവും വിഭവവും കുറഞ്ഞിരിക്കുകയും, ചിലപ്പോൾ ഒന്നോ അധികമോ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കു വൈകല്യത്തോടുകൂടിയതായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്യും. ദമ്പതിമാരുടെ വയസ്സുകുറവുകൊണ്ടുമാത്രമല്ലാ ഇങ്ങിനെ വരുള്ളു എന്നു പറയുന്നു. ഭൂതാവിതി—സ്ത്രീ ഭൂതവായിട്ട് ആദ്യത്തെ മൂന്നു രാത്രിയിലും, അപ്രകാരംതന്നെ പുരുഷന്റെ ശുക്ലവും സ്ത്രീയുടെ രക്തവും ആഹാരവിഹാരാദികളെക്കൊണ്ട് വാതാദിഭോഷങ്ങളാൽ ദുഷ്ടമായിരിക്കുമ്പോഴും ആധാനംചെയ്യപ്പെട്ട ഗർഭവും മേൽപ്രകാരം കക്ഷിസ്ഥമായിട്ടുതന്നെ നശിക്കുക മുതലായവയോടുകൂടിയതായിഭവിക്കും.

അനന്തരം ശുക്ലാന്തവങ്ങൾ എന്നുവെച്ചാൽ എന്താണെന്നും, അവ എങ്ങിനെ ഗർഭജന്മാദികളിൽ ഉപകരിക്കുമെന്നും, അവയ്ക്ക് എങ്ങിനെ ഉപാലാതം ഭവിക്കുമെന്നും പറയുന്നു:—

തത്രാഹാരസ്യ സമ്യക്പരിണതസ്യ ക്രമാനുജ്ഞാനമനുപ്രപ്തസ്യ സാരഃ ശുക്ലസംജ്ഞാം ലഭതേ । തത്തു ക്ഷീര ഇവ സപ്തിരിക്ഷുരസ ഇവ ഗുഡഃ ശരീരേ ശുക്ലധരാം കലാമാശ്രിത്യസ്രുതം സപ്താംഗവ്യാപിതയാ സ്ഥിതമ് । വിശേഷതശ്ച മജ്ജമുഷ്ടസുനേഷു । ഹഷോഭീരിതന്തു സംഘട്ടനേന ഹൃദയാവേശാൽ പിണ്ഡീഭൂതമംഗാഭംഗാൽ പ്രവർത്തതേ । തൽ സൌമ്യം സ്തിഷ്ഠം ഗുരു ശുക്ലം മധുഗന്ധി മധുരം പിച്ഛിലം ബഹു ബഹളം ചൂതതൈലകുഷ്ഠദ്രാസ്യതമവണ്ണഞ്ച ശുക്ലം ഗഭാധാനയോഗ്യം ഭവതി ।

സാ—ചതുർവിധമായ ആഹാരവും ഭവിച്ച് വഴിപോലെ പരിണാമത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ടു ധാതുക്കളിലുള്ള അഗ്നിയെക്കൊണ്ടും ജഠരാഗ്നിയെക്കൊണ്ടും രസാദിധാതുക്കളിൽ ഓരോന്നിലും ക്രമേണ നയിക്കപ്പെട്ടു മല്ലോ. അങ്ങിനെ ക്രമത്തിൽ ധാതുക്കൾതോറും പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതായ ആഹാരം മജ്ജധാതുവിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ടാൽ ആ ആഹാരത്തിന്നു യാതൊരു സാരമുണ്ടോ അതുതന്നെയാണ് ശുക്ലം എന്ന സംജ്ഞയെ പ്രാപിക്കുന്നത്. ഈ ശുക്ലമെന്നതു മുകളിൽ പറയുവാൻ പോ

കുന്നതാഴ ശുക്ലധരാ എന്ന കചയെ ആശ്രയിച്ച് സുതമായി ഭവിച്ചിട്ട് സർപ്പാംഗങ്ങളിലും വ്യാപിച്ചു നിചയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ദിഷ്ടാന്തം പറയുന്നു. ക്ഷീര ഇതി-പാലിൽ നെയ്യ് യാതൊരുപ്രകാരമോ അതുപ്രകാരവും കരിമ്പിൻനീരിൽ ശർക്കര യാതൊരുപ്രകാരമോ അതുപ്രകാരവും ആണ് ദേഹത്തിൽ ശുക്ലം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. പാലിൽ നൈകാണപ്പെടുന്നില്ലെങ്കിലും ക്രിയാസംസ്കാരാദികളെക്കൊണ്ട് അത് അഭിവ്യക്തമായിത്തീരുന്നു. അതുപോലെതന്നെ കരിമ്പിൻനീരിൽ ശർക്കരയും. ഇങ്ങിനെതന്നെ ദേഹത്തിൽ സർപ്പാംഗ വ്യാപിയായും ദേഹസ്ഥിതമായ അവസ്ഥയിൽ അഭ്യശ്ചമായും എന്നാൽ ക്രിയാസംസ്കാരാദിപശാൽ അഭിവ്യക്തമായിത്തീരാവുന്നവിധത്തിലും ആണ് ശുക്ലം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതെന്നു സാരം. പാൽ മുതലായവയിൽ നൈ മുതലായവയുടെ അസ്തിത്വം അനുമാനലഭ്യമായതുപോലെ പ്രകൃതത്തിൽ ദേഹത്തിൽ ശുക്ലത്തിന്റെ അസ്തിത്വവും കണ്ടുകൊൾക. അഥവാ ഈ ദിഷ്ടാന്തം കായ്കാരണമാത്രത്തിങ്കലാണെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഈ ശുക്ലം ദേഹത്തിങ്കൽ സർപ്പാംഗവ്യാപ്തമാണെന്നിരിക്കിലും മജ്ജ, വൃഷണം, സ്തനം എന്നിവയിൽ ഇതു വിശേഷിച്ചും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ട്. ഏവംഭൂതമായ ശുക്ലം അംഗനാസന്ധോഗത്തിങ്കൽ ഹൃത്താൽ ഉദീരിതമായി സംഘട്ടനം ഹേതുവായി ഹൃദയത്തെ ആവേശിച്ച് പിണ്ഡീഭൂതമായിട്ട് എല്ലാ അംഗങ്ങളിൽനിന്നും പ്രവർത്തിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള ശുക്ലം സൗമ്യസ്തിശ്വാഭിഗുണയുക്തമായിത്തന്നാൽ അതു ഗർഭാധാനയോഗ്യമായി ഭവിക്കുന്നു. സൗമ്യം=സോമഗുണഭൂതിയും. സ്തിശ്വം=മെഴുക്കുള്ളത്. ഗുത=ഹൃനമുള്ളത്. മധുഗന്ധി=തേനിന്റെ ഗന്ധപോലെയിരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടുകൂടിയത്. മധുരം=മധുരരസത്തോടുകൂടിയത്. പിച്ഛിലം=വഴുപ്പുള്ളത്. ബലം=വളരെയുള്ളത്. ബാഹുളം=നാതിഹൃനം. ഏത.....വണ്ണം=നൈ, എണ്ണ, തേൻ ഇവയിലൊന്നിന്റെ വണ്ണംപോലെയിരിക്കുന്ന വണ്ണത്തോടുകൂടിയത്. ഏതദപിപരീതമായിത്തന്നാൽ ആ ശുക്ലം ഗർഭാധാനത്തിന്ന് അയോഗ്യമാണെന്നും ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്.

ഇപ്രകാരം ശുക്ലത്തിന്റെ സ്വരൂപം പറഞ്ഞിട്ട് ഇനി ആന്തരത്തിന്റെ സ്വരൂപത്തെപ്പറയുന്നു:—

തഥാ രക്തമേവ ച സ്രീണം മാഃസ മാഃസ ഗർഭകോഷ്മരപ്രാപ്യ ശൃംഗം പ്രവർത്തമാനമാത്മവമിത്യാഹുഃ । അതിപ്രസംഗേ നാനുതാപ്താതാ വാ തദേവാസൃഗരം പ്രരോ വ്യാപദഞ്ച രക്തയോ

നിസംജ്ഞാം ലഭ്യേ । തത്സാധനേ രക്തപിത്തചികിത്സിതം ഗു
ഹ്യരോഗപ്രതിഷേധം ചേഷേത ॥

സാ.—അപ്രകാരംതന്നെ സ്ത്രീകൾക്കു മാസംതോറും പ്രവർത്തിക്കുന്നതായ രക്തത്തെത്തന്നെ ആചാര്യന്മാർ ആർത്തവമെന്നു പറയുന്നു. എങ്ങിനെയാിരിക്കുന്നതായ രക്തമെന്നുവെച്ചാൽ പറയുന്നു. ഗർഭകോഷ്മിതി-സ്ത്രീകളുടെ ഭോമത്തിൽനിന്നെല്ലാം പുറപ്പെട്ട് ഗർഭകോഷ്മത്തെ പ്രാപിച്ച് മാസംതോറും മൂന്നുദിവസം ബഹിഃപ്രവർത്തിക്കുന്നതായ രക്തത്തെയാണ് ആർത്തവമെന്നു പറയുന്നത്. രക്തം കേവലം ബഹിഃപ്രവർത്തിക്കുകമാത്രം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് അതിന്ന് ആർത്തവമെന്ന സംജ്ഞ ലഭിക്കുന്നില്ല. ആർത്തവശബ്ദത്തിന്ന് ഋതുവികൽ ഭവിക്കുന്നതെന്നാണർത്ഥം. ഋതു എന്നുവെച്ചാൽ റിഷിക്തമായ ബീജത്തിന്റെ ഫലപ്രസവത്തിന്നനുഗുണമായ കാലമാകുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള ഋതുവികൽ ആദ്യത്തെ മൂന്നുദിവസം രക്തം തീച്ചയായും ബഹിഃപ്രവർത്തിക്കുന്നതാകുന്നു. എന്നാൽ അതുതന്നെ അതിയായിട്ട് ഋതുകാലത്തിങ്കലോ അങ്ങിനെയല്ലാത്ത കാലത്തിങ്കലോ പ്രവർത്തിക്കുന്നതായാൽ അസൃഗരം, പ്രഭം എന്നുമുതലായ സംജ്ഞയെ ലഭിക്കുന്നു. ഇതിന്റെ ലക്ഷണം മുക്കളിൽ പറയപ്പെടും. ഋതലക്ഷണമാകട്ടേ ഇവിടെത്തന്നെ അടുത്തു പറയപ്പെടും. ഇനി രക്തത്തിന്റെ അതിപ്രവൃത്തിയുള്ള ചികിത്സയെ പറയുന്നു. തത്സാധന ഇതി—അതിന്റെ അതായതു അസൃഗരത്തിന്റെ സാധനത്തിങ്കൽ രക്തപിത്തത്തിനുള്ള ചികിത്സയേയും ഗുഹ്യരോഗപ്രതിഷേധത്തേയും നോക്കേണ്ടതാണ്. യോനിയിൻകൂടെയുള്ള രക്തത്തിന്റെ അതിപ്രവൃത്തി ചിലപ്പോൾ രക്തപിത്തമായും മറ്റു ചിലപ്പോൾ ഗുഹ്യരോഗങ്ങളിലൊന്നായും പരിണമിക്കുമെന്നും ആകയാൽ അതിന്ന് ആ വക ചികിത്സകൾതന്നെ ചെയ്യേണമെന്നും സാരം.

ഇനി രക്തത്തിന്റെ അപ്രവൃത്തിയെപ്പറ്റി പറയുന്നു:—

വാതകഫവൃണമാഗ്നാഞ്ചാപ്രവർത്തമാനം പിത്തമൈരുപാചരൽ । തലി വൽമാനമന്തവൃത്തമാനം സശുക്ലമശുക്ലം വാ ജീവരഹിതം വാതജാഗ്യാസേവമാനയോ യോഷിരോ ഗർഭിണ്ണാനി ദൈർഘ്യം ഗുണമീദവതി । തത്ര ഗുണചികിത്സിതമീക്ഷേത ॥

സാ.—മേല്പറഞ്ഞ ആർത്തവംതന്നെ ചിലപ്പോൾ, വാതകഫത്താൽ ആവരണം ചെയ്യപ്പെട്ട രക്തമാഗ്നത്തോടുകൂടിയവരായ സ്ത്രീകൾക്കു പുറമേ പ്രവർത്തിക്കുമില്ല. അപ്രകാരം അപ്രവർത്തമാനമായ രക്തത്തെ പി

തെളങ്ങുകയായ ഭൂവൃത്തങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉപചരിക്കണം. ചുറ്റുകൊണ്ടെന്നാൽ പറയുന്നു. തലീതി—ആ രക്തം പുറത്തു പോകാതെ ഉള്ളിൽ തന്നെ നിന്നു വർദ്ധിക്കുന്നതായിട്ട്, അന്തർഗതത്തിൽ ചോരസ്രോതസ്സിൽ നിക്ഷിപ്തമായ ശുക്ലഃശ്വാദുക്ലടിയോ കൂടാതെയോ വലുതായിത്തീരും. യാതൊരു സ്ത്രീ വാതകരങ്ങളായ ആചാരങ്ങളെ സേവിക്കുന്നുവോ അവർക്ക് ആ വർദ്ധനമായ രക്തം ജീവനിലൊരു ഗർഭചിഹ്നങ്ങളെ (അതായത് മുഖയിൽ പാൽവരിക മുതലായവയെ) കാണിക്കുന്നതായി ഭവിച്ചിട്ട് ഗുണമായി പരിണമിക്കും. ഇങ്ങിനെ രക്തഗുണമായി പരിണമിച്ചതായ രക്തത്തിന്റെ സാധനത്തിന്നു ഗുണചികിത്സയെ നോക്കേണ്ടതാണ്. ഇങ്ങിനെയുള്ള രക്തത്തിന്നു ഗുണചികിത്സയിൽ പ്രത്യേകം ചികിത്സ പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

കുടാചിദോ ഗർഭ ഇവ വാതോദരം ഭവതി തപോതോപശമനൈരുപശാമ്യതി ||

സാ—ചിലപ്പോൾ മേൽപ്രകാരം അന്തർഗതത്തിൽ അപ്രവർത്തനമായ രക്തം ഗുണലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടാതെയും ഗർഭം ഏകപോലെ (അതായത് കേവലം ഗർഭാഭ്യുത്ഭാദുക്ലടിയതായിട്ട്) ഭവിച്ച് വാതോദരമായി പരിണമിക്കും. അതു വാതോപശമനങ്ങളായ ഭൂവൃത്തങ്ങളെ കൊണ്ട് ഉപശമിക്കും.

തദേവ കുടാചിദാർത്ഥം സൗമ്യമുബ്ബാഹ്ണാത്മഭിരാഹാരവിഹാരഃ സ്കന്ദിതമനുപദ്രവമേവോദരം ഗർഭാധിഷ്ഠിതമിവ വർദ്ധതി । യേന താമഗർഭം ഗർഭിണീമാഹുർമൂഢാഃ । തതഃ വിപരീതൈശ്ചുദൃച്ഛയാ വാ പ്രവൃത്തേ രക്തേ ഗർഭശരീരമപശൃണോ ഭൂതഹൃതമിത്യജ്ഞാ ബ്രൂവന്ത । യസ്മാത്സംഭവത്യേജസോപഹരണം രക്ഷോഭിൻ തു ശരീരാപഹരണമന്വിഷ്ണുതപാദശക്തോപ്താ । ഇച്ഛാശക്ത്യോഹി പ്രവൃത്തേരുപലബ്ധിഃ । ന ച ദൃശ്യതേ കസ്യചിദമനുഷ്ഠൈദ്ദോപഹാരഃ ||

സാ—ചിലപ്പോൾ ആ ആർത്ഥംതന്നെ സൗമ്യങ്ങളായും ബ്ലാഹ്ണസംഭാവങ്ങളായുമിരിക്കുന്ന ആചാരവിചാരങ്ങളാൽ സ്കന്ദിതമായിട്ട് യാതൊരുപദ്രവത്തോടുകൂടാതെ തന്നെ ഉദരത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കും എന്നാൽ ഉദരം ഗർഭത്താൽ അധിഷ്ഠിതമായതുപോലെ തോന്നും. അതു മേതുവായിട്ട് യാഥാതഥ്യപരിജ്ഞാനബാധിഷ്ഠിതനാരായ മൂഢന്മാർ ഗർഭമില്ലാത്തവളായിത്തന്നെയിരിക്കുന്ന സ്ത്രീയെ ഗർഭിണി എന്നു പറയു

ന്നു. അനന്തരം ആ രക്തവുദ്ധിക്കു കാരണമായ സൈമ്യദൃച്ഛങ്ങൾക്കു വിപരീതങ്ങളായ വസ്തുക്കളെക്കൊണ്ടോ അഥവാ യദൃച്ഛയാതന്നെയോ ആ രക്തം പ്രവൃത്തമാകയും ഗർഭശരീരത്തെ കാണാതാകയും ചെയ്യുമ്പോൾ ആ മുഖന്മാർ ഗർഭം ഭൂതത്താൽ ഹൃതമായി എന്നു പറയുന്നു. രക്ഷസ്സുകൾ ഓജസ്സിനെയാണുപഹരിക്കുക; ശരീരത്തെയല്ല. ശരീരത്തെ അപഹരിക്കുന്നത് രക്ഷസ്സുകൾക്ക് അനിഷ്ടമാണ്. അതിന്നുവകു ശക്തിയുമില്ല. ശക്തിയുണ്ടെങ്കിലും അനിഷ്ടമായ കായ്ത്തിൽ പ്രവർത്തിക്കാതിരിക്കുന്നതും, കായ്തം ഇഷ്ടമാണെങ്കിലും ശക്തിയില്ലെങ്കിൽ പ്രവർത്തിക്കാതിരിക്കുന്നതും പതിവാണ്. ശരീരാപഹരണത്തിന്നാകട്ടെ രക്ഷസ്സുകൾക്കു ഇഷ്ടവുമില്ല ശക്തിയുമില്ല. അതുകൊണ്ട് അതു സംഭാവ്യമല്ലെന്നു സാരം. എന്നുമാത്രമല്ല അമാനുഷരായ ഭൂതാദികൾ ദേഹത്തെ അപഹരിച്ചതായി കേട്ടിട്ടുമില്ല.

യദി ച ദൃഷ്ടമപി സമുല്പാദ്യ കേചിദേതിശക്തിയുക്തം ഗർഭസ്യ ശരീരാക്ഷേപേ പ്രവർത്തന്തേ തദാ കഥമിവ പ്രാപ്താവസരസ്യ ജ്ജനനീമുപേക്ഷേരൻ ||

സാ—ഇനി ഏറ്റവും ശക്തിയോടുകൂടിയവരും മാതാവിന്റെ ശരീരാപഹരണത്തിന്നുകൂടി സാമർത്ഥ്യമുള്ളവരായ ഭൂതങ്ങൾ ദേഹാപഹരണത്തിങ്കൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന പക്ഷം നല്ല അവസരത്തിൽ കണ്ടെത്തിയ ഗർഭമാതാവിനെ എങ്ങിനെ ഉപേക്ഷിക്കും? സ്വലമായും ധാരാളം ഉപയോഗാർഹമായും ഇരിക്കുന്ന മാതാവിന്റെ ദേഹത്തെ വിട്ട് ഏറ്റവും സൂക്ഷ്മമായ ശിശുവിന്റെ ദേഹത്തെ ഭൂതങ്ങൾ അപഹരിക്കുമോ? അതുകൊണ്ട് ഭൂതാപഹരണശക്തി അടിസ്ഥാനരഹിതമായിട്ടുണ്ടാകുന്നതാണെന്നു സാരം.

ശുദ്ധമായ ആത്മവത്തിന്റെ ലക്ഷണം പറയുന്നു:—

ആത്മം പുനശ്ശശതധിരലാക്ഷാരസോപമം ധൗതഞ്ച വിരജ്യമാനം ശുദ്ധമാഹുഃ ||

സാ—മേൽപറഞ്ഞതായ ആത്മം ശശതധിരോപമത പദികളോടുകൂടിയതായിത്തന്നാൽ അതിനെ ശുദ്ധമെന്ന് ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നു. ശശ.....പമം=മുയലിന്റെ രക്തത്തോടും കോലരക്കിന്റെ ചാരോടും സമം. ധൗതമായാൽ വിരജ്യമാനം=വസ്ത്രത്തിന്മേൽ പറ്റിയിട്ട് കഴുകിയാൽ പോകുന്നതു.

ഇഥ ച ബാലസ്യ ജിണ്ണസ്യ വാ തരോഃ പച്ഛരലം പച്ഛ

ഫലസ്യ വാ തദ്വിധസ്യ ഗന്ധോ വോപലഭ്യതേ തന്മൈവ നോന
ചോഡശാരിതസപ്തതപഷ്ണസ്യ പുഷ്പഃ ശുക്ലരോമദയോ യോഷി
തഃശ്ചാനപോഭശാരിതപഞ്ചശാപോഷാപര രജസുസ്തംഭയ ഇതി ॥

സാ—യാതൊരുപ്രകാരം എളുപ്പമായോ ജീണ്ണമായോ ഉള്ള മര
ത്തിനു പൂവും കായും ഉണ്ടാകുന്നില്ലയോ, അപ്പിന്നെയുള്ള (അതായതു
എളുപ്പമോ ജീണ്ണമോ ആയ) പൂവിന്നും കായിനും ഗന്ധം ഉണ്ടാകുന്നില്ല
യോ അതുപ്രകാരമെന്ന പതിനാറു വയസ്സിൽ കുറഞ്ഞവനും ഏഴു
പതുവയസ്സിൽ കവിഞ്ഞവനുമായ പുരുഷനു ശുക്ലം രോമം മുതലായവ
യും, പത്രങ്ങളുവയസ്സിൽ കുറവാ അമ്പതുവയസ്സിൽ കൂടുതലോ ആയ
സ്ത്രീക്ക് രജസ്സ് (=ആർത്തവം) മുലപ്പാൽ മുതലായവയും ഉണ്ടാകുന്നില്ല.
പുരുഷനു ശുക്ലവും സ്ത്രീക്ക് ആർത്തവവും സ്വന്തം ഉണ്ടായിരുന്നാലും അ
വ ദേശകാലവശാൽ മാത്രമേ വ്യക്തമായി ഭവിക്കുകയുള്ളുവെന്നു സാ
രം. [ഇവിടെ രോമശബ്ദത്തിന്നു ഗുഹ്യാദിരോമമെന്നുള്ള അർത്ഥത്തെ ഗ്ര
ഹിക്കണം.]

അഥ ശുദ്ധശുക്ലാർത്ഥമരോഗം മിദമാനരക്തം മിഥുനമുപ
സ്തേന്ദ്ര വിധിവത്സംശോധ്യാസ്ഥാപനാനവാസനാഭ്യാമുപാചാരേൽ
വിശേഷതസ്തു ഘൃതക്ഷീരവദ്ഭിക്ഷുധൗരേഷധസംസ്കാരൈഃ പുരുഷം
തൈലേന സ്തരീം പിത്തമൈശ്വര്യം മംസൈഃ ॥ ഏവാ ഹി സമന്ത
ഗുണതയാ ശുക്ലാർത്ഥമപ്യായതേ ॥

സാ—അനന്തരം ശുദ്ധമായ ശുക്ലാർത്ഥങ്ങളോടുകൂടിയും രോഗങ്ങ
ളോടുകൂടാതെയുമിരിക്കുന്നവരും അന്യോന്യാനുരാഗത്തോടുകൂടിയവരുമാ
യ സ്ത്രീപുരുഷന്മാരെ വിധിപോലെ സ്നേഹോപചാരവും സംശോധന
വും ചെയ്യിച്ചിട്ട് കഷായവസ്ത്രികൊണ്ടും സ്നേഹവസ്ത്രികൊണ്ടും ഉപച
രിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു പ്രശസ്തങ്ങളായ തിമിമുഹൂർത്തനക്ഷത്ര
ങ്ങളിലും ആർത്ഥത്തിന്നടുത്ത കാലത്തും വേണ്ടതാണ്. ഇത്രയും പറ
ഞ്ഞതു സ്ത്രീപുരുഷന്മാർക്കു രണ്ടുപക്ഷം സാമാന്യമായി ചെയ്യേണ്ടതാണ്.
പ്രത്യേകം ചെയ്യേണ്ടതിനെ പറയുന്നു. വിശേഷത ഇതി—വിശേഷിച്ചും
പുരുഷനെ നൈ പാൽ എന്നിവയോടു ചേർന്നവയായും മധുരസ്ഥ
നിദ്വിഷ്ടങ്ങളായുമിരിക്കുന്ന ഔഷധാന്നസംസ്കാരങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉപച
രിക്കണം. സ്ത്രീയെയാകട്ടേ തൈലംകൊണ്ടും പിത്തവർണ്ണങ്ങളായ മാം
സങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഉപരിക്കണം. ആറുപസുതപങ്ങളുടെ മാംസങ്ങൾ

പിത്തവർണ്ണങ്ങളാകുന്നു. ഇപ്രകാരം ചെയ്താൽ ശുക്ലാന്തവർണ്ണം രണ്ടും സമാനഗുണങ്ങളായ ദൃശ്യങ്ങളുടെ സംയോഗംനിമിത്തം വർദ്ധിക്കും.

ഇനി ശുക്ലാന്തവർണ്ണങ്ങളുടെ ദോഷങ്ങളെ വിവരിക്കുന്നു:—

വാതപിത്തശ്ലേഷകണപഗന്ധിഗ്രന്ഥിപുഷ്പക്ഷീണമൂത്രപുഷ്പിഷ്ഠതാംസി തപസ്വീജാനി ഭവന്തി । തത്ര തന്ന ത്രക്ഷം ഫേനിലമരണമപ്തം വിച്ഛിന്നം സരജം ചിരാമൃ നീഷിച്യത വാതേന । കിഞ്ചിൽ പീതചവിച്ഛിലമാനീലം വാ ഫേടില പ്രവർത്തതേ പിത്തേന । മജ്ജാപസംസൃച്ഛം പ്രഭൃതം വിബദ്ധം ചാങ്ദസി ച കിഞ്ചി നജ്ജതി ശ്ലേഷ്മണം । കണപഗന്ധ്യനപ്തം രക്തേന । ഗ്രന്ഥിഭൃതം വാതശ്ലേഷ്മദ്യം । പുതിപുയനീഭം പിത്തശ്ലേഷ്മദ്യം । ക്ഷീണം വാതപിത്താഭ്യം । തദക്തം സസാധനം പ്രാക് । മൂത്രപുരീഷഗന്ധി സന്നിപാതേന ॥

സാ—അവയിൽവെച്ച് ആചാരാദിവശാൽ അശുദ്ധങ്ങളായ രേതസ്സുകൾ (=ശുക്ലങ്ങൾ) വാതശുക്ലം, പിത്തശുക്ലം, കഫശുക്ലം, കണപഗന്ധിശുക്ലം, ഗ്രന്ഥിശുക്ലം, പുഷ്പശുക്ലം, ക്ഷീണശുക്ലം, മൂത്രശുക്ലം, പുരീഷശുക്ലം എന്നിവയാകുന്നു. ദുഷ്ടങ്ങളായ ആ ശുക്ലങ്ങൾ അബീജങ്ങൾ (അതായതു ഗർഭാധാനത്തിന്ന് അശക്തങ്ങൾ) ആകുന്നു. അനന്തരം വാതാദിദുഷ്ടമായ ശുക്ലത്തിന്റെ ലക്ഷണത്തെ ദോഷക്രമേണ പറയുന്നു. തത്രേതി—വാതത്താൽ ദുഷ്ടമായ ശുക്ലം തന്നെയും രൂക്ഷമായും നരയോടുകൂടിയതായും അരണവണ്ണമായും അല്പമായും ഭവിക്കും. അതു മുറിഞ്ഞുകൊണ്ടും വേദനയോടുകൂടിയും ചിരനേരംകൊണ്ടും പ്രവർത്തിക്കും. പിത്തദുഷ്ടമായ ശുക്ലം അല്പം മഞ്ഞനിറത്തോടുകൂടിയതായോ അവിച്ഛിതം (=വഴുപ്പില്ലാത്തത്) ആയോ ഇഷണിചമായോ പ്രവർത്തിക്കും. പ്രവൃത്തികലത്തിൽ ശുക്ലദാഹം എറിയുന്നതുപോലെ തോന്നുകയും ചെയ്യും. കഫത്താൽ ദുഷ്ടമായ ശുക്ലം മജ്ജയാതുവിനോടു കലർന്നതായും ധാരാളമായും വിബദ്ധമായും പ്രവർത്തിക്കും. അതു ജലത്തിൽ വീഴ്ത്തിയാൽ കുറച്ചൊന്നു മുങ്ങുകയും ചെയ്യും. കണപഗന്ധി എന്നതു രക്തത്താൽ ദുഷിതമായ ശുക്ലമാകുന്നു. അതു ശവത്തിന്റെ ഗന്ധംപോലെയിരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടുകൂടിയതായും അനല്പമായും ഭവിക്കും. ഗ്രന്ഥിശുക്ലം വാതകഫങ്ങളാൽ ദുഷിതമാകുന്നു. ആയതു കട്ടപിടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. പുഷ്പശുക്ലം പിത്തകഫങ്ങളാൽ ദുഷിതമാകുന്നു. അതു ദുർഗന്ധത്തോടുകൂടിയതായും മലംപോലെയുള്ളതായും ഭവിക്കും. ക്ഷീണശുക്ലം വാതപിത്തങ്ങളാൽ ദുഷിതമാകുന്നു. അതു ശുക്ലത്തിനുള്ള ക്ഷയംതന്നെയാകുന്നു. വാതപിത്ത

ങ്ങളാൽ ചെയ്യപ്പെടുന്ന നായ ശുക്ലക്ഷയത്തിന്റെ ലക്ഷണം മുഖ് (അതായതു ദോഷാദി പിജ്ഞാനീയത്തിൽ) അതിനുള്ള ചികിത്സയാടുകൂടി പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. മുത്രശുക്ലം മുത്രത്തിന്റെ ഗന്ധമുള്ളതായ ശുക്ലവും, പുരീഷശുക്ലം മലത്തിന്റെ ഗന്ധമുള്ളതായ ശുക്ലപുമാകുന്നു. ഇവയുടെ ഉൽപത്തി ത്രിദോഷങ്ങളുടെ സന്നിപാതംകൊണ്ടാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ വാതാദികളാൽ വെച്ചേറായായും സംസ്കൃതസന്നിപാതങ്ങളെ കൊണ്ടുമുള്ള ശുക്ലദോഷം പറയപ്പെട്ടു. ഇനി ആർത്തവദോഷത്തെ പറയുന്നു.

ആർത്തവമപി ശുക്ലപദ്യോഽഞ്ചിതപസ്പാത്മബീജമേവ | തസ്യ ലിംഗം നാമ ച പൂർവ്വപൽ ||

സാ—സ്രീയുടെ ആർത്തവവും പുരുഷന്റെ ശുക്ലമെന്നപോലെതന്നെ വാതാദിദോഷങ്ങളാൽ ദൂഷിതമായിത്തീർന്നാൽ അബീജം (=ഗർഭഹരണാക്ഷമം) തന്നെയാകുന്നു. ആർത്തവദോഷത്തിന്റെ ലക്ഷണവും പേരും ശുക്ലത്തിന്റെതുപോലെതന്നെ. എന്നുവെച്ചാൽ വാതാർത്തവം, പിത്താർത്തവം, കഫാർത്തവം, ക്ഷീണാർത്തവം, ഗ്രന്ഥാർത്തവം, പുയാർത്തവം, ക്ഷീണാർത്തവം, മുത്രാർത്തവം, പുരീഷാർത്തവം എന്നിങ്ങിനെയാണ് ആർത്തവദോഷത്തിന്റെ പേരുകളെന്നും ഇവയ്ക്കു ക്രമത്തിൽ ശുക്ലത്തിന്നു പറഞ്ഞതുപോലെതന്നെ തനുരൂക്ഷതപാദികളായ ലക്ഷണങ്ങൾ ഭവിക്കുമെന്നും താല്പര്യം.

ഇനി ശുക്ലാർത്തവദോഷങ്ങളുടെ സാദ്ധ്യസാദ്ധ്യനിരൂപണവും സംഗ്രഹപര്യായവും പറയുന്നു.

തേഷു ക്ഷണപഗ്രന്ഥിപുയഷ്കീണരേതാംസി കൃഷ്ടസാദ്ധ്യാനി | മുത്രപുരീഷശുക്ലാർത്തവം തപസാദ്ധ്യം ക്ഷണപഗ്രന്ഥിപുയാർത്തവഞ്ച | തത്രാദ്യംസ്രീൻ ശുക്ലാർത്തവദോഷാൻ യഥാസ്വപം ദോഷസാധനന സാധയേൽ | ഗുഹ്യയോനിദരോഗപ്രതിഷേധേന ചോഭയാൻ ||

സാ—ദുഷ്ടങ്ങളായ ആ ശുക്ലാർത്തവങ്ങളിൽവെച്ച് ക്ഷണപഗന്ധി, ഗ്രന്ഥിശുക്ലം, പുയശുക്ലം, ക്ഷീണശുക്ലം എന്നിവ കൃഷ്ടസാദ്ധ്യങ്ങളാകുന്നു. മുത്രംകൊണ്ടും പുരീഷംകൊണ്ടുമുള്ള ശുക്ലാർത്തവങ്ങൾ രണ്ടും അസാദ്ധ്യങ്ങളാകുന്നു. ക്ഷണപാർത്തവം, ഗ്രന്ഥാർത്തവം, പുയാർത്തവം എന്നിവയും അസാദ്ധ്യങ്ങളാകുന്നു. അവ ഒരിക്കലും പ്രജോൽപാദനശക്തങ്ങളായി ഭവിക്കുകയില്ലെന്നു സാരം. അപയിൽവെച്ച് സാദ്ധ്യങ്ങളായിട്ടുള്ള ആദ്യത്തെ മൂന്നുതരം ശുക്ലാർത്തവദോഷങ്ങളെ (അതായതു വാതാദി

കളെക്കൊണ്ടുവയ്ക്കുകയും യഥാസ്ഥാനം വാതാദിദോഷങ്ങൾക്കുള്ള സാധനങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധിപ്പിക്കണം. ഗുഹ്യരോഗങ്ങളുടേയും യോനിരോഗങ്ങളുടേയും പ്രതിഷേധത്തിങ്കൽ പറയപ്പെട്ട വിധിമനുസരിച്ചുള്ള ചികിത്സയെക്കൊണ്ടും സാധിപ്പിക്കണം. ദോഷങ്ങൾക്കുള്ള ചികിത്സയും ഗുഹ്യയോനിരോഗങ്ങളിലുള്ള ചികിത്സയും ചെയ്ക്കാൽ അവ ശമിക്കുമെന്നു സാരം.

അപി ച - വാതികേ ശുക്ലാന്തര്യേ വസുകസൈന്ധവഫലാമൃസിദ്ധം യവക്ഷാരപ്രതീവാപം സപ്പിഷ്ഠാനമ് | വിലപവിദാശീസിദ്ധം ക്ഷീരയുക്തമാസ്ഥാപനമ് | മധുകഭദ്രദാതസിദ്ധം തൈലമനവാസനമ് | ക്ഷീരകുളീരരസസിദ്ധം തൈലമുത്തരവസ്തിഃ | പൈത്തികേ കാഷേധക്ഷുശഭംശോഗുളുചീസിദ്ധം മുദ്വാമധുകപ്രതീവാപം സപ്പിഷ്ഠാനം | ത്രിവൃഷ്ടാണിസ്മൃതോ വിരേകഃ | പയസ്യാശ്രീപണ്ണീസിദ്ധം ക്ഷീരയുക്തമാസ്ഥാപനമ് | മധുകമുൽഗപണ്ണീസിദ്ധം തൈലമനവാസനമുത്തരവസ്തിശ്ച | ഐശ്വര്യകേ പരഷ്ണഭദ്രദാതകാമലകുപാമസിദ്ധം പിപ്ലവീമധുകമുണ്ണപ്രതീവാപം സപ്പിഷ്ഠാനം | മദനഫലകഷായോ വമനമ് | ദനീവിചംഗമുണ്ണസൈലലീഃഡാ വിരേകഃ | രാജവൃക്ഷമനേഫലകഷായപ്രഗാഡമാസ്ഥാപനം | മധുകപിപ്ലവീസിദ്ധം തൈലമനവാസനമുത്തരവസ്തിശ്ച ||

സദു - 'അപി ച' എന്നാദിയായി വിശേഷചികിത്സയെ പറയുന്നു. വാതംകൊണ്ടുള്ള ശുക്ലദോഷങ്ങളിൽ വസുകാദികളെക്കൊണ്ടു സിദ്ധമായി യവക്ഷാരം പ്രതീവാചമായി പേർത്തിട്ടുള്ള നെയ്യു പാനം ചെയ്യണം. വസുകം = മോമകം (താർതാവൽ). സൈന്ധവം = മാണിമന്ഥം (ഇന്റുപ്പ്). ഫലാമൃം = ധാഡിമാലി. യവക്ഷാരം = ചവൽക്കാരം. പ്രതീവാചമെന്നാൽ നിയമമായ ഏതത്തിൽ മുണ്ണതേപന മേൽക്കുപ്പെടുന്ന വസ്തുവാകുന്നു (കല്പം). വിചപം (=കുവളം). വിദാശീ (=മുതുകിന്കിഴങ്ങു) എന്നിവകൊണ്ടു കപാമകല്പനാനുസാരേണ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ കഷായത്തിൽ പാലുംമേത്തു അതുകൊണ്ടു കഷായവസ്തിയെയും ചെയ്യണം. മധുകം (=എന്തിലധരം) ഭദ്രദാത (=ദേവതാരം) എന്നിവകൊണ്ടു കാച്ചിയ തൈലംകൊണ്ടുസ്നേഹവസ്തിയേയും ചെയ്യണം. പാലും കുളീരം (=ഞണ്ട്) മാംസരസവും മേത്തു കാച്ചിയ തൈലംകൊണ്ടു ഉത്തരവസ്തിയേയും ചെയ്യണം. ഇത്രയുമാണ് ചാതത്തിങ്കലുള്ള ചികിത്സകൾ. പിന്നെകൊണ്ടുള്ള

ശുക്ലദാഷത്തിൽ കാണ്ഡക്കു (=കരിമ്പിൻവേര്) ശപദംശ്ച (=നായ്ക്കര
 ണവേര്) ഗുളുചീ (=ചിറമുത) എന്നിവ കഷായവും മുളാ (=പെരിങ്കര
 വേവര്) മധുരം (=എരിമധുരം) ഇവ കല്പപുമാമി കാച്ചിയ നൈസേ
 വിക്കണം. ത്രിപുലമുണ്ണി (=തൃകോല്പക്കൊന്നയുടെ പൊടി) നെയ്യിൽ കു
 ഴിച്ചു സേവിച്ചു വിദരചനവും ചെയ്യണം. പയസ്യാ (=അടപതിയൻകിഴ
 ണ്) ശ്രീപണ്ണി (=മുളിപ്പേര) എന്നിവ കഷായംവെച്ചു പാൽ ചേർത്തു
 അതുകൊണ്ടു കഷായവസ്ത്രീയും ചെയ്യണം. മധുരം (=എരിമധുരം) മുൽ
 ഗപണ്ണി (=കാട്ടുപയററിൻവേര്) എന്നിവകൊണ്ടു കാച്ചിയ തൈലം
 കൊണ്ടു സ്നേഹവസ്ത്രീയും ഉത്തരവസ്ത്രീയും ചെയ്തതും വേണം. ഇത്രയുമാ
 ണ് പിത്തത്തിങ്കൽ ചെയ്യേണ്ട ചികിത്സ. കഫംകൊണ്ടുള്ള ശുക്ലദാ
 ഷത്തിൽ പാഷാണഭേദം (=കുമ്പം) അശ്ശനകം (=കല്ലുർവഞ്ഞി) ആ
 മലകം (=നെല്ലിക്ക) ഇവയുടെ കഷായത്തിൽ പിപ്പലി (=തിപ്പലി) മ
 ധുരം (=എരിമധുരം) എന്നിവയുടെ പൊടി കല്പംചേർത്തു കാച്ചിയ
 തായ നൈസേപിക്കണം. മദനഫലം (=മലങ്കാരക്ക) കഷായംവെച്ചു
 അതുകൊണ്ടു ചർദ്ദിപ്പിക്കുകയും വേണം. ദന്തീ (=നാകാത്തിവേര്) വി
 ഉംഗം (=വിഴാലരി) എന്നിവയുടെ പൊടി എണ്ണയിൽ ചാലിച്ചു സേ
 വിച്ചു വിദരചനവും ചെയ്യണം. രാജവൃക്ഷം (=കൊന്ന) മദനഫലം
 (=മലങ്കാരക്ക) എന്നിവയുടെ കഷായം ധാരാളം ചേർത്തുകൊണ്ടു ക
 ഷായവസ്ത്രീയും ചെയ്യണം. മധുരം (=എരിമധുരം) പിപ്പലി (=തി
 പ്പലി) എന്നിവകൊണ്ടു സിദ്ധമായ തൈലംകൊണ്ടു സ്നേഹവസ്ത്രീയും
 ഉത്തരവസ്ത്രീയും ചെയ്തതും വേണം. ഇങ്ങിനെ വാതാദിശുക്ലദാഷങ്ങൾ
 കുള്ള ചികിത്സകൾ പറയപ്പെട്ടു.

അനന്തരം ആത്മവദോഷത്തിനുള്ള ചികിത്സയെ പറയുന്നു—

വാതജേ പുഷ്പദോഷേ ഭ്രാശ്ഠീമധുരഭദ്രദോഷസിദ്ധം സപ്തിഷ്ഠാ
 ണം । കാഷ്ഠ്യക്ഷുദ്രസഹാസിദ്ധം വാ ക്ഷീരമ് । മധുരസ്യഗാലവി
 ന്നാകല്പം പയസ്സപിസ്തമിതം പ്രിയംഗുതിലക്ഷല്പം വാ യോനൌ
 ധാരയേൽ । സരളമുൽഗപണ്ണികഷായഃ പ്രകുമാനം । പിത്തജേ
 കാകോളീദപമവിദാരിമൂലകപാമമുൽപലപട്ടകകപാമം മധുരപുഷ്പ
 കാഷ്ഠ്യഫലകപാമം വാ സശർക്കരം പിബേൽ । ശേപതചന്ദനകപാ
 മം വാ സങ്കൗര്യം । ധന്വധാതകീകല്പം വാ । ഘൃതന വാ മധുര
 മധുരസാമുദപീകാകല്പമ് । ശമ്യാകഗന്ധാക്ഷീക്ഷീരം വിദരകഃ । ചന്ദ
 നപയസ്തകല്പം യോനൌ ധാരയേൽ । ഗൈരികാരികൃഷ്ണകഷായഃ

പ്രകാശനം । ഏതെങ്കിലും കടങ്കടുകാശപഗന്ധാകപാഥംപിബേൽ ।
സമാക്കികം വാ ക്ഷീരിവൃഷ്പ്രവാളകപാഥമതേയോമേവ വാ മൃ
ണ്മം മധുപുഷ്പാദാം ലിച്ഛാൽ । മദനഫലകഷായേണ വമനമ് ।
തൽകല്പമവ ച യോനൗ ധാരായേൽ । ലോഭ്യതിന്ദുകക്ഷായഃ
പ്രകാശനം ബന്ധമേഷമൂത്രം വാ ॥

സം—വാതംകൊണ്ടുള്ള പുഷ്പം(=ആത്മവ)ദോഷത്തിൽ ഭാഗ്ഗി(=ചെ
റുതേക്കിൻവേർ) മധുക് (=എരട്ടിമധുരം) ഭദ്രാത (=ദേവതാരം) എ
ന്നിവകൊണ്ടു കാച്ചിയ നൈസേവികുണം. അല്ലെങ്കിൽ കാഷായം(=ക
മിഴിൻവേർ) ക്ഷുദ്രസമാ (=മുച്ചിച്ചവേർ) എന്നിവയിട്ടു കുറുകിയ പാൽ
സേവിക്കാം. മധുക് (=എരട്ടിമധുരം) സുഗാലവിന്നാ (=മോച്ചമി) എ
ന്നിവ അരച്ചു കല്പം പാലും നെയ്യും ചേർത്ത യോനിയിൽ ധരിക്കുകയു
മാകാം. പ്രിയംഗു (=ഞാഴൽ) തിലം (എള്ള) എന്നിവയുടെ കല്പവും
യോനിയിൽ ധരിക്കാം. സരളം(=ചരളം) മുൽഗപണ്ണി(=കാട്ടുപയററിൻ
വേർ) എന്നിവയുടെ കഷായംകൊണ്ടു യോനിയിൽ ധാരയും ചെയ്യു
ണം. ഇത്രയുമാണ് വാതത്തിങ്കലുള്ള ചികിത്സ. പിത്തംകൊണ്ടുള്ള ആ
ത്മവദോഷത്തിൽ കാരകോളിദപയം (കാരകോളിയും ക്ഷീരകാരകോളിയും)
വിദാരിമൂലം (മുതുകിൻകിഴങ്ങ്) എന്നിവയുടെ കഷായമൊ ഉൽപലം
(=ചെങ്ങഴിനീക്കിഴങ്ങ്) പദ്മകം (പതിമുകം) എന്നിവയുടെ കഷായ
മോ മധുക്പുഷ്പം (ഇരിപ്പപ്പച്ച) കാഷായംമലം (കമിഴിൻകായ) എ
ന്നിവയുടെ കഷായമോ പഞ്ചസാര മേപ്പൊടി ചേർത്തു സേവിക്കണം.
ശേഷതചന്ദനം(=ചെളുത്ത ചന്ദനം) കഷായംചെയ്തു തേൻചേർത്തു സേ
വിക്കുകയുമാം. ധവം (ഞമ) ധാതകീ(=താതിരിപ്പച്ച) എന്നിവയുടെ
കല്പമോ, മധുക്(=എരട്ടിമധുരം) മധുരസാ(=പുനർമുരിങ്ങവേർ) മുദപീ
കാ (മുന്തിരിങ്ങ) ഇവയുടെ കല്പമോ നൈചേർത്തു സേവിക്കുകയുമാം.
ശമ്ലാകം (കൊന്നത്തൊലി) ഗചാക്ഷി (കാട്ടുവെള്ളരിവേർ) ക്ഷീരം
എന്നിവകൊണ്ടു വിരേചനവും ചെയ്യാം. ചന്ദനം, പയസ്യാ (അടവ
തിയൻ) എന്നിവ അരച്ചു കല്പത്തെ യോനിയിൽ ധരിക്കുകയും ഗൈ
രികം (കാചിമണ്ണ്) അരിച്ചും (വേപ്പിൻതൊലി) എന്നിവയുടെ ക
ഷായംകൊണ്ടു യോനിയിൽ ധാരചെയ്തയും വേണം. ഇത്രയുമാണ് പി
ത്തത്തിങ്കലുള്ള ചികിത്സ. കഫംകൊണ്ടുള്ള ആത്മവദോഷത്തിങ്കൽ കട
ങ്കം (കടകപ്പാലയരി) കടുകാ (കടുകുറോമിന്നി) അശപഗന്ധാ
(=അമുകുരം) എന്നിവയുടെ കഷായം സേവിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ ക്ഷാ

രിച്ചുക്കു(നാല്പാമര)ത്തിന്റെ കൂമ്പ കഷായംചെയ്ത് തേൻ മേപ്പൊടിചേർത്തു സേവിക്കാം. ഇവയുടെ (അതായതു നാല്പാമരക്കൂമ്പിന്റെ) തന്നെ അരച്ചുണക്കിയ മുണ്ണ് തേനും നെയ്യും ചേർത്തു മാചിച്ചു നക്കി സേവിക്കുകയുമാം. മദനഫല (=മലങ്കാരക്ക)യുടെ കഷായംകൊണ്ടു ചരട്ടിപ്പിക്കുകയും അതരച്ചു കല്ക്കംതന്നെ യോനിയിൽ ധരിക്കുകയും വേണം. ലോസ്രം (=പാച്ചുവറ്റിത്തൊലി) തിന്ദുകം (=വെളുത്ത പരിച്ചുകം) എന്നിവയുടെ കഷായംകൊണ്ടു യോനി കഴുകുകയും വേണം. അല്ലാത്തപക്ഷം ബന്ധം (=കോലാട്) മേഷം (=കുറിയാട്) എന്നിവയുടെ മൂത്രം കൊണ്ടും യോനി പ്രക്ഷാളനം ചെയ്യാം. ഇങ്ങിനെ വാതാദിദൂഷിതങ്ങളായ ആർത്തവങ്ങളുടെ ചികിത്സകൾ പറയപ്പെട്ടു.

ഇനി കുണപാദികളായ ശുക്ലാർത്തവദോഷങ്ങളുടെ ചികിത്സയെ പറയുന്നു:—

കുണപരേതസി ധാതകീപുഷ്പവദിരാജ്ജനഡാഡിമൈസ്സി ഭാമസനാദിഭിർവ്യാസപ്പിഃ പായയേൽ | ഗ്രന്ഥിരേതസി പാഷാണാദിനാ പലാശഭസ്മനാ വാ | പുയരേതസി പരൂഷകാദിന്യഗ്രോധാദിദ്വാരം | മൂത്രപുരീഷരേതസി വായുനാനതിവികൃതേ ഹിംഗ്രശീരചിത്രാകൈരഥവാ ചിത്രകവിതുന്നകപ്രിയംഗുഹിംഗുസമംഗാമുണാ ഉസിദ്ധമേലാമോപമുണ്ണപ്രതീവാപമ് | തഥാ ഗ്രന്ഥ്യാർത്തവേ പാശാത്രികണ്ടകവൃക്ഷകപാഥമ് | കുണപപുയാർത്തവേ ചന്ദനകപാഥം പിഞ്ചേൽ | ത്രിഫലകല്പകപാഥൌ ചൂരത്ര ധാരണം ചമനേ ||

സാ—കുണപശുക്ലത്തിങ്കൽ ധാതകീപുഷ്പം (=താതിരിപ്പുവ്വ) വദിരം (=കുറിഞ്ഞാലിക്കാതൽ) അജ്ജനം (=നീർമത്ത) ഡാഡിമം (=നീർമാതളം) എന്നിവകൊണ്ടോ അഥവാ അസനാദികളെക്കൊണ്ടോ സിദ്ധമായ നൈ സേവിപ്പിക്കണം. ഗ്രന്ഥ്യാർത്തവത്തിങ്കൽ പാഷാണാദിത്ത് (=കല്പർഷത്തി) കൊണ്ടോ പലാശഭസ്മംകൊണ്ടോ സിദ്ധമായ നൈ സേവിപ്പിക്കണം. പുയശുക്ലത്തിങ്കൽ പരൂഷകാദിഗണംകൊണ്ടും ന്യഗ്രോധാദിഗണംകൊണ്ടും സിദ്ധമായ നൈ സേവിപ്പിക്കണം. മൂത്രപുരീഷശുക്ലങ്ങൾ വായുവിനാൽ അധികം വികൃതം (ദൂഷിതം) ആയിട്ടില്ലെങ്കിൽ ഹിംഗ്ര (=കായം) ഉശീരം (=രാമച്ചം) ചിത്രകം (=കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ്) എന്നിവകൊണ്ടു കാച്ചിയ ഘൃതമോ, അഥവാ ചിത്രകം (=കൊടുവേലി) വിതുന്നകം (=പലകപ്പയ്യാന) പ്രിയംഗു (=ഞാഴൽപു

പ്പ്) ധിംഗു (=കായം) സമംഗാ (=പാശുണ്ടവേർ) മൂന്നാളം (=താമര വളയം) എന്നിവ കഷായവും ഏലത്തരി ഏലവംഗം എന്നിവ കല്ലുവുമായി കാച്ചിയ ഏതമോ സേവിപ്പിക്കണം. അപ്രകാരംതന്നെ ഗ്രന്ഥ്യാ ത്തവത്തിങ്കൽ പാഠാ (=പാടക്കിഴങ്ങ്) ത്രികണ്ടകം (=തെരിഞ്ചിൻ) വൃ ക്ഷകം (=കുടകപ്പാല) എന്നിവയുടെ കഷായത്തെ സേവിപ്പിക്കണം. കണപാത്തവത്തിങ്കലും പുയാത്തവത്തിങ്കലും ചന്ദനകഷായത്തെ സേ വിക്കണം. അവയിൽ രണ്ടിലും ത്രിഫല അരച്ചു കല്ലും യോനിയിൽ ധരിക്കുകയും ത്രിഫലകഷായം കൊണ്ടു പ്രക്ഷാളനം ചെയ്തതും വേണം. [“മൃത്ര പുരീഷരേതസി വായുനാനതിവികൃതോഽഹ്നഃ പാഠത്തതുകൊണ്ടു വായുവിനാൽ അരിവികൃതമായാൽ അവ അസാദ്ധ്യങ്ങളാണെന്നു ധരി ക്കേണ്ടതാണ്.”]

സദ്യേഷു ച ശുക്ലാന്തവദോഷേഷു സ്രീപുണ്ഡ്ര സ്തോമാദി കർമ്മവിഷയേഷു ചോത്തരവസ്തിഭിഃ പുനഃ പുനരപാചരേൽ । യഥാസ്വസ്ത യോനൌ ക്കല്ലേഃ പിച്ഛിശ്ച । ഇത്യേവം വിശു ഭ്യശുക്ലാന്തവൌ പൂർവ്വാക്തം വിധിമാസേവേതാമ് ॥

സാ—എല്ലാത്തരം ശുക്ലാന്തവദോഷങ്ങളിലും സ്രീപുണ്ഡ്രമാരെ സ്തോമാദികളായ കർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടും വിശേഷിച്ച് ഉത്തരവസ്തികളെ കൊണ്ടും ഉപചരിക്കണം. ദോഷകോപാദികളനുസരിച്ച് ഉചിതങ്ങളായ ഔഷധങ്ങളെ രച്ച് യോനിയിൽവെച്ചു ശീലയിടുകയും വേണം. ഇ പ്രകാരം വിശുദ്ധങ്ങളായ ശുക്ലാന്തവങ്ങളോടുകൂടിയവരായിട്ടുവേണം മൃ ന്ധു പറയപ്പെട്ട ഏതക്ഷീരതൈലമാംസാദിവിധിയെ അനുഷ്ഠിക്കുവാൻ.

അനന്തരം ഇതുകാലത്തെ അറിയുവാനായി പറയുന്നു:—

ഈസു ദൃഷ്ടാന്തവോ ദോദശരാത്രം ഭവതി । ഷോഡശരാത്ര മിത്യന്യേ । ശുദ്ധയോനിഗഭാശയാത്തവായാ മാസമപി കേചിൻ । തദപദൃഷ്ടാന്തവോപ്യസ്മിത്യപദേ ॥

സാ—ഈവെന്നത് മാസാന്തോദ്യമുള്ള ആത്മവദർശനത്തിന്നു ശേഷം പന്ത്രണ്ടുരാത്രിയാകുന്നു. മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ പതിനാറുരാത്രി യാണ് ഇതുകാലമെന്നും പറയുന്നുണ്ട്. യോനിയും ഗഭാശയവും ആത്മ വവും ശുദ്ധങ്ങളായിട്ടുള്ളവളായ സ്ത്രീക്ക് ഒരുമാസം മുഴുവൻ ഇതുകാലമാ ണെന്നു വേറെ ചില ആചാര്യന്മാരും പറയുന്നു. ആത്മവദർശനംകൂടാ തെയും ഇതു ഭവിക്കുമെന്നു വേറെ ചില ആചാര്യന്മാരും പറയുന്നു. ഇ ത്തിനെ പ്രസ്തുതവിഷയത്തെപ്പറ്റി നാലുവിധം മതങ്ങൾ ഉണ്ട്. ഗദ്യ

ത്തിന്റെ അനിയമങ്ങൾന്നു ഹേതുവാചിതാണ് ഇങ്ങിനെ നാലുമതങ്ങൾ പ്രവൃത്തങ്ങളായിട്ടുള്ളത് എന്നു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

ഋതുമതിയായവളുടെ ലക്ഷണത്തെ പറയുന്നു:—

ക്ഷാമപ്രസന്നവദനോ സ്തൂരശ്ലോണിപയോധരോ
 സ്രസ്താക്ഷികുക്ഷിം പുഷ്പമാം വിദ്യാദൃമതീം സ്രീമദ്.
 പട്ടം സങ്കാപമായാതി ദിനേരീത യഥാ തഥാ
 ഋതാപതീതേ യോനിഃ സ്പാഷ്ടം നാതഃ പ്രതിച്ഛതി.
 മാസേനോപചിതം രക്തം ധമനിദ്യാമൃതൗ പുനഃ
 ഈഷൽ കൃഷ്ണം വിഗന്ധഞ്ച വായുഷ്യാനിമുഖാനുഭേൽ.

സാ. — ക്ഷാമപ്രസന്നവദനേതാദികളോടുകൂടിയ സ്രീയെ ഋതുമതിയെന്ന് അറിയണം. ക്ഷാമപ്രസന്നവദനാ = മെലിഞ്ഞും തെളിഞ്ഞും ഇരിക്കുന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയവൾ. സ്തൂരശ്ലോണിപയോധര = സ്തൂരിക്കുന്നതായ ശ്ലോണിപ്രദേശത്തോടും സ്തനങ്ങളോടുംകൂടിയവൾ. സ്രസ്താക്ഷികുക്ഷി = സ്രസ്തങ്ങൾ (സന്ധിബന്ധങ്ങളിൽനിന്നു ശിഥിലീഭൂതങ്ങൾ) ആയ നേത്രങ്ങളോടും ഉദരത്തോടുംകൂടിയവൾ. പുഷ്പമാം = പുഷ്പങ്ങൾ ക്രമമുള്ളവൾ. ഋതുകാലത്തല്ലാതെ ഗർഭധാരണം ഭവിക്കാതിരിപ്പാനുള്ള കാരണം പറയുന്നു. പത്മമിത്രി—ദിനം അവസാനിച്ചാൽ താമരപ്പൂവ് യാതൊരുപ്രകാരം കൂമ്പിപ്പോകുന്നുവോ അതുപ്രകാരം ഋതുകഴിഞ്ഞാൽ യോനിയും സംകുചിതമായി ഭവിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് ഋതപന്യകാലത്തിൽ യോനി ശുക്ലത്തെ പ്രതിഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. ഈ ഉപമയിൽ ദിനത്തിനും ഋതുവിന്നും തമ്മിലും പത്മത്തിനും യോനിക്കും തമ്മിലും സാദൃശ്യം നിബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. യോനി ശുക്ലത്തെ പ്രതിഗ്രഹിച്ചാലേ ഗർഭമുണ്ടാകയുള്ളൂ. ഋതവല്ലാത്ത കാലത്തു യോനി കൂമ്പിപ്പോകുന്നതുകൊണ്ട് അന്ന് ശുക്ലാന്തവസംയോഗവും തത്ഫലമായ ഗർഭവും ഭവിക്കയില്ലെന്നു സാരം. ഋതവിജ്ഞാകളോടു വായു ഒരു മാസംകൊണ്ട് ഉപചിതമായ രക്തത്തെ ധമനികളിൽക്കൂടെ യോനിമുഖത്തിങ്കൽനിന്നു കുറഞ്ഞൊന്ന് കൃഷ്ണവണ്ണമായും ദുർഗന്ധത്തോടുകൂടിയതായും പുറത്തു പ്രവർത്തിപ്പിക്കാ. [ഈ രക്തം ഋതവിന്റെ ആദ്യത്തെ മൂന്നുദിവസം മാത്രമേ ബാഹ്യം പ്രവർത്തിക്കുകയുള്ളൂ. മൂന്നുദിവസത്തിനുശേഷം അതു കേവലം ഉപചയിക്കുകയേ ഉള്ളൂ.]

ഇനി ഋതുമതിയായ സ്രീയുടെ കർത്തവ്യത്തെപ്പറയുന്നു:—

തതഃ പുഷ്പദർശന പ്രഥമദിവസാൽ പ്രഭൃതി ബ്രഹ്മചാരിണീ

സ്നാനാദ്യലങ്കാരാധിതാ ഭേദസംസ്കരശാധിനി ത്രിരാത്രമാസീത । പ
ണ്ണശരാവകരതലാന്യതമേന യാവകം പരസാ സിദ്ധമല്ലം കർന്ന
ത്ഥമസ്തിയാൽ । തീക്ഷ്ണാസ്തമുലവണാനി ച വർജ്ജയേൽ ॥

സാ—അനന്തരം ആത്മചർന്നാദികൾ ഒന്നാമത്തെ ദിവസം മു
തൽക്ക മൂന്നുരാത്രി സ്ത്രീ ബ്രഹ്മചാരിനി (=പുരുഷസംഗാധിത) യായും
സ്നാനം മുതലായുള്ള അലങ്കാര (=ശോഭാത്ഥമായുള്ള സംസ്കാരം) തേറ്റാടു
കൂടാത്തവളായും ഭർഗ്യയ്യയിൽ കിടക്കുന്നവളായും ഇരിക്കണം. ആ മൂ
ന്നു രാത്രികളിൽ പാർചേർത്തു പാകംചെയ്തതായ യവച്ചോറ്, പണ്ണം
(പുതുപ) ശരാവം (=ചരാത്) കരതലം (=ഉള്ളൻകയ്യ്) എന്നിവയി
ലൊന്നിൽ ആക്കിയിട്ടു ഭക്ഷിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ഭക്ഷിക്കുന്നതു അല്പമാ
യിട്ടുവേണം താനും. അല്പമാക്കുന്നതു ഭോജത്തിന്റെ കർന്നത്തിനായിട്ടാ
കുന്നു. കർന്നം വരുത്തുന്നത് രക്തത്തിന്റേയും മാർഗ്ഗത്തിന്റേയും ശുദ്ധി
ക്കായിട്ടാകുന്നു. മേല്പറഞ്ഞ മൂന്നുദിവസങ്ങളിൽ തീക്ഷ്ണവും ഉഷ്ണവും അ
മ്ലവും ലവണവുമായ വ്യവൃത്തിയെ വർജ്ജിക്കുകയും വേണം. അങ്ങിനെ ചെയ
യുന്നത് രക്തം അശുദ്ധമാകാതിരിക്കുവാനാകുന്നു.

ചതുർത്ഥഹസ്തപ്രേത്തിതാ ശീതസലിലസ്തരാനലിപ്തലംകൃ
താ ശുക്ലമാല്യാംബരാ കൃതമഗേളസപന്യയനൈചംവിധമേവ ഭ
ക്താരം പശ്യേന്നേന്യമനഃ । തദേ ഹി യാദൃശമേവ പശ്യതി ചി
ന്തയതി വാ താദൃശം പ്രസൂത ഇതി ॥

സാ—നാലാമത്തെ ദിവസത്തിൽ ഉദപ്രേത്തിതാ (=മേൽതേച്ചവൾ)
യായി തണുത്ത ചെള്ളത്തിൽ കുളിച്ച് ഭോജം അലങ്കരിച്ച് വെളുത്ത മാ
ലയും വസ്ത്രവും ധരിച്ച് മംഗളകർമ്മത്തേയും സപന്യയനത്തേയും ചെയ്തു
വളായിട്ട് അപ്രകാരംതന്നെയിരിക്കുന്ന (അതായത് ഉദപ്രേത്തിതാദിക
ളെ ചെയ്തുവന്നായിരിക്കുന്ന) ഭക്താവിനെ മററാന്നിലും മനസ്സുപേക്ഷ
ത്തവളായിട്ട് കാണണം. എന്തുകൊണ്ടെന്നു പറയുന്നു. തദാധീതി—
അപ്പോൾ എങ്ങിനെയിരിക്കുന്നവനെ കാണുകയോ വിചാരിക്കുകയോ
ചെയ്യുന്നുവോ അങ്ങിനെയിരിക്കുന്ന പുത്രനെയാണവൾ പ്രസവിക്കുക.
ഭർത്തൃമൃത്യുനാശ പുത്രനെ ഇച്ഛിക്കുന്നതു സ്ത്രീധർമ്മമാകയാൽ ഭർത്തൃ
നും ചെയ്ത ഉടനെ ഭക്താവിനെ സന്ദർശിക്കണമെന്നു സാരം.

തദഃ സ്നാനാൽ പുനരപി ഗുണവൽപത്രാത്ഥി ത്രിരാത്രമുപേ
ക്ഷേത । പുഷ്പദർശനാസപ്തരാത്രമ് । അഥാഷ്ടമ്യം ദശമ്യം പാദേ
ശ്യാമ ചരണത്രൗ പുത്രകാമഃ സംവസേൽ । പഞ്ചമ്യം സപ്തമ്യം

നവമ്യം വാ ദിനികാമഃ । താസ്മത്തരോത്തരമായുരാഭോഗ്യ
ശപ്തം സൗഭാഗ്യബലവർണ്ണനീയസമ്പദപ്രസൂ ഭവതി അതഃ
പരം തുത്തരോത്തരമായുരാഭിനാ ഹ്രാസഃ ॥

സാ—ജനനരം ഭായ്യയുടെ ജ്ഞാതാണിന്നുശേഷവും പുരുഷൻ
വിശിഷ്ടഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ പുത്രനെ ഇച്ഛിക്കുന്ന പക്ഷം പിന്നെയും
മുന്നരാത്രി അവളെ ഉപേക്ഷിക്കണം; അതായതു സംഗമമെന്നതും. കു
ളിച്ച ദിവസത്തിന്നു മുമ്പും പിമ്പും മുത്തുനാരാത്രിയും കുളിച്ച ദിവസം രാ
ത്രിയുംകൂടി ആത്മവർണ്ണം മുതൽക്കു ഏഴുരാത്രികളിൽ ഗമിക്കരുത്. അ
ന്നരം ഏട്ടാമത്തേയോ പത്താമത്തേയോ പന്ത്രണ്ടാമത്തേയോ രാത്രി
യിങ്കൽ പുത്രനുണ്ടാവേണമെന്നു മോചിക്കുന്നവൻ സഹശയനം ചെയ്യു
ണം. പുത്രിയെ കാമിക്കുന്നവനാകട്ടേ അഞ്ചാമത്തേയോ ഏഴാമത്തേയോ
ഒമ്പതാമത്തേയോ രാത്രിയിങ്കൽ സഹശയനം ചെയ്യണം. ഈ പക്ഷത്തി
ങ്കൽ കുളിച്ചദിവസം മാത്രമേ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെടുന്നുള്ളൂ. പിന്നേതെ മു
ന്നരാത്രി ഉപേക്ഷിക്കപ്പെടാതിരിക്കുന്നതു പുത്രിയുടെ സംഭവത്തിന്നു കര
മണം പ്രാധാന്യമെന്നു മാതാപിതർ ആത്മവമാണെന്നുള്ളതാകുന്നു. ഇ
ങ്ങിനെ ഏട്ട്, പത്ത്, പന്ത്രണ്ട് രാത്രികൾ പുത്രരാത്രികളും അഞ്ച്,
ഏഴ്, ഒമ്പത് രാത്രികൾ പുത്രിരാത്രികളാകുന്നു. ഇവയിൽ മേല്പോട്ടു
മേല്പോട്ടു പറഞ്ഞ രാത്രികളിൽ ഉൽപാദനം ചെയ്താൽ സന്താനത്തിന്ന്
ആയുസ്സ്, ആരോഗ്യം, ഐശ്വര്യം, സൗഭാഗ്യം, ബലം, വർണ്ണം, ഇ
ന്ദ്രിയശക്തി എന്നിവ അധികമായി ഉണ്ടാകും. ആകയാൽ പുത്രാൽ
പാദനത്തിന്ന് ഏട്ടാംരാത്രിയേക്കാൾ പത്താംരാത്രിയും അതിനേക്കാൾ
പന്ത്രണ്ടാംരാത്രിയും ശ്രേഷ്ഠമാകുന്നു. പുത്രിപാദനത്തിന്ന് അഞ്ചാം
രാത്രിയേക്കാൾ ഏഴാംരാത്രിയും അതിനേക്കാൾ ഒമ്പതാംരാത്രിയും നല്ല
താണ്. പന്ത്രണ്ടാംരാത്രി കഴിഞ്ഞതിന്നുശേഷം, അതായത് പതിമൂന്നാ
മത്തേത് മുതലായ രാത്രികളിൽ ഉൽപാദനം ചെയ്താൽ പുത്രനും ഒമ്പ
താംരാത്രികൾക്കുശേഷം, അതായത് പത്താമത്തേതു മുതലായ രാത്രികളിൽ
ഉൽപാദനം ചെയ്താൽ പുത്രിയും ആയുരാരോഗ്യാദികൾക്കു ഉത്തരോത്ത
രം ഹാനിയും ഭവിക്കും [‘അതഃപരം’ എന്നതിന്നു പുത്രരാത്രികളിലും
പുത്രിരാത്രികളിലും ഒടുവിലുത്തേതിന്നുശേഷം എന്നർത്ഥമാണ് ഇന്ദ്രവ്യ
ഖ്യാതാവ് കാണിച്ചിട്ടുള്ളത്. മറ്റു ചിലർ ‘അതഃപരം’ മെന്നതിന്നു പ
ന്ത്രണ്ടാംരാത്രികൾക്കുശേഷം എന്നതെന്ന അർത്ഥം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.]

ആയുരാരോഗ്യ രാത്രിയുപലിഭവത്യാത്മവമയുരോസപാപ്യായു

തേ । തസ്താത്താസ്യ ക്രമാൽ പുത്രസ്യ ദിവിതുശ്ച ജനമ । അത ഏ
 വ ചാനപരതാത്ത്വദർശനം പുത്രാത്മീ വിപ്രകൃഷ്ടേഷ്വപ്യപ്യസ്സ
 നോപേയാൽ । യദി തപാഹാരാനരോധാഭേദാസ്യ ശുക്ലസ്യംധിക
 താ യശാസ്യച സ്ത്രീനതാ സ്ത്രാത്തതഃ പൂമാൻ സ്ത്രാകൃതിദിങ്ബ
 ലോ ഹിനാഗോ വാ ജായതേ । സ്ത്രീ ച പുരുഷാകൃതിർദിങ്ബലാ
 ഹീനാജ്ഞാ വാ । ഏകാദശീത്രയോദശ്ശ്യാസ്തു നപുംസകം സ്യാൽ ॥

സാ—അവയിൽവെച്ച് യുഗകൾ (=സമകൾ; രണ്ടാമത്തേത് നാ
 ലാമത്തേത് മുതലായവ) ആയ രാത്രികളിൽ, സമമായ ദോഷബലാദിക
 ലോടുകൂടിയവരും യഥോക്തവയസ്സിലിരിക്കുന്നവരുമായ സ്ത്രീകൾക്ക് ആ
 ത്ത്വം അല്പമായി ഭവിക്കയും, അയുഗകൾ (=വിഷമകൾ; ഒന്നാമത്തേ
 ത് മുന്നാമത്തേത് മുതലായവ) ആയ രാത്രികളിൽ ആത്ത്വം അധികമാ
 യിരിക്കയും ചെയ്യും. അതു ഫേതുവായിട്ട്, അതായതു യുഗരാത്രികളിൽ
 ആത്ത്വം കുറഞ്ഞും ശുക്ലം അധികമായും ഇരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് യുഗരാ
 ത്രികളിൽ പുത്രന്റേയും അയുഗരാത്രികളിൽ തദപിപരീതമായതുകൊണ്ട്
 പുത്രിയുടേയും ജനനം ഭവിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെ പുത്രനെ ഇച്ഛി
 ക്കുന്നവൻ ആത്ത്വദർശനം മാനാത്തവളായ സ്ത്രീയെ വിപ്രകൃഷ്ടങ്ങൾ
 (=അകന്നവ) ആയ ദിവസങ്ങളിലും ഗമിക്കരുത്. രജോദർശനദിന
 ത്തിൽനിന്നു വളരെ അകന്നവയായ എട്ടാംരാത്രി മുതലായവയിൽക്കൂടി
 യും സ്ത്രീയുടെ ആത്ത്വദർശനം നിലച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ പുത്രകാമനായവൻ
 അവളെ ഗമിക്കരുതെന്നർത്ഥം. ശുക്ലാധികൃമാണ് ഏതുവിധത്തിലായാ
 ലും പുത്രോൽപ്പത്തിക്കു കാരണമെന്നു സാരം. ഇനി ആഹാരത്തിന്റെ
 സ്ഥിതിയനുസരിച്ച് പുത്രീരാത്രികളായ അയുഗരാത്രികളിൽ ശുക്ലത്വ
 ന് ആധിക്യവും പുത്രരാത്രികളായ യുഗരാത്രികളിൽ ശുക്ലത്തിന്നു ന്യൂ
 നതയും ഭവിക്കുമെങ്കിൽ അന്നുണ്ടാകുന്ന പുരുഷൻ സ്ത്രീയുടെ ആകൃതി
 പോലെയിരിക്കുന്നു ആകൃതിയോടുകൂടിയവനോ ബലഹീനനോ അംഗ
 വൈകല്യമുള്ളവനോ ആയും, അന്നുണ്ടാകുന്ന സ്ത്രീ പുരുഷന്റെ ആകൃതി
 പോലെയുള്ള ആകൃതിയോടുകൂടിയവളോ ബലഹീനയോ അംഗവൈ
 കല്യമുള്ളവളോ ആയും ജനിക്കും. പതിനൊന്നാമത്തേയും പതിമൂന്നാ
 മത്തേയും രാത്രികളിൽ ഉണ്ടാകുന്ന സന്താനമാകട്ടേ നപുംസകമായി ഭ
 വിക്കും. ഇങ്ങിനെ ശുക്ലാത്ത്വങ്ങളെപ്പറ്റിയും ഗഭോൽപ്പത്തിപ്രകാര
 മെന്തെപ്പറ്റിയും പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു.

അപേരപാല്യായഃ പുത്രിയം വിധാനമാചരൽ । ശുഭ്രായാ

സു മന്ത്ര പഞ്ചമം । യാദൃശഞ്ച പുത്രമാശാസീത തദുപചണ്ണചരി
താൻ ജനപദോപനാചിന്തയേതി സ്രീ വാച്യം । തജ്ജനപദോപനാ
വിഹാരോപചാരചരിച്ഛഭംശാനവിദധീത ॥

സാ—‘അഥ’ എന്നതിന്നു മംഗളമർത്ഥം. മംഗളാനന്തരം ഉപാ
ദ്ധ്യായൻ പുത്രനു നിതമായിട്ടുള്ള വിധിയെ അനുഷ്ഠിക്കണം. സ്രീ ശ്ര
ഭോണെന്നിരിക്കൽ ആ വിധിയെ മന്ത്രത്തോടുകൂടാതെ ചെയ്യണം. സ്രീ
യാതൊരുപ്രകാരമുള്ള പുത്രനെ ഇച്ഛിക്കുന്നവോ അതുപോലെത്തന്നെ ശ്ര
വത്തോടും വണ്ണത്തോടും കർമ്മത്തോടും കൂടിയ ജനപദങ്ങളെ അനുചി
ന്തിച്ചാലും എന്നിങ്ങിനെ ഉപാദ്ധ്യായൻ സ്രീയോടു പറയണം. സ്രീ താൻ
വിചാരിക്കുന്നതായ ജനപദത്തിലെ ആചാരം, വിഹാരം, ഉപചാരം,
ചരിച്ഛഭം (വേഷം) എന്നിവയെ അനുസരിക്കുകയും വേണം. ഇങ്ങി
നെയൊണ് ഗർഭാധാനത്തിന്റെ ക്രിയ.

കർമ്മാഞ്ച ച പുമാൻ മാസം ബ്രഹ്മചാരി സപ്തിഷ്ഠകീരാഭ്യം
ശാഃഖ്യോനേമഭിപ്രാശ്യ നാത്യാശിതഃ സുഖീ സ്രഗപീ സുമനഃ പ്രീ
ണിതാംഗഃ ശുക്ലനിവസനോ മൌഹൂർത്തികാനമതേ രാത്രിഭാഗേ
കല്യാണാനി ചിന്തയാനസുഭേദികാമഃ സ്വാസ്തിണ്ണം ശയനം ഭക്ഷ
ണേന പാദേന പ്രാഗാരോധേൽ । തദപിധൈവ ച പ്രഥമോ കശി
താംഗീ തൈലമാഷോർത്തരാഹാരാ വൃദ്ധ്വാ വാമപാദേന പുരുഷസ്യ
ഭക്ഷിനതഃ ശയ്യാമധിദരാഹേൽ । തത്ര മന്ത്രം പ്രയുജ്ജീത ।

(മന്ത്രഃ)

ആയുരസി സർവ്വതഃ പ്രതിഷ്ഠാസി ധാതാ തപാ ഭയാതു വിധാ
താ തപാ ഭയാതു ബ്രഹ്മചർച്ചസാ ഭവേതി ।

ബ്രഹ്മാ ബൃഹസ്പതിവിഷ്ണുസ്താസ്മയ്യാസ്മാശാപിനൗ

ഭഗോഥ മിത്രാവതൌ വീരം ഭയതു മേ സുതം ॥

ഇതി ॥

സാ—മേൽപറഞ്ഞ കർമ്മത്തിന്റെ അവസാനത്തിങ്കൽ പുരുഷൻ
ഒരു മാസം ബ്രഹ്മചാരിയായി പാലും നെയ്യും കൂട്ടി ശാധ്യുന്നതെ ഭക്ഷി
ച്ചും അധികമായി ഭക്ഷിക്കാതെയും സുഖിച്ചാലും മാലയെ ധരിക്കുന്നവ
നായും മനുപ്രസാദത്തോടുകൂടിയവനായും പ്രീണിതം (=തൃപ്തിതം) ആയ
അംഗത്തോടുകൂടിയവനായും ചെളിത്ത വസ്യത്തെ ധരിക്കുന്നവനായും
ഇരിക്കണം. എന്നിട്ടു മൌഹൂർത്തികനാൽ അനുചരിക്കപ്പെട്ടതായ രാത്രി

ഭാഗത്തിൽ കല്പാണങ്ങളെ (=20ഗളങ്ങളെ) ചിന്തിക്കുന്നവനും അവളിൽ കാമത്തോടുകൂടിയവനും ആയിട്ട്, നല്ലവണ്ണം വിരിക്കപ്പെട്ടതായ ശയ്യയിൽ വലത്തുകാൽ മുഖിൽവെച്ച് കയറണം. സ്രീയും പുതയ്ക്കുന്ന പറഞ്ഞ വിശേഷണങ്ങളാൽ വിശിഷ്ടമായിട്ടും വിശേഷിച്ച് മുൻപറഞ്ഞപ്രകാരം യവന്നത്തെ ഭജിച്ച് കശിതാംഗിയും എണ്ണയും ഉഴിഞ്ഞു ധാരാളം ചേർത്ത ആചാരത്തെ ചെയ്തവളുമായിട്ടും എടുത്തുകാൽ മുഖിൽ വെച്ച് പുതയ്ക്കന്റെ വലത്തു ഭാഗത്തായി ശയ്യയിൽ കയറണം. ആ സമയത്ത് 'ആയുരസി' ഇത്യാദിയായ മന്ത്രത്തെ പ്രയോഗിക്കണം. ശ്രുത്തിന്റെ അർത്ഥം ഉപചിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

തതഃ പരസ്വരം സാമഭിരഭിസാന്തപ്യ സഹർഷമനുകൂലം സംവിശേതമേ । പശ്യാപ്തേ ചൈനാം ശീതോദകേന സംഹസാ പരിഞ്ചിഞ്ചേൽ ॥

സാ-ഇതിനെ ശയ്യാരോഹണം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം സമയമുണ്ടായ അനുനയവാക്കുകളെക്കൊണ്ടു ഭർത്താവ് ഭാര്യയേയും ഭാര്യ ഭർത്താവിനേയും സഹപഥംചെയ്ത് ഹർഷത്തോടുകൂടിയും അനുകൂലമായും ശയനം ചെയ്യണം. പശ്യാപ്തമായാൽ, അതായത് ചൈമുനം അവസാനിച്ചാൽ സ്രീയെ പെട്ടെന്ന് തണുത്ത പെള്ളിക്കൊണ്ടു തളിക്കുകയും ചെയ്യണം.

സ്രീ മേൽപ്രകാരമല്ലാതെയിരുന്നാലുള്ള ദോഷത്തെപ്പറ്റിയുണ്ട്:—
 തന്ത്രശ്രീതം ക്ഷുധിതം പിപാസിതം ഭീതം വിമനാദി ശോഭാർത്ഥം ക്രുദ്ധാതിമേദരന്ധ്രകാമാ വൃദ്ധയകാമാ വാ ന ഗഭം ധരണി വിഗ്രഹം വാ । തഥാ പുരുഷോപി । ന ചാസാവധസ്മി ഭോജൽ । തഥാ ഹി സ്രീചേഷ്ടാ പുമാൻ ജായതേ പാണ്ഡ്യേഷു വാ സ്രി । ന ച സൃജ്ഞം പാർവ്വതാം വാ സേവേതി । സൃജ്ഞായം വാ തോ ബലവൻ സദയംനിം പിഡയതി । ദക്ഷിണപാർവ്വതായാദി ഏഷാ പിഡിതയ്യുതഃ പിഡോതി ഗഭംശയമ് । ചാമപാർവ്വതാ യാസുപേൽ പിത്തം വിഭഹതി രക്തത്തുഷ്ട । തസ്മാദുത്താനാ ഹി ജം ഗുണീയാൽ । തഥാ ഹി യഥാസ്ഥാനമേവ തിഷ്ഠന്തി ദോഷാഃ ॥

സാ-ത്തിൽ (=ചൈമുനത്തിൽ) സ്രീ അയ്യംഗിതതപാദികളോടുകൂടിയുള്ളായിരുന്നാൽ ഗഭത്തെലുരിക്കുന്നതെന്ന ചെയ്യാതിരിക്കുകയും വിശ്രമമായ ഗഭത്തെ ലുരിക്കുകയും ചെയ്യും. പുതയ്ക്കനും അപ്രകാരം

ഒന്നു അത്യാശീരതപാദികളെ വർജ്ജിക്കേണ്ടതാകുന്നു. (അത്യാശീതം=അതിമാത്രമായി ഭക്ഷിച്ചവർ. ക്ഷു പിതം=വിശപ്പുള്ളവർ. വിചാസിതം=വെള്ളംദാഹമുള്ളവർ. ഭീതം=പേടിച്ചവർ. വിമനസ്സ്=മനസ്സിനനുഷ്ഠിച്ചിട്ടാത്തവർ. ശോകാർത്തം=ദുഃഖംകൊണ്ടു പരവശമായവർ. ക്രുദ്ധം=കോപിച്ചവർ. അതിമേഢാ=അധികം തടിച്ചവർ; അകർഷിതം. അന്യകാമം=അന്യർക്കു കാര്യത്തോടുകൂടിയവർ. വ്യവായകാമം=മൈഥുനകാമാ) പുരുഷൻ വിശേഷത്തെപ്പറ്റിയെന്നു. ന ചേതി—സംയോഗത്തിൽ പുരുഷൻ സ്ത്രീയുടെ അധോഭാഗത്ത് കിടക്കരുത്. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ പുരുഷനാണെന്നാകുന്നതെങ്കിൽ സ്ത്രീകളുടെ ചേഷ്ടകളുള്ളവനായും സ്ത്രീയാണെന്നാകുന്നതെങ്കിൽ പുരുഷനാരുടെ ചേഷ്ടകളുള്ളവളായും ഭവിക്കും. എന്നതെന്നെയല്ല, സ്ത്രീയെ സ്പൃഞ്ജ (=അധോമുഖീ)യോ പാർശ്വസ്ഥയോ ആയിട്ടു സേവിക്കരുത്. സ്ത്രീ മലന്തകിടന്നിട്ടേ മൈഥുനംചെയ്യാവൂ എന്നു സാരം. സ്പൃഞ്ജയായിട്ടായാൽ വായു ബലവാനായി ഭവിക്കുകയും അതു യോനിയെ പീഡിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും. വലത്തെപാർശ്വത്തിൽ സ്ത്രീ കിടന്നു സംഗമംചെയ്താൽ കഫം അമർക്കപ്പെട്ട് സ്ഥാനത്തിൽനിന്നു മൂതമായിട്ട് ശാർശയത്തെ ആചരണംചെയ്യും. ഏടത്തെപാർശ്വത്തിൽ കിടന്നിട്ടായാൽ അപ്രകാരംതന്നെ പിത്തം സ്ഥാനമൂതമായിട്ട് രക്തത്തെയും ശുക്ലത്തെയും ചേർപ്പിക്കും. കഫം ഭക്ഷിപ്പാൻ പാർശ്വത്തിങ്കലും പിത്തം വാമപാർശ്വത്തിങ്കലുമാണു ശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതെന്നുള്ളതാണ് ഇതിന്നു കാരണം. ആകയാൽ സ്ത്രീ മലന്തകിടന്നുകൊണ്ട് വേണം ബീജത്തെ ഗ്രഹിക്കുവാൻ. അങ്ങിനെയായാൽ വാതാദിദോഷങ്ങൾ യഥാസ്ഥാനംതന്നെ തീർക്കും.

ശാർശാധാനാനന്തരം ഭേദമനുസരിച്ചു പറയുന്നു:—

ലബ്ധിഗർഭം ചൈവനം വിദിതം പ്രാഗ്വക്തീഭാവോദ്ഗർഭസ്യ
 യുഷ്യ പുംസവനാനി പ്രയുജ്ജിതാ പോശേരാത്രമിത്യന്യേ । തത്രം
 പി യഥാദിനഷ്ടപിതി കേചിത് । പ്രത്യഹമിത്യപരേ ॥

സം—സ്ത്രീ ഗർഭവതിയായി എന്ന് കക്ഷിഗൗരവോദികളായ ലക്ഷണങ്ങളെക്കൊണ്ടറിഞ്ഞാൽ വൈദ്യൻ ഗർഭത്തിന്നു രൂപകതവതന്നതീന്നുമുഖ് പൂഷ്യ (=പുയം) അക്ഷത്രത്തോടുകൂടിയ ദിവസം മേലിൽ പരയപ്പെടുന്നു പുംസവനംയാഗങ്ങളെ പ്രയോഗിക്കണം. പുമാൻ സൂയതേ അന്നേനേതീ പുംസവനം, അതായതു പുരുഷപ്രജയാവാണുള്ള യോഗം എന്നു പുംസവനശബ്ദത്തിന്നർത്ഥം. ആകയാൽ പുത്രാർത്ഥിനിയുണ്ടെ

ങ്കിൽ മാത്രമേ പുംസവനം വേണ്ടുള്ളൂ എന്നു സിദ്ധിച്ചു. മറ്റു ചില ആ
മായുന്മാർ പുംസവനയോഗങ്ങളെ പന്ത്രണ്ടു ദിവസം പ്രയോഗിക്കേ
ണമെന്നു പറയുന്നു. ആ ദിവസങ്ങളിൽതന്നെയും യുഗം (=ഏതായാ;
രണ്ടു നാലു തുടങ്ങിയ) ദിവസങ്ങളിലു വേണ്ടു എന്നു വേറെ ചിലരുടെ
മതം. ദിവസംതോറും വേണമെന്നു മറ്റു ചിലർ പറയുന്നു. ഇനി പും
സവനയോഗങ്ങളെ പറയുന്നു.

തദ്യഥാ - ലക്ഷ്മണാവടശൃംഗസഹദേവാവിശപദേവാനാമാ-
ന്യതമം ക്ഷീരേദിഷ്യത്യ ത്രിംശതുരോ വാ ബിന്ദുൻ ദക്ഷിണ നാസം
പുടേ സ്വയമാസിഞ്ചേൽ പിമുനാ വാമേതു ദുധിതുകാമാ । ന
ചൈതാം നിഷ്ഠീവേൽ । തഥാ പുഷ്പോദ്ധ്യതായാഃ ശേപതബ്ധഹത്യാ
മൂലജല്ലാദസം നവായൽ । തദപമ്ബോല്പലപത്രം കുമുദപത്രം ലക്ഷ്മ
ണാമൂലം വടശൃംഗാണി ചാഷ്ടോ ച നാവയേൽ ॥

സാ - ലക്ഷ്മണ = തിരുതാളിവേര്. വടശൃംഗം = പേരാലിൻകൂമ്പ്. സഹദേവാ = പുഷ്പാങ്കുരന്തില. വിശപദേവാ = ശംഖപുഷ്പത്തിൻപേര്. ഇ
വയിൽ ഒന്ന് പാലിൽ ഉരസിക്കലക്കി മൂന്നോ നാലോ തുള്ളി സ്ത്രീയു
ടെ വലത്തേ മൂക്കിൽ തിരിശീലകൊണ്ട് മൂക്കി ഒഴിച്ചു ഉത്തരിക്കയാറു
ക. സ്ത്രീപ്രജയെയാണ് ഇച്ഛിക്കുന്നതെങ്കിൽ മേൽപ്രകാരംതന്നെ എ
ടത്തേമൂക്കിൽ ഒഴിക്കണം. [ഇപ്രകാരം പുംസവനയോഗത്തെ പ്രയോ
ഗിക്കുന്നതു പുരുഷപ്രസവത്തിനും ഗർഭവുലിക്കും വേണ്ടിയുള്ള പവിത്ര
ങ്ങളായ മന്ത്രങ്ങളെ ജപിച്ചിട്ടു വേണ്ടതാണ്.] ഇങ്ങിനെ മൂക്കിൽ കയ
റ്റിയ ഔഷധബിന്ദുക്കളെ നിഷ്ഠീവനം ചെയ്തതു (എന്നുവെച്ചാൽ വാ
യിൽക്കൂടേ പുറത്തു കളയുന്നതെന്നർത്ഥം). പുരുഷപ്രജോൽപാദകമാ
യ പുംസവനത്തിന്റെ കൂട്ടത്തിൽ 'വാമേ ച ദുധിതുകാമാ' എന്നിങ്ങി
സ്ത്രീസവനത്തെപ്പറ്റി പറഞ്ഞതു കേവലം പ്രാസംഗികമായിട്ടാണെന്നും
പുത്രകാമയുടെ വലത്തേ മൂക്കിലും പുത്രികാമയുടെ എടത്തേമൂക്കിലുമാ
ണൗഷധം പ്രയോഗിക്കേണ്ടതെന്നുള്ള വിശേഷം ഗ്രഹിപ്പിക്കുവാൻ വേ
ണ്ടിയാണ് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതെന്നും ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഇങ്ങി
നെ ഒരു പുംസവനയോഗം പറയപ്പെട്ടു. യോഗാന്തരത്തെപ്പറയുന്നു.
തഥേതി - പുയംനക്ഷത്രത്തിൽ പഠിച്ചെടുത്ത ശേപതബ്ധഹതി (=വെൾ
വഴുതിന)യുടെ വേരരച്ച കല്ലും പിടിഞ്ഞിട്ടുള്ള ചാറ് മേൽപ്രകാരം
മൂക്കിൽകയറ്റി നസ്യം ചെയ്തയുമാകാം. അപ്രകാരംതന്നെ ഉൽപലപ
ത്രം (=ചെങ്ങഴിനിർപ്പുവിന്റെ ഇല) കുമുദപത്രം (=ആമ്പലിന്നി

ല) ലക്ഷ്മണാമുലം (=തിരുതാളിവേര) ഏട്ട പേരാലിൻകൂമ്പുകൾ ഇവയിലൊന്നിന്റെ രസംകൊണ്ടും മൂക്കിൽ നസ്യംചെയ്യാം.

ശുക്ലമാല്യംബരധരാ ച നാരീ പുഷ്പാല്യതരാം ലക്ഷ്മണാ യാ മൂലകല്പമുദംബരമാത്രം പയസാ പിഷ്പൽ പുത്രസ്തേരൽപാദനാമ സ്ഥിതയേ ച | തദപദ്ഗൗരഭണ്ഡമപാമാഗ്നം ജീവകഷ്ടകൌശംബപുഷ്പീമണ്ഡവ്വം സഹചരണഗജിമേഗ്നിജിഹ്വമഷ്ടൗ വാ വടഗ്രംഗാണി | ശാലിപിഷ്ടസ്യ ച പപ്യമാനസ്യോജ്ഞാണമാഹ്വായ തദ്രസം ദേഹജ്വലം സ്ഥിതം പൂർവ്വചണാവയേൽ ||

സാ—സ്രീ വെളുത്ത മാലയും വസ്ത്രവും ധരിക്കുന്നവളായിട്ടു പുയം നക്ഷത്രത്തിൽ പഠിച്ചെടുത്ത ലക്ഷ്മണ (=തിരുതാളി) യുടെ വേരരച്ചുകുടുംബം (=അത്തിക്കായ) പ്രമാണം പാലിൽകലക്കി സേവിക്കണം. ഇത് പുത്രന്റെ ഉൽപാദനത്തിനും നിലനില്പിനും നല്ലതാകുന്നു. ഇതു ഗഭിണിയുടെ മൂക്കിൽകൂടേയോ വായിൽക്കൂടേയോ സേവിക്കാമെന്നു ചിലർ പറയുന്നുണ്ട്. ഇതു സേവിച്ചാൽ വൃക്കതീഭൂതനായ പുത്രനു വലിയ രക്ഷയാകുന്നു. ഈ ലക്ഷ്മണാമുലത്തിന്റെ വിധിപ്രകാരംതന്നെ ഗൗരഭണ്ഡമായ അപാമാഗ്നംമുതലായവയിൽ ഒന്നോ രണ്ടോ അധികമോ കൂട്ടത്തെ യഥാലാഭം പാലിൽ സേവിച്ചാൽ ഫലം മേൽപ്രകാരംതന്നെയാകുന്നു. ഗൗരഭണ്ഡപാമാഗ്നം=തണ്ടുവെളുത്ത കടലാടിയുടെ വേര. ജീവകഷ്ടകങ്ങൾ=ജീവകവും ഇടവകവും. ശംഖപുഷ്പീ=ശംഖപുഷ്പത്തിൻവേര. അണ്ഡവ്വ (അഗ്നംഗാ)=കാരിചത്താമര. സഹചരം=കരിങ്കുറുഞ്ഞിവേര. നഗ്നജിത്ത്=പുവ്വാങ്കുറുന്തില (പുത്രഞ്ചാരി) അഗ്നിജിഹ്വ=മേത്തോന്നി. ഏട്ട വടഗ്രംഗങ്ങൾ=ഏട്ട പേരാലിൻകൂമ്പുകൾ. ഇവയാണ് സേവിക്കേണ്ടത്. അപ്രകാരംതന്നെ ചെന്നൈപ്പുരയിലൂടെ മാവ് അരച്ചുതു അഗ്നിയിൽ വേവിച്ച് അതു വേവുപോൾ ആ ആവിയെ പ്രാണിച്ച് അതു പിഴിഞ്ഞതായ നീരിനേയും മുമ്പാഞ്ഞപ്രകാരം മൂക്കിൽ ഒഴിച്ചു നസ്യംചെയ്യണം. ഈ നസ്യംചെയ്യുന്നതു പുറത്തേ കോലായിൽ ഇരുന്നിട്ടാണ് വേണ്ടതു.

യച്ഛാന്യദപി ബ്രാഹ്മണം വൃദ്ധസ്രീനോ വാ ബ്രൂയസ്യ മൂകശ്ചാൽ | തതഃ പ്രജാസ്ഥാപനാച്ഛാ ദൌഷധീഃ ശിരസാ ഭക്ഷണേന ച പാണിനാ ധാരയേൽ | ഏതാഭിശ്ച സിദ്ധം പയോ ഘൃതം വാ പിഷ്പൽ | ഏതാഭിരവ ച പുഷ്പേ പുഷ്പേ സ്നാനാൽ സദാ ച സമാലഭേത | തഥാ സർവ്വാസാം ജീവനീയാനാമൌഷധീ

നാം സദോപയോഗപ്പെടുത്തുന്നവർക്കിതി ഗർഭസ്ഥാപനം ॥

സാ—മേല്പറഞ്ഞതു കൂടാതെയും ബ്രാഹ്മണരോ വൃദ്ധസ്രീകളോ യാതൊന്നും ചെയ്യാൻ പറയുന്നവോ അതിനെക്കൊണ്ടും ചെയ്യണം. വൃദ്ധസ്രീകൾ എന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് ഗർഭിണിയുടെ ഹേതോപാദേയങ്ങളേയും അവയുടെ ഫലങ്ങളേയും ശീലിച്ചും അനുഭവിച്ചും അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള സ്രീകൾ എന്നു ഗ്രഹിക്കണം. അല്ലാതെ വയസ്സായിട്ടുള്ള സ്രീകൾ പറയുന്നതുപോലെയല്ലാതെ പ്രവർത്തിക്കേണമെന്നർത്ഥമില്ല. അപ്രകാരംതന്നെ ബ്രാഹ്മണപദത്തെ ഉപാദാനം ചെയ്തിട്ടുള്ളത് ശ്രൗതസ്മാർഗ്ഗവിധാനങ്ങളുടെ ഉപലക്ഷണത്തിന്നായിട്ടാകുന്നു. അനന്തരം പ്രജാസ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നു പേരായ പത്ത് ഔഷധികളെ (അതായത് ഐന്ദ്രീബ്രാഹ്മി ഇത്യാദികളായ ദശൗഷധികളെ) ഗർഭിണി ശിരസ്സിൽ മുട്ടുകയും വലത്തെ കൈകൊണ്ടു ധരിക്കുകയും വേണം. ആ പ്രജാസ്ഥാപനൗഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ക്ഷീരപാകവിധാനേന സിദ്ധമായ പാലിനേയോ അതുകളെക്കൊണ്ടു കാച്ചിയ നെയ്യിനേയോ സേവിക്കുകയും വേണം. ഈ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ പൂയനക്ഷത്രംതോറും സ്നാനംചെയ്യുകയും, ഈ ഔഷധങ്ങളോടു സദാ സംസർഗ്ഗിക്കുകയും വേണം. അപ്രകാരംതന്നെ ജീവനീയങ്ങളായ എല്ലാ ഔഷധങ്ങളേയും ക്ഷീരപുതാഭിചിചിധവിധാനങ്ങളെക്കൊണ്ടുപയോഗിക്കുന്നതും ഗർഭസ്ഥാപനത്തിന്നു നല്ലതാകുന്നു.

സൗമ്യോക്തൃവിചക്ഷണോപചാരപേഷ്ടാശ്ച പ്രിയഹിതാനവത്തിനഃ പരിചാരകാസ്തഥാ ഭേദേതി | പുനശ്ചൈനാം മംസാദുപേയാൽ ॥

സാ—ഗർഭിണിയുടെ പരിചാരകന്മാരും അപ്രകാരം ഭേദവും സൗമ്യങ്ങളായ ആകൃതി, വചനം, ഉപചാരം, ചേഷ്ട എന്നിവയോടു കൂടിയവരും പ്രിയ (-ഇഷ്ട)ന്മാരും ഹിതന്മാരും അനുവർത്തനശീലന്മാരും ആയിരിക്കുന്നതും ഗർഭസ്ഥാപനമാകുന്നു. ഗർഭിണിയായ സ്രീയെ ഗർഭധാരണത്തിന്നു ശേഷം ഒരുമാസം കഴിഞ്ഞിട്ടുവേണം ഭർത്താവ് ഗമിക്കുവാൻ. ഇതു മാസാനന്തരം ഗമിക്കേണമെന്നു വിധിക്കുവാനല്ലാതെ ഒരുമാസം ഗമിക്കരുതെന്നു നിഷേധിക്കുവാനായിട്ടാണ് പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതെന്നു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്.

അനന്തരം ഗർഭത്തിന്നു വസ്തുവിശേഷം വരുവാനുള്ള രേതൂവിനെ പറയുന്നു:—

തത്ര ശുക്ലേ ശുക്ലേ ചൈതന്യോദയോ വാ ഗർഭസ്യ ഗൗരവതപം
തൈലോദയോ കൃഷ്ണതപം മധ്യപാദേ ശ്യാമതപം । തഥാ ക്ഷീരോദിമധുരം
ണാമുപയോഗാനന്തരഭവിലാസാമ്യ ഗൗരതാ തിലാനവിഭം
ഹിനാ കൃഷ്ണതാ । വ്യാമിശ്രാണാം ശ്യാമതാ ദേശകലാനവൃത്തിത
ത്വം വർണ്ണഭേദഃ ॥

സാ—അതിൽവെച്ച് പിതാവിന്റെ ശുക്ലം ശുക്ലവർണ്ണമോ ചൈതന്യ
സ്വത്തിന്റെ നിറംപോലെയുള്ള നിറത്തോടുകൂടിയതോ ആയിരുന്നാൽ
ഗർഭസ്ഥനായ ശിശുവിന്നു ഗൗരവർണ്ണതപം ഭവിക്കും. ശുക്ലം തൈല
ത്തിന്റെ നിറത്തോടുകൂടിയിരുന്നാൽ ശിശുവിന്നു കൃഷ്ണവർണ്ണതപവും തേ
നിന്റെ നിറത്തോടുകൂടിയിരുന്നാൽ ശ്യാമവർണ്ണതപവും ഭവിക്കും. പുരു
ഷന്റെ ശുക്ലത്തിന്നു ആചാരാഭിവശാൽ പലവിധവും വരാമല്ലോ. ആ
നിറത്തെ അനുസരിച്ചാണ് കട്ടിയുടെ നിറം ഭവിക്കുക എന്നു സാരം.
ഇതുകൊണ്ട് വർണ്ണവിശേഷോൽപ്പത്തി പിത്രായത്തമാണെന്നു സിദ്ധിച്ചു.
അപ്രകാരംതന്നെ ഗർഭിണിയായ മാതാവ് ചെയ്യുന്ന ആചാരവിചാര
ങ്ങളും വർണ്ണവിശേഷം പ്രതി കാരണമാണെന്നു പറയുന്നു. തഥേതി—മാ
താവ് പാൽമുതലായ മധുരദ്രവ്യങ്ങളെ (അതായതു സൗമ്യദ്രവ്യങ്ങളെ എ
ന്നർത്ഥം) സേവിക്കയും ജലക്രിസ്തചെയ്തയും ചെയ്താൽ ഗർഭത്തിന്നു ഗൗര
വർണ്ണതപവും, തിലാനം (=എൾച്ചോറ്) വിഭാചിയായ അന്നം എന്നി
വയെ (അതായതു ആഗോഷദ്രവ്യങ്ങളെ എന്നർത്ഥം) ശീലിച്ചാൽ ഗർ
ത്തിന്നു കൃഷ്ണവർണ്ണതപവും, വ്യാമിശ്രങ്ങൾ (അതായതു സൗമ്യതപവും
ആഗോഷതപവുമുള്ളവ) ആയ ദ്രവ്യങ്ങൾ ഉപയോഗിച്ചാൽ ഗർഭത്തിന്നു
ശ്യാമവർണ്ണതപവും ഭവിക്കും. ഇപ്രകാരംതന്നെ ദേശം, കലം, എന്നിവ
യുടെ അനുവൃത്തി മേതുവായിട്ടും വർണ്ണഭേദം ഭവിക്കുന്നു. ഔത്തരാഹ്വ
ർക്ക ഗൗരവർണ്ണവും ദാക്ഷിണായനായ ആന്ധ്രദിഗ്വപാസ്യാദികൾ
ക്കു കൃഷ്ണവർണ്ണവും മദ്ധ്യദേശത്തിങ്കലുള്ളവക്കു ശ്യാമവർണ്ണവും ഭവിക്കുന്ന
തു ദേശഭേദത്തിന്നു ശിഷ്ടാദികലങ്ങളിൽ പിറന്നവക്കു ചിലക്കു ഗൗര
വതപവും ചിലക്കു കൃഷ്ണതപവും ചിലക്കു ശ്യാമതപവും ഭവിക്കുന്നതു ക
ലഭേദത്തിന്നു ഉദാഹരണമാകുന്നു.

ഇതുകൂടാതെയും വർണ്ണവിശേഷോൽപ്പത്തിക്കു കാരണമുണ്ടെന്നു
പറയുന്നു:—

തഥാ തേജോധാതോ ദദകാകാശധാതുസംപർക്കാൽ ഗൗര
താ । ദ്രവായുസംപർക്കാൽ കൃഷ്ണതാ । സമുധാതുസാമ്യേ ശ്യാമതാ ॥

സാ—അപ്രകാരംതന്നെ ഗർഭാരംഭകഥാഭൂതങ്ങളിൽപ്പെച്ച് തേജസ്സ് എന്ന ഭൂതത്തിന്ന് ജലം, ആകാശം എന്നീ ഭൂതങ്ങളുടെ സംപർക്കമുണ്ടായിരുന്നാൽ ഗർഭത്തിന്നു ഗൗരവവർണ്ണത പവും, ഭൂമി വായു എന്നിവയുടെ സംപർക്കമുണ്ടായിരുന്നാൽ കൃഷ്ണവർണ്ണത പവും, സർവ്വഭൂതങ്ങളും സമങ്ങളായിരുന്നാൽ ശ്യാവവർണ്ണത പവും ഭവിക്കും. വർണ്ണവിശേഷകർത്തൃത്വത്തിങ്കൽ തേജസ്സ് എന്ന ഭൂതത്തിന്നു പ്രാധാന്യമുള്ളതുകൊണ്ട് അതിന്റെ ആധിക്യമനുസരിച്ചിരിക്കും വർണ്ണവിശേഷാൽപത്തി എന്നു കാണുക. ഇപ്പറഞ്ഞ ആചാരവിധാരങ്ങളും, ദേശകുലാദികളും, ഭൂതാധിക്യവും നാനാവിധഭേദങ്ങളെക്കൊണ്ടു പരസ്സരം ഭിന്നങ്ങളായിരിക്കുമ്പോൾ അവയുടെ മിശ്രീഭാവമാണ് വർണ്ണങ്ങളുടെ മാനം. ഇപ്രകാരം ഗർഭസ്ഥശിശുവിന്നു വർണ്ണവിശേഷകാരകങ്ങളായ ഭാവങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു.

ഇനി സതപവിശേഷങ്ങൾക്കും കാരണമുണ്ടെന്നു കാണിക്കുന്നു:—

സതപവിശേഷകരാണി പുനർമാതാപിത്രസതപാദയോനർവ്വത്യാഃ ശ്രുതയശ്ചാഭീഷ്ണാ സേവാപചിതത്വേ കർമ്മ ഭവതി പൂർവാദ്യം സഃശ്ചതി ||

സാ—മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ സതപം (വിത്തം, മനസ്സ്) മുതലായവയും, ഗർഭിണിയുടെ വീണ്ടും വീണ്ടുമുള്ള ശ്രുതികളും, സപസഞ്ചിതമായ കർമ്മവും, പൂർവ്വജന്മത്തിലെ അദ്വൈതവും ഗർഭസ്ഥശിശുവിന്നു സതപവിശേഷത്തെ ചെയ്യുന്നവയാകുന്നു. സതപം എന്നുവെച്ചാൽ ശുദ്ധമായ മനസ്സ് എന്നർത്ഥമാകുന്നു. അതാണ് ഗർഭത്തിങ്കൽ പ്രധാനം. ചേതനാസപരപന്നാണെങ്കിലും മനസ്സിനോടു സംയുക്തനായ പരമാത്മാവിന്റെ ചേതനാദികളെക്കൊണ്ട് പ്രകൃതമായിട്ടുള്ള ചൈതന്യത്തെ മനസ്സിങ്കൽ ഉപചരിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ് മനസ്സിനെ സതപമെന്നു പറയുന്നത്. ആ മനസ്സിന് രജോഗുണാകൊണ്ടും തമോഗുണാകൊണ്ടും അശുദ്ധിഭവിക്കും. അവതന്നെ അസംഖ്യപ്രകാരത്തിൽ പരസ്സരം ഭിന്നങ്ങളായിട്ട് സതപവിശേഷങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നു. ഗർഭത്തിന്റെ സതപവിശേഷപ്രാപ്തിക്കു കാരണം മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ സതപാദികളാകുന്നു. ആദിശബ്ദംകൊണ്ട് ശീവകുലാചാരശൈലിമാദികളെ ഗ്രഹിക്കണം. ഗർഭിണിയായവൾ പൈതൃകപുണ്യം ചെയ്യുന്ന ധർമ്മകഥാശ്രവണങ്ങളും സതപവിശേഷകാരണമാകുന്നു. അതുകൊണ്ട് ഗർഭിണി സുസതപന്മാരായ ബുദ്ധാദികളുടെ കഥകളെ നിറന്തരം കേൾക്കുന്നതായാൽ പുത്രനും അതുപോലെ സുസ

തപനാകമെന്നും അല്ലെങ്കിൽ ദുസ്തതപനാകമെന്നും സിദ്ധിക്കുന്നില്ല. പാപചിതകമെന്നതിന്നു ഗർഭസ്ഥനായ ജീവനാൽ അനുജന്മത്തിൽ സംഭവിതമായ കമമെന്നർത്ഥമാകുന്നു. അതും സത്യപരിശോധാർത്ഥത്തിന്നു കാരണമാണ്. പൂർവ്വാഭ്യാസമെന്നതിന്നു പൂർവ്വജന്മസംഗ്രഹത്തിൽ അപ്രസ്തമായ വാസനയെന്നത്രേ അർത്ഥം. അതും സത്യപരിശോധകരണത്തിന്നു കാരണമാണ്.

ഭവന്തി ചാത്ര —

ഘൃതക്ഷീരാദിനിത്യാസ്യ മുദിതാസ്യ കഥാത്മസ്യ

ആത്മവം തിഷ്ഠതി ചിരം വിപരീതാസ്വപനോന്യഥാ ||

സാ—ഘൃതക്ഷീരാദിനിത്യകളും മറ്റുമായുള്ള സ്രീകളിൽ ആത്മവം അധികകാലത്തക്കു നില്ക്കും. തദപി പരീതകളായവരിൽ നിൽക്കുകയില്ല. ഘൃതക്ഷീരാദിനിത്യകൾ=നെയ്യ് പാൽ മുതലായവ നിത്യം ശീലിക്കുന്നവർ. മുദിതകൾ=നിത്യം സന്തോഷത്തോടുകൂടിച്ചിരിക്കുന്നവർ. കഥാത്മാക്കൾ=കഥപ്രകൃതികൾ.

ശുദ്ധശുക്ലാത്മവമിത്യാദിയാലിപ്താണതതിന്നു കാരണം പറയുന്നു:—

നിപാതദ്ദേവ ഗുണൈകി രാഗം വാഷ്ടവം തഥാമലം

സ്രവം ഗർഭം തഥാ ബീജം ക്ഷേത്രം ബീജമുപസൃതമ് ||

സാ—അമലം (=നീളം) ആയ വസ്യം നിപാതമാത്രംകൊണ്ടു തന്നെ യാതൊരു പ്രകാരം രാഗത്തെ (=ചായത്തെ) അവശ്യം ഗ്രഹിക്കുന്നുവോ അതുപ്രകാരംതന്നെ ഉപസൃതം (=ശുദ്ധി മുതലായ സംസ്കാരങ്ങളെച്ചെയ്ത് യോഗ്യതയെ ഉണ്ടാക്കിയത്) ആയ ക്ഷേത്രം (=സ്രീശരീരം) തീർച്ചയായും ബീജത്തെയും അപ്രകാരംതന്നെ ബീജം ഗർഭത്തെയും തീർച്ചയായും ഗ്രഹിക്കുന്നു.

ഗർഭത്തിന്റെ വ്യക്തിഭാവത്തിന് മുമ്പു പുംസവനം ചെയ്യുന്നതിന്റെ ഫലസിദ്ധിയെ സമേതകം ഉപപാദിക്കുന്നു:—

അവിതലേ സ്രവം ദൈവേ കാല യുക്തസ്യ കർമ്മണം

സിദ്ധിഃ പുംസവനാദ്യസ്മാൽ പൂർവ്വം വ്യക്തഃ പ്രയാജയേൽ ||

സാ—ദൈവം വിതലമല്ലാതിരിക്കുമ്പോൾ ഫലവാച്യീയോഗ്യമായ കാലത്തിൽ ചെയ്യപ്പെടുന്ന കർമ്മത്തിന്നു തീർച്ചയായും സിദ്ധി ഭവിക്കും. അതുകൊണ്ടു ഗർഭത്തിന്റെ വ്യക്തിഭാവത്തിന്നു മുമ്പായിത്തന്നെ പുംസവനം മുതലായവയെ ചെയ്യണം. അന്യപിംഗാഭിമുഖമായ ബീജത്തെ നിവൃത്തമാക്കിത്തീർത്തു യഥാഭിമതപിംഗയോജനം ചെയ്യാൻ ദ്രവ്യ

തരിന്നു പ്രഭാവമുണ്ടെന്നു സാരം. ദൈവം വിതലമായിരിക്കുമ്പോളാകട്ടെ യഥാകാലം പ്രയുക്തമായ കർമ്മത്തിന്നും ചിലപ്പോൾ സിദ്ധിയുണ്ടായില്ലെന്നു വരാം. വിതലമായ ദൈവം ബലവത്തായും പൂർവ്വജന്മത്തിലെ ഭിക്ഷുക്കൾക്കും ദാസ്യമനുവദനം ഇരിക്കുമ്പോളാണെന്നു വരുന്നത്.

ഇങ്ങിനെ സംസ്കാരാദികളെക്കൊണ്ടുണ്ടായ പുത്രനെക്കൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനത്തെപ്പറയുന്നു:—

ജാതാശ്ചൈവം രൂപവന്തോ മഹാസതപാശ്ചിരായുഷഃ

ജനാനോഽപചിതാഃ സ്യുസ്സുപുത്രാഃ പുത്രിണാം മതാഃ ॥

സാ—ഇപ്രകാരം ഉണ്ടായ സുപുത്രന്മാർ സൗന്ദര്യത്തോടുകൂടിയവരായും വലിയ ധൈര്യമുള്ളവരായും ഫിഷ്ടായുസ്സുകളായും ഭവിക്കും. അവർ പുത്രികളായവരെ ജ്ഞാതീകർത്തിക്കു മോചിപ്പിക്കുന്നവരായി ഭവിക്കും. പുത്രൻ പിറക്കുന്നത് ദേവർക്കുപിറക്കുളോടു ജ്ഞാനമായിട്ടാണെന്നു ശ്രുതിവചനമുണ്ട്.

ദേവതാചാരശൗചാദിരതം സൂക്ത മഹാഗുണമ്

ധാവത്വേവഞ്ചാചരിതം പ്രാഗ്ജന്മാദ്യോസയോഗതഃ ॥

സാ—ദേവന്മാരിലും സദാചാരത്തിങ്കലും ശൗചത്തിങ്കലും മറ്റും താൽപര്യമുള്ളവളായ സ്ത്രീ ഏറ്റവും ഗുണവാനായ പുത്രനെ പ്രസവിക്കുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള മാതാപിതർ പുത്രനെ പൂർവ്വാനേകജന്മാദ്യോസവശാൽ അങ്ങിനെതന്നെയിരിക്കുന്ന (അതായതു ദേവതാചാരാദിരതപത്തോടുകൂടിയ) കർമ്മം അനുധാവനം (=പിൻതുടരുക) ചെയ്തും ചെയ്യുന്നു.

അനന്തരം ഒരു ദ്രാഹിയെ നിവാരണം ചെയ്യുന്നു:—

യോഷിതോപി സ്രവത്വേവ ശുക്ലം പുംസസ്സോഗമേ

ഗർഭസ്തന്ന കിഞ്ചിത്തു കരോതീതി ന ചിന്ത്യതേ ॥

സാ—സ്ത്രീസംഗത്തിൽ പുരുഷനു ശുക്ലം സ്രവിക്കുന്നതുപോലെ വിശിഷ്ടപുംഗവന്മാരിൽ സ്ത്രീക്കും ശുക്ലം സ്രവിക്കുന്നുണ്ട്. ഇതുകൊണ്ടു സ്ത്രീപുരുഷന്മാർക്കു രണ്ടുപേർക്കും രതിഭാവം സമമാണെന്നും, ലിംഗസാമ്യവും കാലസാമ്യവുമുള്ളവരായ ദമ്പതിമാർക്കു ഹൃന്യാദികളായ അനുഭാവങ്ങളും സമാനമാണെന്നും സിദ്ധിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള സ്ത്രീശുക്ലം ഗർഭോൽപ്പത്തിയെക്കുറിച്ച് ഒരുപകാരവും ചെയ്യാത്തതുകൊണ്ട് അതിവിടെ ചിന്തിക്കപ്പെടുന്നില്ല. സ്ത്രീശരീരത്തിൽനിന്നു ബലിഃസ്രുതമായ

ശുക്ലത്തിന്നു ക്ഷേത്രപ്രവേശം ഉണ്ടാകയില്ലല്ലോ. പിന്നെ അതെങ്ങിനെ ഗർഭത്തിന്നുപകരിക്കും?

ഇത്യർഷാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ

പ്രഥമോദ്ധ്യായഃ

സമരപുടം.

ദിതീയോദ്ധ്യായഃ.

മുമ്പത്തെ അദ്ധ്യായത്തിൽ പുത്രകാമനെപ്പറ്റി പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഇനി ആ പുത്രനു ബീജനിഷേധകാനന്തരമുള്ള യോഗക്ഷേമങ്ങളെന്തെന്നും, ഗർഭം മാതാപിതൃൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതെങ്ങിനെയെന്നും, അതിന്നു കേടുഭവിക്കാതിരിക്കുന്നതെങ്ങിനെയെന്നും, സുഖപ്രസവം എങ്ങിനെയെന്നും കാണിപ്പാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാദതം ഗർഭാവക്രാന്തിം ശാരീരം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതിഹ സ്മാഹുരാത്രോയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ—അനന്തരം ഗർഭാവക്രാന്തി എന്ന ശാരീരത്തെ പറയുവാൻ പോകുന്നു. ആത്രോയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ഗർഭാവക്രാന്തി=ഗർഭത്തിന്റെ അവക്രാന്തി. ഗർഭം=മനസ്സുയോഗത്താൽ മേതനനായ ജീവനാൽ അധിഷ്ഠിതങ്ങളായ പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ വികാരം. അവക്രാന്തി=അവക്രമണം, പ്രാപ്തി, സ്വപത്രപലാഭം. ഗർഭാവക്രാന്തിയേപ്പറ്റി പറയുന്ന അദ്ധ്യായത്തിന് ഉപചാരേണ ആ സംജ്ഞയെ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഗർഭത പുരാണേ രജസി നവവസ്ഥിതേ ശുഭേ ഗർഭസ്യാംശയേ മാർഗ്ഗേ ച ബീജാത്മനാ ശുക്ലമവികൃതമവികൃതേന വായുനാ പ്രേരിതമന്യേന്ദ്രിയ മഹാഭൂതൈരനുഗതമാത്മഭൂതാഭിമുർച്ഛിതമനപക്ഷമേവ രാഗാദിക്ലേശവശാനുവർത്തിനാ സ്വകർമ്മചാദിതേന മനോജവേന ജീവേനാഭിസംസ്പൃഷ്ടം ഗർഭാശയമുപയാതി ॥

സാ—പഴയതായ ഭൂഷരക്തം വായുവിനാൽ ജ്വലകാലത്തിൽ ആദ്യത്തെ മൂന്നു ദിവസം പുറത്തുള്ള കളയപ്പെട്ട ആർത്തവമെന്നു പറയപ്പെടുന്ന പുതിയ രക്തം അവസ്ഥിതം (=ലബ്ധപ്രതിഷ്ഠ) ആയി ശുദ്ധമായിരിക്കയും ഗർഭാശയവും അതിന്റെ മാർഗ്ഗവും ദോഷാനുപഹതമായി ശുദ്ധ

മായിരിക്കുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ (ഈ ശുദ്ധി സ്വഭാവവികി എന്നും ഔപാധികി എന്നും രണ്ടുവിധം. ഔപാധികി=ദ്രവ്യസംസ്കാരകൃതം. 'ശുദ്ധേ' എന്നത് രജസ്സിനോടും ഗഭാശയത്തോടും മാർദ്ദത്തോടും സംബന്ധിക്കുന്നു), ബീജാത്മനാ, അതായതു ഗർഭകാരണമഹാഭൂതസ്വഭാവേന സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതായ ശുക്ലം അവികൃതമായും, ഹർഷാദീരിതമായി അവികൃതമായിരിക്കുന്ന വായുവിനാൽ സർപ്പാംഗങ്ങളിൽനിന്നും പ്രേരിതമായും, സൂക്ഷ്മസ്വപരൂപികളും മനസ്സിന്റെ സ്ഥാപനമുൾക്കൊള്ളുന്നതായതും എന്നു ചേരായ മറ്റു മഹാഭൂതങ്ങളാൽ അനുഗതമായും, സ്രീക്ഷേത്രത്തെ പ്രാപിച്ചു കർമ്മവശാൽ ആർത്തവത്തോടു അഭിമുർച്ഛിതം (=മിശ്രീഭൂതം) ആയും, അനപക്വം, അതായതു മിശ്രീഭാവകാലത്തെക്കാൾ കുറഞ്ഞ സമയത്തിൽതന്നെ, രാഗാദിക്ഷേപങ്ങൾക്കധീനനായി വീഴുന്നവനും സ്വപകർമ്മോദിതനും മനോഭേഗനുമായ ജീവനാൽ അഭിസംസൃഷ്ടം (=പ്രാപ്തസംയോഗം) ആയും ഭവിച്ചിട്ടു സ്രീയുടെ ഗഭാശയത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. രാഗാദിക്ഷേപങ്ങൾ=രാഗം, ഭേപം, അവിദ്യാ, അസ്മിതാ, അഭിനിവേശം എന്ന ചഞ്ചക്ഷേപങ്ങൾ. ഇവ (അഞ്ചും) മിഥ്യാജ്ഞാനങ്ങളാകുന്നു. രാഗമെന്നാൽ സുഖാശയം, ഭേപമെന്നാൽ രാഗാപ്രാപ്തിയിലുള്ള ക്രോധവും, അവിദ്യാ എന്നതു പ്രമാണാപ്രമാണങ്ങളെപ്പറ്റിയ അന്യഥാജ്ഞാനവും, അസ്മിതാഭിനിവേശങ്ങൾ മോഹങ്ങളാകുന്നു. ഇവയിൽ അവിദ്യയാണ് മറ്റു നാലിന്നും മൂലം. ഈ അവിദ്യയുടെ സ്വഭാവം എങ്ങിനെയാണെന്ന് അനിത്യമായ പുമിവ്യാഭിയികൽ നിത്യബുദ്ധി, അശുദ്ധിയായ സ്രീശരീരാഭിപിക്ത ശുചിബുദ്ധി, തൽക്കാലസുഖവും അവസാനവിസ്തൃതമായ ഭുവത്തികൽ സുഖബുദ്ധി, ബാഹ്യോപകരണഭാവസമവായമായ ശരീരത്തികൽ ആത്മബുദ്ധി എന്നിവ ഭവിക്കുകയാകുന്നു. അസ്മിതയുടെ സ്വഭാവം ആത്മാചിന്തം ബുദ്ധിക്കും തമ്മിൽ അഭേദത്തെ ഗ്രഹിക്കുകയാകുന്നു. രാഗത്തിന്റെ സ്വഭാവം മുഖനഭവിക്കപ്പെട്ട സുഖത്തിന്റെ സ്മരണകൊണ്ടു വീണ്ടും തൽപ്രാപ്തിയിൽ ആഗ്രഹം ജനിക്കുകയാകുന്നു. ഭേപത്തിന്റെ സ്വഭാവം മുഖനഭവിക്കപ്പെട്ട ഭുവത്തെക്കുറിച്ച് അതിന്റെ കാരണത്തെ തൽക്കാലത്തെക്കുറിച്ച് നശിപ്പിച്ചാനുള്ള ആഗ്രഹമുണ്ടാകുകയാകുന്നു. ഇവ ചഞ്ചക്ഷേപങ്ങളുടെ വശവർത്തിയാണ് ജീവൻ. ഇവയിൽ പ്രധാനമായ അവിദ്യ അനാദിയുമാകുന്നു. ജീവാത്മാവിന്റെ ശുഭാശുഭകർമ്മങ്ങൾ പാപമാനങ്ങളായിട്ട് അവിദ്യയെ പോഷിപ്പിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു കർമ്മഫലാനുഭവങ്ങളായ യോഗ്യന്തരങ്ങൾ

ഇതിൽ ആത്മാവിന്നു മനുഷ്യപ്രഭുവികളുടെ സംയോഗം ഭവിക്കുന്നു. ഇതിനെയാണ് ജന്മശബ്ദം വ്യവഹരിക്കുന്നത്. ഇതാണ് നിത്യനായ ആത്മാവിന്നു ജന്മത്തെപ്പറയുന്നതിന്റെ സ്വരൂപം. പ്രകൃതത്തിൽ ജീവന്നു നൽകിയിരിക്കുന്ന 'മനോജവേന' എന്ന വിശേഷണംകൊണ്ട് ആചാര്യൻ, ആത്മാവ് നിഷ്ക്രിയനാണെന്നിലും മനസ്സിനോടു സംയോഗം വരുമ്പോൾ ക്രിയാവാനായി ഭവിക്കുന്നുവെന്നു കാണിക്കുന്നതു പോലെ തോന്നുന്നു.]

കാർമ്മാണാഞ്ചു കാരണാനുവിധായിതപാത്തസഭാഗതം പ്രതിപദ്യതേ | തതഃ ഏവ ച ശുക്ലസ്യ ബാഹുല്യം പരമാനുബന്ധസ്യ ബാഹുല്യം സ്രീ തത്ത്വസാമ്യേന നപുണ്യകമ് | ശുക്ലാന്തരേ നിലേന ഖണ്ഡശോഭിനേ യഥാവിഭാഗമപത്യാനാമുൽപത്തിഃ | വികൃത വിഷ്യാന്യകൃതീനാഞ്ച ||

സാ—കാർമ്മാണാദ്യം കാരണാദ്യംകുന്നുസരിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് മേല്പറഞ്ഞ ശുക്ലം തത്ത്വഭാഗതയെ (കാരണസാദൃശ്യത്തെ) പ്രാപിക്കുന്നു. കാർമ്മാണാദ്യം കാരണത്തിന്റെ സ്വരൂപത്തെ അനുസരിച്ചിരിക്കും. എങ്കിൽനിന്നു എങ്കിലും തന്നെയല്ലാതെ ഉഴുന്നുണ്ടാകയില്ലല്ലോ. കാരണം ഇവിടെ മാത്രം വിതാകുന്നുണ്ടാകട്ടെ ഭൂതദേശകാലാചാരാദികമാകുന്നു. ഗർഭത്തിന്റെ ആകൃത്യാദി സംഭവവും ആകൃത്യാദിവൈലക്ഷണ്യവും മേല്പറഞ്ഞ ഭൂതദേശകാലാചാരാദികളുടെ ഭേദമനുസരിച്ചാകുന്നു. ഈ കാരണാനുവിധായിതപാത്തന്നെയാണ് പ്രജയുടെ ലിംഗഭേദത്തിന്നും മേൽപറഞ്ഞ പരയെന്നും തതഃ ഇതി—അതുപോലെ വായിച്ചതന്നെ ശുക്ലത്തിന്റെ ബാഹുല്യം വായ്ക്കുന്ന പൂർണ്ണതയും രക്തത്തിന്റെ ബാഹുല്യം വായ്ക്കുന്ന പൂർണ്ണതയുടെ സാമ്യംകൊണ്ട് നപുണ്യകവും ഭവിക്കുന്നു. ശുക്ലം പൂർണ്ണമാണെന്നാകയാൽ തദാധീകൃതംകൊണ്ടു പൂർണ്ണത ജനിക്കുമെന്നും രക്തം സ്രീകാരണമാകയാൽ തദാധീകൃതംകൊണ്ടു സ്രീ ഭവിക്കുമെന്നും ഉഭയസാമ്യത്തിൽ ഉഭയലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയ നപുണ്യകം ഭവിക്കുമെന്നും സാരം. മിശ്രീഭൂതമായ ശുക്ലാന്തരം വായ്ക്കുന്ന പല ഖണ്ഡങ്ങളായി ഭേദിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരുന്നാൽ ആ വിഭാഗമനുസരിച്ച് അനേകം കുട്ടികൾ ഉണ്ടാകും. ശുക്ലാന്തരം വായ്ക്കുന്ന പല ഭാഗങ്ങളാൽത്താലോ വികൃതമായിട്ടിരുന്നാൽ വിധോനികളും വികൃതാതികളുമായ കുട്ടികൾ പിറക്കും. വിധോനികൾ=മൃഗമേഷമാജ്ജാദികൾ. വികൃതാകൃതികൾ=കാണപംഗപദികൾ.

ഗർഭഗ്രഹണലക്ഷണൈരപ്സരയുതഃ -

അഥ നാഷ്ടാസ്സദ്യോ ഗ്രഹീതഗർഭായാ ലിംഗം യോന്യം ബീജ
ഗ്രഹണം തൃപ്തികൃരിമാ സ്മരണം ശുക്ലാന്തവയോരനന്വന്ധശ്ച |
തഥാ പ്രമേഷോ ഹൃച്ഛാസ്സന്ദ്രാഗ്ദസാദഃ പ്രസേദകാ ഹൃദയവ്യഥാ
ശ്വാസിഃ പിപാസാ ച | ക്രമേണ തു വൃക്കഗർഭായാഃ ക്ഷിപിമാത്ര
ഗൗരവം ക്ഷാമനേത്രസപരതാ യോനിഃശോമസംലുപനം നിദ്രാ ജം
ഭണം മുർച്ഛാ മർദ്ദിരജചഃ പാദഃശാഃഫാല്ലേഭിലാഷസ്പേഷു തേഷു
ചോച്ഛോവചേഷു ഭോധഷ്പിതി ||

സാ - സദ്യേ ഗ്രഹീതഗർഭായ (അതായതു ഗർഭം ഗ്രഹിച്ച ഉടനേ
യുള്ള) സ്ത്രീയോ നികൊണ്ടു ബീജഗ്രഹണം മുതൽ പിപാസവരേയുള്ള
ലക്ഷണം ഭവിക്കും. യോനികൊണ്ടു ബീജഗ്രഹണം = ശുക്ലം പുറത്തുക്കു
സ്രവിക്കാതെ യോനിയിൽതന്നെ പെട്ടിരിക്കുക. തൃപ്തി = രതാനഭിലാഷം
അല്ലെങ്കിൽ ശരീരപ്രീതി. ഗുരുതപഃ = ഭോമത്തിന്നു കനം. സ്മരണം =
അംഗചലനം. ശുക്ലാന്തചാനന്വന്ധനം = ശുക്ലാന്തവർണ്ണക്കു് അപ്ര
തിബന്ധം. പ്രമേഷം = സന്തോഷം. ഹൃച്ഛാസം = ഹൃദയോൽക്ലേശത്തോടു കൂ
ടിയ പ്രസേകം (= വായിൽ വെള്ളം തെളിയൽ). തന്ദ്രാംഗസാദാദികൾ
സ്വപ്നങ്ങൾ. ഗർഭം വൃക്കമായി ഭവിച്ചാലത്തെ ലക്ഷണം ക്രമേണ ക്ഷി
മാത്രഗൗരവാദികളായി ഭവിക്കും. ക്രമേണ എന്നതിന്നു് ഗർഭം വളര
ുന്നതനുസരിച്ചു് എന്നർത്ഥം. ക്ഷിപിമാത്രഗൗരവം = വയറിന്നുമാത്രം ക
നം. ക്ഷാമനേത്രസപരതാ = കണ്ണുകൾ കൃശമായിരിക്കുകയും ചെറു മെരു
തായിരിക്കുകയും ചെയ്യും. യോനിഃശോമസംലുപനം = യോനിക്കും രോമങ്ങൾ
ക്കും എളുക്കും, അഥവാ യോനിയിലെ രോമങ്ങൾക്കു് വ്യാലോലതാ.
നിദ്രമുതൽ അല്ലാഭിലാഷം വരെയുള്ളവ സ്വപ്നാത്മങ്ങൾ. ഉച്ഛോവചങ്ങളാ
യ ഭാവങ്ങളിൽ അഭിലാഷം = ഇവിടെപ്പറയാത്തവയായ പലതരം ആ
ഹാരവിഹാരാദികളിൽ ആഗ്രഹം. [ഗർഭം വൃക്കമായാലത്തെ ലക്ഷണം
എന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു് അസംപൂർണ്ണഗർഭായ ഗർഭിണിയുടെ ലക്ഷണം
എന്നു ഗ്രഹിക്കണം.]

തസ്യോശ്ച രജോവാഹിനാം സ്ത്രോതസാം വർത്തമാനുപതപ്യ
തേ ഗർഭിണി | തസ്മാത്തതഃ പരമാർത്ഥം ന ദൃശ്യതേ | തതസ്തഥേഃ
പ്രതിഫലമപരമപരം ചോപവിജമാനമപരേത്യാഹ്ലാഃ | ജരായുരി
ത്യന്യേ | സ്ഥിതേ രക്തേ രോമരാജിഃ പ്രാദുർഭവതി ||

സാ—സ്രീ പൃകതാഭയായാൽ അവളുടെ രജാധാരണയായ ശ്രോതസ്സുകളുടെ മാർഗ്ഗങ്ങൾ (ഈ ശ്രോതസ്സുകളിൽക്കൂടെയാണ് ഇതുകാലത്തിൽ മലിനരക്തം പുറത്തു പോകുന്നത്) ഗർഭത്താൽ നിരോധിക്കപ്പെടുന്നു. അതു മേലുവായിട്ട് ഗർഭം വൃതമായതിനുശേഷം ആത്മവം കാണപ്പെടുന്നില്ല. (അഥവാ വല്ലപ്പോഴും ആത്മവം കാണപ്പെടുന്നുവെങ്കിൽ അതു വൈകൃതമാകുന്നു) ഇങ്ങിനെ ഗർഭത്താൽ കീഴ്ത്തപ്പെടാൻ പാടില്ലാതെ തടുക്കപ്പെട്ടതായ രക്തം ആരാധനാപരിണാമവശാൽ പ്രതിദിനം അപരമായി അപരമായി (=പുതുപുതുതായിട്ടെന്നർത്ഥം) വർദ്ധിക്കുന്നതായി ഭവിച്ചിട്ട് ഗർഭശയത്തിങ്കൽത്തന്നെ അപരാ (=ഗർഭശ്യാ) എന്ന പേരോടുകൂടിയതായി പരിണമിക്കുന്നു എന്നു മിഖർ പറയുന്നു. മറ്റു മിവ ആചാര്യന്മാർ ആ രക്തംതന്നെ ജരാജ്വരമായിപ്പരിണമിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നു. (അപരാ=മുപിള്ള. ജരാജ്വരം=ഗർഭകാശം.) ആ രക്തം കോഷ്ഠത്തിങ്കൽത്തന്നെ സ്ഥിതിമായിരിക്കുമ്പോൾ ഗർഭിണിക്കു വാദിയുടെ മുമ്പിൽ രോമരാജി ഉണ്ടാകുന്നു.

ജഠായുഃശയഃഞ്ചാൽപമസ്യ ക്വപ്രതിപദ്യതേ | തസ്മാൽ പിനകപോലപഃയാധരതാ കൃഷ്ണാഷ്ടമുചകതപഞ്ച | സൂനംശ്രായ മേവ ച കഃഫാപരഞ്ജിതം സൂത്രതാമുപഗതം പ്രസൂതായാഃ പുനരാഹാരരസേനാപ്യായതേ ||

സാ—ജരാജ്വരവേദി പരിണാതമായതിൽനിന്നു ശേഷമായ രക്തം ഉറൽപദാഗതമാകു പ്രാപിക്കും. അതു മേലുവായിട്ട് ഗർഭിണിയുടെ കവിൾത്തടങ്ങളും സൂനങ്ങളും തടിക്കുകയും ചെയ്യും മുണ്ടും മുചക (=മുഖക്കണ്ണും) ണ്ടും കൃഷ്ണ പണ്ണങ്ങളായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്യും. അങ്ങിനെ ഉറൽപദാഗത പ്രവൃത്തമായ രക്തത്തിൽ യാതൊരംശം സൂനത്തെ ആശ്രിതമായി ഭവിക്കുന്നുവോ അത് സൂനസ്ഥിതവും ശേഷപഞ്ചമമായ കഃഫത്താൽ ഉപരഞ്ജിതം (=നിറംപിടിപ്പിക്കപ്പെട്ടത്; വെളുപ്പിക്കപ്പെട്ടത്) ആയി മുളപ്പാലായി ഭവിക്കുന്നു. പ്രസവിച്ചാൽപിന്നെ അത് (സൂത്രം) ആഹാരരസത്താൽ വർദ്ധിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു.

അനന്തരം പ്രസവപശ്ചാത്തമുള്ള ഗർഭത്തിന്റെ സ്ഥിതിയെ പറയുന്നു:—

തത്ര പ്രഥമേ മാഃസ കലലാ ജായതേ | ഭിരീയേ ഘനഃ പേശ്യഞ്ചേ വാ | തേഭ്യഃ ക്രാമൽ പുംസ്രീന പുംസകാനി | തുരീയേ പഞ്ചധാ പ്രരോഹതി | തദ്യഥാ—സകചിനീ ബാഹു ശിരശ്ച |

സകമൃദിപ്രരാഗഹകകാലമേവ ച സർവ്വജ്ഞാവയവേന്ദ്രിയം ഹി
യുഗപത്സംഭവത്യന്യത്ര ജന്മാന്തരകാലഃജ്യോ ദനോദിഭ്യഃ । ക്ര
മേണ തു സ്തദിഭ്യപതി । ഏഷാ പ്രകൃതിഃ । വികൃതിരതോന്യഥാ ॥

സാ—ഗർഭോപന പരിണതമായ ശുക്ലാന്തവം ആദ്യത്തെ മാസ
ത്തിൽ കലപമായിട്ടുപിടും. കലപം=കുറിനതയോടുകൂടിയ പിണ്ഡം. ര
ണ്ടാമത്തെ മാസത്തിൽ ഘനമായോ പേശിയായോ അഞ്ചുദമായോ ഭവി
ക്കും. ഘനം=അതിദീപ്തമായ മാംസവണ്ഡം. പേശീ=ചതുരശ്രാകൃ
തിയിലുള്ള മാംസവണ്ഡം. അഞ്ചുദം=വൃത്താകൃതിയിലുള്ള മാംസവണ്ഡം.
ഇവയിൽഏതു ഘനത്തിൽനിന്നു പുരുഷനും പേശിയിൽനിന്നു സ്ത്രീ
യും അഞ്ചുദത്തിൽനിന്നു നപുംസകവും ഉണ്ടാകുന്നു. മൂന്നാംമാസത്തിൽ
(ഘനമോ പേശിയോ അഞ്ചുദമോ ഏതായിരുന്നാലും) അഞ്ചുപ്രകാര
ത്തിൽ പ്രരോധിക്കുന്നു (അഞ്ചു അവയവങ്ങൾ വ്യക്തിഭവിക്കുന്നുവെ
ന്നു സാരം) അപ ഏവയെന്നാൽ—രണ്ടു കാലുകളും രണ്ടു കൈകളും
ശിരസ്സുമാകുന്നു ഈ കാൽമുതലായവ ഉണ്ടാകുന്ന കാലത്തുതന്നെ ശരീ
രത്തിന്റെ എല്ലാ അവയവങ്ങളും ഇന്ദ്രിയങ്ങളും ഒന്നിച്ചുതന്നെ ഉണ്ടാ
കുന്നു. എന്നാൽ പല്ലു മുതലായവ (ആദിശബ്ദം കൊണ്ട് രോമാദികളെ
ഗ്രഹിക്കണം) മാത്രം അപ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്നില്ല. അതുകൾ അനന്ത
രമേ ഉണ്ടാകയുള്ളൂ. ഇങ്ങിനെ ഉണ്ടായ അപയവങ്ങളും ഇന്ദ്രിയങ്ങളും
പിന്നെ ക്രമേണ സ്തദഞ്ജളായി ഭവിക്കുന്നു. ഇതാണ് ഗർഭലിയുടെ പ്ര
കൃതി. ഇതിൽനിന്നു അന്യപ്രകാരമായാൽ വികൃതിയാകുന്നു. ഗർഭി
ന്റെ ഉപഘാതത്തിന്നു കാരണമില്ലാതിരുന്നാൽ മേൽപറഞ്ഞപ്രകാരം
ഭവിക്കുമെന്നും ഉപഘാതകാരണമുണ്ടായാൽ ഇങ്ങിനെയല്ലാതെ ഭവിക്ക
ുമെന്നും അതു വികൃതിയാണെന്നും താൽപര്യം.

രണ്ടാംമാസത്തിൽ ഘനമോ പേശിയോ അഞ്ചുദമോ ആയി ഭവിക്ക
മെന്നും അപയിൽനിന്നു പുംസ്ത്രീനപുംസകങ്ങളുണ്ടാവുമെന്നും പറഞ്ഞു
വല്ലോ. എന്നാൽ കരചരണാദികളായ അംഗാവയവങ്ങൾ സദൃശങ്ങ
ളായിരിക്കുമ്പോൾ ഗർഭത്തിന്നു ലിംഗ ച്യുതം എങ്ങിനെ ഭവിക്കുന്നു?
എന്നാണെങ്കിൽ പറയുന്നു:—

യഥാസപഞ്ച ഗർഭസ്യ പുംസ്ത്രീനപുംസകാന്യതമലിംഗാനത്ര
പാ ഭാവാ മനസി ശരീര ച സന്ദിഷ്യന്ത । വൈശേഷികലിങ്ഗ
സാകരേ തു യതോ ഭ്രയസ്യ ച തതോന്യതരാ ഭാവഃ ॥

സാ—ഗർഭത്തിന്റെ മനസ്സിലും ശരീരത്തിലും കുട്ടി പുതച്ചെന്നോ സ്രീയോ നപുംസകമോ മൂന്നിലൊന്നാണെന്നു രൂപങ്ങളായ ഭാവങ്ങൾ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ട്. ഗർഭം ഭവിക്കുമ്പോൾത്തന്നെ സ്വകർമ്മമേന്മകളായ ഭീരുതപാദികൾ മനസ്സിലും അധോഗുതതപാദികൾ ശരീരത്തിലും സ്ഥിതിചെയ്യുമെന്നു സാരം. അക്ലൈബ്ബും അധോഗുതതപം മുതലായവ പല്ലിംഗവിശേഷഭാവങ്ങളോ ക്ലൈബ്ബും മുതലായിട്ടുള്ളവ സ്രീലിംഗ വിശേഷഭാവങ്ങളും രണ്ടും കലർന്നവ നപുംസകഭാവങ്ങളാണെന്നു ഇനി പറയപ്പെടും. ആ വൈശേഷികലിംഗങ്ങൾ സംകീർണ്ണങ്ങളായിത്തന്നാൽ സ്രീപുരുഷന്മാരുടെ ഭാവങ്ങളിൽ ഏവക്ക് പ്രകാശമുണ്ടോ അവയനുസരിച്ച് സ്രീയോ പുരുഷനോ ഭവിക്കും. ഉഭയഭാവങ്ങൾക്കും പ്രകാശമുണ്ടെങ്കിൽ നപുംസകമായിട്ടും ഭവിക്കും.

ഇനി സ്രീപുരുഷനപുംസകലിംഗാനുരൂപങ്ങളായ ആ ഭാവങ്ങൾ ഏവയെന്നു പറയുന്നു:—

തദ്യഥാ—ക്ലൈബ്ബും ഭീരുതപമവേശാരദ്യം മോഹോന്മഥ സ്ഥാനമധോഗുതതപമസംഹനനം ശൈഥില്യം മാദ്യം ഗർഭാശയ ബീജഭാഗസ്യമായുക്താശ്ചാപരേ സ്രീകരാ ഭാവാഃ । തതോ വിപരീതാഃ പുണ്യരാഃ । സംകീർണ്ണ നപുംസകകരാഃ ॥

സാ—‘തദ്യഥാ’ എന്നതിന്നു അവയെത്തന്നെ വിവരിക്കുന്നു എന്നർത്ഥം. ക്ലൈബ്ബും മുതലായ മനോധർമ്മങ്ങളും അധോഗുതതപം മുതലായ ശരീരധർമ്മങ്ങളും സ്രീകരങ്ങളായ ഭാവങ്ങളാകുന്നു. സ്വകർമ്മമേന്മകളായ ഈ ഭാവങ്ങളാണ് സ്രീതപം എന്ന വിശേഷത്തെ ഉളവാക്കുന്നത്. ക്ലൈബ്ബം=നിസ്സുജതപം. മേന്മയായിട്ടുള്ള ക്ലീബതപം. ഭീരുതപം=ഭയശീലതപം. അപൈശ്വര്യം=ഔരശ്വ്യം. മോഹം=അസമ്യക് ജ്ഞാനം. അനവസ്ഥാനം=ചലചിന്തതപം. (ഇത്രയും മനസ്സിലെന്ന ആശ്രയിച്ച സ്രീഭാവങ്ങൾ). അധോഗുതതപം=ശരീരത്തിന്റെ പശ്ചിമഭാഗത്തിൽ ഗൗരവം. അസംഹനനം=മാംസാസ്ഥിസമ്പ്രാദികൾക്ക് അനിവിഷ്ടതപം. ശൈഥില്യം=ദോഷാവയവങ്ങൾക്ക് അനിവിധതപം. മാദ്യം=മയം. ഗർഭാശയബീജഭാഗം=ഗർഭാശയകാരണമായ ബീജഭാഗം (ഇതു മേന്മയായിട്ടാണ് സ്രീശരീരത്തിൽ ഗർഭാശയം എന്നു പേരായ അന്തരവയവം ഉണ്ടാകുന്നത്). തഥായുക്തങ്ങളായ. മറുജവ=യോനിസ്തന്നാദികളായ ബീജഭാഗങ്ങൾ. സൂനാദികൾ ജന്മാന്തരകാലങ്ങളാണെങ്കിലും തദ്ദർപത്തിസമത്വമായ ബീജഭാഗങ്ങൾ അനുല്പ

ചു കിടക്കുന്നുണ്ട് (ഇത്രയുമാണ് ശരീരാശ്രിതങ്ങളായ സ്രീഭാവങ്ങൾ) ഇങ്ങിനെ മനസ്സിലെന്നയും ശരീരത്തെയും ആശ്രയിച്ച ഭാവങ്ങൾക്കു നേരെ വിചാരിതങ്ങളായ ഭാവങ്ങളാണ് പുണ്യപകരങ്ങളായ ഭാവങ്ങൾ ഇവ സംകീർണ്ണങ്ങൾ (അതായത് സാമ്യത്തോടുകൂടി മിശ്രീഭൂതങ്ങൾ) ആയാൽ അവ നപുംസകകരങ്ങളായ ഭാവങ്ങളാകുന്നു.

തദാ ചാസ്യ വേദനാ പ്രവൃത്തൗ ഭവതി । തത്ത്വതത്ത്വഭൂതി സ്പന്ദതദിലാപ്തം പഞ്ചത്രിയാത്മവ്യ കരോതി ॥

സാ—അപ്പോൾ (അതായത് പ്രസ്തുതമായ മൂന്നാംമാസത്തിൽ) വേദനാ (=വേദനാ; അറിവ്) സ്പന്ദമായ ഭവിക്കും. അതു ഹേതുവായിട്ട് അനന്തമുതൽ സേപച്ഛായ സ്പന്ദിക്കുകയും, സ്പന്ദിക്കുകയും ഇന്ദ്രിയാത്മങ്ങളിൽ അഭിലാഷത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യും.

ഇക്കാലത്തുതന്നെ സ്രീ ദൈഹ്യഭിന്നീ (=രണ്ടു ഹൃദയത്തോടുകൂടിയവൾ) ആഴി ഭവിക്കുമെന്നു പറയുന്നു:—

മാതൃജം ഹൃന്യ ഹൃദയം തദ്രസചംശിണീഭിൽമനീഭിൽമഹാഹൃദയേനാഭിസംബദ്ധം ഭവതി । തസ്മാത്താഭിസുയോഃ ശ്രദ്ധാ സംപദ്യതേ തഥാ ച ദ്വിഹൃദയം നാരിഃ ദൈഹ്യഭിന്നീത്യാപക്ഷതേ । അന്യേ തു പക്ഷത്രയാൽ പ്രഭൃത്യാ പഞ്ചമാന്മാസാൽ ദൈഹ്യഭേദ ലമാഹ്ലഃ ॥

സാ—ഗർഭസ്ഥനായ ശിശുവിന്റെ ഹൃദയം മാതാവിങ്കൽനിന്നു ഭവിക്കുന്നതാണ്. മാതൃബീജഭോഗമായും മുട്ടവായും ഇരിക്കുന്ന ആത്മ വംകെണ്ടാണ് അതുണ്ടാവുന്നതെന്നു സാരം. ആ ഹൃദയം രസവാഹിനികളായ ധമനി (=നാഡി) കളെക്കൊണ്ട് മാതാവിന്റെ ഹൃദയത്തോടു സംബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നതുമാകുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ട് ആ അന്യോന്യസംബദ്ധങ്ങളായ നാഡികളിലൂടെ അവർക്കന്യോന്യം ശ്രദ്ധയുണ്ടാകുന്നു. ഗർഭത്തിന്റെ ഇച്ഛ മാതാവിലും മാതാവിന്റെ ഇച്ഛ ഗർഭത്തിലും സംക്രമിക്കുന്നു എന്നു സാരം. ഇപ്രകാരം രണ്ടു ഹൃദയങ്ങളോടുകൂടിയ നാരിയെ മൂന്നാമത്തെ മാസത്തിൽ ദൈഹ്യഭിന്നീ എന്നു പറയുന്നു. മറ്റു മിഥ ആചാര്യന്മാരോടുകൂടി ഗർഭധാരണം കഴിഞ്ഞു മൂന്നു പക്ഷം (=നാല്പത്തഞ്ച് ദിവസം) ആയമുതൽ അഞ്ചാംമാസം തുടങ്ങുന്നതുവരെ (നാലാംമാസം കഴിയുന്നതുവരെ) യാണ് ദൈഹ്യഭേദകാലം എന്നു പറയുന്നു.

പ്രാപ്തനായാഞ്ച തീവ്രാമാം കാമമഹിതമപ്യസ്യ ഹിദതാ

പസംഹിതം ദ്യോൽ । ദൈവഹൃദേവിമാനനാഭി വായുഃ പ്രകുപിതേ
 അശ്ശരീരമനുപരൻ ഗർഭ്യ വിനാശം വൈരൂപ്യം വാ കർമ്മാൽ ।
 ലബ്ധാദേഹോ തു വീര്യചരം ചിരായുഷഞ്ച പുത്രം പ്രസുതേ ॥

സാ — ഇത ദൈവഹൃദേകാലത്ത് അതിയായ അഭിചാഷത്തോടുകൂടി
 ചോദിക്കുന്നതായാൽ അപത്ത്യമായ ആധാരാദികളെക്കൂടി പതവ്യങ്ങളായവയോടിക്കലർത്തി ഇഷ്ടപോലെ ഗർഭിണിമാരെ കൊടുക്കേണ്ടതാണ്. പത്ത്യായവയെയാണാവശ്യപ്പെടുന്നതെങ്കിൽ അപ്പോൾത്തന്നെ അതു കൊടുക്കേണ്ടെന്നു പിന്നെ പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. അങ്ങിനെ ചെയ്യാതെ ദൈവഹൃദേകാലാഭിചാഷത്തെ അനാദരിച്ച് ആഗ്രഹമുള്ളതു കൊടുക്കാത്തപക്ഷം വായു കോപിച്ച് ശരീരത്തിന്റെ അന്തർഭാഗത്തിൽ ചാരി സഞ്ചരിച്ചിട്ട് ഗർഭത്തെ നശിപ്പിക്കുകയോ വൈരൂപ്യപ്പെടുകയോ ചെയ്യും. ദൈവഹൃദേതികൾ ആഗ്രഹിക്കപ്പെട്ട വസ്തുവിനെ ലഭിച്ചു ലാഭമുണ്ടു വീര്യചരം ആയുഷ്ഠാനമായ പുത്രനെ പ്രസവിക്കുകയും ചെയ്യും.

നാലാം മാസത്തിലെയും മറ്റും അവസ്ഥയെ പറയുന്നു:—

ചതുർത്ഥംഗപ്രത്യംഗവിഭാഗഃ പ്രവൃക്ഷതാ ഗർഭശ്ച സ്ഥിതഃ
 ഭവതി । പഞ്ചമേ മാസേ പ്രതിബുദ്ധതരം ഭവതി മാസശോണി
 തോപചയശ്ച । ഷഷ്ഠേ കേശരോമനചാസ്ഥിസ്തായപാദീന്ദ്രഭിവൃ
 ക്താനി ബലവർണ്ണോപചയശ്ച । സപ്തമേ സർപ്പംഗസംപൂണ്ണതാ ॥

സാ — നാലാം മാസത്തിൽ ഗർഭത്തിന്റെ എല്ലാ അവയവങ്ങളും പ്രത്യംഗങ്ങളും വിഭാഗങ്ങളാകയും ഗർഭം സുവൃക്തമായും സ്ഥിരമായും ഭവിക്കുകയും ചെയ്യും. അഞ്ചാം മാസത്തിൽ മനസ്സ് നല്ലവണ്ണം പ്രതിബോധിക്കുകയും മാംസവും രക്തവും വർദ്ധിക്കുകയും ചെയ്യും. ആറാം മാസത്തിൽ തലരോമം, നഖം, അസ്ഥികൾ, ഞരമ്പുകൾ മുതലായവ വൃക്തങ്ങളായി ഭവിക്കുകയും ബലവും വണ്ണവും വർദ്ധിക്കുകയും ചെയ്യും. ഏഴാമത്തെ മാസത്തിൽ സർപ്പംഗങ്ങളും സംപൂണ്ണങ്ങളായി ഭവിക്കും.

അഷ്ടമേ ഗർഭശ്ച മാതൃതേ ഗർഭശ്ച മാതാ രസഹാരിണീഭിർവ്യാ
 ഹിനീഭിർമുഹൂർമ്മുഹൂരോജഃ പരസ്സരമാദദാതേ । തസ്യാത്തദാ ഗർഭി
 ണീ മുഹൂർമ്മുദിതം ഭവതി മുഹൂർദ്ഭാസം തഥാ ഗർഭഃ । ഏവം ഗർഭ്യ
 ജനം വ്യാപത്തിമത്തദാ ഭവതി । ഓജഃസംനവസ്ഥിതപാൽ । തഥാ
 ഹൃസ്വ നിഷ്ക്രമണോന്മുഖസ്വ പരിവർത്തനാദീന്ദ്രനഭവത ഏ

പൗജസാ വിഘോഷഃ । യദ്യപി ച കിഞ്ചിത്കാലമസ്യോച്ഛ്വാസ
നം സൃഷ്ടാത്മനഃസ്യ ചാജ്ഞാസ്യജസ്സസ്തോരാനുവൃത്തികൃതമ് । ജ
നസ്യോസ്തു സ്ഥിരജസ്സതഃചൈകദേശേന രസേ സംക്രമേന്ത ധ്വാനി
രേവേതി ॥

സാ—എട്ടാമത്തെ മാസത്തിൽ മേൽപ്പറഞ്ഞ രസവാഹിനികളായ
നാഡികളിൽക്കൂടെ ഗർഭം മാതാപിങ്കൽനിന്നും മാതാവ് ഗർഭത്തിൽ
നിന്നും വീണ്ടും വീണ്ടും ഓജസ്സിനെ സ്വീകരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. പ്ര
ഭാവം ഹേതുവാചിട്ടും വാതപശേനയും രണ്ടുപക്ഷത്തേയും ഓജസ്സ് പര
സ്പരം സംക്രമിക്കുന്നതും. അതുകൊണ്ട് അന്ന് ഗർഭിണിയും ഗർഭ
വും വീണ്ടും വീണ്ടും ചഷ്ഠത്താടു കൂടിയവരായും അപ്രകാരംകൊണ്ടു തന്നെ
നാരായണം ഭവിക്കും. ഓജസ്സ് മാതാവിൽ നില്ക്കുമ്പോൾ മാതാവും ഗർഭ
ത്തിൽ നില്ക്കുമ്പോൾ ഗർഭവും ഹൃദയമുള്ളവരായിരിക്കുമെന്നും അങ്ങി
നെയല്ലാത്തപ്പോൾ മൃതരായി ഭവിക്കുമെന്നും സാരം. ആകയാൽ
അന്ന് (=എട്ടാം മാസത്തിൽ) കുട്ടി ജനിക്കുന്നതായാൽ ആയതു വി
നാശമുള്ളതായി ഭവിക്കും, ഓജസ്സ് മാതൃശരീരത്തെ പ്രാപ്തമായിരിക്ക
ുന്ന സമയത്തു പ്രസവിച്ചാൽ ശിശു മരിക്കുമെന്നതും. കാരണം ഓജ
സ്സ് അനവസ്ഥിതമായിരിക്കുന്നതുതന്നെ. ശിശുവിൽ അല്പമായ ഓജ
സ്സ് ഉണ്ടായിരുന്നാലും പ്രസവത്തിൽ നിഷ്ക്രമണത്തിന്നു തടങ്ങ
ുമ്പോൾ തിരിച്ചിലും മരിച്ചിലും മറ്റും അനുഭവിക്കേണ്ടിവരുന്നതുകൊ
ണ്ട് അതൊക്കെ കഴിയുമ്പോഴേക്കു ഉണ്ടായിരുന്ന ഓജസ്സ് ക്ഷയിച്ചുപോ
കും. പ്രസവിച്ച ശിശുവിന്നു കുറച്ചുനേരം വീട്ടുണ്ടായിരുന്നാൽക്കൂടി
അതു പാരമില്ല. മുറിഞ്ഞുപോയതായ അവയവം അല്പനേരം എളുക്ക
ുന്നതുപോലെയാണത്. അത് ഓജസ്സിന്റെ സംസ്കാരാനുവൃത്തിനിമി
ത്തം ഉണ്ടായതാകുന്നു. എന്നാൽ ഓജസ്സ് അപ്രവസ്ഥിതമായതുകൊണ്ട്
അന്നു പ്രസവിച്ചാൽ അമ്മയും മരിക്കേണ്ടതല്ലേ എന്നാണെങ്കിൽ അ
ല്ലെന്നു പറയുന്നു. ജനന്ത്വാ ഇതി—അമ്മയുടെ ഓജസ്സ് ഉറച്ചതായതു
കൊണ്ട് അത് ഏകദേശംകൊണ്ടുമാത്രം ഗർഭത്തിൽ സംക്രമിച്ചിരിക്ക
യാൽ അമ്മക്ക് ധ്വാനിമാത്രമേ ഭവിക്കുമുള്ളൂ, മരണം വരികയില്ല. മാതാ
വിന്റെ ഓജസ്സ് ഗർഭത്തിൽ സംക്രമിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ പ്രസവിച്ചാൽ
ശിശു ജീവിക്കുമെന്നും, ഗർഭത്തിൽ സംക്രമിച്ചതു മാതാവിന്റെ ഓജ
സ്സിൽ ഒരു ചെറിയ അംശം മാത്രമാകയാൽ മാതാവ് മരിക്കുമെന്നു നി
ർദ്ദേശിക്കുന്നു സാരം.

അന്യ പുനരാഹ്ഠഃ । നൈതദഭോഗതപാത്തത്ര ഗർഭസ്യ മരണമ് । തസ്മാൽ പ്രസവപ്രതിഷേധാത്മം സ്രീസ്താതാ ശുചിർബ്രഹ്മചാരിണി ദേവതാരാധനപരം സ്യാൽ । മാംസൈരഭനബലിഞ്ചത്ര നിവൃദ്ധൗ । തസ്തിന്നകലിചസാതിക്രാന്തേപി പ്രസവകാലമാഹൂരം സംവത്സരം । അതഃ പരം വികാരി ഭവതി ॥

സാ—മറു ചില ആചാര്യന്മാർ (സുശ്രുതാദികൾ) ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു—എട്ടാംമാസം നൈതത (=ഭൂതഭോഗ)മായതുകൊണ്ടാണ് അന്നു പ്രസവിക്കുന്നതായാൽ ശിശുവിന്നു മരണം ഭവിക്കുന്നത്; അല്ലാതെ ഓജസ്സിന്റെ അനവസ്ഥാനംകൊണ്ടല്ല. അതുകൊണ്ട് ഭൂതങ്ങളുടെ കാലമായ എട്ടാംമാസത്തിൽ പ്രസവിക്കാതിരിക്കുവാൻവേണ്ടി ഗർഭിണി കിട്ടിച്ച് ശുദ്ധയായി ബ്രഹ്മചാരിണിയാചിതന്നുകൊണ്ട് ദേവാരാധനയെ ചെയ്തുപോരേണ്ടതാണ്. ഭൂതങ്ങൾക്ക് മാംസൈരഭനങ്ങളെക്കൊണ്ട് ബലിയെ കൊടുക്കുകയും വേണം. എട്ടാംമാസം കഴിഞ്ഞു ഒരുദിവസം കഴിഞ്ഞാലും പ്രസവകാലമായി എന്നും, ഈ പ്രസവകാലം ആകെ ഒരു സംവത്സരം തികയുന്നതുവരെയെന്നും പറയുന്നു. ഗർഭഗ്രാഹണം മുതൽ ഒരു സംവത്സരംവരെ ഉള്ള കാലത്തിൽ ഒമ്പതാംമാസം മുതൽക്കു നാലുമാസം പ്രസവകാലമാണെന്നു പറയുന്നു എന്നു സാരം. സംവത്സരം കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെയൊക്കട്ടേ ഗർഭം കക്ഷിയിങ്കൽ സ്ഥിതമായാൽ വികാരത്തെ ചെയ്യുന്നതായി ഭവിക്കും. [‘അന്യേപുനരാഹ്ഠഃ’ എന്നുള്ള മതത്തിൽ എട്ടാംമാസത്തിൽ പ്രസവിക്കുന്ന ശിശു മരിക്കാനുള്ള കാരണം ആ മാസത്തിന്റെ നൈതദഭോഗതപമാണെന്നുള്ള അംശം ആചാര്യനു സമ്മതമാണെന്നു വരുന്നു. പ്രസവകാലത്തെ സംബന്ധിച്ചുതന്നെ ഉം ആചാര്യന്റെ മതവും ഇതുതന്നെയാണ്. അതിനെ ആചാര്യൻ പ്രതിഷേധിച്ചിട്ടില്ലല്ലോ.]

അനന്തരം ഗർഭം കക്ഷിയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന സമ്പ്രദായവും നിശ്ചിതസമ്പ്രദായവും എങ്ങിനെയാണെന്നറിയാനായി പറയുന്നു:—

ഗർഭസ്യ മാതൃ പുഷ്പാഭിമുഖോ ലലാടേ കൃതാഞ്ജലിഃ സങ്കുചിതാഞ്ജോ ഗർഭകാഷേ മേകിണപരംപരശ്ചിത്രംവതിഷ്ഠതേ പുമാൻ । വാമംസ്രീ മദ്ധ്യം നവംസകമ് । തത്ര സ്ഥിതശ്ച ഗർഭം മാതരിസ്തപപന്ത്രം സ്തപിതി പ്രബുദ്ധായാം പ്രബുദ്ധ്യതേ । പരതന്ത്രവൃത്തേശ്ച ഗർഭസ്യ നിഷേകാൽ പ്രഭുവി ഗർഭംശയോപസ്തേഹോപസ്തേപദൗ വർത്തമ് ॥

സാ—ഗർഭാകട്ടേ മാതാവിന്റെ പുഷ്ടഭാഗത്തുള്ളിമുഖമായും നെ
 ററിയിൽ അഞ്ചടിവസ്ഥം ചെയ്തും അംഗങ്ങളെ ചുരുക്കിയും ആണ് ഗ
 ഭകോഷ്ഠത്തിങ്കൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. ഇങ്ങിനെയാണ് എല്ലാപിഡം
 ഗർഭത്തിന്റേയും സ്ഥിതി. എന്നാൽ പുരുഷപ്രജയാണെങ്കിൽ ഗർഭകോ
 ഷ്ഠത്തിന്റെ വലത്തുഭാഗത്തുള്ള നീങ്ങിയും സ്ത്രീപ്രജയാണെങ്കിൽ എട
 ത്തഭാഗത്തുള്ള നീങ്ങിയും നപുംസകമാണെങ്കിൽ മദ്ധ്യത്തിലായിട്ടുമാണ്
 സ്ഥിതിചെയ്യുക. അവിടെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതായ ഗർഭം അമ്മ ഉറങ്ങു
 മ്പോൾ ഉറങ്ങുകയും ഉണരുമ്പോൾ ഉണരുകയും ചെയ്യും. ഗർഭം നിഷേ
 കാചസരം മുതൽക്കു മാതാവിന്നധീനമായ വൃത്തിയോടുകൂടിയതാകയാലാ
 ണ് ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നത്. മാതാവിന്റെ ഗർഭാശയത്തിങ്കലുള്ള ഉപ
 സ്തോരവും ഉപസേചദൃമാണ് ഗർഭത്തിന്നുപജീവനസാധനം. ഉപസ്തോ
 റം=സ്തിശയത. ഉപസേചം=ഉൽക്ലേശം. ഇവ ആഹാരായത്തങ്ങളാ
 കുന്നു.

തതോ വൃക്കീഭവദംഗപ്രത്യംഗസ്പ്രാസ്യ നാഭ്യാം പ്രതിബ
 ഭം നാഡീ നാഡ്യാമപര തസ്യം മാതൃഹൃദയേ | തതോ മാതൃഹൃ
 ദയാദോഹാരരസോ ധമനീഭിഃ സ്പന്ദമനോപരമുപൈതി | തതഃ
 ക്രമാന്നാഭിമ് | തതഃ സ പുനസ്തദസ്യ പകപാശയ സപകായാഗ്നി
 നാ പച്യമാനഃ പ്രസാദബാഹുല്യംഭാപാദിപുഷ്ടികരഃ സംപദ്യ
 തേ | തഥാ രോമകൂടൈരപരസ്തോഹോ രസ ഏവ ച പശ്യന്ദ്രതഃ ||

സാ—ഈ ഗർഭം വൃക്കീഭവിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്ന അംഗപ്രത്യംഗ
 ങ്ങളോടുകൂടിയതായ അവസ്ഥയിൽ മാതാവിന്റെ ആഹാരരസമായ ര
 സമെന്നപേരായ ധാതുവാണ് അതിന്നു പുഷ്ടികരമായി പരിണമിക്കുന്ന
 ത്. അതെങ്ങിനെയാണെന്ന്—ഗർഭത്തിന്റെ നാഭിയിൽ ഒരു നാഡി
 (കഴൽ) കെട്ടപ്പെടുകയും, അതിനോടു മുമ്പാത്തെ അപര(=ഗർഭാശയ)
 കൂട്ടി കെട്ടപ്പെടുകയും, അതിങ്കൽ മാതാവിന്റെ ഹൃദയം കൂട്ടി ബന്ധിക്ക
 പ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. അപ്പോൾ മാതാവിന്നു ഭക്ഷിക്കുന്നതായ ആഹാര
 ത്തിന്റെ രസം മാതാവിന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു ധമനികളിലൂടെ ഒലി
 ച്ച് അപരയിൽ ചെന്നുചേരുന്നു. അവിടെനിന്നു ക്രമത്തിൽ നാഭിയി
 ലും ചെല്ലുന്നു. ഇങ്ങിനെ മാതാവിന്റെ ഗർഭത്തിന്റെ കായാഗ്നിസ്ഥാന
 ത്തിങ്കൽ എത്തിച്ചേരുന്നു. പിന്നെ അതു ഗർഭത്തിന്റെ കായാഗ്നികൊ
 ണ്ടു പച്യമാനമായിട്ട് പകപാശയത്തിങ്കൽ സംബന്ധിച്ചു ധാതുപാദി
 കൾക്കു പുഷ്ടികരമായി ഭവിക്കുന്നു. ഈ ആഹാരരസം വളരെ കുറച്ചു

ഉള്ളവെങ്കിലും അതിന്നു പ്രസാദം (=കൊഴിപ്പ്) ധാരാളമുള്ളതുകൊണ്ട് അതു പുഷ്ടികരമായി ഭവിക്കും. അപ്രകാരം ഗർഭാശയത്തിന്ന് രോമകൂപങ്ങളിലൂടെ പ്രവിഷ്ടമായ ഉപസ്തോദനവും പുഷ്ടികരമായി ഭവിക്കുന്നു. മാതാവിന്റെ ആമാശയസംതന്നെ പയസ്സ് (=പാൽ) ആയി ഭവിച്ചിട്ട് ജാതമായ ഗർഭത്തിന്നും ധാതുപുഷ്ടിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായി തീരുന്നു.

അജാതസ്യ സാക്ഷാദന്നപാനാനുപ്രവേശംഭമലതപാച്യ രസസ്യ ഗർഭസ്യ സ്ഥൂലമലാസംഭവഃ | ഏവം ജന്മരസ്ഥാ ഗർഭോ ജന്മകാലേ തു പ്രസൂതിമാന്തയോഗാൽ പരിവൃത്തത്യാവാക്തിരം നിഷ്ക്രാമത്യനു മാപരാ ച്യുതാ മാത്രഹൃദയോൽ | ഏഷം പ്രകൃതിഃ | വികൃതിരതോന്യഥാ ||

സാ—ഗർഭസ്ഥനായ ശിശുവിന്നു സാക്ഷാത്തായി അന്നപാനങ്ങൾ ഇല്ലാത്തതുകൊണ്ടും മേൽപ്പറഞ്ഞപ്രകാരം മാതാവിന്റെ അന്നപാനങ്ങളിൽനിന്നു കിട്ടുന്ന രസം അമലം (=മലത്തോടുകൂടാത്തത്; പ്രസാദം) ആയതുകൊണ്ടും ഗർഭത്തിന്നു സ്ഥൂലമായ മലം ഉണ്ടാകയില്ല. ഇപ്പറഞ്ഞപ്രകാരം ജന്മരസ്ഥിതമായ ഗർഭം ജനനകാലത്തിങ്കൽ പ്രസവവായുവിന്റെ സംയോഗത്താൽ പരിവർത്തനം ചെയ്തിട്ട് (=തിരിഞ്ഞിട്ട്) തലകീഴായി നാഭിയിലേക്കുഭിമുഖമായി ഭവിച്ചിട്ട് പുറത്തേയ്ക്കു വരുന്നു. ഗർഭം നിഷ്ക്രാമയായതിന്റെ പിന്നാലെ അപായം മാതാവിന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു ച്യുതമായിട്ടു പുറത്തേക്കു പോരുന്നു. ഇതാണ് പ്രകൃതി. ഇങ്ങിനെയല്ലാതെ വരുന്നതായാൽ അതു വികൃതിയാകുന്നു. ഗർഭമുണ്ടായതിന്നുശേഷം പ്രസവംവരെ ഏതെല്ലാം സ്ഥിതികൾ വരുമെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ അങ്ങിനെയെല്ലാം ഭവിക്കുന്നതു പ്രകൃതിയും അങ്ങിനെയല്ലാതെ ഭവിക്കുന്നതു വികൃതിയുമാണെന്നു സാരം.

ഇനി ഗർഭസ്ഥനായ ശിശു ആണോ പെണ്ണോ നപുംസകമോ എന്നറിവാനുള്ള ലക്ഷണം പറയുന്നു:—

തത്ര യാ ദക്ഷിണം പാദം പൂർവ്വമഭിസരതി ദക്ഷിണശ്ച ബാഹുർവ്വചവാംസ്തേന ചേഷ്ടതേ തൽസ്യേന ച പ്രാകൃതോ ദൃശ്യതേ അഭ്യുന്നതദക്ഷിണകക്ഷിഃ പരിമണ്ഡലഗർഭം പുനഃമദർനസ്സർവ്വം നദഭോഹൃദോഭിരതാ പുനാമധേയാശ്ച സ്വപ്നാൻ പശ്യതി പ്രസന്നമുഖവണ്ണാ തീക്ഷ്ണക്ഷുദ്രാലപരോമരഞ്ജിഃ പുരുഷാനഭിലംചിണ്ണീ ച സാ പുത്രം പ്രസൂതതദപിചയ്യഃ കന്യാ സംകരേ ച നപും

സകമ് | പ്രശ്നകാലേ നാരി യല്ലിംഗമംഗം ബാഹ്യഭൂപും വാ പരാമു
ശരി തല്ലിംഗമസ്ത്രം ഗർഭാഭിശൽ ||

സാ—യാതൊരു സ്ത്രീ വലത്തുകാൽ മുഖിൻവെച്ച് സഞ്ചരിക്കുന്നു,
യാതൊരുവളുടെ വലത്തെ കൈ അധികം ബലമുള്ളതായി ഭവിക്കുന്നു,
യാതൊരുവൾ വലത്തുഭാഗംകൊണ്ടു വ്യാപരിക്കുന്നു, യാതൊരുവളുടെ
വലത്തെ മുലയിൽ ആദ്യം പാൽ കാണപ്പെടുന്നു, യാതൊരുവളുടെ ക
ഷി വലത്തുഭാഗം ഉയന്നതായിരിക്കുന്നു, യാതൊരുവളുടെ ഗർഭം പരിമ
ണ്ഡലം (=സമം) ആയിരിക്കുന്നു, യാതൊരുവൾ പുല്ലിംഗനാമങ്ങളായ
വസ്തുക്കളെ കാണുന്നതിലും തൊടുന്നതിലും അവയെപ്പറ്റി ചോദിക്ക
ുന്നതിലും താല്പ്യമുള്ളവളായും പുല്ലിംഗനാമങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ ദൈ
ഹ്യമായി കിട്ടേണമെന്നു മോഹമുള്ളവളായും ഭവിക്കുന്നു, യാതൊരുവൾ
പുല്ലിംഗനാമങ്ങളായവയെ സപ്തത്തിൽ കാണുന്നു അവളും, പ്രസവ
ങ്ങളായ മുഖത്തോടും വണ്ണത്തോടും കൂടിയവളും തീക്ഷ്ണമായ വിശപ്പോ
ടുകൂടിയവളും ഉദൽ പാദിമുഖമായ രോമാഞ്ചിയാടുകൂടിയവളും പുരുഷ
സംഗത്തിൽ ആഗ്രഹമില്ലാത്തവളും പുത്രനെ പ്രസവിക്കുന്നു. ഇതിന്നു
വിപരീതമായിത്തന്നാൽ കന്യകയെയാണു് പ്രസവിക്കുക. വൈപരീത്യ
ത്തിൽ വലത്ത് എന്നു പറഞ്ഞ ഭിക്ഷിലെല്ലാം എടത്ത് എന്നും, പ
ന്നാമെന്നു പറഞ്ഞ ഭിക്ഷിലെല്ലാം സ്ത്രീനാമമെന്നും, പരിമണ്ഡലസ്ഥാ
നത്ത ഭീഷമെന്നും, തീക്ഷ്ണസ്ഥാനത്തു മന്ദമെന്നും, ഉദൽപമുഖമെന്നി
ടത്ത് അധഃമുഖമെന്നും, പുരുഷാനഭിലാഷസ്ഥാനത്തു പുരുഷാഭിലാഷ
മെന്നു ഗ്രഹിക്കണം. സ്ത്രീപുരുഷപ്രസവലക്ഷണങ്ങൾ രണ്ടും മിശ്രമ്
യിടുന്നാൽ നപുംസകത്തേയും പ്രസവിക്കും. ഗർഭിണി പ്രസവിക്കുന്ന
ത് എന്തു കുട്ടിയായിരിക്കുമെന്നു ആരെങ്കിലും ചൈത്ര്യനാടു ചോദിക്കുന്നു
സമയത്തു് ഗർഭിണി എത്രലിംഗത്തിലുള്ള അവയവത്തേയോ ബാഹ്യവ
സ്തുവിടനയോ സ്पर्ശിക്കുന്നുവോ ആലിംഗത്തോടുകൂടിയ കുട്ടിയെ പ്രസ
വിക്കുമെന്നും ആഭേദിക്കണം. ഭാവം സ്പഷ്ടം.

യദാ തുന്മാഗ്ഗുഗാ പാതോ ഗർഭസ്യ രസചാഹിനി ശ്വാതര
സി രോഷയതി തദാ വാതരോഗീ ഹീനാംശോ വാ ജായതേ | ബ
ഹുനി വാ വഷാഞ്ചരേ തിഷ്ഠതി ||

സാ—വേഗധാരണം, വാതകോപം മുതലായവകൊണ്ടു് ഗർഭശരീ
രത്തിന്നു രോഷം വരുമെന്നു പറയുന്നു—വായു തന്റെ മാഗ്ഗത്തെവിട്ടു് അ
ന്യമാഗ്ഗഗതനായിട്ടു് ഗർഭത്തിന്റെ രസചാഹികളായ ശ്വാതസ്സുകളെ

ശോഷിപ്പിക്കുന്നതായാൽ ശിശു വാതരോഗിയായോ അംഗവൈകല്യമുള്ളവനായോ ഭവിക്കും. അല്ലെങ്കിൽ രസാഭാവം മേതുവായിട്ട് ഗർഭം പുണ്യമാകാതിരിക്കും; തന്നിമിത്തം ഗർഭം അനേകവർഷകാലം ഉദരത്തിങ്കൽ സ്ഥിതിചെയ്തു എന്നും വരാം.

യദാ സ്രീപുഷ്പാസ്സമേവമേവ നിഷ്പദ്യതേ ബീജം ന തയാസ്സമാംശം സംമുചഞ്ച യദാ ച ബീജം ഭാഗേ ഭിഷ്യതി തദാ ദപിപ്രകൃതിദ്വിജരതാ നപുംസകം ഭവതി ||

സാ—യതൊരിക്കൽ സ്രീപുഷ്പങ്ങൾ ഒരു സമയത്തുതന്നെ രതിസമാപ്തി എന്ന കാര്യം ഭവിക്കുകയോ, രണ്ടുപേരുടേയും ബീജം സമപരിമാണമായും സംമുഖ (=ഏകരൂപ)മായും ഭവിക്കുകയോ, ബീജം ഭാഗത്തിങ്കൽ ഭിഷിക്കുകയോ (ബീജാരംഭകഭാഗത്തിങ്കൽ ഭിഷിക്കുക എന്നു സാരം. ഇങ്ങിനെ വന്നാൽ ബീജത്തിന്നു പുരുഷനെന്നോ സ്രീയെന്നോ ഉള്ള വിശേഷത്തിന്റെ പ്രയോജനതപം ഇല്ലാതെവരും. ഇങ്ങിനെ വരുന്നതു ദോഷകാചര്യത്തിനുള്ള വല്ല കാരണംകൊണ്ടുമായിരിക്കും) ചെയ്യുന്നവോ അപ്പോൾ ശിശു ദപിപ്രകൃതി (=ഏകമെങ്കിലും ഉഭയസപരൂപം) യായും ദപിരേതസ്സായുമുള്ള നപുംസകമായിരിക്കും. അല്ലാത്തതായ സ്രീകായ്ത്തേയും പുരുഷകായ്ത്തേയും ചെയ്യുന്നതായ നപുംസകമായി ഭവിക്കുമെന്നു സാരം.

യദാ സ്രീ പ്രഥമം കൃതാത്ഥം ഭവതി; തതഃ പുരുഷേണ പശ്ചാച്ഛുക്തമുൽസൃച്ഛം ഖണ്ഡാനപസ്ഥിതചേതസഃ . സ്രീയാ വാരോ വിഗുണീകരോതി പുംസ്വപധാഹിനി ചാസ്യ സ്രോതഃസി ചോപഹ്ണി തദാ വാരതന്ത്രിയം ഭവതി | തന്നെന്മുദന വാരതമേവാൽ സൃജതി ||

സാ—സ്രീപുരുഷന്മാർ ചേർന്ന് സംഗമിച്ചപ്പോൾ സ്രീപുരുഷനെക്കാൾ മുന്പിൽ കൃതാത്ഥം (=രതി അവസാനിച്ചപ്പോൾ) യായി ഭവിക്കുന്നതായാൽ അപ്പോൾ സ്രീയുടെ തൃപ്തിക്കുരേഖയും പുരുഷന്മാർ ഉൽസൃച്ഛമായ ശുക്ലത്തെ വാതം വിഗുണീകരിക്കും. സ്രീ രതികൊണ്ടുണ്ടായ ഖണ്ഡംകൊണ്ടു മനസ്സിലു കി പശായവളായതുകൊണ്ടാണിങ്ങിനെ വരുന്നത്. എന്നല്ലാ ആ വാതം പുരുഷന്റെ പുംസ്വപധാഹിനികളായ സ്രോതസ്സുകളെ രോധിക്കയും ചെയ്യും. ഇങ്ങിനെ ഭവിക്കുമ്പോൾ ഉണ്ടായ ഗർഭം നപുംസകമായിത്തീരും. അതിന്നു വാരതന്ത്രിയം എന്നു പ്രത്യേകമായ ഒരു പേരുണ്ട്. ഇങ്ങിനെ ഉണ്ടായ നപുംസകം മൈഥുനം ചെയ്യുമ്പോൾ ശുക്ലത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു വെറും വായുവായിരിക്കും പോകുന്നത്.

യദാ തു കാർത്ത്യായന നോപഹന്തി അനുപല്ലനേവ വാ
 സ്രോതോമുഖം പിധഃത്ത തദാ സംസ്കാരബാഹ്യം ഭവതി । തത്ര
 സംസ്കാരോ വാജീകരാ വസ്യഭയോദ്യവഹാരശ്ചേതോഹർഷണാനി
 ച । താനി ഹി ശുക്ലേ ബലമാദധാനാനി സ്രോതാംസ്യസ്പാപ്താ
 യന്തിതി ।

സാ—യാതൊരിക്കൽ ഭൂഷമായ വരതം മുഖാഞ്ഞപ്രകാരം ശുക്ല
 ത്തെ സാമഗ്ര്യേണ ഉപഹന്തിക്കാതെ അല്പമാത്രം ഉപഹനിക്കുകയോ,
 അല്ലെങ്കിൽ ശുക്ലത്തിന്നു ഉപഹനനം ചെയ്യാതെകണ്ട് സ്രോതോമുഖ
 ത്തെ മുടുകമാത്രം ചെയ്തയോ ചെയ്യുന്നു അപ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന ഗർഭം
 സംസ്കാരബാഹ്യം എന്ന പ്രത്യേകനാമത്തോടുകൂടിയ നപുംസകമായി
 ഭവിക്കും. സംസ്കാരമെന്നാൽ വാജീകരങ്ങളായ യോഗങ്ങളും വസ്യിക
 ളും അഭ്യവഹാരങ്ങളും മനസ്സിനെ ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവയായ ഇതരവസ്തു
 ളാളും ആകുന്നു. അതുകൾ ശുക്ലത്തിങ്കൽ ബലംകൊടുത്ത് സ്രോതസ്സുക
 ളെ തപ്പിപ്പിക്കുന്നതുകണ്ടോണവയെ സംസ്കാരമെന്നു പറയുന്നതും.
 സംസ്കാരബാഹ്യം എന്നു ചെയ്യാൻ ഇവക സംസ്കാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു
 പ്രയോജനമില്ലാത്ത നപുംസകം എന്നതും. എന്തു സംസ്കാരം ചെയ്താ
 ലും ആ സന്താനത്തിന്നു സ്ത്രീഗമനശക്തി ഉണ്ടാകയില്ലെന്നു സാരം.

യദാലുബീജോല്പബലഃ പുമാനഭേദഗഃ സ്ത്രീഭേദേഷയുക്തോ
 നൃകാമോ വർത്തമാനവായപ്രതിഘാതഃ കരോരി തദപിധാ വാ
 നാരി പുംസസുഭാസേകൃം നാമ ഭവതി । തച്ഛുക്താസപാദോദ്ധേജോ
 ക്ത്രായം ലഭേത് ॥

സാ—അല്പബീജനായോ അല്പബലനായോ ഉദഭാഗനായോ സ്ത്രീ
 ഭേദേഷത്തോടുകൂടിയവനായോ അന്യസ്ത്രീയിൽ കാമത്തോടുകൂടിയവനാ
 ളൊ രതിചെയ്ത് പുരുഷൻ സ്ത്രീയുടെ രതിക്കു പ്രതിബന്ധം വരുത്തുക
 യോ, അല്ലെങ്കിൽ ഈ അല്പബീജതപാദികളോടുകൂടിയ സ്ത്രീ രതിചെയ്ത്
 പുരുഷന്റെ രതിക്കു പ്രതിബന്ധം വരുത്തുകയോ ചെയ്താൽ ആ ഗർഭ
 ണിപ്പുണ്ടാകുന്ന ശിശു ആസേകൃം എന്ന പേരോടുകൂടിയ ഒരു പ്രത്യേക
 തരം നപുംസകമായി ഭവിക്കും. ആസേകൃത്തിന്നു തന്റേറയോ അന്യ
 നേറയോ ശുക്ലം വായിൽ ആക്കി ആസപദിച്ചാൽ മാത്രമേ ലിംഗം ഹ
 ഷ്ടിച്ച് പൊങ്ങുകയുള്ളു. വായിൽ ശുക്ലത്തിന്റെ ആസ്പദനത്തെ അ
 പേക്ഷിക്കുന്നതാലതുകൊണ്ട് ആസേകൃം എന്നു പേർ കൊടുത്തിരി
 കുന്നു.

യദാ പുനരുഭാവപി ഭവതഃ സ്രീപുണ്യസൗ തദപിധൗ തദേ
വക്ത്രലപജോ ഭവതി । തസ്യ നൈവ ലപജഃ സുഭൃതേ ॥

സാ—യാതൊരിക്കൽ സ്രീപുണ്യന്മാർ രണ്ടുപേരും മേൽപറയ
പ്പെട്ട അല്പബീജത പാദികളോടുകൂടി പവരായിരിക്കും അന്യോന്യം ര
തിപ്രതിബന്ധത്തെ ചെയ്തും ചെയ്യുന്നുവോ അപ്പോൾ നക്ത്രലപജം
എന്ന പേരോടുകൂടിയ ഒരു പ്രത്യേകതരം നപുംസകമാണുണ്ടാവുക.
ക്രമലപജത്തിന്നു ലിംഗം (ധ്വജം) സ്കന്ദിക്കുകയില്ല; ഒരിത്തുകിടക്കോ
യേ ഉള്ള ആകയാൽ സ്രീഗമനസാമന്ത്രി ഉണ്ടാകയില്ല.

യദാ പുതിയോന്മാർ സ്രീയാ ഗഭോ ഭവതി തൽ സൗഗന്ധി
കാഖ്യം മോഹിലപജഗന്ധന ബലം ലഭേത ॥

സാ—പുതിയൊന്നി എന്നു പേരായ യോനിരോഗമുള്ള സ്രീയെ
(ഇങ്ങിനെയുള്ളവളുടെ യോനിയെ ഭൃഗുസ്ഥമുണ്ടായിരിക്കും) ഗർഭമുണ്ടാക
ുന്നതായാൽ അതിൽ ഉണ്ടാകുന്ന ശിശു സൗഗന്ധികമെന്നു പേര
ുള്ള ഒരുതരം നപുംസകമായി ഭവിക്കും. സൗഗന്ധികമെന്നാൽ സുഗ
ന്ധത്തെ അപേക്ഷിക്കുന്നതും എന്നർത്ഥമാകുന്നു. സൗഗന്ധികത്തിന്നു
സ്രീഗമനത്തിൽ ബലം കിട്ടേണമെങ്കിൽ ലിംഗത്തിന്റേയോ യോനിയു
ടേയോ ഗന്ധത്തെ ആശ്രയിച്ചിട്ടുവേണം.

യദാ തപിഷ്ഠാഭിഭൂതൈ മന്ദഹഞ്ചൈ സംസൃജ്യത തദേഷ്യാ
രതിസംജ്ഞമ് । തസ്യ പരം മിഥുനീഭൂതം ദൃഷ്ട്വാ മൈഥുനപ്രവൃ
ത്തിർഭവതി ॥

സാ—സ്രീപുണ്യന്മാർ രണ്ടുപേരും അന്യോന്യം ഈഷ്യയോടുകൂടി
യവരയും ഹഞ്ചം കുറഞ്ഞ പരയും സംസൃജ്ഞം ചെയ്യുന്നതായാൽ അതിലു
ണ്ടാകുന്ന ഗർഭം ഈഷ്യാരതി എന്നൊരുതരം നപുംസകമായി ഭവിക്കും.
ഈ നപുംസകത്തിന്നു മൊറാരാൽ മൈഥുനം ചെയ്യുന്നതു കണ്ടാലേ
മൈഥുനത്തിൽ പ്രവൃത്തി ഭവിക്കുകയുള്ളൂ.

യദാ പുതഷസ്യ ഗർഭസ്യ വായപഗ്നിദോഷാദ്യേഷണനാശ
സുഭാ വാതഷണ്ഡകാഖ്യം ഭവതി । ഏതഃ കർമ്മവചിത്ത്വാദേ
ഷ്ടൗ ഷണ്ഡയോനയോസംകീർണ്ണഃ കഥിരഃ ॥

സാ—യാതൊരിക്കൽ പുതഷസ്യ ഗർഭത്തിന്റെ സംഭവകാലത്ത്
വായുവിന്റേയും അഗ്നിയുടെയും ദോഷം ചേരുവാൻ വൃഷണത്തിന്നു
നാശം ചെയ്യപ്പെടുന്നു; അപ്പോൾ വാതഷണ്ഡകം എന്നു പേരായ ന
പുംസകം ഭവിക്കും. ഇപ്രകാരം എടുമായിരിക്കുന്ന ഷണ്ഡയോനികൾ (പുന

പുനഃപുനഃ) അന്യോന്യം കലർപ്പുകൂടാതെ പറയപ്പെട്ടു. ഇവയെല്ലാം പലപ്രകാരത്തിലുള്ള പൂർവ്വജന്മകർമ്മങ്ങളുടെ പരിപാകംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്നവയാകുന്നു.

അനന്തരം സ്രീപുരുഷഗർഭാവസ്ഥകളിൽ ബീജദോഷംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ചില വിശേഷങ്ങളെ കാണിക്കുന്നു:—

യദോതു സ്രീയഃ ശോണിതഗർഭാശയോ ദോഷഃ കിഞ്ചിത് പ്രഭൃഷയന്തി തദാ തോ ഗർഭോ ഭവതി തസ്യ ഗർഭസ്യ യസ്യ യസ്യ മാതൃജന്മോപയവസ്യ ബീജ ബീജാംശോ വാ ദോഷഃ പ്രകോപോപദ്യതേ തം തമവയവം വികൃതിരവിശരി ||

സാ—യാതൊരിക്കൽ വാതാദികളായ ദോഷങ്ങൾ ഭൃഷ്ടങ്ങളായിട്ട് സ്രീയുടെ ബീജോപയോഗിയായ രക്തത്തെയും ഗർഭാശയത്തെയും ഭൃഷ്ടിപ്പിക്കുന്നുവോ അപ്പോൾ മാതൃജമായ അംഗത്തിന്നു വികാരം ഭവിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ രക്തഗർഭാശയങ്ങളെ ഭൃഷ്ടിപ്പിക്കുന്നതു സാക്ഷ്യേനയായും അംശംകൊണ്ടു മാത്രമായും വരാം. സാക്ഷ്യേന ഭൃഷ്ടിപ്പിക്കുന്നപക്ഷം ഗർഭം ഉണ്ടാവുകതന്നെ ചെയ്തില്ല. അംശമാത്രത്തിങ്കലാണ് ഭൃഷണമെങ്കിൽ രക്തകാരണമായ സ്രീഗർഭത്തിന്റെ ഗർഭാശയാദികളായ ഓരോ അവയവങ്ങളിൽ ഏതേതാംഗങ്ങളിലാണോ ഭൃഷണം ഭവിക്കുന്നത് അതാതു മാതൃജാവയവങ്ങളിൽ ദോഷം കോപിച്ച് വികാരത്തെ ഉണ്ടാക്കും; രക്തവും ഗർഭാശയവും ഭൃഷിച്ചാൽ രക്തം ഗർഭാശയം മുതലായിട്ടു യാവ ചില മാതൃജാവയവങ്ങളുണ്ടോ അതിന്റെ ബീജാംശമായി യാതൊരു മാതൃശോണിതഭാഗമുണ്ടോ അതിന്റെ അംഗത്തിങ്കൽ ദോഷകോപവും തന്നിമിത്തം തജ്ജന്മോപയവത്തിങ്കൽ വികാരവും ഉണ്ടാകുമെന്നു സാരം. ഇതിനെത്തന്നെ താഴെ സവിഭാഗം പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു.

യദോ ഹൃന്യാഃ ശോണിതാവ്യേ നീജേ ഗർഭാശയസ്ഥ നിവൃത്തകം ബീജം പ്രഭൃഷ്യാതി തദാ വന്ധ്യാം ജനയതി | യദോ തസ്യോ വയവസുഭോ പുതിപ്രജാമ് | തസ്യോ ജാതം ജാതം മ്രിയതേ ||

സാ—സ്രീഗർഭത്തിങ്കൽ സ്രീയുടെ ഗർഭാശയത്തിങ്കലുള്ള ശോണിതം എന്ന ഗർഭനിവൃത്തകമായ ബീജം സാക്ഷ്യേന ഭൃഷ്ടമായിരിക്കുന്നു എങ്കിൽ അതിങ്കലുണ്ടാകുന്ന സ്രീപ്രജ വന്ധ്യ(=പ്രസവിക്കാത്തവൾ) ആയിരിക്കും. സാക്ഷ്യേന ഭൃഷ്ടിക്കാതെ അവയവമാത്രമേ ഭൃഷിച്ചിട്ടുള്ള എങ്കിൽ അതിലുണ്ടാകുന്ന സ്രീ പുതിപ്രജയായി ഭവിക്കും. (പുതിപ്രജാ=പുതിയായ പ്രജയോടുകൂടിയവൾ. പുതി-ശ്ലിന്നാ. ക്ഷീണാ. പ്രജാ=സ

നാമം) ആ സന്താനത്തിനാണുകുന്ന കുട്ടികളെല്ലാം മരിച്ചുപോകയും ചെയ്യും. [‘ജാതം ജാതം’ മെന്നുള്ള ലിംഗവിദേശംകൊണ്ട് നപുംസക മെന്നും കിട്ടുന്നു.]

യദാ പുനഃ സോപയവഃ സ്രീകരാണാഞ്ച ശരീരസംശ്രയം
ണാമധോഽഗതപാദീനാം നിവൃത്തകാ യേ ബീജാംശാസ്മേഷാമേക
ദേശസുദം സ്രുതൃതിപ്രായാമസ്രിയം വാത്താം നാമ ജനയതി | താം
സ്രീപുരപദോപകന്തേ ||

സാ—യാതൊരിക്കൽ ആ അവയവ (അതായത് മുമ്പാഞ്ഞ ബീജ ഭാഗമായ അവയവം) തിങ്ങിനെയും മുമ്പു പറയപ്പെട്ടവയും ശരീരസംശ്രയങ്ങളുമായ അധോഽഗതപാദമായ സ്രീതപനിവൃത്തകഭാവങ്ങളുടെ നിവൃത്തകങ്ങളായ ബീജാംശങ്ങളുടേയും ഏകദേശം ഭക്ഷിക്കപ്പെടുന്ന പോ അപ്പോൾ വാത്താ എന്നു പേരായ സ്രീപ്രജയെ ജനിപ്പിക്കുന്നു. ആ പ്രജ മുക്കാലം സ്രീയുടെ ആകൃതിയുള്ളതും, എന്നാൽ സ്രീയെക്കൊണ്ടുള്ള കായ്ഞെ ചെയ്യാത്തതുകൊണ്ട് സ്രീയല്ലാത്തതുമായിരിക്കും. ഇങ്ങിനെയുള്ള ‘വാത്താ’ യെ സ്രീപുരപത്ത് എന്നും പറയുന്നു. ഇങ്ങിനെ സ്രീബീജദോഷമൂലകങ്ങളായ വികൃതികൾ പറയപ്പെട്ടു. ഇനി പുരുഷബീജദോഷംകൊണ്ടുള്ളവയെ പറയുന്നു.

ഏവമവ പുംസോ യദേ ശുക്ലാഖ്യേ ബീജേ ബീജം പ്രദൃച്യ
തീത്വാദി യോജനവന്ധ്യം പുതിപ്രജം തഥാ പുരുഷാകൃതിപ്രായമ
പുരുഷം തുണമുഖിനം നാമ ജനയതി | ഇത്യേതേന് മാതൃജാനാം
വിതൃജാനാഞ്ചാവയവാനാം വികൃതിവ്യാഖ്യാതം ||

സാ—ഇപ്രകാരം സ്രീയുടെ രക്തമെന്ന ബീജത്തിൽ ഗർഭാശയനിവൃത്തകമായ ബീജാംശം ഭക്ഷിക്കുന്നതുപോലെതന്നെ പുരുഷന്റെ ശുക്ലമെന്ന ബീജത്തിൽ ശുക്ലാശയനിവൃത്തകമായ ബീജം ഭക്ഷിക്കുന്നു എന്ന് മുതലായി മുമ്പാഞ്ഞപ്രകാരം എല്ലാം യോജിപ്പിച്ചുകൊള്ളണം. ആകയാൽ വന്ധ്യയായ സ്രീപ്രജയെ സ്രീ ജനിപ്പിക്കുന്നതുപോലെ വന്ധ്യനായ പുരുഷനെ പുരുഷനാ ജനിപ്പിക്കുന്നു. വന്ധ്യൻ=പുത്രനുണ്ടാകാത്തവൻ. സ്രീ പുതിപ്രജയെ എന്നുപോലെ പുരുഷൻ പുതിപ്രജനേയും ജനിപ്പിക്കും. (ഇവകൾനിന്നുണ്ടാകുന്ന കുട്ടികളെല്ലാം മരിക്കും) അപ്രകാരംതന്നെ പ്രായണ പുരുഷാകൃതികളുള്ളവനും അപുരുഷനുമായ തുണമുഖി എന്ന പുരുഷനേയും (സ്രീ വാത്തയെന്നുപോലെ) ജനിപ്പിക്കും. ഇവർ ആകൃതികൊണ്ടു പുരുഷനും കായ്ക്കൊണ്ട് അപുരുഷനും

നശിപ്പിക്കും. ഇപ്രകാരം മാതൃജങ്ങളും പിതൃജങ്ങളുമായ അവയവങ്ങൾക്കുണ്ടാകുന്ന വികാരം പറയപ്പെട്ടു.

അനന്ത സാത്വജാനാം രസജാനാം സതപജാനാഞ്ചൈവ യചനം വികൃതിവ്യാപ്താ ഭവതി | യസ്യ യസ്മാജ്ഞാവയവസ്യ ബീജേ ബീജാംശേ വാ ഉപതപ്തിഭവതി തസ്യ തസ്മാജ്ഞാവയവസ്യ വികൃതിരപജായത | നോപജായതനപതാപാൽ ||

സാ—ഇതുകൊണ്ടുതന്നെ സാത്വജങ്ങളും രസജങ്ങളും സതപജങ്ങളുമായ അവയവങ്ങൾക്കുണ്ടാകുന്ന വികാരവും പറയപ്പെട്ടു. സാത്വജങ്ങൾ=ആയുരാരോഗ്യാദികൾ. രസജങ്ങൾ=കൃഷ്ണദേഹസംഭവാദികൾ. സതപജങ്ങൾ=ശൗചാദികൾ (ഇവ അഭ്യവൃത്തികളായ അവയവങ്ങളാണ്. ഇവയെ അംഗവിഭാഗത്തിൽ വിവരിക്കും) സാത്വം, രസം, സതപം എന്നിവയാകുന്ന കാരണങ്ങൾ നാനാപ്രകാരത്തിൽ ഭേദിച്ചാൽ തൽകാര്യങ്ങളായ അവയവങ്ങൾക്കും പലപ്രകാരമുള്ള വികാരം ഭവിക്കുമെന്നു സാരം. എന്നതെന്നെയല്ല, ഏതേതു അംഗാവയവത്തിന്റെ ബീജത്തിലോ ബീജാംശത്തിലോ ഉപതാപം ഭവിക്കുന്നുവോ അതാതു അംഗാവയവത്തിനു വികാരം ഭവിക്കും. ഉപതാപം ഭവിക്കാത്തപക്ഷം വികാരമുണ്ടാകയുമില്ല..

യദാ ച ലബ്ധഗർഭാനപക്ഷമവ വാതളാഗ്നാസേവേത തദാ സ്യാ വായുഃ പ്രകപിതഃ ശരീരമനുസർപ്പൻ ഗർഭാശയേവതിഷ്ഠാ നോ ഗർഭസ്യ ജഡബധിരമൃകചിന്മിണഗദ്ഗഭവജകുഞ്ജവാമന ഹീനാജ്ഞാധികാജ്ഞാപാത്ര്യന്തം വാ വാതവികാരം കരോതി | തഥാ വായുവൽ പിത്തമപി വലതിപലിതശ്ശൂഹീനതാപങ്നവ കേശൈപംഗല്യംദീനി | ശ്ലേഷ്മാ തു കഷ്ടകിലാസസദന്തതാദീ നി | ത്രിവർഗ്ഗേ മിശ്രാൻ വികാരാൻ ||

സാ—ലബ്ധഗർഭായ സ്ത്രീ അനപക്ഷം (=നിരന്തരം) വാതകരങ്ങളായ വ്യൂക്കളെ ശീലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാൽ അവൾക്ക് വായു ഏറാവും കോപിച്ച് ശരീരം വഴിയായി വ്യാപിച്ച് ഗർഭാശയത്തിൽ ചെന്നുചെറിച്ച് ഗർഭത്തിന്ന് ജഡബധിരതാദികളേയും അതുപോലെയുള്ള മറ്റു വാതവികാരത്തേയും ഉണ്ടാക്കും. ജഡതപം=മൂലതപം. ബധിരതപം=ചെവിടുകൾക്കായ്. മൃകതപം=മിണ്ടാൻ വയ്യായ്. ചിന്മിണതപം=അനുണാസികഭാഷിതപം. ഗദ്ഗഭതപം=വിഘ്നസപരതപം. വജതപം=ഒരു കാൽമുടന്ത്. കബ്ജതപം=കൂന്ത്. വാമനതപം=മുണ്ടത്തം. ഹീനംഗ

തപം=അവയവത്തിന്ന് വൈകല്യം. അധികാംഗതപം=അവയവത്തിന്ന് ആധികൃതം. അപ്രകാരംതന്നെ വായുവിനെപ്പോലെ പിത്തവും കോപിച്ച് വലത്യാദികളെ ഗർഭത്തിന്നുണ്ടാക്കും. വലതി=കഷണി. പലിതം=നര... ശ്ലശ്രുഹീനതപം=മീശയില്ലായ്മ. തപങ്നവകേശൈപംഗല്യം=തോലിന്നും നഖത്തിന്നും തലരോമത്തിന്നും ചെമ്പൻറിാം. ആദിഗ്രഹണത്താൽ മറ്റു പിത്തവികാരങ്ങളേയും ഗ്രഹിക്കുന്നു. അപ്രകാരംതന്നെ കഫവും കോപിച്ച് ഗർഭത്തിന്ന് കഷ്ടാദികളെ ഉണ്ടാക്കും. കഷ്ടം പ്രസിലം. കിലാസം=ശപിത്രം. സദന്തതപം=ഗർഭത്തിൽത്തന്നെ പല്ലമുളക്കൽ. ആദിശബ്ദാകൊണ്ട് മറ്റുള്ള കഫവികാരങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കണം. ത്രിവർഗ്ഗം (=ത്രിദോഷസന്നിപാതം) മിശ്രങ്ങളായ വികാരങ്ങളേയും ജനിപ്പിക്കും.

അപി ച | ദൃഷ്ടിഭാഗമപ്രതിപന്നം തേജോ ജന്ത്യന്ധതപമ് | തദേവ വാതാനുഗതം വികൃതരൂക്ഷാഭിനാക്ഷമ് | പിത്താനുഗതം പിണ്ഡാക്ഷമ് | ശ്ലേഷ്മാനുഗതം ശുക്ലാക്ഷമ് | രക്താനുഗതം രക്താക്ഷമിതി ||

സാ—എന്നതന്നെയല്ല. ദൃഷ്ടമായാ അദൃഷ്ടമായോ ഉള്ള കാരണത്താൽ തേജസ്സ് (പ്രകാശം; അഗ്നിംശം) ഗർഭത്തിന്റെ ദൃഷ്ടിഭാഗത്തെ പ്രാപിക്കാതിരുന്നാൽ കട്ടിയെ ജനനത്തിൽത്തന്നെ അന്ധനായി ഭവിക്കും. ആ തേജസ്സുതന്നെ വാതത്തിന്റെ അനുബന്ധത്തോടുകൂടിയതായിട്ട് ദൃഷ്ടിഭാഗത്തെ പ്രാപ്തമായാൽ ഗർഭത്തെ വികൃതമായും രൂക്ഷമായും അതന്നവണ്ണമായും ഉള്ള കണ്ണുകളോടുകൂടിയതാക്കിയെച്ചും. പിത്തത്താൽ അനുഗതമായിരുന്നാൽ ഗർഭത്തെ പിംഗളവണ്ണമായ കണ്ണുകളോടുകൂടിയതാക്കിയെച്ചും. കഫത്താൽ അനുഗതമായിരുന്നാൽ കണ്ണ് ശുക്ലവണ്ണമായി ഭവിക്കും. രക്താനുഗതമായാൽ ഗർഭത്തെ രക്തവണ്ണമായ കണ്ണുകളോടുകൂടിയതാക്കി ചെയ്യും. ഇപ്രകാരം ഗർഭത്തിന്നുണ്ടാകുന്ന വികാരങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു.

അനന്തരം ഈ ഗർഭവികൃതികൾ വരാതിരിപ്പാനുള്ള പ്രകാരത്തെ പറയുന്നു:—

ഗർഭസമാന്യയാഗക്ഷേമാ ഹി ഗഭിണീ ഭവതി | തന്മൂലേഘോഷിതന്മൂലാ പ്രിയഹിതാദ്യം ഗർഭാപഘാതകരേഭ്യോ രക്ഷേൽ | യഥാ യഥാ ച ഗർഭഭാ വൃദ്ധിമാപ്നോതി തഥാ തഥാ ഭാരാമാരാന്ദോനാ ഭാഹാരാസാപഹാരാച്ച സ്ത്രിയാ ബലക്ഷയഃ | തദ്രൂപേ ഗർഭഭാപ

ഘാതകരാഃ । തദ്യഥാ—വ്യവായവ്യാന്മാകർണാഭിഘാതാന്തിമാത്ര സംക്ഷോഭിയാനയാനരാത്രിജാഗരണദിവാസപ്തപേഗവിധാരണാ ജിണ്ണാതപാഗ്നിക്രോധശോകഭയോത്ത്രാസോപവാസോൽക്കടകവിഷമകരിനാസനശപഭൂപപ്രപാതാപ്രിയാവലോകനശ്രവണംഭയഃ । സമാസതസ്സ്യമതിഗുരൂണ്ണീണ്ണരൂക്ഷമണപാനം ഭാരണശ്ച മോഷ്ടഃ ॥

സാ—ഗർഭിണിയായവൾ ഗർഭസ്ഥശിശുവിന്റെ യോഗക്ഷേമങ്ങൾക്കു സമാനമായ യോഗക്ഷേമങ്ങളോടുകൂടിയവളായിരിക്കും. എന്നതുകൊണ്ട് വിശേഷിച്ചും ഗർഭിണിയെ ഇഷ്ടമായും പത്നിയുമുള്ള ഭവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഗർഭത്തിനുപോലാതെ വരുത്തുന്ന ഭാവങ്ങളിൽനിന്നു രക്ഷിക്കണം. ഗർഭം വലിച്ചുവരുന്ന തോതനുസരിച്ച് ഗർഭഭാരം ഭേദതുപായിട്ടു ഗർഭിണി ആഹാരത്തെ സ്വീകരിക്കാതിരിക്കുകയും അവൾ ഉണ്ണുന്ന ആഹാരത്തിന്റെ രസത്തെ ഗർഭം അപഹരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് അവൾക്കു ബലക്ഷയം വരും. അതുകൊണ്ട് ബലത്തെ രക്ഷിക്കണമെന്നു താൽപര്യം. വ്യവായാദികളായി താഴെ പറയപ്പെടുന്നവ ഗർഭത്തിനുപോലാതെ വരുത്തുന്നവയാകുന്നു. ഏവയെന്നാൽ:—വ്യവായം=മൈഥുനം. വ്യായം=ഭേദായാസം. കർണം=രൂക്ഷതപാദികളോടുകൂടിയ ഭവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഭേദം മെലിപ്പിക്കൽ. അഭിഘാതം=ചതവ്; മുറി. അതിമാത്രസംക്ഷോഭിയാനയാനം=വളരെ ഏതെങ്കിലും വാഹനത്തിലേറി പോകൽ. രാത്രിജാഗരണം=രാത്രിയിൽ ഉറങ്ങായ്. ദിവാസപ്തം=പകലുറക്കം. വേഗവിധാരണം=മലമൂത്രാഭ്യപ്രവൃത്തി. ജിണ്ണാതപാഗ്നിക്രോധശോകഭയോത്ത്രാസോപവാസങ്ങൾ സ്പഷ്ടങ്ങൾ. ഉൽക്കടകവിഷമകരിനാസനം=കുന്തിച്ചിരിക്കൽ, സമമല്ലാത്തതും കടുപ്പമുള്ളതുമായ ആസനത്തിന്മേലിരിക്കൽ എന്നിവ. ശപഭൂ.....ശ്രവണം ദികൾ=ശ-ഭൂ (=കഴി) കൂപം (കിണ്ഠം) എന്നിവയിൽ ചാടുക, അപ്രിയങ്ങളായവയെ കാണുകയോ കേൾക്കുകയോ ചെയ്ത മുതലായവ. ആദിശബ്ദംകൊണ്ട് ഏല്പാത്തരം മിത്ഥ്യായോഗാദികളേയും ഗ്രഹിക്കണം. മുതൽക്കുതീർത്ത അധികം ഗുരുതപവും ഉജ്ജ്വലതപവും തീക്ഷ്ണതപവും ഉള്ള അന്നപാനങ്ങളും ഭാരണങ്ങൾ (=ഭുവകരങ്ങൾ) ആയ മോഷ്ടകളും എല്ലാംതന്നെ ഗർഭത്തിനു കേടുപരുത്തുന്നവയാണ്.

തഥാ ദേവതാരക്ഷോനുപചയപരിരക്ഷണേന ന രക്താദി വാസാസിധാരയന്ന യാതമധിരോക്ഷണ മദ്യമാസമശ്നീ

യാൽ | യജ്ഞാദപി വൃദ്ധസ്മിന്യാ ബ്രഹ്മ | പ്രതാപത്താമസം
 യിന്ദ്രഃ പുനശ്ചഭവേ നാഭോശ്രയാ നാഡീ കണ്ഠമനുവേഷ്യ വ്യാ
 പത്തിം കശരാധി | വിവൃതശയം നക്തചാരിണീ ചോന്മത്തം ജന
 യതി | കലാശീലാപസ്താരിണം | വ്യചാമശീലം ദുർവ്വപുഷ്പമശ്രീ
 കം ഐന്ദ്രം വാ | ശോകനിത്യം ഭീതമപചിതമല്ലായ്മം വാ |
 അഭിദ്ധ്യായിനീ പരോപതാപിനമീച്ഛാലം ഐന്ദ്രം വാ | സ്തേ
 നാ തപായാസബഹുലമഭിദ്രോഹിണമകർമ്മശീലം വാ | അമർഷണം
 ചണ്ഡാമരപധികം വാ | സ്വപ്നശീലം നിദ്രാലുലബുധമല്ലാഗ്നിം
 വാ | മദ്യനിത്യം തുഷ്ണാലുലബുസ്മൃതിമനവസ്ഥിതം വാ | ഗോധാമാം
 സനിത്യാശ്മാരിണം ശന്നൈമ്മേഹിനം വാ | വരാഹമാംസനിത്യം ര
 ക്താക്ഷം ക്രഥനമതിപര്യഷരോമാണം വാ | മത്സ്യമാംസനിത്യാ ചി
 രനിമേഷം സുബ്ലാക്ഷം വാ | മധുരനിത്യം പ്രമേഹിണം മൃകമതി
 സ്വദൃലം വാ | അമൃതനിത്യം രക്തപിത്തീനം തപശ്ചക്ഷിരോഗിണം
 വാ | ലപണനിത്യം ശീശ്രുവലീപലിതം വലതികം വാ | തിക്ത
 നിത്യം ശോഷിണമബലമപചിതം വാ | കടുകനിത്യം ദുർബ്ബലമല്ല
 ശുക്ലമനപത്യം വാ | കഷായനിത്യം ശ്വാമമാനാഹിനമുദാവർത്തിനം
 വാ | യമ്യ യമ്യ യസ്യ വ്യാധേന്ദ്രിദാനം തത്തദോസേവമാനാന്ത
 വൃത്തി സ്മി തത്തദപികാരബഹുലമപത്യം ജനയതി | ഏതേന വി
 തുജാ അപി ശുക്ലഃദോഷോ വ്യാപ്യാതഃ ||

സാ—അപ്രകാരത്തെ ഗഭിന്നിയാചവർ ഗഭോപചാരം വ
 രാതിരിപ്പാനും ദേവതമാതളേയും രക്ഷസ്സുകളുടേയും ബാധവരാതെ ക
 ഴിപ്പാനുമായിട്ട് ചുക്കുന്ന വസ്ത്രങ്ങളെ ഭരിക്കാതിരിക്കയും വാഹനം ക
 യാതിരിക്കയും മദ്യമാംസത്തെ ഭക്ഷിക്കാതിരിക്കയും വേണം. ഇതു കൂടാ
 തേയും വൃദ്ധസ്മിൻ എന്തെല്ലാം അതതെന്നു പറയുന്നവോ അവയും
 വർജ്ജിക്കണം. ഗഭിന്നി എപ്പോഴും മലൻകിടുന്നാൽ ഗർഭത്തിന്റെ നാ
 ഭിയിൽ കെട്ടപ്പെട്ടതായി മുമ്പുപറഞ്ഞ നാഡി (=കഴൽ) കഴുത്തിൽ ചു
 ററി ഗർഭത്തിന്നു ഹാനിവരുത്തും. വിവൃതശയന (=വായ്പിളൻകിടക്കു
 നവർ) യാകയാ രാത്രിയിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നവളാകയാ ചെയ്താൽ ഉ
 നാദമുള്ള കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. കലാശീലയാചിതന്നാൽ അപസ്താ
 മുള്ള കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. മൈഥുനശീലയായിതന്നാൽ ദോഷത്തിന്നു
 മംഗിയില്ലാത്തവനോ ലജ്ജയില്ലാത്തവനോ സ്മിപ്രിയനോ ആയ കുട്ടി

യെ പ്രസവിക്കും. വൃസനശീലയായിത്തന്നാൽ ഭീരുവോ കൃശനോ അല്ലായ്ക്കോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. അഭിച്ഛായിനി (=നാനാമിത്താശീല) യായിത്തന്നാൽ പരോപദ്രവകാരിയോ അസുയക്കാരനോ സ്ത്രീജിതനോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. സ്നേഹം (=മോഷണം ചെയ്യുന്നവൾ) ആയിത്തന്നാൽ പലതരം ആയാസങ്ങളോടുകൂടിയവനോ പരദ്രോഹിയോ ശൂണ്ണിക്കാരനോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. കോപശീലയായവൾ കോപശീലനോ ഔപധിക (=കപടജീവി) നോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. നിദ്രാശീലയായിത്തന്നാൽ നിദ്രാശീലനോ പാമരനോ അഗ്നിബലം കുറഞ്ഞവനോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. നിത്യം മദ്യം ശീലിക്കുന്നവളായിത്തന്നാൽ തുഷ്ണാലുവോ സ്മൃതിഭംശമുള്ളവനോ ബുദ്ധി കുറച്ചിപ്പോത്തവനോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. ഗോധാ (=ഉടുമ്പ്) മാംസം ശീലിക്കുന്നവളായിത്തന്നാൽ അശ്ശരീരോഗമാ ശന്നൈർമ്മാദമോ ഉള്ള കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. വരാഹ (പന്നി) മാംസത്തെ ശീലിക്കുന്നവൾ കണ്ണു ചുകന്നവനോ ക്രമന (=കൂർക്കംവലിക്കുന്നവൻ) നോ പരപദത്ത രോമത്തോടുകൂടിയവനോ ആയ ശിശുവിനെ പ്രസവിക്കും. മത്സ്യമാംസനിത്യയായവൾ എമച്ചു മിഴികുറഞ്ഞവനോ കണ്ണിളകാത്തവനോ ആയ ശിശുവിനെ പ്രസവിക്കും. നിത്യം മധുരംശീലിക്കുന്നവൾ പ്രമേഹിഃയോ മൂകനോ അതിസ്ഥൂലനോ ആയവനേയും, അമ്ലനിത്യയായവൾ രക്തപിത്തമോ തപഗ്രോഗാഗമാ നേത്രരോഗമോ ഉള്ളവനേയും, ലവണനിത്യയായവൾ ചെറുപ്പത്തിൽ ചുളിച്ചും നരയും ഉള്ളവനോ ക്ഷണ്ണിക്കാരനോ ആയവനേയും രിക്തരസത്തെ നിത്യം ശീലിക്കുന്നവൾ ക്ഷയമോ ബലഹാനിഃയോ മെച്ചിച്ചിലോ ഉള്ളവനേയും, നിത്യം എരുവുരസം ശീലിക്കുന്നവൾ ബലഹീനനോ അല്പശുക്ലനോ സന്താനമിപ്പോത്തവനോ ആയവനേയും, ചവപ്പുരസം നിത്യം ശീലിക്കുന്നവൾ കരുവാളിച്ചവനോ മേൽവയർ ചീപ്പുള്ളവനോ ഉദാഗത്തമുള്ളവനോ ആയവനേയും പ്രസവിക്കും. എന്നുവേണ്ട യാതൊന്നും യാതൊരു രോഗത്തിന്നു കാരണമോ അതിനെ ഗർഭിണി ശീലിക്കുന്നതായാൽ തജ്ജന്യമായരോഗം അധികമുള്ള കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. ഇപ്പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് പിതാവിന്റെ ശുക്ലദോഷംകൊണ്ടു ഗർഭിണി വരുന്ന വികൃതിയും പറയപ്പെട്ടു.

ഇനി ഈ പ്രകരണത്തെ ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

തസ്യാൽ പ്രജാസംപദമിച്ഛന്തേ സാധപാത്മാനമുപാചാരതാമ് | വിശേഷണനാരി | വ്യാധിംശ്ചാസ്മാ ഓദമധുരശിശിരസു

വൈരാജധാരാധിമാനൈരപാചരേൽ | ന ചാസ്യം വമ
നാദിനി പ്രയോജനേ | ന രക്താവസേചനമ് | കേവലന്തപഞ്ച
മം മാസമുപാദായാസ്ഥാപനമനുചാസനം വാ | വമനാദിസാഭ്യേ
ഷു പുനവികാരേഷു മുദുഭിസുദർശകാരിഭിര്യോപക്രമേൽ | പൂർണ്ണമി
വ തൈലപാത്രമസംക്ഷോഭേൻ ഗഭിണീമുപാചരദിതി ||

സാ—അതുകൊണ്ട് സന്താനസമ്പത്തിനെ ഇച്ഛിക്കുന്നവരായ മാ
താപിതാക്കന്മാർ അവനവനെ വഴിപോലെ ഉപാചരിക്കണം. വിശേ
ഷിച്ചും സ്ത്രീ ഇതിൽ മനസ്സിലാക്കേണ്ടതാണ്. ഗഭിണിക്കുണ്ടായ വ്യാധി
കളെ മുദുധരശീതസുഖങ്ങളായ ഔഷധങ്ങളെ കൊണ്ടും ആഹാരവി
ഹാരങ്ങളെ കൊണ്ടും വേണം ചികിത്സിക്കുവാൻ. ഗഭിണിയായവൾ
ക്കു വമനാദികളായ കർമ്മങ്ങളെ വ്യാധ്യപേക്ഷയാ ചെയ്യത്തക്കതായി വ
ന്നാലും ചെയ്യരുത്. രക്തമോക്ഷണവും അരുത്. എട്ടാംമാസമുതൽക്കു
കുഷായവസ്തിഭയം സ്നേഹവസ്തിഭയം മാത്രം ചെയ്യാം. വമനാദികളായ
കർമ്മങ്ങളെ കൊണ്ടു സാധ്യങ്ങളായ കുഷാദിദോശങ്ങളുണ്ടായാലാകട്ടേ
മുദുക്കളായോ തദർശകാരികളായോ ഉള്ള ഔഷധങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ചു
ചികിത്സിക്കണം. തദർശകാരികൾ=വ്യാധിശമനത്തെ പ്രകാരാന്തരേ
ണ സാധിക്കുന്നവ. തൈലംകൊണ്ടു പൂർണ്ണമായ പാത്രത്തെ എങ്ങിനെ
എളുക്കാതിരിക്കണമോ അങ്ങിനെതന്നെ എളുക്കംവരാതെവേണം ഗ
ഭിണിയെ ചികിത്സിപ്പാൻ.

ഭവന്തിമാത്ര—

ഇത്യനാത്യയിക വ്യാധൗ വിധിരാത്യയിക പുനഃ
തീക്ഷ്ണരപി ക്രിയാശ്ചാഗ്രൈഃ സ്ത്രീയം യതേന പാലയേജ്.
സ്ത്രീ ഹി മൂലമപത്യാനാം സ്ത്രീ ഹി രക്ഷതി രക്ഷിതാ
സർവാശ്രമാണാം പ്രഥമം ഗൃഹസ്ഥതപമനിന്ദിതമ് ||
ജരായുണാ മുഖേ ജ്ഞേ കണ്ഠേ ച കഫവേഷ്ടിതേ
വായോമ്മാഗ്നിരോധാച്ച ന ശർഭസ്മദഃ പ്രരോദിതി ||

സാ—ഇപ്പറഞ്ഞപ്രകാരമാണ് അനാത്യയികം (=സപ്തം) ആയ
വ്യാധിയിങ്കൽ ചെയ്യേണ്ട വിധി. ആത്യയികമായ വ്യാധി ഗഭിണിക്കു
ണ്ടായാലാകട്ടേ ഇവിടെ നിഷേധിക്കപ്പെട്ടവയായ തീക്ഷ്ണപ്രയോഗ
ങ്ങളെച്ചെയ്തിട്ടും സ്ത്രീയെ പണിപ്പെട്ടു രക്ഷിക്കണം. ഗർഭിണിനു ദോഷക
രങ്ങളായ പ്രയോഗങ്ങളേയും സ്ത്രീയുടെ രക്ഷക്കായി ചെയ്യണമെന്ന

ത്വം. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ—സ്രീയം സന്താനങ്ങൾക്കു മുഖം. സ്രീയെ രക്ഷിച്ചാൽ അപർ പൃത്വന്റെ സർവ്വശ്രമപ്രധാനമായ ഗ്രഹസ്ഥാശ്രമത്തെ രക്ഷിക്കും. സ്രീ രക്ഷപ്പെട്ടാൽ പിന്നെയും സന്താനമുണ്ടാകാമല്ലോ എന്നു സാരം. തീക്ഷ്ണപ്രയോഗാദികളെക്കൊണ്ടു ഗർഭത്തിന്നു ഹാനിവരുമെങ്കിൽ ഗർഭം എന്തുകൊണ്ട് കരയുന്നില്ല എന്ന ശുഷ്കമായ എതിരാളിയുടെ ചോദ്യത്തിന്നു സമാധാനം പറയുന്നു. ജരായുണേതി—ഗർഭസ്ഥശിശുവിന്റെ മുഖം ജരായുവിനാൽ മൂടപ്പെട്ടിരിക്കും. കഴുത്തുകുഹത്താൽ ചുറ്റപ്പെട്ടു മിരിക്കും. വായുവിന്റെ മാഗ്നം അടഞ്ഞു മിരിക്കും. അതുകൊണ്ടാണ് ഗർഭശിശു കരയാത്തത്. കരയുന്നതിന്നു വായയും കണ്ണും തുറക്കുകയും വായുവിനെ വ്യാപരിപ്പിക്കുകയും വേണമല്ലോ എന്നു ഭാവം.

ഇത്യാംഗസംഗ്രഹം ശരീരസ്ഥാനേ

ഭിതീയോദ്ധ്യായഃ

സമാപ്തഃ.

തൃതീയോദ്ധ്യായഃ.

മേൽക്കാണിച്ചതുകൊണ്ട് ഗർഭത്തിന്റെ സംഭവസ്ഥിതിക്രമം പ്രദർശിപ്പിക്കപ്പെട്ടുവല്ലോ. ഇനി സംഭൂതമായ ഗർഭത്തിന്നു ദോഷംഭവിക്കാതിരിക്കാനും ശരിയായി വളരുന്നതിന്നും സുഖപ്രസവത്തിന്നുമുള്ള ഉപചാരത്തെ പറയുന്നു. ഗർഭമെന്നതു ഗർഭിണിയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഈ ഉപചാരം ചെയ്യേണ്ടതു ഗർഭിണിക്കാണ്. അതിനെ കാണിപ്പാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ ഗർഭോപചരണീയമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതിഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹേഷഃ ॥

സാ—അനന്തരം ഗർഭോപചരണീയമെന്ന അദ്ധ്യായത്തെ പറവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

പ്രഥമേ മന്ദി ഗർഭിണീ ക്ഷീരമനുപസംസ്കൃതം മന്ത്രാവർജ്ജിതം കഠല കഠല പിഞ്ചൽ । തസ്തിന്നപി ചാഭ്യം ദോദശരാത്രം ക്ഷീരോത്ഭവം സപ്തിശ്ശാലിപണ്ണീപലാശാഭ്യം ശൃതം കനകരജതകപഥിതം ശിശുതാദകാനുപാനം പിഞ്ചൽ । സ്വാദുശീതം ദ്രവപ്രാ

യം സാത്ത്വഞ്ച സംയംപ്രാതരാഹ്നരായേൽ | ന ചാഭ്യുജ്ഞോപേന്ത
നാനി സേവത | യഥോക്താനി ച ദോഷകരാണി പരിഹരേദോ
പഞ്ചമാന്മാസാദിശേഷേണ ||

സാ—ഗർഭമുണ്ടായവർ ആദ്യത്തെ മാസത്തിൽ അസാധ്യമായ ക്ഷീരത്തെ മാത്രയോടുകൂടിയതും തണുപ്പുള്ളതുമായിട്ട് കാലത്തോളം സേവിക്കണം. കാലത്തോളമെന്നതിനു രണ്ടുനേരത്തെ ആഹാരകാലങ്ങളിലുമാണത്. മാത്രയോടുകൂടി എന്നു പറഞ്ഞതു അജീർണ്ണപരിഹാരത്തിനാകുന്നു. അതിർത്തന്നെയും ആദ്യം പന്ത്രണ്ടുദിവസം പാൽകുടിക്കുന്നതിനു പകരമായി, പാലിൽനിന്നൊഴുത്തതായ നെയ്യ് ശാലിപണ്ണി (=മുവിലവേര്) പലാശം (=പ്ലാശിൻതൊലി) എന്നിവകൊണ്ടു സപണ്ണപാത്രത്തിലാ വെള്ളിപ്പാത്രത്തിലോ കാച്ചി, അത് തണുത്തപെട്ടും അന്നുപാനമായി സേവിക്കണം. (നൈ കാച്ചുന്നതു സ്തേധപാകപരിഭാഷയനുസരിച്ചതെന്നാണ് വേണ്ടത്) മധുരസമായും ശീതമായും വേപ്രായമായും സാത്ത്വമായുമുള്ള അന്നത്തെ ഭക്ഷിപ്പിക്കണം. എണ്ണതേക്കുകയും മെഴുക്കിളക്കുന്നതിന്നായി ഉപേക്ഷിക്കുന്നതായും അത്. കൂടാതെ ഗർഭത്തിന്നു ദോഷകരങ്ങളായി മുമ്പു പറയപ്പെട്ടവയെ (വ്യവാധാദികളെ) വഴ്ജിക്കുകയും വേണം. ഇത് അഞ്ചാംമാസംവരെ വിശേഷിച്ചും വേണ്ടതാണ്. അത്രയുംകാലം ഗർഭം അസ്ഥിരയായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് എളുപ്പത്തിൽ ഗർഭാപഘാതം ഭവിക്കും.

ദ്രിതീയേ മധുരൈഷധസിദ്ധം പയഃ പിബേൽ | തൃതീയേ തദേവ സപ്തിമധുദ്യുതം | ചതുർത്ഥക്ഷമാത്രനവനീതയുക്തമ് | പഞ്ചമേ ക്ഷീരസപ്തിഃ | ഷഷ്ഠേ തദേവ മധുരൈഷധസിദ്ധമ് | സപ്തമേ ച | തസ്മിന്നു ഗർഭസ്യ കേശോൽപത്തും മാതുവ്വിദാഹോ ഭവതീതി സ്ത്രിയോ ഭാഷന്തേ | നേതി ഭഗവാനഃത്രയഃ | ഗർഭോൽപീഡനാത്തു ദോഷാ ഹൃദയം പ്രാപ്യ വിദാഹന്തി തതഃ കണ്യുജ്ജായതേ കണ്ഡപാ കിഷ്കിസമ് ||

സാ—രണ്ടാംമാസത്തിൽ മധുരൈഷധ (മുന്തിരിങ്ങ, എരട്ടിമധുരം മുതലായവ) കൊണ്ടു കുറുകിയ പാൽ കുടിക്കണം. മൂന്നാംമാസത്തിൽ മധുരൈഷധസിദ്ധമായ പാൽതന്നെ നെയ്യും തേനുംചേർത്തു സേവിക്കണം. നാലാംമാസത്തിൽ ആ പാൽതന്നെ അക്ഷ (മുക്കഴഞ്ച) പ്രമാണമായ പെണ്ണനൈചേർത്തു സേവിക്കണം. അഞ്ചാമത്തെ മാസത്തിൽ ക്ഷീരസപ്തിസ് (=പാൽ കടഞ്ഞെടുത്ത നൈ) സേവിക്കണം. ആറാമത്തെ

മാസത്തിൽ ആ ക്ഷീരസ്പർശിതനെന്ന മധുരൈഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാച്ചി സേവിക്കണം. ഏഴാമാസത്തിലും അങ്ങിനെതന്നെ. ആ മാസത്തിൽ (ഏഴിൽ) ഗർഭത്തിന്നു കേശരോമമുണ്ടാകുന്നതുകൊണ്ടു ഗർഭിണിക്കു വിഭാഗം (=ഉൾപ്പഴുക്കു) ഉണ്ടാകുമെന്നു സ്രീകൾ പറയുന്നു. അങ്ങിനെയല്ലെന്ന് ഭഗവാൻ ആശ്രേയമഹഷിയും പറയുന്നു. ഗർഭത്താൽ ഉൽപിഡിതങ്ങളായ വാതാദിദോഷങ്ങൾ ആ മാസത്തിൽ ഗർഭിണിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ ചെന്നു വശായിട്ടു് ഉൾപ്പഴുക്കുണ്ടാക്കുകയാണെന്നും, അപ്പോൾ ചൊരിച്ചിൽ ഉണ്ടാകുമെന്നും, അതുനിമിത്തം കിഷിസം ഭവിക്കുമെന്നുമാണു് ആശ്രേയൻ പറയുന്നതു്. കിഷിസം=രേഖാരൂപേണയുള്ള തപസ്സുകോലം (തോലിന്നു വരവീണാലത്തെപ്പോലെ മാനുഷർ ഉണ്ടാവുക). ഇതു് മുഖ, വയറു്, ആസനം, തുട ഇവയിലാണുണ്ടാവുക.

തത്ര കോലാദകേന നവനിതസ്യ മധുരൈഷധസിദ്ധസ്യ പാണിതലമാത്രമസ്യ ഭട്ട്യാൽ | ചന്ദനമുണ്ണാളകല്ലെശ്ച സുനോദരം മുദുനീമാൽ | ശിരീഷധാതകീസംഖപമധുകമുണ്ണുവും | കടജാജ്ജകബീജമുസ്മാഹരിദ്രാകല്ലെവും | നിംബകോലസുരസമഞ്ജിഷ്ടാകല്ലെവും | ശശഹരിണപുഷ്പതരുധിരയുക്തയാവാ ത്രിഫലയാ | കരചീരകരഞ്ജപത്രകല്ലെസിദ്ധന ച തൈലേനാഭ്യംഗഃ | പരിഷേകഃ പുനർമാലതീമധുകസിദ്ധനാഭസാ | കണ്യായനം വജ്ജായൽ | തപശ്ചൈവത്രപ്രപരിഹാരാൽ സ്മാനോപേതന്തഞ്ച ശീലയേൽ | മധുരഞ്ചാഹാരമല്ലാപ്തേഹലവണ്മല്ലോകോനപാനം യഞ്ജിത ||

നാ-മേൽപ്രകാരം ചൊരിച്ചിലും മാനുഷമുണ്ടായാൽ ചന്ദനക്കു കഷായത്തിൽ മധുരൈഷധങ്ങൾ കല്ലേമ്പേത്തു കാച്ചിയ വെണ്ണനെയു് ഒരു പാണിതലം (=കഷം) സേവിപ്പിക്കണം. ചന്ദനം, താമരവളയം ഇവ അരച്ചു കല്ലേക്കൊണ്ടു് മുഖയിലും വയററത്തും പുരട്ടുകയും വേണം. ശിരീഷം (=വാകത്തൊലി), ധാതകീ (=താരിരിപ്പുവു്), സംഖപം (=കടുകു്), മധുകം (=എരട്ടിമധുരം) എന്നിവയുടെ പൊടികൊണ്ടു മേല്പറഞ്ഞ സ്ഥാനങ്ങളിൽ തിതമ്മുകയോ, കടജബീജം (=കടകപ്പാലയരി), അജ്ജകബീജം (=തുവക്കുത), മുസ്മാ (=മുത്തങ്ങ), ഹരിദ്രാ (=മരമഞ്ഞത്തൊലി) ഇവ അരച്ചു കല്ലേപുരട്ടി തിതമ്മുകയോ ചെയ്തയുമാം. അല്ലെങ്കിൽ നിംബം (=വേപ്പിൻതൊലി), കോലം (=ചന്ദനക്കുത), സുരസം (=തുളസി), മഞ്ജിഷ്ടാ (=മഞ്ചട്ടിപ്പൊടി) ഇവ അരച്ചുപുരട്ടി തിതമ്മുകയും

മാം. അല്ലെങ്കിൽ ത്രിമപത്തൊണ്ട് മാനിന്ദേന്ദ്രയോ മുയലിന്ദേന്ദ്രയോ പുഷ്പത്തതിന്ദേന്ദ്രയോ (ഉഴുമാനിന്ദേന്ദ്ര) രക്തത്തിലരച്ചു മേൽപ്പറഞ്ഞ സ്ഥാനങ്ങളിൽ പുരട്ടാം. കരവീരം (=കണവീരം) കരഞ്ജം (ഉഷ്) ഇവയുടെ ഇവ അരച്ചു കലക്കി കാച്ചിയ എണ്ണ തേക്കുകയും, മാലതി (പിച്ചുകത്തില) മധുരം (എറട്ടിമധുരം) ഇവ ഇടുവെച്ചു വെള്ളംകൊണ്ട് കുഴുകുകയും വേണം. ചൊറിയരുത്; മാനതതെന്നത്. അതു ചെയ്താൽ തപക്കിനു ഭേദനവും വൈരൂപ്യവും വരും. കുളിക്കുകയും ഉദപത്തനം ചെയ്തയും വേണം. അതില്ലെങ്കിലും തപശ്ശോഭികൾ ഭവിക്കും. മധുരരസമായിട്ടുള്ള ആഹാരത്തെ അല്പമായും അല്പമായും മെഴുക്കും ഉപ്പുംചേർത്തും ഭക്ഷിക്കുകയും അനുപാനമായി അല്പം പെള്ളം കുടിക്കുകയും വേണം. ഇങ്ങിനെ എഴാംമാസത്തിലുണ്ടാകുന്ന കണ്ഡു കിൾകിസങ്ങളുടെ ചികിത്സ പറയപ്പെട്ടു.

അഷ്ടമേ ക്ഷീരയവാഗ്രാ സപ്തിഷ്ഠതീം പിബേൽ | നേതി ഖണ്ഡകാപ്യഃ | ഗർഭസ്യ ഖൈംഗല്യാബദ്ധോൽ | അസ്തു ഖൈംഗല്യാബദ്ധസ്മാദപ്യവം കുച്ഛിത | നീരുജം ബലവണ്ണസതപസംശനനസംപദുഃപതം ജ്ഞാതീനാമഗ്രഗണ്യമപത്യം ജനയതീതി ഭഗവാനത്രേയഃ ||

സാ—എട്ടാംമാസത്തിൽ നൈമേത്തതായ പാൽകഞ്ഞിയെ ഗർഭിണി പാനംചെയ്യണം. അത് അതതെന്നും, അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ ഗർഭത്തിനു പിംഗളവണ്ണം ഭവിക്കുമെന്നും ഖണ്ഡകാപ്യൻ എന്ന ആചാര്യൻ പറയുന്നു. ഭഗവാൻ ആത്രേയമഹർഷിയാകട്ടേ പിംഗളവണ്ണം വരുമെങ്കിൽ വരട്ടേ എന്നും, എന്നാലും നൈമേത്ത പാൽകഞ്ഞി കുടിക്കണമെന്നും പറയുന്നു. ഇതു സേവിച്ചാൽ ബലം വണ്ണം സതപം അയയവഹ്വസന ഇവ നന്നായിട്ടുള്ളതും ജ്ഞാതികളിൽപെച്ചു ശ്രേഷ്ഠതയുള്ളതും ആയ സന്താനത്തെ പ്രസവിക്കുമെന്നാണ് ആത്രേയാഭിപ്രായം.

ബദാരദകേന പലപപയോദധിമസ്തുതൈലലവണഫലഘൃതമധുയുക്തനാസ്ഥാപനമ് | പൂരാണവിധിശുദ്ധ്യർത്ഥം മധുരഭിമധുരരസധിസിലേന ച തൈലേനാനവാസയനേലോമനരയ വാമേഃ | അനുലാമേ ഹി മാരുതേ സംസുഖമനുപദ്രവാ പ്രസൃതഃ ||

സാ—ലത്തക്കത കഷായത്തിൽ മാംസം, പാൽ, തയിര്, തയിർ വെള്ളം, എണ്ണ, ലവണം, ഫലം, നെയ്യ്, തേൻ എന്നിവചേർത്ത് അ

തുകൊണ്ട് കഷായവസ്കിയെ ചെയ്യണം. പുരാണമായ മലത്തെ ശോധിപ്പിക്കാനായിട്ടാണിത്. പിന്നെ എരട്ടിമധുരം മുതലായ മധുരരേഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാച്ചിയ എണ്ണകൊണ്ട് സ്നേഹവസ്കിയേയും ചെയ്യണം. അത് വായുവിന്റെ അനുലോമനത്തിനാകുന്നു. വായു അനുക്ലമമായാൽ ഗർഭിണി ഉപദ്രവമൊന്നുംകൂടാതെ സുഖമായി പ്രസവിക്കും. വായുവിന്റെ അനുലോമമാണ് സുഖപ്രസവത്തിനു കാരണമെന്നും, ആ ആനുലോമ്യം പുരാണമലത്തിന്റെ ശോധനംകൊണ്ടാണു ഭവിക്കുക എന്നും സാരം.

ഗർഭിണീന്തു നൃബ്ജാസ്ഥാപയേനേവാസയേപോ । തഥാ
സ്യം വിവൃതമാഗ്നതയാ സമൃഗ്ഗൗഷധമനുപ്രവിശതി ॥

സാ—ഗർഭിണിയെ അസ്ഥാപനവും അനുവാസനവും ചെയ്യേണ്ടത് നൃബ്ജയാക്കീട്ടുവേണം. നൃബ്ജം=മുട്ടുകുരുമ്പി അധോമുഖിയായി നിൽക്കുന്നവൾ. അങ്ങിനെയായാൽ വയറ് തുങ്ങുന്നതുകൊണ്ട് വസ്കിമാഗ്നം വിവൃതമായി ഭവിക്കുകയും, തന്നിമിത്തം ഔഷധം നല്ലവണ്ണം ഉള്ളിലേക്കു കടക്കുകയും ചെയ്യും. “അഷ്ടമേ ക്ഷീരയവാഗ്നം” എന്നതുമുതൽ ഇതേവരെ പറഞ്ഞതെല്ലാം എട്ടാംമാസത്തിലെ വിധിയാകുന്നു.

തത ഉൗല്പം സ്തിശ്ചാഭിർവാഗ്നിഭിർജ്ജാബ്ജലരസൈശ്ചോപ
ചരേദാ പ്രസവകാലാദിതി ഭഗവാൻ ധനപന്തരിഃ ॥

സാ—എട്ടാം മാസത്തിനുശേഷം പ്രസവകാലംവരെ സ്തിശ്ചതയുള്ള കഞ്ഞികൾ കൊടുത്തും ജാംഗലമാംസരസങ്ങളെ കൊടുത്തും ഗർഭിണിയെ ഉപചരിക്കേണമെന്ന് ഭഗവാൻ ധനപന്തരി വിധിച്ചിരിക്കുന്നു. [ചരകനാകട്ടേ ജാംഗലമാംസരസത്തെ പറഞ്ഞിട്ടില്ല.]

നവമതു തത ഏ ചാനുവാസനതൈലാൽ പിച്ഛം യോനൗ
പ്രണയേൽ ഗർഭമാഗ്നാശയയോഃ സ്നേഹനർത്ഥമിതി । അനേന പ്ര
ഥമാസാദാരദ്യ ക്രമേണ ഗർഭിണ്യോഃ പ്രസവകാലേ ഗർഭധാരിണീ
ക്ഷിപ്തീപാർപ്പപുഷ്പം മുദ്ര ഭവതി । വായുശ്ചാനുലോമസ്സംപദ്യതേ
മുത്രപുരീഷഞ്ച പ്രകൃതിഭ്യോ ജരായുശ്ച മാഗ്നം പ്രരിപദ്യതേ । പൃ
ത്രഞ്ചേഷ്ടം കല്പമായുഷ്മണം സുഖിനം സുഖേന കാലേ ബലവത്
പ്രസൂത ॥

സാ—ഒമ്പതാം മാസത്തിൽ മേൽപറഞ്ഞ മധുരരേഷധസിലമായ അനുവാസനതൈലത്തിൽ ഒരു ശീലമുക്കി ആയതു യോനിയിൽ വെക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു ഗർഭാശയത്തിന്നും പ്രസൂതിമാഗ്നത്തിന്നും

സ്തിമത പത പാനാചിതാകുന്നു. ഇപ്രകാരം ഒന്നാം മാസം മുതൽക്കു ചെ
യ്ക്കുവാൻ പറ്റത്ത ഉപചാരങ്ങളെല്ലാം ക്രമത്തിൽ ചെയ്തിരുന്നാൽ ഗർഭിണി
യുടെ ഗർഭാഭിന്നി, കക്ഷി, കടിപ്രദേശം, പാൽ മാം, പൂഷ്പഭാഗം ഇവ
യെല്ലാം മുട്ടുപായി ഭവിക്കും. വായു അനുഭവമാമായി ഭവിക്കും. മുത്രം ക
ലം എന്നിവ സാധാരണയിലായി വരികയും, ജരായു അതിന്റെ മാ
ർഗ്ഗത്തെ പ്രാപിക്കുകയും ചെയ്യും. തന്നിട്ട പ്രിയപ്പെട്ടവനും ആരോഗ്യശാ
ലിയും ഭീഷ്മായുഷ്ഠാനും സുഖശീലനായ പുത്രനെ യഥാകാലം സുഖ
ത്തോടുകൂടിയ പുത്രനെ ബലവതിയായ ഗർഭിണി പ്രസവിക്കുകയും
ചെയ്യും.

വിലപകാപ്പാസീപപ്പണാപാടലീപിചുന്ദാഗ്നിമന്മംസീവ
ൽമാനകപത്രാജ്ഞകപാഥേന ശീതേന സർവ്വഗന്ധോദേകന വാ ഗ
ർഭിണിഃ പ്രത്യേകം സ്തനമുപദിശേൽ ॥

സാ—വിലപകാപ്പാസ്യാദികളുടെ ഇലകൾ കഷായം ചെയ്ത് തണു
പ്പിച്ചു ആ കഷായംകൊണ്ടോ എല്ലാ ഗന്ധദ്രവ്യങ്ങളുടേയും കഷായംകൊ
ണ്ടോ ഗർഭിണി പ്രതിദിവസം സ്തനം ചെയ്യേണമെന്നു പദേശിക്കണം.
വിലപം=കൂവളം. കാപ്പാസീ=പരുത്തി. പപ്പണാ=കിലുകിലുപ്പ. പാട
ലീ=പുല്ലാതിരി. പിചുന്ദം=വേപ്പ്. അഗ്നിമന്മം=മുത്ത. മാംസീ=
മാങ്ങി. വൽമാനകം=അവണക്ക്.

പ്രാകുചൈവായു നവമാന്മാസാദപഹൃതാസ്ഥിശക്ക്കരക
പാലേ പ്രശസ്യേ ദേശേ വാസ്തുവിദ്യാപ്രശസ്തം സർവ്വത്തസുഖമുപ
ഹൃതസർവ്വോപകരണം സന്നിഹിതജപനം പ്രാഗ്ഭാരമുദേശാരം
വാ സൂതികാഗാരം കാരയേൽ ॥

സാ—ഒമ്പതാം മാസത്തിന്നു മുപ്പതന്നെ നല്ലതായ ഒരു സ്ഥലത്ത്
അവിടെയുള്ള അസ്ഥികളും കല്ലുകളും മണ്ണിൻകട്ടകളും പെരുകിക്കള
ഞ്ഞ് വാസ്തുവിദ്യ (തച്ചശാസ്ത്രം) പ്രകാരം ഉത്തമവും എല്ലാ ജ്വരങ്ങളി
ലും പാക്കുവാൻ സുഖകരവും ആവശ്യമുള്ള സർവ്വോപകരണങ്ങളും തച്ചാ
റുള്ളതും അടുത്തതന്നെ അഗ്നിഃയാടുകൂടിയതും കിഴക്കോട്ടോ വടക്കോട്ടോ
ഭാരമുള്ളതുമായ സൂതികാഗാര (പ്രവൃത്തം) ഞ്ഞ ഉണ്ടാക്കിക്കണം.

തത്രാനുകൂലേഷു നക്ഷത്രാദിഷു പുണ്യാചശബ്ദേന ഗോബ്രാ
ഹ്മണവൃദ്ധാൻ നതപാ വർത്തമാനാ ഭദ്രക്ഷിണം പ്രവിശ്യ ബഹു
ശഃ പ്രസൂതാദിരന്നരക്താഭിരവിഷാദാഭിഃ ക്ലേശക്ഷമാഭിഃ പരിവൃതാ
സ്തസ്യ പ്രയത്നപരാനുഭവമനൈരോധാദിഹരണൈരനുലോമിതവാ

തമുത്രപുരീഷാ പ്രസവകാലമുദീക്ഷത | സ്വപ്ലവി ച വിഞ്ചുത്ര
വിഞ്ചസ്യ ഫലവത്തിഃ പ്രണിഭല്യോൽ ||

സാ—മേല്പറഞ്ഞപ്രകാരം ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട സുരികാഗ്രന്ഥത്തിൽ, ശു
ഭകരങ്ങളായി നക്ഷത്രാധികൾ സ്ഥിതിചെയ്യുമ്പോൾ, ഗഭിണി പുണ്യം
ഹരശബ്ദത്തോടുകൂടി ഗോക്കളേയും ബ്രാഹ്മണരേയും വൃദ്ധന്മാരേയും നമ
സ്കരിച്ച് അനുചരിക്കുന്നവളായി, പ്രദക്ഷിണമാകുവണ്ണം പ്രവേശി
ച്ചിട്ട്, അനേകം പ്രാവശ്യം പ്രസവിച്ചിട്ടുള്ളവരും തന്നിൽ സ്നേഹമുള്ള
വരും വിജാദമില്ലാത്തവരും ക്ലേശം സഹിപ്പാൻ ശക്തിയുള്ളവരുമായ
സ്ത്രീകളാൽ പരിവൃതയായി, സ്വപ്നശൃംഗനപരയായി, വാതമൂത്രമലങ്ങ
ളെ അനുചാരമാക്കിത്തീർക്കുന്ന ആചാരവിചാരങ്ങളെക്കൊണ്ട് അവ
യെ അനുലോമങ്ങളാക്കിച്ചെയ്തിട്ട്, പ്രസവസമയത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചും
കൊണ്ടിരിക്കണം. മലമൂത്രങ്ങൾക്ക് സ്വപ്ലവായ ബന്ധം കണ്ടാലും അ
പ്പോൾ ഫലവത്തികളെ പ്രയോഗിച്ച് അതു ശരിയാക്കണം.

തത്രാസന്നപ്രസവാചാഃ ക്ലേശാശ്ചാനിമുക്തവന്ധാന ഇവാ
ക്ഷിണീ നിഷ്ഠിവികം മൂത്രപുരീഷബാഹുല്യം ശിഥിലകക്ഷിതാധേഃ
ഗുരുതപമന്നാനഭിലാഷോ വേദനാദരഹ്യദേഹകീവസ്ഥിവാക്ഷണേ
ഽപ്യുദോദഭേദാഭ്യസ്താണസ്രവണാനി ച യോന്ത്യാം ഭവന്തി | ത
ദനന്തരമാവിനാം പ്രാദുർഭാവാ ഗഭോദകപ്രവാഹശ്ച ||

സാ—സുരികാഗ്രന്ഥത്തിൽ പറയുന്ന ഗഭിണിക്കു പ്രസവമുക്താ
ലുള്ള ലക്ഷണം താഴെ പറയുന്നവയാകുന്നു:—ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും ദേഹ
ത്തിനും തളച്ചുണ്ടാകും. കണ്ണുകൾ അയഞ്ഞതുപോലെ ഭവിക്കും. തു
ല്പൽ ഉണ്ടാകും. മലമൂത്രങ്ങൾ അധികമായി ഭവിക്കും. വയറ് അയഞ്ഞി
രിക്കുകയും അധോഭാഗത്തിങ്കൽ കനം ഉണ്ടാകയും അന്നത്തിങ്കൽ ആഗ്ര
ഹമില്ലായ്മയും ഭവിക്കും. വയറ്, നെഞ്ച്, കടിപ്രദേശം, മൂത്രാശയം,
ഒടികൾ ഇവയിൽ വേദനയും യോനിയിൽ കത്തിനോവും പിളന്നുനോ
വും വേദനയും ഏതെങ്കിലും സ്രവണവും ഉണ്ടാകും. ഇത്രയുമായാൽ ആ
വികൾ (പ്രസവവേദന; ഇഹറന്നോവ്) തുടങ്ങും. പിന്നെ ഗഭോദ
കം പ്രവഹിക്കും. ഗഭോദകം=മുന്തൂക്കടം.

അഹൈമനോമുപസ്ഥിതഗഭാം കൃതകൗതുകമംഗളാം പുന്നാമ
ഫലഹസ്താം സ്വപ്നശൃംഗനപരയായി, വാതമൂത്രമലങ്ങ
ളെ അനുചാരമാക്കിത്തീർക്കുന്ന ആചാരവിചാരങ്ങളെക്കൊണ്ട് അവ
യെ അനുലോമങ്ങളാക്കിച്ചെയ്തിട്ട്, പ്രസവസമയത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചും
കൊണ്ടിരിക്കണം. മലമൂത്രങ്ങൾക്ക് സ്വപ്ലവായ ബന്ധം കണ്ടാലും അ
പ്പോൾ ഫലവത്തികളെ പ്രയോഗിച്ച് അതു ശരിയാക്കണം.

പ്രിയഭാഗവതഃ പരിണതചയസഃ പ്രജനനകുശലാഃ പ്രഗൽഭാഃ കൃ
തനഖഃ സ്മിദ്യുതീകാം സുതരാഭിച്ഛാണീഭിരംഗപാസയന്ത്യഃ
പദ്യപസീരൻ ||

സാ—ഇപ്രകാരം പ്രസവം അടുത്തവളായ ഗഭിനീക്ക് കയ്യിന്മേൽ
രക്ഷാസൂത്രത്തെ ബന്ധിക്കുകയും, താളിമാതളക്കായ മുതലായിട്ടുള്ള പുന്നാമ
ഫലം കയ്യിൽ പിടിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തിട്ട് നല്ല പണ്ണം എണ്ണത്തപ്പിച്ചു കാ
ച്ചവെള്ളത്തിൽ കുളിപ്പിക്കുകയും പിന്നെ നൈമേധത്തായ മുടകഞ്ഞി
കുടിപ്പിക്കുകയും വേണം. പിന്നെ നല്ല ചുവപ്പുള്ള കാളത്തോൽ വിരിച്ച
തും മുറ്റുപമുള്ളതും ആയ ഭൂമിശയനത്തിങ്കൽ മലർത്തി രണ്ടു തുടകളും മട
ക്കിയും പുഷ്പം കുറഞ്ഞോന്നു വളഞ്ഞും വരുമാറു കിടത്തി, നല്ല വസ്ത്രം
ധരിച്ചു പതം വീശ പശുമാതം കണ്ടാൽ ഭംഗിയുള്ളവതം വയസ്സുചെന്നവ
തം പ്രസവിപ്പിക്കുന്നതിൽ സാമർത്ഥ്യമുള്ളവതം പ്രഗൽഭമാതം നഖം മു
രിച്ചു പതമായ സ്രീകൾ ഗഭിനീയെ പ്രിയങ്ങളായ വാക്കുകളാൽ ആശ്വ
സിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ശുശ്രൂഷിക്കണം.

അഥാഹസ്യ ഭട്ട്യാൽ ക്വൈശ്വലാലാംഗലീവചഃചവ്യചിത്ര
കചിരിചിലപമുണ്ണമുപാപ്രാതും മുഹൂർത്തം | തഥാ ഭൂജപത്രശിം
ശപാസജ്ജംസാന്യതമധുമന്തരാനന്തരം ച | പാർവ്വേഷുകടിനുക
ഥിദേശാൻ കോണ്ണേന തൈലനാദ്യജ്ഞാനസുഖമസ്യ മുദ്നീയാൽ ||

സാ—അനന്തരം കുടും (കൊട്ടം) ഏലാ (ഏലത്തി) ലാംഗലീ
(മേത്തോന്നിക്കിഴങ്ങ്) വചഃ (വയമ്പ്) ചവ്യം (കാട്ടുമുളകിൻവേരും)
ചിത്രകം (കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ്) ചിരിചിലപം (ആവൽത്തൊലി) ഇവ
യുടെ പൊടി ഗഭിനീക്ക് പിടുന്നയും പിന്നേയും നാരാവൻ കൊടുക്ക
ണം. അപ്രകാരംതന്നെ ഭൂജപത്രം (പെരുമരത്തിനില) ശിംശപാ
(ഇരുമുളിൻതൊലി) സജ്ജംസം (ചെഞ്ചല്യം) ഇവയിൻ ഒന്നിന്റെ
പുക വലിപ്പിക്കുകയും വേണം. വാരികളിലും പുറത്തും അരക്കെട്ടിച്ചും
തുടകളിലും മുടുള്ള എണ്ണപ്പുരട്ടി സുഖംപോലെ ഉഴിയുകയും വേണം.

ഏവമവാക് പരിവർത്തത ഗർഭഃ | തസ്യ ലക്ഷണം—വിമു
ച്ഛാഹുദമുദരമാവിശതി | വസ്തിശിശിരാവശ്ശ്ലാതി | തപരയന്ത്യേ
നാമാവൃഃ | ന ചേദേവം പരിവർത്തതേ തതാ മുഹൂർത്തം ജ്ഞാ
ണം ചാന്ദ്രമണഞ്ച കാരയിതാഗ്യാനന്തരേതത് വിധിമ് ||

സാ—ഇങ്ങിനെ മുടകഞ്ഞികുടിക്കൽ മുതലായി പറയപ്പെട്ടവ
യെ ചെയ്താൽ ഗർഭം അധാമുപമായി വതം. അധാമുവമായി വന്നാൽ

ഈ ലക്ഷണം എങ്ങെന്നാൽ — ഗർഭം മാതാവിന്റെ ഹൃദയത്തെ വിട്ട് ഉദരത്തെ പ്രാപിക്കും. വസ്തിശിരസ്സ് എന്നു പറയുന്ന നാഭ്യധസ്ഥാനത്തിൽ പിടിക്കും. നോവുകൾ വേഗം വേഗം ഉണ്ടാകയും ചെയ്യും. ഈ ലക്ഷണങ്ങളുണ്ടായാൽ ഗർഭം അധോമുഖമായി തിരിഞ്ഞു എന്നറിയണം. ഈ ലക്ഷണം കാണാത്തപക്ഷം ഗർഭിണിയെ കോട്ടുവാചിപ്പിക്കുകയും വേഗത്തിൽ നടത്തിക്കുകയും മുഖാഞ്ഞ പുകവലിക്കുക മുതലായവയെ ചെയ്യിക്കുകയും വേണം. എന്നാൽ ഗർഭം ചുമട്ടിലേക്കു വരും.

അന്യേ തു മുസലേനോല്യുഖലം ധാന്യപുണ്ണമാഹനനീയമിത്യാഹുഃ | തത്തു ന സമ്യക് | ദാരുണവ്യാധാമവജ്ജനം ഹി ഗർഭിണ്യാസ്സതമുപദിശ്യതേ | വിശേഷിതശ്ച പ്രസവകാലേ പ്രചലിതസർവ്വധാതുദോഷായാഃ സൗകുമാര്യാപന്നാര്യാ മുസലവ്യാധാമേനേരിതാ വായുരന്തരം ലബ്ധവാ പ്രാണാൻ ഹിംസ്യന്ദിതി ||

സാ—ഗർഭം ചുമട്ടിലേക്കുവരാതെ തടസ്സമുള്ളതായിക്കണ്ടാൽ ഉദലിൽ ധാന്യം നിറച്ച് ഗർഭിണിയെക്കൊണ്ട് ഉലക്കയെടുത്ത് ഇടിപ്പിക്കേണമെന്ന് മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നു. അതു ശരിയല്ല (ആത്രേയാദികളുടെ മതത്തിൽ ശരിയല്ലെന്നതും) എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ—ദാരുണങ്ങളായ വ്യാധാമങ്ങൾ ഗർഭിണി ഒരിക്കലും ചെയ്തതെന്നുപദേശിക്കപ്പെടുന്നുണ്ട്. വിശേഷിച്ചും പ്രസവകാലത്തിൽ ഗർഭിണിയുടെ സർവ്വധാതുക്കളും ദോഷങ്ങളും എളുക്കിപ്പിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടും സ്ത്രീ സുകുമാരയായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടും ആ സമയത്ത് ഉലക്കകൊണ്ടു വ്യാധാമം ചെയ്താൽ വായു എളുക്കിവശായി കോപിച്ച് ഹൃദയത്തിൽ കടന്നു ഗർഭിണിയുടെ പ്രാണനെ കളയും. ആകയാൽ ഉദലിൽ ഇടിപ്പിക്കരുതെന്നും, മറ്റുള്ള വിധികളെ ചെയ്തുകേ പാടുള്ളു എന്നും സാരം.

അഥ പരിവൃത്തഗർഭം പശ്ചകമേനാമാദരാപ്യ കശലാ സ്ത്രീ പാദതാസ്യ നിഷ്ണായാ യോനിമനലോമമനുസുഖമദ്യജ്ഞി ജ്ഞാ പാദഭ്രാം പീഡയേൽ | യോനിഞ്ച പുനഃ പുനഃ പ്രസംധയേൽ | ബ്രൂയാമ്യ സഭോഗ ശന്നൈശ്ശന്നൈഃ പ്രവഹയന്വ സപ്രസന്നഃസു മുഖവണ്ണഃ പുത്രം ജനയിഷ്യതിതി ||

സാ—പിന്നെ ഗർഭം അധോമുഖമായി ഭവിച്ചു കണ്ടാൽ ഗർഭിണിയെ കട്ടിലിന്മേൽ കയറ്റി കാൽ കത്തിയിരത്തിയിട്ട് സമത്വമായ ഒരു സ്ത്രീ അവളുടെ യോനിയിൽ എണ്ണപുരട്ടി അനുലോമമായും സുഖമായും ഉഴിച്ചുകയും ആസനങ്ങളിൽ കാലുകളെക്കൊണ്ട് പീഡനം ചെയ്തുകയും

യോനിയെ വീണ്ടും വീണ്ടും തടവുകയും വേണം. “മോ സുഭഗേ! പതുക്കെപ്പതുക്കെ മുക്കുക. നിന്റെ മുഖത്തിന്നു നല്ല തെളിവുണ്ട്. നീ പുത്രനെ പ്രസവിക്കും” എന്നു പറഞ്ഞ് അവളെ ആശ്വസിപ്പിക്കുകയും വേണം.

അന്യോ തു വാമകണ്ഠസ്യാ മന്ത്രമിമം ജപേൽ—
 “ക്ഷിതിജ്ജലം വിയത്തേജാ വായുവിഷ്ടം പ്രജാപതിഃ
 സഗർഭം തപം സദാ പാതു വൈശല്യം വാ ദധാതപവി
 പ്രസൃഷ്ടപ തപമവിക്ലിഷ്ടമവിക്ലിഷ്ടം ശുഭേനനേ
 കാത്തികേയദ്യതിം പുത്രം കുന്തികേയംദിരക്ഷിതം”
 ഇതി I തഥാ—

“ഇഹാമൃതഞ്ച സോമശ്ച പിത്രഭാനശ്ച ഭാമിനി!
 ഉച്ഛൈശ്വരവംശശ്ച തുരഗോ മന്ദിര നിവസന്തു നേ
 ഇദമമൃതമപരം സമൃദ്ധ്യതം വൈ
 തവ ലഘുഗർഭമിമം പ്രമുഞ്ചതു സ്രീ
 തദനലപവനാക്ഷവാസവാസ്യേ
 സഫലവണ്ണംബുധരൈർദ്വിശന്തു ശാന്തിം”

ഇതി II

സാ—മരൊരു സ്രീ ഗർഭിണിയുടെ ഏടത്തെ ചെവിയിൽ “ക്ഷിതിജ്ജലം” ഇത്യാദിയായ രണ്ടു ശ്ലോകംകൊണ്ടും “ഇഹാമൃതം” ഇത്യാദിയായ രണ്ടു ശ്ലോകംകൊണ്ടും പറയപ്പെട്ട മന്ത്രത്തെ ജപിക്കുകയും വേണം. മന്ത്രാർത്ഥം ഉപഹൃതമാകുന്നു.

തഥാ പരാനുശിഷ്ടാൽ—“അനാഗതായാമം വേദനായാമം മേഘവാഹിഷ്ഠാഃ I അകുലപ്രവാഹണം ഹി വിഷ്ടുത്രാദീഭവഗാനം മിചോദീരണമനന്തകരമചിതഞ്ച ഗർഭസ്യ ശപാസകാസശോഷകഞ്ജതപാദികാരിതപാൽ I തഥാ തേജോമേവ വിധാരണമിവ വേദനായാമപ്രവാഹണമുപഹൃതായ I തദോ യഥേകതം കുന്തിപ I ശന്നൈശ്ശന്നൈശ്ച പൂർവ്വം പ്രവാഹിഷ്ഠാഃ I നിശ്ശമേ ബാധം ഗർഭസ്യ മോനിമുഖപ്രതിപത്തൗ ബാധതരമാ പ്രസവാൽ” ഇതി I തസ്യാസ്തു പ്രവാഹമനന്താഃ സ്രീയഃ ശബ്ദം കുർവ്വഃ പ്രജാതം പ്രജാതം ധന്യം ധന്യം പുത്രമിതി I തഥാസ്മാഹ്വയേണ പ്രണം ആഹ്വായേണ II

സാ—അപ്രകാരംതന്നെ വേറെ ഒരു സ്രീ ഗർഭിണിയോട് ഇങ്ങി

നെ ഉപദേശിക്കുകയും വേണം. “ഭദ്ര! വേദന വരാതിരിക്കുന്ന സമയത്ത് മുക്കി പുറപ്പെടുവിക്കരുത്. അകാലത്തിൽ പ്രചാമണം (മുക്കൽ) ചെയ്യുന്നത് മലമൂത്രാദിദുർഗന്ധങ്ങളെ മുക്കിപ്പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതുപോലെ അനന്തമത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതും ഗർഭത്തിന് അഹിതമായിട്ടുള്ളതുമാണ്. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ ഗർഭസ്ഥശിശുവിനു ശ്വാസം, ചൂട്, മെലിച്ചിൽ, കൂന് മുതലായവയെ ഉണ്ടാക്കും. അപ്രകാരംതന്നെ വേദന വരുമ്പോൾ മുക്കാതിരിക്കുന്നതും, മലമൂത്രാദികളെ പിടിച്ച് നിറുത്തുന്നതുപോലെ, ഗർഭത്തിനു കേടുവരുത്തും. ആകയാൽ വേദന തോന്നുമ്പോഴൊക്കെയും പ്രചാമണം ചെയ്യണം. എന്നതെന്നയല്ല, ആദ്യമാദ്യം പതുക്കെയേ മുക്കാവൂ. ഗർഭം പുറത്തു നിർത്തിക്കുന്ന സമയത്ത് ഉറക്കെയും, യോനിദപാരത്തിലേക്കുത്തുമ്പോൾ അധികം ഉറക്കേയും മുക്കണം. യോനിദപാരത്തിലെത്തിയാൽ പിന്നെ പ്രസവിക്കുന്നതുവരെ ഉറക്കേ മുക്കണം” ഇങ്ങിനെ ഉപദേശിച്ചതിനുശേഷം ഗർഭിണി മുക്കിത്തുടങ്ങിയാൽ “ഇതാ പെറ്റ പെറ്റ, നല്ലനല്ല പുത്രനെ പെറ്റു” എന്നിങ്ങിനെ സ്ത്രീകൾ ശബ്ദിക്കണം. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ പുത്രോത്പത്തികൊണ്ടുള്ള ഹർഷം കൊണ്ട് അവളുടെ പ്രസവക്ലേശപശ്ചാത്തലമായ പ്രാണൻ തല്പ്രണം ചെയ്യപ്പെടും.

അനന്തരം ഗർഭസംഗത്തേപ്പറ്റി പറയുന്നു—

ഗർഭസന്തേ തു യോനിം ധൃപായേൽ കൃഷ്ണസർപ്പനിമോകേന പിണ്ഡീതകേന വാ | ബലീയാമു ഹിരണ്യപുഷ്പീമുലം ഹസ്യപദേ ധാരയേമു സുവർച്ചലം വിശല്യം വാ ||

സാ—ഗർഭത്തിനു തടവുണ്ടായാൽ കൃഷ്ണസർപ്പനിമോകം (കൃഷ്ണസർപ്പത്തിന്റെ വള) തിയിച്ചിട്ടു പുകച്ച് ആ പുക യോനിയിൽ എല്പിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ പിണ്ഡീതകം (മലങ്കാരക്ക) കത്തിച്ചിട്ടുള്ള പുകയും യോനിയിൽ എല്പിക്കാം. ഹിരണ്യപുഷ്പീമുലം (നിലപ്പനക്കിഴങ്ങ്) കയ്യിനേലും കാലിനേലും കെട്ടുകയും, സുവർച്ചലയോ വിശല്യ (മേത്താനാക്കിഴങ്ങ്) യോ ഒന്ന് ശരീരത്തിൽ ധരിക്കുകയും വേണം. എന്നാൽ പ്രസവിക്കും.

അഥ പ്രസൂതായാ ന ചേദപരം പതതി തതോ ഭക്ഷിണേന പരണിനാ നാഭേരപരിഷ്ഠാൽ ബലവദുപപീഡ്യ അന്വേന പുഷ്പത ഉപസംഗ്രഹ്യ വിധുനയാൽ ||

സാ—ഗർഭിണി പ്രസവിച്ചതിനുശേഷം അപർ (മറുപിള്ള) വീഴാ

തെ തടഞ്ഞുവീർക്കുന്നതായാൽ വലഞ്ഞ കൈകൊണ്ട് സ്ത്രീയുടെ പൊക്കിളിനുമീതെ അമർത്തുപിടിച്ചു മറേറ കൈകൊണ്ട് പുഷ്പത്തിലും പിടിച്ചു കടയുക. ഇത് മറ്റുപിള്ള വീഴ്ചയാൽ നല്ലതാകുന്നു.

പാർണ്ത്യോ വാ ശ്രോണീമാകോടന്തേൽ | സ്ത്രിഞ്ജാ വോപസം ഗൃഹ്യ സുപീഡിതം നിപീഡായൽ | വേണ്യംഗുല്യം വാ കേശവേഷിതയാ ച കണ്ഠതലൂ പരാമുശേൽ ||

സാ—അപ്രകാരംതന്നെ ശ്രോണീചിങ്കൽ മടമ്പുകൊണ്ട് ആകോടനംചെയ്തു (ശക്തിയായി അമർത്തുക) യും നല്ലതാണ്. ആസനങ്ങളിൽ മടമ്പുതട്ടിച്ചു അമർക്കുകയുമാകാം. തലനാതകൊണ്ടോ വിരവിന്തേൽ തലമുടി മടഞ്ഞു അതുകൊണ്ടോ തൊണ്ടയിലും അണ്ണാങ്കിലും സ്വർശിക്കുന്നതും നല്ലതാണ്.

ഭുജപത്രകാചമണിസപ്തനിർമ്മാകൈശ്വ യോനിം ധൂപായേൽ | ഭുജഗുൽഗുല്യോ വാ | ശാലിമൂലസിംഭോന വാ സ്പ്തിഷായോനിമദ്വജ കടകാലാഞ്ചജാലിനീനിംബസപ്തനിർമ്മാകൈശ്വപായേൽ | അനദ്വക്താം വാ കടാതലമിശ്രഃ കല്പീകൃതൈർവ്വതൈലാതൈരരലിംപേൽ | ഗുഡനാശരകല്ലേന വാ | തദവ വാ ഭക്ഷയേൽ | ലാജലീമൂലകല്ലേന വാ പാണിമുരോ ചാലിന്വേൽ | മഹാവൃക്ഷക്ഷീരം വാ മുൽഗ്യനുഷ്പചയേൽ ||

സാ—ഭുജപത്രം (പെരുമരത്തില), കാചമണി, സപ്തനിർമ്മാകം (പാമ്പിൻവള) എന്നിവയുടെ ചുക യോനിയിൽ എല്പിക്കുക. ഭുജപത്രം, ഗുൽഗുല്യ എന്നിവകൊണ്ടു ചുകക്കുന്നതും നന്നു്. ശാലിമൂലം (മെണലിൻവേര) കൊണ്ടു കാച്ചിയ നൈ യോനിയിൽ പുരട്ടി കടകാ (കടകരോഹിണി) അലാഞ്ച (ചുരങ്ങ) ജാലിനീ (പുട്ടൻപീരം) നിംബം (വേപ്പിൻതൊലി), സപ്തനിർമ്മാകം (പാമ്പിൻവള) എന്നിവകൊണ്ടു ചുകക്കുക. നൈപുരട്ടാതെ ഇവ ഒരുക്കുവാൻ പൊടിച്ചു കടതൈലത്തിൽ ചേർത്തുകൊണ്ടോ, അല്ലെങ്കിൽ ഇവ അരച്ചു എണ്ണയിൽ ചാലിച്ചുകൊണ്ടോ പുരട്ടുകയുമാം. അതുമല്ലെങ്കിൽ ഗുഡം (ശക്കര) നാശരം (ചുക്ക്) ഇവ വെള്ളത്തിലരച്ചു അതു പുരട്ടുകയുമാം. അതുതന്നെ തിന്നുന്നതും നന്നു്. ലാംഗലീമൂലം (മേത്തോന്നിക്കിഴങ്ങ്) അരച്ചു അതുകൊണ്ടു കയ്യിലും വയററത്തും പുരട്ടുന്നതും നന്നു്. മഹാവൃക്ഷക്ഷീരം (കള്ളിപ്പാൽ) നിറുകയിലിടുന്നതും നല്ലതാണ്.

കാഴ്ചതാലീസകല്ലേ വിചപമ്പൽബജയുധമരേതാസവസു

രാമണ്ഡാന്യതമന ച്യോഷതിഷ്ണുഷ്ണോ വാളേന കലത്ഥരസേന
 മധുരപിപ്പലീസംപാദന വാപായന്തേ । പിപ്പുലൃലാങ്കോലവി
 ഉപന്യവിത്രുകാപകഞ്ചികാകല്പം വാ । വരസ്യ വൃഷഭല്യ വാജീ
 വന്തോ ദക്ഷിണം കണ്ഠമുല്യുതൃ വിലകലത്ഥബൽബജയുഷാദീനാ
 മാപ്താവനാനമന്യതമേ പ്രക്ഷിപ്യ മുഹൂർത്തസ്ഥിതമുല്യുതൃ തദാപ്തം
 വനം പായന്തേ ॥

സാ—കഷ്ടം (കൊട്ടം) താലീസം (താലീസപത്രം) ഇവ സമം അ
 രച്ച് വിചപയുഷം (കൂവളക്കുഷായം) ബൽബജയുഷം (ബൽബജമെന്ന
 തണുത്തതിന്റെ കുഷായം) മൈരേമദ്യം ആസവദ്യം സുരാമണ്ഡം ഇ
 വയിലൊന്നിൻ കലക്കി സേവിപ്പിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ ച്യോഷം (ചു
 ക്ക് മുളക് തിപ്പലി ഇവ) പൊടിച്ച് തീക്ഷ്ണതയും ഉഷ്ണവീര്യവും വ
 തത്തിയ. അല്ല (കാടി മുതലായതു) തരിശാ അമൃതമായ കലത്ഥരസ
 (മുതിരച്ചാരം) തരിശാ മധുരം (ഇരിപ്പ്) തിപ്പലി ഇവയുടെ സമ്പാക
 ത്തിലോ ചേർത്തും മേല്പാഞ്ഞ കഷ്ടതാലീസകല്പത്തെ സേവിപ്പിക്കാം.
 അതുപോലെതന്നെ തിപ്പലി ഏലത്തരി ലവക്കുരു വിളയുപ്പ് കാടുമുള
 കിൻവേര കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ് പെരിഞ്ചീരകം എന്നിവ അരച്ചുകല്പം
 മേല്പാഞ്ഞ വിചപയുഷാദികളിൽ ഒന്നിൽ സേവിപ്പിക്കുകയുമാകാം. ജീ
 വനമു കഴിയുകയോ കാളയുടേയോ വലത്തെ ചെവി അരിഞ്ഞെടു
 ത്ത് കൂവളം, ബൽബജപ്പൂപ്പ്, മുതിര ഇവയുടെ കുഷായം തുടങ്ങി മേൽ
 പറയപ്പെട്ട ഒരു ആപ്താവന (ദ്രവ) ത്തിൽ ഇട്ട് ഒരു മുഹൂർത്തം കഴി
 ഞ്ഞാൽ എടുത്തു മാറി ആ ദ്രവം സേവിപ്പിക്കുക.

കുഷായലാകല്പം വാ സുരന്തം । അക്കാളുക്കുഷായം വാ പ്ര
 ജാതം സുരന്തിശ്രമ് । കുഷായാംഗലികീമൂലകല്പം വാ മദ്യമുത്രാ
 ന്യതമന । വത്സകാദിമൂർച്ഛം വാ മദ്യേന । ശതപുഷ്പാകുഷ്മദനേ
 ഹിംഗുസിദ്ധസ്യ ച തൈലസ്യ ചിമ്വാ ഗ്രാഹയേൽ । തതശ്ചൈ
 നാമന ചാസനകരേലനുവാസന്തേ ॥

സാ—കഷ്ടം (കൊട്ടം) ഏലം (ഏലത്തരി) ഇവ അരച്ച് സുരാമദ്യ
 ത്തിൽ കലക്കി കുടിപ്പിക്കാം. അക്കാ (എനക്ക്) അളക്കാ (ചെളുക്കുക)
 ഇവകുഷായം പ്രജാതമാക്കി (അതായതു പ്രകൃതിദോഷാദിന സാരണയു
 ള്ള മാത്രയോടുകൂടിയതാക്കി ഇവ സുരാമദ്യവും ചേർത്തു സേവിപ്പിക്കാം. അ
 ള്ലെങ്കിൽ കൊട്ടം, ലാംഗലീമൂലം (മേത്തോന്നിക്കിഴങ്ങ്) ഇവ അരച്ച്
 മറ്റുതെക്കിലും ഒരു മദ്യത്തിലോ ഗവദികളിൽ ഒന്നിന്റെ മുത്രത്തിലോ ക

ലക്ഷി കടിപ്പിക്കാം. വസ്തുകാരിഗണത്തിലെ മതന്നുകൾ പൊടിച്ചു മ
ദ്യത്തിൽ സേവിപ്പിക്കാം. ശതപുഷ്പാ (ശതകുപ്പ) കഷ്ടം (കൊട്ടം) മദ
നം (മലങ്കാരക്ക) ധിംഗു (കായം) ഇവകൊണ്ടു എണ്ണകാച്ചി ആയതിൽ
മുക്കിയതായ ഒരു ശീല അമ്പളുടെ യോനിയിൽ ധരിപ്പിക്കണം. സ്നേഹ
വസ്തി ചെയ്യത്തക്ക സമയമാണെങ്കിൽ അതും ചെയ്യണം. സ്നേഹവസ്തി
യും മേൽപ്പറഞ്ഞ എണ്ണകൊണ്ടാണ് ചെയ്യേണ്ടത്.

വില്പബു ജയയുഷാദ്യാപ്താവനശ്ച ഫലജീമൂതകേക്ഷപാ
കുഡാമാഗ്ഗവകടജാക്കകൃതഃവധനഹസ്തിപണ്ണിഭീരുപധിതൈരപ
സ്ഥാപയേൽ | സിദ്ധാത്മകകഷ്ടലാംഗലികീമഹാവൃക്ഷക്ഷീരമിശ്രേ
ണ വാ സുരമണ്ഡന | ശാല്യലീവുന്താനി വാ സപിനാമ്പാദോ
ത്ഥ്യ പഞ്ചമൂലകഷായേ വിദ്യുതേന്ദു | തേന ച ദൂതേന സ്നേഹ
വതാ ഫലദിത്യുക്തേന ||

സാ—മുമ്പാണെ വില്പബു ജയയുഷാദികളായ ആപ്താവനങ്ങളിൽ
ഫലം (മലങ്കാരക്ക) ജീമൂതകം (പേച്ചര) ഇക്ഷവാക (പീരം) ധാമാഗ്ഗ
വം (കടലാടി) കടജം (കടകപ്പാല) അക്കാ (എതക്ക) കൃതവേധനം
(തുളക്കുപ്പീരം) ഹസ്തിപണ്ണി (പെരുമ്പീരം) അഭീഗ (ശതാവരി) എ
ന്നിവ പൊടിച്ചുചേർത്ത് അതുകൊണ്ട് സ്ത്രീക്ക് കഷായവസ്തി ചെയ്യ
ണം. അല്ലെങ്കിൽ സിദ്ധാത്മകം (കടക്) കഷ്ടം (കൊട്ടം) ലാംഗലി
കീ (മേത്തോന്നി കിഴങ്ങ്) മഹാവൃക്ഷക്ഷീരം (കള്ളിപ്പാൽ) ഇവ ഏതാ
മദ്യത്തിന്റെ തെളിയിൽ ചേർത്തു അതുകൊണ്ടും കഷായവസ്തി ചെയ്യാം.
അതുമല്ലെങ്കിൽ ശാല്യലീവുന്തങ്ങൾ (പുളമെട്ടുകൾ). വാട്ടിപ്പിഴിഞ്ഞ്
അരിച്ചു വലിയ പഞ്ചമൂലത്തിന്റെ കഷായത്തിൽ ചേർത്ത് അതുകൊ
ണ്ടും കഷായവസ്തിയെ ചെയ്യാം. അതുതന്നെ അരിച്ച് അല്ല സ്നേഹ
വും മുമ്പാണെ മലങ്കാരക്ക മുതലായവയും ചേർത്ത് അതുകൊണ്ടും വസ്തി
ചെയ്യാം.

യഥോക്തഃസ്ഥാപനദ്രവ്യസിദ്ധേന കടുതൈലേനോത്തരവ
സ്തിം ദ്രോൺ | ശിശുസ്മുഖമരിപാജാജീവിത്രകുക്ഷിരശേമുത്ര
സിദ്ധേന വാ കടുതൈലേനാനവാസയേൽ | ഉമാശാല്യലീപിഞ്ചര
താ വാ സംഘതയാ യോനിം പൂരയിതവാ വിധുനയാൽ | സ്തിശേഷ
ന വാ കൃത്തനചേന പാണിനശനാളംസാരതോപഹരേൽ ||

സാ—മേൽപറയപ്പെട്ട മലങ്കാരക്ക, കൊട്ടം തുടങ്ങിയ ആസ്ഥാ
വനദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു കടുതൈലം കാച്ചി അതുകൊണ്ട് ഉത്തരവസ്തി

യം ചെയ്യേണ്ടതാണ്. ശിശു (മുറിഞ്ഞവർ) സൂക്ഷം (തുമ്പ) മരിച്ചം (കുരുമുളക്) അജാജി (ആശാജി) മിത്രകം (കൊടുവേലിക്കിഴിഞ്ഞ്) ഇവയുടെ കർക്കശം പാലും ഗോമൂത്രവും ചേർത്തു കുടുതൈലം കറച്ചി അതുകൊണ്ട് സ്നേഹവസ്തിയും ചെയ്യണം. ഉമാ (അഗസ്തി) ശാലുലീ (പൂള) ഇവയുടെ പശനെയിൽ ചാലിച്ച് അതു യോനിയിൽ നിറച്ച് പിടിച്ച് കടയുന്നതും നല്ലതാണ്. അല്ലെങ്കിൽ ഒരു സ്ത്രീ കയ്യിന്റെ നഖം മുറിച്ച് ഉള്ളംകയ്യിൽ എണ്ണപ്പുറം അതുകൊണ്ട് മറുപിച്ചയുടെ നാളത്തിന്നനുസരിച്ച് പിടിച്ച് അതിനെ വലിച്ചെടുക്കുകയുമാകാം. ഇതു വൈദ്യന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം മാത്രം ചെയ്യേണ്ടതാണ്.

മേർപ്രകാരം മറുപിച്ച വീഴാഞ്ഞാലുള്ള ചികിത്സകൾ പറഞ്ഞതിനുശേഷം പ്രസവം സംബന്ധിച്ചുണ്ടാകുന്ന ചില ഉപദേശങ്ങളെയും അവയ്ക്കുള്ള ചികിത്സയേയും പറയുന്നു:—

പ്രജാതാനന്ദം ചോദപന്ധിമൂലോദരോഷ ശൂലം മേൽമാംസം സ്വാതന്ത്ര്യ യവക്ഷാരമുണ്ണം സപ്തിഷാ സുഖോഷ്ണാദകേന വാ പിബേൽ | വരണാദിം വാ സപഞ്ചകോലമേലംപ്രതീവാപമ് ||

സാ—പ്രസവം കഴിഞ്ഞാൽ സ്ത്രീക്ക് മേൽമാംസം എന്നൊരു രോഗം ഉണ്ടാകാം. വസ്തിയിലും ശിരസ്സിലും വയറിലും വേദനയുണ്ടാകുന്നതാണ് മേൽമാംസത്തിന്റെ ലക്ഷണം. ഇതുണ്ടായാൽ ചവൽക്കാരം ചെയ്തിച്ച് നെയ്യിൽ ചാലിച്ചോ ചുട്ടവെള്ളത്തിൽ ചേർത്തോ സേവിക്കണം. വരണാദിഗണത്തിലെ ഔഷധങ്ങളും പഞ്ചകോലവും കഷായംവെച്ച് എലത്തരി പ്രതീവാപം ചേർത്തു സേവിക്കുകയും. പ്രതീവാപം=അവമുണ്ണനമുണ്ണം (മേപ്പൊടി).

അഥവാ വീരതരാദിമൂഷരാദിപ്രതീവാപമ് | ലവണമുണ്ണം വാ വത്സകാദിനിയ്മൂഹേണ | വത്സകാദിം വാ മദിരയാ | അംശു മരിപേയകപാഥേന വാ മരിചഭ്രൂദാതകല്ലം | ഭാഞ്ജിനാഗരദേവദേവകല്ലം ചോഷ്ണാദേസം | പുരാണഗുളം വാ ത്രികടുത്രിജാതകധനി കാമുണ്ണസംസൃഷ്ടം ഭക്ഷയേൽ ||

സാ—മേൽമാംസരോഗത്തിന് വേറെയും ചികിത്സ പറയുന്നു. അഥവേതി—വീരതരാദിഗണം കഷായം ഉണ്ടാദിഗണത്തിലെ മരുന്നുകൾ ചെയ്തിച്ച് മേപ്പൊടി ചേർത്തു സേവിക്കാം. വത്സകാദിഗണത്തിലെ മരുന്നുകളുടെ നിയ്മൂഹ (ചാറ്) ത്തിൽ ഇളുപ്പു ചെയ്തിച്ചു ചേർത്ത് അതും സേവിക്കാം. വത്സകാദിഗണത്തിലെ മരുന്നുകൾ ചെയ്തിച്ച് മദ്യത്തിൽ

സേവിക്കയും നല്ലതാണ്. അംശമതീദപയം (ഓരിലയും മുവിലയും) കഷായംവെച്ച് അതിൽ കുരുമുളകും ദേവതാരവുമാരച്ചുകലക്കി സേവിക്കാം. ഭാജ്ജീ (ചെറുകേക്കിൻപേര്) നാഗരം (മുക്കു) ദേവദാർ (ദേവതാരം) ഇവ അരച്ച് ചുട്ടുള്ള വെള്ളത്തിൽ സേവിക്കയും ചെയ്യാം. ത്രികട (മുക്കു മുളക് തിപ്പലി), ത്രിജാതകം (ഏലം എലവംഗം പച്ചില), ധനികാ (കൊത്തമ്പാല) എന്നിവയുടെ ചൊടി പഴയ ശർക്കരിൽ ചേർത്തു അതു തിന്നുന്നതും നന്നു്.

തസ്മാശ്ചേൽ സ്വസ്ഥാനതോ യോനിർഭൂശ്യത്തതോ യസ്യ കസ്യചിഃക്ലാണിഭതനാഭ്യജ്ജ യോനിം യഥാസ്ഥാനം കശലാശ്രീ നിവേശമേൽ । നിവിഷ്ഠാഞ്ചാശോകരോധിണീബഹ്വിഷോശീര പ്രിയംഗുദേവദാരുക്ഷപ്ലവിപകേപന തൈലേന ബഹുശഃ സേവ യേൽ പൂരയേൽ ബ്രൂമാമു ഗച്ഛ സുഭോഗ സ്വസ്ഥാനമിഹി ॥

സാ—പ്രസവം കഴിഞ്ഞാൽ ചിലക്കു് യോനിഭ്രംശം വന്നേക്കാം. അങ്ങിനെ യോനി സ്വസ്ഥാനത്തുനിന്നു ഭ്രംശിക്കുന്നതായാൽ യോനിയിൽ ഏതെങ്കിലും ഒരു ജന്തുവിന്റെ ചോരപുരട്ടി, സാമത്വമുള്ളവളായ ഒരു ശ്രീ യോനിയെ അതിന്റെ സ്ഥാനത്തുതന്നെ വെക്കണം. യോനി യഥാസ്ഥാനം ഇതന്നാൽ അശോകം, കടുകരോധിണി ബഹ്വിഷം (ഇരുപേലി) ഉശീരം (രാമച്ചം) പ്രിയംഗു (ഞാഴൽപുവ്വ) ദേവതാരം എന്നിവ കല്ലുംചേർത്തു കാച്ചിയ എണ്ണകൊണ്ടു് അന്നേപ്രാവശ്യം യോനിയിൽ വിചർപ്പിക്കയും അതുതന്നെ യോനിയിൽ നിറക്കുകയും ചെയ്യണം. എന്നിട്ട് ആ ശ്രീ യോനിഃശാടായിട്ട് “ഗച്ഛസുഭോഗ സ്വസ്ഥാനം” (മേറ സുഭോഗയായ യോനി! നീ നിന്റെ സ്ഥാനത്തുള്ള പോലും) എന്നിങ്ങിനെ മന്ത്രംപോലെ പറകയും ചേണം.

അനന്തരം പ്രസവിച്ച ഉടനെ വേണ്ട പരിചരണത്തെ പറയുന്നു:—

തപോമൃതകാശ്രീ ജാതമാത്രമേവ ബാലം ബാലോഽപചരണീയേന വിധിനോപപാദയേത । തമുപദേക്ഷ്യതേ തുത്തരേഷു । അഥ സുതികാ ബലാതൈലേനാഭ്യഞ്ജ്യേൽ । ബുഭുക്ഷിതാഞ്ച പഞ്ചകോലമുണ്ണേന യവാന്യപകഞ്ചികാമവ്യചിത്രകച്ഛേഷണൈര്യവമുണ്ണേന വാ യുക്താമരദപരിണാമിനീ യഥാസാന്ത്വ്യം സ്നേഹമാത്രം പര്യയേൽ । സ്നേഹാശ്ചോഗ്യാം വാതഹരൈരഷ്ടധകപഥാശ്ച ശുശ്രൂഷപഞ്ചമുലകപഥം വാ ॥

സാ—അതുപോലെതന്നെ പരിചാരികയായ വേറെ ഒരു സ്ത്രീ പ്രസവിച്ചുവീണ കുട്ടിയെ ബാലോപചരണീയത്തിലെ വിധിയനുസരിച്ച് പരിചരിക്കണം. ഈ ബാലോപചരണീയവിധിയെ ഉത്തരസ്ഥാനത്തിൽ പറയുവാൻ പോകുന്നുണ്ട്. അനന്തരം പ്രസവിച്ച സ്ത്രീ ബലാതൈലം തേച്ചുകുളിക്കണം. വിശപ്പുണ്ടായാൽ പഞ്ചകോലമുണ്ണുമോ, യവാണി (ജീരകം) ഉപകഞ്ചിക (കരിഞ്ചീരകം) ചവ്വം (കാട്ടുമുളകിൻ വേർ) ചിത്രകം (കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ്) മൂക്കു മുളകു തിപ്പലി ഇതുപ്തം ഇവയുടെ മുണ്ണുമോ ഏതെങ്കിലും ഒരു സ്റ്റേമത്തിൽ ചേർത്ത് അതിങ്കൾ നിന്ന് ആ പകൽകൊണ്ടുതന്നെ ഭജിക്കുന്നതു ഏകാന്ത സേവിപ്പിക്കണം. സ്റ്റേമം ഉപയോഗിപ്പാൻ പാടില്ലാത്തവളാണെങ്കിലാകട്ടെ വാതം മരങ്ങളായ ഔഷധങ്ങളുടെ കഷായമോ ഗ്രസപഞ്ചമൂലകഷായമോ സേവിപ്പിക്കണം. [ഇവിടെപ്പറഞ്ഞ സ്റ്റേമപാനത്തിൽ മാത്രം നിയമമില്ല. എത്രയായാലാണോ സ്റ്റേമം അന്നുതന്നെ ഭജിച്ചു വൈകുന്നേരം കഞ്ഞികുടിപ്പാൻ തടസ്ഥമില്ലാതെ ഭവിക്കുക അതു സ്റ്റേമപാനം ചെയ്യണമെന്നു ഉള്ള.]

പീതചത്വാരായ യമകേനാദ്യജ്യ ചേഷ്ടയേദിരോ വശ്യസു ॥
തഥാ ന വായുരദരവികൃതിമുന് പാദേദേനവകാശതപാൽ ॥ ജീർണ്ണ
തു സ്റ്റേമം പൂർവ്വേഷൈരേവ സിദ്ധാം വിദാത്യാദിഗണകപാ
ഥേന ക്ഷീരേണ വാ യവാഗ്ലം സുസപിന്നാം ദ്രവം മാത്രം പായ
മേൽ ॥ പ്രാക്സ്തേഹയവാഗ്ലപാനാദ്യം മോദയകാലമുഷ്ണാദേന
പരിഷേചയേൽ ॥

സാ—മേല്പറഞ്ഞപ്രകാരം സ്റ്റേമത്തെയോ കഷായത്തെയോ സേവിച്ചാൽ സൂതികയുടെ ദേഹം യമകസ്റ്റേമംകൊണ്ടു പുരട്ടി വയററത്ത് വസ്ത്രംകൊണ്ടു കെട്ടണം. ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നത് ഉദരത്തിൽ വായു കടന്ന് ഉപദ്രവം ചെയ്യാതിരിക്കാനായിട്ടാകുന്നു. കെട്ടുകെട്ടിയാൽ വായു പ്രവേശിച്ചു വികാരത്തെ ചെയ്തയില്ല. സ്റ്റേമം ഭജിച്ചാൽ മേല്പറഞ്ഞ ഔഷധ (പഞ്ചകോലയവാന്യാദി) ങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെയുണ്ടാക്കിയതോ വിദാത്യാദിഗണകഷായംകൊണ്ടും പാൽകൊണ്ടും ഉണ്ടാക്കിയതോ ആയ കഞ്ഞിയെ നല്ലവണ്ണം മുടോടുകൂടി ദ്രവമായി മാത്രയനുസരിച്ചു സേവിപ്പിക്കണം. സ്റ്റേമപാനം ചെയ്യുന്നതിനേറയും കഞ്ഞികുടിക്കുന്നതിനേറയും മുമ്പായി (രണ്ടുകാലത്തിലും) മുട്ടുവെള്ളംകൊണ്ടു പരിഷേകം ചെയ്തതു ചേണം.

ഏവം ത്രിരാത്രം പഞ്ചരാത്രം സപ്തരാത്രം വാനപാല്യ തതോ
 യചകോലകലതമയുഷേണ ലഘുനാ ചാനപാനേന പോരേര
 ത്രാൽ പരം ജാജ്ഞാതസാദിഭിശ്ച ക്രമാദാപ്തമയേദഗ്നിബലാദീന്യ
 പേക്ഷ്യ | കപഥിതശീതഞ്ച തോയം പാത്ഥ്യേൽ | തഥാ 'ജീവനീയ
 ബു ധ്വണ്ണീയമധുര വാതഹരസിന്ദലോദ്ഭൃംഗോദ്ഭുത്തനപരിഷേകം
 വശാഹരണപാനാദനഞ്ച ഏവൈദ്യപാചരേൽ | ഏവം ഹി ഗ
 ഭ്യുദ്ധിഷ്ഠപിതശിമിലസർവ്വശരീര്യോതുപ്രവാഹണഭവദനാക്ലേശ
 ക്തന്വിഃസൃതിവിഃശേഷശ്ചൈന്യശരീരതപാച്ഛ പുനസ്തപീഭവതി ||

സാ—ഇപ്രകാരം സ്നേഹപാനാദികളെച്ചെയ്തുകൊണ്ട് മൂന്നുദിവ
 സമോ അഞ്ചുദിവസമോ ഏഴുദിവസമോ ഇരുന്താണ്. 'ഹിന്ന സൂതിക
 യെ പന്ത്രണ്ടാദിവസംവരേയും യവം കോവം (പന്ത്രണ്ടു) മുതിര ഇവ
 യുടെ ചാരം ലഘുതപമുള്ള അന്നപാനങ്ങളും സേവിപ്പിച്ചു' ഉപചരി
 ക്കണം. പന്ത്രണ്ടുദിവസം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം അഗ്നിവചം മുതലായ
 വകനുസരണമായി ജാംഗലചമാംസരസം മുതലായവയെ സേവിപ്പിച്ചു
 ദേഹത്തെ പുഷ്ടിപ്പെടുത്താം. (തിളപ്പിച്ചതിൽ ചെറുതും ദാഹിക്കുമ്പോൾ
 കൊടുക്കണം. അപ്രകാരംതന്നെ ജീവനീയങ്ങളും ബ്ലോറണീയങ്ങളും
 മധുരരസങ്ങളും വാതചരങ്ങളുമായ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ട് എണ്ണുകാ
 ചി തേപ്പിച്ചും ഈ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ഉദപത്തനപരിഷേ
 കാവശാഹരങ്ങൾ ചെയ്യിച്ചിട്ടും ഏകങ്ങളായ അന്നപാനങ്ങൾ ശീലി
 പ്പിച്ചും സൂതികയെ ഉപചരിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ചെയ്താൽ ഗർഭവുദ്ധി
 കൊണ്ട് സർവ്വധാതുക്കളും തളന്നും കഴിഞ്ഞും പ്രവാഹണം വേദന ക്ലേശ
 രാജതന്ത്രവി എന്നിവകൊണ്ട് വിഃശേഷിച്ചും ശരീരം ശുന്യമായും ഇരിക്ക
 ന്നതുപോയി സൂതിക പുതിയ ശക്തിയാടുകൂടിയവളായി ഭവിക്കും.

അത ഏവ സൂതികയാ വ്യാധിഃ കൃഷ്ടസാധ്യോ ഭവത്യസാ
 ധ്യോ വാ | തസ്മാത്താം യഥോക്തേന വിധിനാ പ്രയത്നേനാപ
 ചരേൽ | ഏവം സാധ്യമ്ലമാനമുപസംസ്കൃതം ക്രമേണ വിമുക്തം
 ഹാരവിചാരയന്ത്രണാ വിഗതസൂതികാഭിധാനം സ്മാൽ | പുനര
 ത്തവദേഹ്നാദിത്യേകേ ||

സാ—മേൽപ്രകാരം ഗർഭക്ലേശം ഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ സൂതി
 കകുടങ്ങളാകുന്ന വ്യാധി കൃഷ്ടസാധ്യമായോ അസാധ്യമായിത്തന്നെയോ ഭ
 വിക്കും. അതുകൊണ്ട് സൂതികയെ പുഷ്ടാക്കുവിധിപ്രകാരം പ്രയത്ന
 പ്പെട്ട് ഉപചരിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ഒന്നരമാസമാലം ഉപചരിക്കപ്പെട്ട

ട്ടാൻ ക്രമേണ ആഹാരവിഹാരങ്ങളിലുള്ള യന്ത്രണ (പത്മ്യം) ഉപേക്ഷിക്കാം. എന്നാൽ അവർ സൂതിക (പ്രസവിച്ചുകിടക്കുന്നവർ) എന്ന പേർ പോയി സാധാരണപോലെയാകി ഭവിക്കും. പിന്നെ ഇതുവായാലേ സൂരികാതപം പോകയുള്ള എന്നാണ് മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നത്.

അദ്ധ്യായം ഉപസംഹരിക്കുന്നു—

ഇത്യാദിമാസമാദായ യാവൽ ഗർഭക്ഷമാ പുനഃ

സ്രീ സ്പ്രാണാവദിധിസ്സച്ഛസ്സച്ഛമാ സാധു ഭർതിതഃ.

സാ—ഇങ്ങിനെ, ഗർഭമുണ്ടായ ഒന്നാമത്തെ മാസംതുടങ്ങി, പ്രസവംകഴിഞ്ഞു വീണ്ടും സ്രീ ഗർഭഗ്രാഹണത്തിനു യോഗ്യയാകുന്നതുവരെ വേണ്ട ഏല്പാ അനുഷ്ഠാനവും വഴിപോലെ പറയപ്പെട്ടു.

ഇത്യാഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശരീരസ്ഥാനേ

തൃതീയോദ്ധ്യായഃ

സമാപ്തഃ.

ചതുർത്ഥാദ്ധ്യായഃ.

അനന്തരം പ്രകരണപ്രാപ്തമായ ഗർഭവ്യാപത്തുകളും മികിസയും കാണിപ്പാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാന്തോ ഗർഭവ്യാപദം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ | ഇതിഹ സ്മാഹ രാത്രേയാദേയം മഹർഷിഃ ||

സാ—അനന്തരം ഗർഭവ്യാപത്തിനെ പറയുവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ഗർഭവ്യാപത്ത് = ഗർഭരോഗം.

സ്രീ ചേദോപന്നഗർഭം പരിഹാത്യാണ്യാസേവേത തതശ്ച യസ്മാ വസ്ത്രിപാർശ്വശ്രോണീയോനിമുഖേഷു ശൂലം പുഷ്പഭർന്നഞ്ച സ്യാൽ, താ മുദസുഖശിശിരസുരണശയനസ്ഥാമീഷഭവനതശിരസം ശീതപ്രദേഹപരിഷേകാദിഭിരുപാചരേൽ ||

സാ—ഗർഭമുണ്ടായിരിക്കുന്ന സ്രീ വജ്ജ്യങ്ങളായ വസ്ത്രങ്ങളെ സേവിക്കുന്നതായാൽ, വസ്ത്രിപാർശ്വശ്രോണീയോനിമുഖങ്ങളിൽ ചേരുന്ന ഞാകയും ആത്മവം കാണപ്പെടുകയും ചെയ്യും. ഇങ്ങിനെ യാതൊരു ഗർഭിണിക്കാണോ ഉണ്ടാകുന്നത് അവളെ മാർദ്ദവമുള്ളതും സുഖമായുള്ളതും തണുപ്പുള്ളതുമായ വിരിപ്പോടുകൂടിയ ശയ്യയിൽ തല തെല്ലൊന്നു ചാച്ചു

കിടത്തി ശീതങ്ങളായ പ്രദേശം (ഔഷധലേപനം) മുതലായവയെ ചെയ്ത് ഉപചരിക്കണം.

തദ്യഥം — സമസ്രാധൗതേന സപ്തിഷാധാനന്ദേഃ സർവ്വതഃ പ്രദിഹ്യാൽ । മധുകസിദ്ധസപ്തിഷാ സുശീതേന പിച്ഛാപ്താവ്യ യോനിസമീപേ സ്ഥാപയേൽ । ഗവ്യേന പയസാ മധുകാംബുന ന്യഗ്രോധാദികഷായേണ വാ പരിഷേചയേൽ । പരിപീതതൽ സ്വരസാഗ്നി ച ചൈലാഹ്നി യോനൗ നിധാപയേൽ । തച്ഛ്വാഗ്നിഭസ്യ വാ ക്ഷീരസപ്തിഷഃ പിച്ഛമ് ॥

സാ—മേൽപ്പറഞ്ഞ ശീതപ്രദേശാദികൾ എങ്ങിനെയെന്നാൽ പറയുന്നു—സമസ്രാധൗതമായ ഏതം (അനേകംപ്രാവശ്യം ഉതക്കി വെള്ളത്തിൽവെച്ച് ഉറച്ചതാക്കിച്ചെയ്യപ്പെട്ട നൈ) കൊണ്ട് ഗഭീണി യുടെ പൊക്കിച്ചിന്നതാഴെ ഏല്പാടത്തും പുരട്ടുക. ഏരട്ടിമധുരം കല്ലും മേന്തും നൈകാച്ചി ആറിച്ച് ആയതിൽ ഒരു ശീലനനച്ച് യോനിയുടെ സമീപത്തിടുക. പശുവിൻപാൽ, ഏരട്ടിമധുരകഷായം, ന്യഗ്രോധാദികഷായം എന്നിവയിലൊന്നുകൊണ്ട് യോനിപ്രദേശത്തു ധാരയെ ചെയ്യുക. അപയുടെ സ്വരസം ചേർത്തവയായ ചേലകളെ യോനീയിൽ നിധാനംചെയ്യുക. ന്യഗ്രോധാദിഗണം കല്ലുമായി ക്ഷീരസപ്തിഷ്ഠിനെ (പാൽ കലക്കി എടുത്ത നൈ) കാച്ചി അതുകൊണ്ടു നനച്ചതായ ശീല യോനീയിൽ ഇടുകയുമാകാം.

അതിസ്രവതി തു രക്ത തത ഏവാക്ഷമരൂം പ്രാശയേൽ । കേവലാദിവ വാ ക്ഷീരസപ്തിഷഃ । പത്മമാൽപലകിമുദകിഞ്ജല്ലഞ്ച സമധുശക്തരം ലേഹയേൽ ॥

സാ—രക്തം അധികമായി സ്രവിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, മേൽപറഞ്ഞ നെയിൻനിന്ന് (പാൽകലക്കിയെടുത്ത് ന്യഗ്രോധാദിഗണംകൊണ്ടു കാച്ചിയ നെയിൻനിന്ന്) ഒരു അക്ഷപ്രമാണം സേവിപ്പിക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ പാൽകലക്കിയെടുത്ത നൈ യാതൊരരൗഷധവുമില്ലാത്ത കാച്ചാതെ കേവലമായിട്ടുള്ളതിൽനിന്നുതന്നെ അക്ഷപ്രമാണം സേവിപ്പിക്കാം. പത്മാദികിഞ്ജല്ലഞ്ച തേനം പഞ്ചസാരയുമേർത്തു നക്കി സേവിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യാം. പത്മകിഞ്ജല്ലം=താമരയല്ലി. ഉൽപലകിഞ്ജല്ലം=കരി കൂവളത്തിന്റെ അല്ലി. കുമുദകിഞ്ജല്ലം=ആമ്പലല്ലി.

ധാതകീദൈഹികസജ്ജരസാഞ്ജനമുച്ഛിന്നം വാ മധുനാ । ന്യഗ്രോധാദിതപക്വവാളകല്ലം വാ । ശരൈശ്ചണ്ഡരിണരൂധിരം വാ

സക്ഷേദ്രം പായമേൽ | ഔലിവിദാരീജീവനീട്ട് പായസം | നീ
ലോൽപലസിതാപകപലോഷ്ഠപന്ദനംടി വം തണ്ഡുലാംബുവാശ
രസാന്യതരണ | ഗന്ധപ്രിയംഗുസീതോൽ പലശാലൂകോദംബരശ
ലാട്ടന്യഗ്രോധശൃങ്ങാണി വാജനപായസം ||

സാ - ധാതകി (താതിരിപ്പച്ച) ഗൈരികം (കാവിമണ്ണ്) നജ്ജര
സം (ചെഞ്ചപ്പാ) അഞ്ജനം എന്നിവ പൊടിച്ചു തേനിൽ ചാലിച്ചു
സേവിക്കുന്നതു നന്നു്. ന്യഗ്രോധാദിഗണത്തിലെ തൈലങ്ങളുടെ തോ
ലും കൂനും അരച്ചു കല്ലും തേനിൽ സേവിക്കാം. ശശം (മുയൽ) എ
ണം (മാൻ) ധരിണം (കേഴുമാൻ) ഇവയുടെ രക്തവും തേനുമേൽതു സേ
വിപ്പിക്കാം. ഔലി (ചെറിയ കാട്ടുമുതീര) വിദാരി (പാൽമുതുകിൻകിഴ
ങ്ങ്) ജീവന്തി (അടപതിയൻകിഴങ്ങ്) ഇവ പാലിൽ അരച്ചുകലക്കി
സേവിക്കുകമാകാം. നീലോൽപലം (കരിങ്കുവളക്കിഴങ്ങ്) സിതാ (പ
ഞ്ചസാര) പകപലോഷ്ഠം (വറുത്ത മങ്കെട്ട) ചന്ദനം എന്നിവ അരികാ
ടിയിലോ ആടലോടകത്തില പിഴിഞ്ഞെറിരിലോ സേവിക്കുകമാം. ഗ
ന്ധം (ചന്ദനം) പ്രിയംഗു (ഞാഴുൽപ്പച്ച) സിതാ (പഞ്ചസാര) ഉൽപ
ലശാലൂകം (ചെങ്ങഴിനിർകിഴങ്ങ്) ഉദംബരശാലാട്ട (ഏളയ അത്തി
ക്കായ) ന്യഗ്രോധശൃംഗം (പേരാലിൻകുമ്പ) എന്നിവ ആട്ടിൻപാലിൽ
സേവിക്കുന്നതും നല്ലതാണ്.

കശേരുകമൃന്നാലകശൃംഗാടകകാഷ്ഠ്യപത്രവകദ്രാക്ഷരശാരി
ബ്രഹ്മപരണ്ഡരീകാനന്തോൽപലകദംബബീജകപാലന വാ ശ
കന്താമധുരധുരണ ശാലിമുണ്ണമ് | ജീവന്തിയശൃതം വാ ക്ഷീരമ് |
ബചാതിബലാശാലിഷ്ഠിഭേക്ഷ്യമൂലകാക്ഷാജീശൃതേന പായസം
സമധുശക്തേണ രക്തശാല്യോദനം സുശീതം ഭോജയേൽ | ശീത
വീര്യജാംഗലരസന വാ | രക്തവിതംക്രിയാശ്ച ശോധനചഞ്ചൂഷ
പ്രയുജ്ജിത | സൗമ്യാശ്ച മനോനകൂലാഃ കഥാഃ ||

സാ - കശേരുകം (കഴിമുത്തങ്ങ) മൂന്നാളകം (താമരവളയം) ശൃംഗാ
ടകം (വല്ലട്ടക്കിഴങ്ങ്) കാഷ്ഠ്യം (കമിഴിൻവേര) പത്രവകം (ചിററി
ന്തലിൻവേര) ദ്രാക്ഷാ (മുന്തിരിങ്ങ) ശാരിബാ (നന്നാറിക്കിഴങ്ങ്) പ്ര
പെരണ്ഡരീകം (പുണ്ഡരീകക്കറിമ്പ്) അനന്താ (കാരിചത്താമര) ഉൽ
പലം (ചെങ്ങഴിനിർകിഴങ്ങ്) കദംബബീജം (കടമ്പിൻകുരു) എന്നി
വ കഷായംവെച്ചു അതിൽ പഞ്ചസാരയും തേനുംചേർത്തു മധുരരസം വ
കത്തിയതിൽ ചെന്നെല്ലരിയുടെ പൊടിചേർത്തു യോജിപ്പിച്ചു സേവിക്ക

കു. ജീവനിയന്ത്രണങ്ങളെക്കൊണ്ടു കുറുകിയ പാലും സേവിക്കാം. ബലം (കുറുത്താട്ടി) അതിബലം (പെരുത്താട്ടി) ശാലി (ചെന്നെല്ല). ഷാലികം (നവര) ഇഷ്ട (കരിമ്പ) ഇവയുടെ വേരും കായ്കളിലും ഇട്ടു കുറുകിയ പാലിൽ തേരും പഞ്ചസാരയും ചേർത്ത് ആ പാൽകൂട്ടി നല്ല വണ്ണം തണുത്ത ചെന്നെല്ലരിച്ചുവെച്ചു കേഴിപ്പിക്കണം. അപ്പേങ്കിൽ ശീതവീര്യമുള്ളായ ജാംഗചമാസങ്ങളുടെ രസംകൂട്ടി ചെന്നെല്ലരിച്ചുവെച്ചു കേഴിപ്പിക്കാം. ശോധനം ഒഴികെ രാത്രിയിൽ തണുത്ത പിടി സകലജാക്കയും യഥോചിതം ചെയ്തയുമാകാം. സെതുമ്പങ്ങളും മനസ്സിൽ പിടിച്ചുവയ്ക്കാൻ കഥകൾ കേൾക്കുന്നതും നല്ലതാണ്.

അദിഷ്ടശോണിതാശു മധുകപയസ്സംസുരഭാരുഭിഃ സിദ്ധം പയഃ പായയൽ | താമ്രവല്യശ്ച നകശതാവരീപയസ്യാഭിർവ്വം | വിഭാജ്യാഭിഗണേന വാ | ശപഭംശോ സപരസക്ഷീരസിദ്ധം വാ സപ്തിഃ | പലണ്ഡരസസിദ്ധം വാ സക്ഷേതദ്രവ് ||

സാ—മേൽപ്പറഞ്ഞ രോഗങ്ങളിൽ ആത്മവദർശനം കൂടാതെ വസ്തുഭാവികളിൽ വേദനമാത്രം ഉണ്ടായിരുന്നാൽ ആ ഗർഭിണിയെ മധുക (എറട്ടിമധുരം) പയസ്യാ (അടപതിയർകിഴങ്ങ്) സുരഭാരു (ദേവതാരം) എന്നിവകൊണ്ടു കുറുകിയ പാൽ സേവിപ്പിക്കണം. താമ്രവല്യ (ചെമ്പാർവള്ളിക്കിഴങ്ങ്) അശ്ശതകം (കല്ലൂർ ചങ്ങതി) ശതാവരി, പയസ്യാ (അടപതിയർകിഴങ്ങ്) എന്നിവകൊണ്ടു വിഭാജ്യാഭിഗണനംകൊണ്ടു കുറുകിയ പാലും സേവിക്കാം. ശപഭംശോ (നാണൂരൻ) സപരസവും പാലും ചേർത്തു കാച്ചിയ നെയ്യോ, പലണ്ഡ (ഉള്ളി) രസത്തിൽ കാച്ചിയ നൈതേൻചേർത്തോ സേവിക്കയുമാകുമു.

അസംപൂർണ്ണത്രിമാസായാസ്തു പുഷ്പദർശോ ഗർഭഃ പ്രദോഷാ ന തിഷ്ഠത്യസഞ്ചാതസാരതപാൽ ||

സാ—ഗർഭമുണ്ടായി മൂന്നുമാസം തികയുന്നതിനുമുമ്പായി ഗർഭിണി ഇതുപോലെ ഗർഭം പ്രായേണ (കോഷ്ഠത്തിൽ) നിൽക്കുകയില്ല. (നശിക്കുമെന്നർത്ഥം) എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അന്നു ഗർഭത്തിന്നു ബലം വഴിച്ചോ പെ ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല അതുകൊണ്ട് മൂന്നുമാസം തികയുന്നതിനുമുമ്പ് ഗർഭിണി തീണ്ടാറിയായാൽ എന്തു ചികിത്സചെയ്താലും പ്രായേണ അപകടമുണ്ടാകുമെന്നു ഗർഭത്തെ കോഷ്ഠത്തിൽ നിറുത്തുവാൻ പ്രയാസമായിരിക്കും.

ആമനപദയ ചോൽപഥപി വിദ്യലോപക്രമതപാൽ | തത്ര ത്രക്കശീതാനി പ്രയുജ്ഞീത ||

സാ - ആമസംബന്ധത്തോടുകൂടിയതായ ആത്മവർണ്ണനാർത്ഥം മൂന്നു മണ്ഡലങ്ങളിലും ഗർഭം കോശത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്തയില്ല. ഇതിൽ വിതരണപരമായും യോജിച്ചായിട്ടു ഭക്ഷണശീതങ്ങളായവയെ പ്രയോഗിക്കണം. ആമത്തിൽ ചെയ്യേണ്ടത് ഉഷ്ണതീക്ഷ്ണാദികളുടെ പ്രയോഗമാണ്. ആയതു ഗർഭത്തിൽ വിതരണമാണ്. ഇതാണ് വിതരണപരമായും എന്നറിയുക. മൂന്നു മണ്ഡലങ്ങളിലും നാലാം മണ്ഡലം മുതൽ ആമസംബന്ധമില്ലെങ്കിൽ ആത്മവർണ്ണനാ ഉണ്ടായാലും ഗർഭം നിലനില്ക്കുമെന്നും ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്.

ശ്ലോകം - പ്രാഗുപചാസം തതോ ദുരലഭമുതോശീരപപ്തം ചൈവ ചന്ദനാതിവിഷംബലകടപംഗധാന്യോകകപാഥഹനം । തുണധാന്യശരഭിഷ്ഠികപേയമശനഞ്ച മുദ്ഗാദിയുഷൈഃ । ജിതേ തപാമേ സ്തിശ്ലശീതാനി പൂർവ്വവൽ ॥

സാ - 'തദ്യഥാ' ഇത്യാദികൊണ്ട് ആമസംബന്ധമുള്ളപ്പോഴത്തെ ചികിത്സയെ പറയുന്നു. കഷായം സേവിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ഉപവാസം ചെയ്തും ദുരലഭാദികളായും സേവിക്കുകയും ചെയ്യും. ദുരലഭം = കൊടുത്തു വ്യവേരം. അമൃതം = ചിറമുത്. ഉശീരം = രാമച്ചം. പപ്തം = മത്തണം. ചന്ദനം. അതിവിഷം = അതിവിടയം. ബലം = കറുത്തോട്ടിവേരം. കടപംഗം = പലകപ്പയ്യാനവേരം. ധാന്യം = കൊത്തമ്പലം. ഇതാണ് ദുരലഭാദി. തുണധാന്യം, ചൈവൈഷ്ണവം, നവര ഇവയുടെ കഞ്ഞി കുടിക്കുകയും ചൈവപയസ് മുതലായവയുടെ ചാറുകൂട്ടി ഭക്ഷിക്കുകയും വേണം. ഇപ്രകാരം ആമത്തെ ജയിച്ചാൽ യഥാപൂർവ്വം സ്തിശ്ലശീതങ്ങളെ തന്നെ പ്രയോഗിക്കണം.

ആമഗർഭം തു - പതിതേ മദ്യാഹാരേന്ദ്രിയം സത്ത്വേന പായേൽ । ഗർഭകോശവിശുദ്ധ്യർത്ഥമാന്തിവിസ്മരണാത്മം ച । അമദ്യപാം പാചനീയഭുജ്യംപചിതാഭിഃ സ്തേമലവണവർജ്യഭിഃ സതിലാഭിഭുജ്യംപചിതാഗ്നിപചരേദ്യാവന്തേ മംസസ്തേവന്ത്യേവേദീതി ॥

സാ - പൂർണ്ണമാകാതെ ആമമായിട്ടിരിക്കുന്ന ഗർഭം പതിച്ചാൽ ഗർഭിണിയെ ശക്തിയനുസരിച്ച് ഏതെങ്കിലും ഒരു മദ്യം സേവിപ്പിക്കണം. പൂർണ്ണനെ ചെയ്യുന്നതു ഗർഭകോശത്തിന്നു ശുദ്ധിവത്സവാനം ആമഗർഭപാതംകൊണ്ടുണ്ടായ വേദന ഓർമ്മയില്ലാതാക്കുവാനായിട്ടാകുന്നു. പ്രയോഗം പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു മദ്യംപോലെയുള്ള ഇതരദ്രവ്യങ്ങളും ആകാമെ

ന്നു ഗ്രഹിക്കണം.] സംഗതിവശാൽ ഗർഭിണി മദ്യം സേവിക്കാത്തവളാണെങ്കിൽ പാചനീയങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളോടു സമ്മിശ്രങ്ങളും മെഴുക്കും ഉപ്പും ഇല്ലാത്തവയും എച്ച് കൂട്ടിയവയും ആയ ഉദാളകം മുതലായവ കൊണ്ടുള്ള കഞ്ഞികൾ കൊടുത്ത് അവളെ ഉപചരിക്കണം. ഉദാളകം ഒരുതരം തുണധാന്യം (പുക്കുചയമി എന്നും) ഇങ്ങിനെ ഉപചരിക്കുന്നത് ഗർഭം എത്രമാസം ചെന്നിട്ടാണോ പതിച്ചത് അത്രദിവസമാണ് വേണ്ടത്.

തതഃ പ്രീണനൈശ്ചലാനുരക്ഷിഭിരസ്തോഹരമാഹാരൈരാദോഷധാതുക്ലേശതുഃഖഃ | ആമഗർഭഃശരേഷണ ഹി പുനഃ പുനരകശലമനുഷ്ജേത | തസ്താത്തിക്ലേശനവശേഷയന്നപാചാരേൽ | തതഃ പരം സ്തോഹപാനൈർവ്വസ്മിഭിരാഹാരൈശ്ച ദീപനീയപാചനീയജീവനീയബ്ധംഹണീയമധുരവാതഹരൈരിതി ||

സാ—മേല്പറഞ്ഞപ്രകാരം ചെയ്തതിനുശേഷം പ്രീണനങ്ങളും ദോഷമുഖമെന്തെ രക്ഷിക്കുന്നവയും ആയ ആഹാരങ്ങളെക്കൊണ്ട് ആമഗർഭപാതംവന്ന ഗർഭിണിയെ ഉപചരിക്കണം. ഇങ്ങിനെയുള്ള ആഹാരങ്ങളെ കൊടുക്കുന്നത് ദോഷങ്ങൾ ധാതുക്കൾ എന്നിവയുടെ ക്ലേശത്തിനു ശുദ്ധിപരുന്നതുപദം വേണ്ടതാകുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ആമഗർഭത്തിന്റെ അവശേഷം ഉള്ളിൽ ഇരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് പിടുന്നയും പിന്നേയും സുഖക്കേടുണ്ടാകും. അതുകൊണ്ടു തീക്ഷ്ണദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ട് ആ ആമഗർഭത്തെ നിശ്ശേഷം കളയുമാറ് ഉപചരിക്കണം. തദനന്തരം സ്തോഹപാനങ്ങൾ, വസ്മികൾ എന്നിവയെക്കൊണ്ടും ദീപനീയങ്ങളും പാചനീയങ്ങളും ജീവനീയങ്ങളും ബ്ധംഹണീയങ്ങളും മധുരസങ്ങളുമായ ആഹാരങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഉപചരിക്കണം.

യസ്മാഃ പുനർഹതി ജാതസാരേ ഗർഭേ വജ്ജാനാമവജ്ജനാൽ പുഷ്പദർശനം സ്മാദന്യദോ യോനിസ്രവണം തസ്മാസ്മന്നിമിത്തം വായുഃ പ്രകുചിതഃ പിത്തശ്ലേഷ്മാണൗ പരിഗൃഹ്യ ഗർഭസ്യ രസവഹാം നാഡീം പ്രതിപീഡ്യാവതിഷ്ഠതേ | തതഃ നാഡ്യം ദോഷൈഃ കല്പാതർമിവ തുണപത്രാദിഭിഃ പ്രതിച്ഛന്നം യം രസസ്യംസമൃഗ്ഗപഹനാദ്ഗർഭേ വൃദ്ധിമനാപ്നവന്നപവിശത്യപശുഷ്യതി വാ ||

സാ—ഗർഭം വലുതായും സാരംവെച്ചും വരുമ്പോൾ വജ്ജങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ വജ്ജിക്കാതിരുന്നാൽ ആർത്തവം കാണുകയോ യോനിയീർ

മറ്റുവല്ല സ്രവണവും ഭവിക്കുകയോ ചെയ്യും. ഇത് യാതൊരു ഗർഭിണി
ക്കുണ്ടാകുന്നുവോ അവൾക്ക് ആ യോനിസ്രവണം നിമിത്തം വായു
കോപിച്ചു കഫപിത്തങ്ങളേയും കൂട്ടുപിടിച്ച് ഗർഭത്തിന്റെ രസവാധി
നിശ്ചയ നാഡിയെ (മാതാവിന്റെ ആചാരസാരമായ രസം ഗർഭത്തി
ലേക്കു പ്രവഹിക്കുവാനുള്ള കഴിവിനെ) പ്രതിപീഡനം ചെയ്തുകൊണ്ടു
സ്ഥിതിചെയ്യും. എന്നാൽ, തുണപത്രാലികളെക്കൊണ്ട് കുല്പ (പെള്ള
ച്ചാവ്) എന്നപോലെ മേൽപ്പറഞ്ഞ നാഡി ദോഷങ്ങളാൽ തടയപ്പെ
ടുകയും അപ്പോൾ രസം വേണ്ടപോലെ പ്രവഹിക്കാതാകയും ചെയ്യും.
തന്നിമിത്തം ഗർഭം വളരാതെ നിർജകയോ ഉണങ്ങിപ്പോകയോ ചെയ
യും. ഇവിടെ നാഡിയെ കുല്പയോടപ്മിച്ചതുകൊണ്ടു ഗർഭത്തിന്നു വ്രീ
ഹിസാമ്യം ധപനിക്കുന്നു. ആകയാൽ വെള്ളം ഒലിച്ചുവരുന്ന മാലു് അ
ടഞ്ഞുപോയാൽ വഴിഃപാചെ പെള്ളം കിട്ടാതെ നെല്ലു വളരാതെയോ
ഉണങ്ങിയോ പോകുന്നതുപോലെ എന്നു ദൃഷ്ടാന്തം കാക്കെ]

തത്ര യസ്യഃ കോപിതം കാചാൽ പപരിസ്രാവഃപ്രാപ്യ ച
ദുഃശ്യാതേ സതതഞ്ച ഗർഭഃ പ്രാപ്താൽ പരിമാണാഭവരിച്ഛീയമാന
ഏവ സ്തരതി, ന ച ക്ഷിപ്തി പശുഃത തമുപവിഷ്ടകമിത്യാചക്ഷ
തേ । യദാ തു പ്രതിമാസമാത്ത്വാ പ്രത്യഹം വാ പരിസ്രവണം
നാത്യല്ലഞ്ച തഥാ പരിച്ഛീയമാണോ ഗർഭശ്ചിരാൽ കിഞ്ചിൽ സ
ന്ദഗത, ക്ഷിപ്താ വൃദ്ധോപി പരിച്ഛീയതേ തദുപശൃണ്വകാ നാശോ
ഭരഞ്ച ॥

വാ—മേൽപ്പറഞ്ഞപ്രകാരം ഭവിക്കുന്നതിൽ ഗർഭം വളരായ്ക്കു ഒന്നും
ഗർഭം ശോഷിക്കുക ഒന്നും എന്നിങ്ങിനെ രണ്ടു ഭേദങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവ
യെ പറയുന്നു—യാതൊരുവൾക്കു ആത്മവവും യോനിസ്രാവവും ഇട
ക്കിടക്കായും അല്പങ്ങളായും ഭവിക്കുകയും, ഗർഭം ഉണ്ടായ വളച്ചയിൽനി
ന്നു മെരുതുകൊതെ ഇളകുകയും, ക്ഷിപ്തി വലുതാകാതിരിക്കയും ചെയ്യ
ുന്നുവോ അവളുടെ ആ രോഗത്തെ ആ ചാഞ്ചന്മാർ ഉപവിഷ്ടകം എന്നു
പറയുന്നു. മേൽപ്രകാരമല്ലാതെ പ്രതിമാസം ആത്മവവും, ദിവസംതോ
റും യോനിസ്രവണവും ഉണ്ടാകയും ആയത് അല്പാല്പാതിരിക്കയും മെ
രുതുന്നതു് എവൾക്കോ അവളുടെ ഗർഭം മുന്പത്തെ വലുപ്പത്തിൽനിന്നു
മെരുതാകയും വളരെക്കാലം കൂടുമ്പോൾ കുറച്ചുമാത്രം എളകുകയും ക്
ഷിപി ക്രമേണ ക്ഷയിക്കുകയും ചെയ്യും. ഈ ഗർഭത്തെ ഉപശൃണ്വകമെന്നും നാ
ശോഭരമെന്നും പറയുന്നു.

തെ തു മാതൃരാധാരതേജസാഃപുനാപ്യാശ്ചമാനന്ത യദേ പ
 ഷ്ടൗ സ്യാതം കേശഭഗനാദിയുക്തൗ തദാ വർഷഗണൈരപി
 പ്രമദാ പ്രസൂയതേ ഏവ ॥

സാ—ഇത ഉപവിഷ്ടകവും ഉപശൃംഗ്വകവും മാതാവിന്റെ അല്പമാ
 യ ആധാരസംകൊണ്ട് തല്പന്നം ചെയ്യപ്പെടുന്നവയായിട്ട് ക്രമേണ
 പുഷ്ടിയെ പ്രാപിച്ചാൽ അപ്പോൾ കേശഭഗനാദികളോടുകൂടിയവയായി
 ഭവിക്കും. ഇവയെ വളരെ കൊല്ലങ്ങൾ കഴിഞ്ഞാലും സ്രീ പ്രസവിക്കും.

ഇതി ഉപവിഷ്ടകനാഗോദരങ്ങൾക്ക് ദോഷഭേദനയുള്ള ഭേദങ്ങളെ പറയുന്നു:—

തത്ര വാതഃനാപവിഷ്ടകോപശൃംഗ്വകയോർ്വായുഃ പ്രതിഹന്ത്യ
 തേ സശബ്ദം ഫേനിലം വിച്ഛിന്നം ശക്തൃപചേശ്യതേ കടിപുഷ്ടഃ
 ദേഹഃ ശ്വേദനം ജംഭാ നിദ്രാനാശാഭീഷ്ണം പ്രതിശ്യായഃ ശൃംഗ്വകാ
 സഃ സാദഃ ക്ഷേപജ്വലേതേ ഇവ കണ്ഠൗ തുദ്വേതേ ഇവ ശംഖൗ
 പിപീലികാഭിരിവ സംസൃജ്യതേ ശരീരം പരികൃന്തന്നിവ വായുർഭ
 മതി കർഷൗ തമ ഇവ പ്രചേശ്യതേ ദുഃഖനാനസ്യ ജരണമചര
 ങ്ഗഃ പരിഹാസിഃ സ്തൂടിതവി ചണ്ഢപര്യന്തപക്തപഞ്ച ഭവതി ॥

സാ—മേൽപറഞ്ഞ ഉപവിഷ്ടകം ഉപശൃംഗ്വകം (നാഗോദരം) എന്നിവ
 മാതാപിക്വംകൊണ്ടുള്ളവയായിത്തന്നാൽ അവയിൽ വായു ഗർഭ
 ത്താൽ തടുക്കപ്പെടുകയും, മലം ശബ്ദത്തോടും നായോടുംകൂടിയും മുറി
 ണ്തും പോകയും, മൂത്രത്തിന്നു തടവുണ്ടാകയും, അരക്കെട്ടിലും പുഷ്ടത്തി
 ലും നെഞ്ഞത്തും വേദനയുണ്ടാകയും, കോടുവായ ഉറക്കമില്ലായ്മ പീന
 സം ശൃംഗ്വകാസം തളച്ചു എന്നിവ ഉണ്ടാകയും, ചെവികൾ മുളന്നതു
 പോലേയും ചെന്നികൾ (ശംഖങ്ങൾ) കത്തുന്നതുപോലേയും മേൽ ഉറ
 വരിക്കുന്നതുപോലേയും തോന്നുകയും, വായു അരിഞ്ഞെന്നോവുന്നതുപോ
 ലെ വേദനയുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു കക്ഷിയിൽചുറ്റി തിരിയുകയും, കണ്ണ് ഇ
 തളടയുകയും, അന്നഭവഹിപ്പാൻ പ്രയാസമാകയും, ദിവസംതോറും മെ
 ലിച്ചിലുണ്ടാകയും, തപസ് വിന്ദ് വിവർണ്ണമായി പരപറക്കുന്ന ആയി
 ത്തീരുകയും ചെയ്യും.

പിത്തന താമ്രമരിതമുപചേശ്യതേ ധൂമകോമുകഃ ചർദ്ദിർമു
 ക്ഷാ കക്ഷിഹൃദയദാഹഃ പിതരക്തഗോമൂത്രാഭിനത്രമൂത്രനഖതപ
 ക്തപം കാളീ ദുർബ്ബലാ നിത്യശൂന്യാ ച നാരീ ഭവതി ॥

സാ—പിത്തംകൊണ്ടുള്ള ഉപവിഷ്ടകോപശൃംഗ്വകങ്ങളിൽ ചെമ്പു

നിരമായും പച്ചനിരമായും മലംപോകും. പുകഞ്ഞുതേട്ടൽ, പുളിച്ചുതേട്ടൽ, മരട്ടി, മോമംപന്യം, വെരിച്ചം ഏതെത്തിലും ചുനീരൽ, കണ്ണിനും മുത്രത്തിനും റവത്തിനും തപകിനും പിതരക്തഗോമൂത്രാഭതപം എന്നിവ ഭവിക്കും (പിതരക്തഗോമൂത്രാഭതപം = ഗോമൂത്രം പോലെ പിതരക്തവണ്ണമുള്ളതായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥ). ഇതിനുപുറമേ ആ രോഗമുള്ള സ്ത്രീ കരത്തും ബലഹീനമായും ശ്രുനായും ഇരിക്കുന്നവളായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്യും.

ശ്ലേഷ്മണാ മധുരസ്യതപമുൽക്ലേശഃ ശ്ലേഷ്മാദപമനം കേതഭേഷഃ ശേപതമസ്പപാദനേത്രതഃ കാനഃ ശപാസശ്ച ||

സാ—കഫംകൊണ്ടുള്ള ഉപവിഷ്ടകോപശൃംഗങ്ങളിൽ ഗർഭിണിയുടെ വായയ്ക്കു മധുരരസം, ഉൾപുഴുക്ക്, കഫം മരട്ടിക്കൽ, അന്നഭേഷം എന്നിവയുണ്ടാകയും മനസ്സുപാദനേത്രങ്ങൾ ശേപതവണ്ണമായി ഭവിക്കുകയും ചുമയും ഏകവും ഉണ്ടാകുകയും ചെയ്യും.

ഇനി ഇവയുടെ ചികിത്സ പറയുന്നു:—

തഃയാജ്ജീവനീയബ്ധംഹണീയമധുരരശ്മിധസിദ്ധാനാം സപ്തിഷാമുപയോഗഃ, തഥാ പയസോ രസാനാമാഗ്ഭാണാഞ്ച ഗർവ്വലികരഃ । തഥാ സംഭോജനമതൈരേവ ച ഘൃതാദിഭിഃ । സുഭിക്ഷായാ അഭീക്ഷം യാനവാ മനഃപവജ്ജനബ്ധാമണൈരുപപാദനമ് ||

സാ—ഈ ഉപവിഷ്ടകം, ഉപശൃംഗം എന്നിവയിൽ ജീവനീയങ്ങളും ബ്ധംഹണീയങ്ങളും മധുരങ്ങളായ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാച്ചിയ നെയ്യുകൾ സേവിക്കുന്നതും, ആ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട പാലുകൾ മാംസരസങ്ങൾ ജന്തുക്കളുടെ ആമഗർഭങ്ങൾ എന്നിവയെ ഉപയോഗിക്കുന്നതും ഗർഭത്തിനു വൃദ്ധിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നതാണ്. ഈ നൈമിതലായ ച കൂട്ടി ഉണ്ണുന്നതും നല്ലതാണ്. ഗർഭിണിക്കു ആഹാരാദികളെക്കൊണ്ടു ഊഷ്മിപതത്തി യാനവാമനങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഉപാവജ്ജനം ചെയ്യുകയും (ഉപചരിക്കുകയും) ബ്ധംഹണങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളെ ശീലിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതു നല്ലതാണ്. ഇതാണ് ഉപവിഷ്ടകോപശൃംഗങ്ങൾക്കുള്ള സാമന്യചികിത്സ. ഇനി വിശേഷചികിത്സയെ പറയുന്നു.

അഥ വിശേഷേണ വാതേ പൂർവ്വമേവ സൈന്ധവപാപഹിതം ക്ഷീരവസ്തിം ദതവാ ശീതോദകസ്സാന്താം മുദുശാച്ഛോദനം ഭോജ

മേൽ : തതോ വിദയാദിഗണസാധിതേന സപ്തിഷാഠവംസ
 മേൽ : നിവൃത്തൗ സേവത : പിതേ മധുകവിദാരിനിയ്ക്കുമസി
 ലം പയഃ പിബൽ : തിസ്രഃ സ്ഥലകുക്കിന്നിസ്തുഷമാഷം
 ഡകഞ്ച ക്ഷീരദാദേകനേപ്യപല സംക്ഷുദ്യ തദ്രസന സപ്തിഷാ
 ച തിത്തിരികപിഞ്ചപാത്രതരസം സാധധിതപാ പായയദുപവി
 ഷ്ടകവിചൽ നാമമുപത്തുഷ്ടംഗംഗണാത്മഞ്ച : അജാസപ്തിഷാ
 ക്ഷീരേണ ജീവനീയൈശ സംസൃതം യവാഗ്രം പിബേൽ ॥

സാ—പാതംകൊണ്ടുള്ളതിൽ ആദ്യംതന്നെ ഇതുപ്രമേത്തായ
 പാൽകൊണ്ടു വസ്തിമെയ് ഗഭിന്നിയെ തണുത്തവെള്ളത്തിൽ കുളിപ്പി
 ച്ച് മൃദുവായ ചെന്നെല്ലരിച്ചാറു ഭക്ഷിപ്പിക്കണം. പിന്നെ വിദയാദി
 ഗണത്തിലെ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാച്ചിയ നൈകൊണ്ടു സ്നേഹവ
 സ്തിയെ ചെയ്യണം. കാരാപ്പാത്തിടത്തു ഗഭിന്നി ഇരിക്കുകയും വേണം.
 പിത്തംകൊണ്ടുള്ളതിൽ മധുകം (എരട്ടിയുരം) വിദാരി (മുക്കിൻകിഴ
 ണ്) ഇവയിട്ടു കുക്കിയ പാൽ സേവിക്കണം. മൂന്ന് തടിച്ചു പിടക്കോ
 ശികളേയും ഒരു ആഡകം (നാലിടങ്ങഴി; അറുപത്തുനാലുപലം) തെ
 ളുകളത്തെ ഉഴിന്നുംകൂടി ഉരലിച്ചിട്ടു പാൽവെള്ളം ചേർത്തിടിച്ചു അരി
 നെറ രസവും നെയ്യും ചേർത്തിൽ തിത്തിരി (തൈത്തിരിപ്പള്ളു) കപി
 ഞ്ചം (കപിഞ്ചലപ്പക്ഷി) എന്നിവയിലൊന്നിനെറ മാംസരസം പാകം
 ചെയ്തു അതു ഗഭിന്നിയെ സേവിപ്പിക്കുക. എന്നാൽ ഉപവിഷ്ടകത്തി
 കൽ ഗഭം വളരുകയും ഉപത്തുഷ്ടകത്തികൽ ഗഭം ബൃംഹിക്കുകയും ചെ
 യ്യും. ആട്ടിൻനെയ്യ്, പാലം, ജീവനീയൈശങ്ങളെ എന്നിവ ചേർത്തു
 ഞാക്കിയ കഞ്ഞി കുടിക്കുകയും വേണം.

പയസ്യംകാകോളീപായസ്യനിഷ്ണകകല്ലേന പയസാ ച
 സപ്തിവിപാചയേൽ : തൽ കല്യോ ക്ഷീരാനുപാനമുപയുഞ്ചിത : ആ
 മഗർഭസേന ചാശ്ലീയാൽ : താനേവ ച തത്ര ഭൃഷൂൻ ഭക്ഷയേൽ :
 ജലചരമാംസാനി ച : കഥേ ത്വാന്താപാദകേപിശിതോപദംശാമ
 ള്ലസ്യരാം ത്രിരാരാം പഞ്ചരാത്രം സപ്തരാത്രം വാ പിബേൽ ॥

സാ—പയസ്യം (അടപതിയൻകിഴങ്ങ്). കാകോളീപായം (കാ
 കോളിയും ക്ഷീരകാകോളിയും) സുനിഷ്ണകം (വീരാരൽ) ഇവ അമൃ
 കല്ലുംചേർത്തു പാലിൽ നൈ കാച്ചുക. ആ നൈ രാവിലെ സേവിക്ക
 കയും അനുപാനമായി പാൽതന്നെ കുടിക്കുകയും ചെയ്യൂ. ഭക്ഷണസ
 മയത്ത് ആമഗർഭങ്ങളായ പ്രാണികളുടെ മാംസരസം കൂട്ടി ഉണ്ണുകയും

ആ രസതരിൽത്തന്നെ ആമഗർഭമാംസങ്ങൾ വരുത്തിട്ട് ഭക്ഷിക്കുകയും വേണം. ജലചരങ്ങളായ പ്രാണികളുടെ മാംസങ്ങളെ ഭക്ഷിക്കുന്നതും നല്ലതാണ്. ഇത്രയുമാണ് പിത്തജങ്ങളായ ഉപവിഷ്ടകോപശുഷ്കങ്ങളുടെ ചികിത്സ. കഫംകൊണ്ടുള്ളവയുടെ ചികിത്സ പറയുന്നു. കഫ ഇതി—കഫംകൊണ്ടുള്ളതിൽ ആനൂപങ്ങളും ജലചരങ്ങളുമായ പ്രാണികളുടെ മാംസംകൊണ്ടുള്ള ഉപദംശംകൂട്ടി തെളിച്ച് ഭൃത്ത മൂന്നോ അഞ്ചോ ഏഴോ ദിവസം സേവിക്കണം. ഉപദംശം=മദ്യം കുടിക്കുമ്പോൾ കുടിച്ചു തിന്നാനുള്ള സാധനം.

തിലമുദ്ഗ്വദാഷലവണവിലപചാരൈര്യഃ പഞ്ചഭിർഘൃതപാത്രം സംയോജ്യ സ്വന്നഗുപ്തം നിധാപയേൽ | തതഃ പ്രാതഃ പിണ്ഡം വിലപമാത്രം ശൃതശീതക്ലാഗദ്ദശ്ശാന്നപാനം ചാഗ്ലീയാൽ | അത്രൈവ വാ ബദരമുണ്ണപാത്രമപി നിദധ്യാൽ | ഏവമവൃദ്ധൗ തീ ക്ഷൈവ്വിദമധേവേരാപാതനീയൈശ്ച പാതഃയൽ ||

സാ—തിചം (എള്ള്) മുദ്ഗം (ചെറുപയര്) മാഷം (ഉഴുന്ന്) ലവണം (ഇരുപ്പ്) വിലപം (കൂവളവേര്) ഇവ അഞ്ചുംകൂടി പൊടിച്ചു പൊടി അഞ്ചുപാത്രവും ഒരു പാത്രം നെയ്യുംകൂട്ടിക്കലന്ന് സൂക്ഷിച്ച് വെക്കുക. അതിൽനിന്ന് ഒരുപലം (വിലപം) സേവിച്ച് മീതെ കുറുകി ആറിയ ആട്ടിൻപാൽ കുടിക്കുകയും വേണം. ഇങ്ങിനെ ഒരു പ്രയോഗം. ഇനി തിലാദിപഞ്ചകത്തിന്റെ അഞ്ചുപാത്രവും നെയ്യ് ഒരു പാത്രവും കൂടിയതിൽ ബദര (ലത്തക്കുരു) മുണ്ണത്തിന്റെ ഒരു പാത്രംകൂടി കൂട്ടിക്കലർത്തിയും വെക്കാം. അതും മേൽപ്രകാരം ആട്ടിൻപാൽ അനുപാനമായിട്ടുതന്നെ സേവിക്കുക. ഇങ്ങിനെയായാൽ ഗർഭം വലിക്കും. ഇങ്ങിനെയായിട്ടും വലിച്ചില്ലെങ്കിൽ ആ ഗർഭം നശിച്ചതായി വിചാരിച്ച് തീക്ഷ്ണങ്ങളായ വ്യൂഷങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിരേചനം വരുത്തുകയോ, അതല്ലെങ്കിൽ മരൂപിച്ചു വീഴാനുള്ള പ്രയോഗങ്ങൾ മുമ്പു പറഞ്ഞവയെ പ്രയോഗിച്ച് ആ ഗർഭത്തെ പതിപ്പിക്കുകയോ വേണം. [ഇവിടെ പാത്രം എന്നുപറഞ്ഞത് ശുഷ്കവ്യമാണെങ്കിൽ അരുപത്തിനാലുപലമെന്നും, നെയ്യാണെങ്കിൽ ഒരുനൂറ്റിരുപത്തെട്ടുപലം എന്നും ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്.]

യസ്യാഃ പുനർവ്യാതേപസ്യഷ്ടത്രേതസി ലീനോ ഗർഭഃ പ്രസുപ്തോ ന സ്പന്ദതേ തം ലീനമിത്യാഹുഃ | തത്ര ശ്വേതേൽക്രേശ്വഗോമത്സ്യശോചരശിചികുടതിത്തിരീരസേന ഭൂരിനപ്ലിഷ്ഠണമഷ്ടയുഷണ വാ ഘൃതാഡ്യേന രക്തശരല്യോദനം ഭോജയേൽ |

സകുതുൻ വാ രിലമഷ്ടചിലപശലാടുത്തുത്തൻ പയസാ പായ
യേൽ | മേദമാംസസാപദംശം ചാ മാദ്വികം | തൈലേന ചാഭീഷ്ണമുദ
രപംക്ഷണോരുകടിപാർ പൃഷ്ഠാസ്ത്രജ്ഞാൽ | മുഹൂർത്താഭയേനാം
ഹർഷയൽ | പൂർവ്വാകതഞ്ചേക്ഷേപ | യസ്യാഃ പുനരുദാവർത്തചിബ
ന്ധഃ സ്താത്താം വാതഹരസ്തിശ്ചാനപാദാനതപാചരൽ ||

സാ—യാതൊരുപളുടെ മഹാസ്രോതസ്സിനെ വാതം ഭുഷിപ്പിക്കു
യാൽ ആ സ്രോതസ്സിങ്കൽ ഗർഭം ലീനമായി പ്രസുപ്തമായി ഭവിച്ച് എ
ളുക്കാതിരിക്കുന്നു; വാ ആ ഗർഭത്തെ ലീനം എന്നു പറയുന്നു. ഇതിങ്കൽ
ശ്വേതം (പതന്) ഉർഭക്രാശം (പൊന്മപ്പക്കി) ഗോപ്, മത്സ്യം, ഗോ
ധാ (ഉടുമ്പ്) ശിവി (മയിൽ) കക്ഷം, തിത്തിരി (തൈത്തിരിപ്പച്ച) ഇവ
യിലൊന്നിന്റെ മാംസരസത്തിൽ ധാരാളം നൈവേർത്തു. അതു കൂട്ടിയോ
മാറുകൂട്ടിയോ ചെന്നെപ്പരിച്ചാറു ഭക്ഷിക്കുക. എച്ച് ഉഴുന്ന എളുയ
കൂവളക്കായ എന്നിവയോടുകൂടി മലപ്പൊടി പാചിൽ കുടിക്കുകയും ചെ
യ്യാം. മേദസ്സോടുകൂടിയ പ്രാണികളുടെ മാംസങ്ങളെ ഉപദംശമാക്കി മാ
ദ്വികമെന്ന മദ്യത്തേയും കുടിക്കാം. എണ്ണകൊണ്ട് എല്ലായ്ക്കോഴാ വെർ,
ഒടി, തുട, അരക്കെട്ട്, വാരിപ്പറം, ചുഷം എന്നിവയിൽ അഭ്രാഗവും
ചെയ്യണം. ഗർഭിണിയെ സന്തോഷകരങ്ങളായ കഥാപാപാദികളെ
ക്കൊണ്ട് പിന്നെയും പിന്നെയും ഹർഷിപ്പിക്കുകയും വേണം. കൂടാതെ, മു
ന്ദ ഗർഭവുലിക്കായി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതും നോക്കി വേണ്ടതു ചെയ്യണം.
“ലീന” മുളവളായ യാതൊരുവൾക്കു ഉദാവർത്തമെന്ന മലബന്ധം ഭ
വിക്കുമോ അവളെ വാതഹരങ്ങളും സ്തിശ്ചങ്ങളുമായ അന്നപാനങ്ങളെ
ക്കൊണ്ട് ഉപചരിക്കണം.

അഷ്ടമേ തു മാസേ മധുകസിഃലന തൈലേനാനവാസ
യേൽ | തദസിദ്ധൗ വീരണശാലികശകാശേക്ഷുബാലികാഭവത
സപരിവ്യാധമൂലാനാം ഭൂതികാനന്തരകഷ്ടപത്രഷകമധുകമുദീ
കാനാഞ്ച പയസാഭോദേകനോദ്ധ്യത്യ രസം തേന പ്രിയഭൂവിഭീ
തകമജ്ജതിലകല്ലയുക്തേനചിപ്തവഃണാഷ്ണന നിരൂഹഃയൽ | വി
ഗതവിബന്ധാഞ്ച സ്താതാശിതാം സായം തേനൈവ തൈലേനാന
വാസയേൽ ||

സാ—എട്ടാമത്തെ മാസത്തിൽ മധുകം (എരട്ടിമധുരം) കൊണ്ടു കാ
ച്ചിയ തൈലംകൊണ്ടു ഗർഭിണിക്കു സ്നേഹവസ്തിയെ ചെയ്യണം. അതു
കൊണ്ട് ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ട ഫലം ഇല്ലാതെ വന്നാൽ വീരണം (വെളുത്ത

രാമച്ചം) ശാലി (ചെമ്പൈപ്പ്) കശം (ദർഭ) കാശം (അമ) ഇക്ഷുവാചി
കാ (ചെള്ളക്കരിമ്പ്) വേതസം (ആരദർഭ) പരിപ്ലാധം (ആരദവഞ്ചി)
ഇവയുടെ പേരും, ഭൂതീകാ (പുത്തരിച്ചുണ്ടാവർ) അനന്താ (വെളുത്ത
കൊടിത്തൂവ) കാഷ്ഠ്യം (കുമിഴ്) പര്യഷകം (ചിറഗിത്തർ) മധുകം (ഇ
രിപ്പുകാതർ) മധുകം (എരട്ടിമധുരം) മുദപീകാ (മുരിരിങ്ങ) എന്നിവ
യുടെ മുഖങ്ങളോ ഫലങ്ങളോ യഥാസംഭവം എടുത്തതും പാതി ചെള്ളം
ചേർത്ത പാലിൽ ഇടിച്ചുപിഴിഞ്ഞു രസമെടുത്ത് ആ രസത്തിൽ പ്രിമാ
ളം (മുൾ) വിഭീതകം (താനി) ഇവയുടെ കായിന്നുളിച്ചുള്ള മജ്ജയും
എള്ളും അരച്ചുചേർത്ത് അല്പം ഉപ്പും ചേർത്ത് ഇളംമുട്ടോടുകൂടിയ ആ ര
സംകൊണ്ട് കഷായവസ്തിയെ ചെയ്യണം. മലബന്ധം മാറിയാൽ കു
ളിയും ഉരണം കഴിപ്പിച്ചു വൈകുന്നേരം ആദ്യം സ്നേഹവസ്തി ചെയ്ത
തിന്നുപയോഗിച്ച എരട്ടിമധുരംകൊണ്ടുള്ള എണ്ണകൊണ്ടുതന്നെ സ്നേഹ
വസ്തിയും ചെയ്യണം.

ഉദാവരേന്താ ഹി സമുപക്ഷിതഃ സഹസാ സഗർഭം ഗർഭിണീ
മതിപാതയേൽ ॥

സാ—ഉദാവരേന്തം ഉണ്ടായാൽ തീർച്ചയായും അതിനുള്ള മികിത്സ
വേഗത്തിൽ ചെയ്യണം. അതു ചെയ്യാതെ ഉപേക്ഷമായി വിട്ടാൽ
ഗർഭത്തോടുകൂടിയ ഗർഭിണിയെ (തള്ളയേയും പിള്ളയേയുമെന്നർത്ഥം)
പെട്ടന്ന് അപായപ്പെടുത്തിയേക്കും.

യസ്യാഃ പുനരതിമാത്രഃ ദാഷോപചയാദ്യഥോക്തൈർവ്യാ വ്യ
വായാദിഭിരന്വൈർവ്യാ വ്യാധിഭിഃ പൂർവ്വോപചിതേന വാ ജനന്ത്യപ
ത്യയോഃ കർമ്മണാ ബന്ധാൻവ പൃതേ ഗർഭഃ ഫലമിവ വൃന്താൽ സമു
ക്തബന്ധനോ ഗർഭശ്ചാമതിക്രമ്യ യകൃൽപ്പീഠാന്ത്രവിവരൈര
വസ്രംസമാനഃ കോഷ്ട സംക്ഷോഭോപാദായതി । തദഃ കോഷ്ടസം
ക്ഷോഭാദപായരപാനോവാ മൃഗഃ കക്ഷിവസ്തിപാശ്ചപാദരയോനി
ശ്ച പാനാമവിബുത്രസംഗാനാപാദ്യ ഗർഭം ച്ചാവയതി തതഃ
ശോണിതഭാവേന । സോഭിഷിതഃ പ്രാക് ॥

സാ—യാതൊരു ഗർഭിണിക്ക് അത്യധികമായ ദോഷവൃദ്ധിനിമിത്ത
മോ, ഗർഭമാനികരങ്ങളായി മുമ്പു പറയപ്പെട്ട മൈഥുനാദികളെക്കൊ
ണ്ടോ, മരവല്ല വ്യാധികളും മേതുവായോ, മാതാവിന്റെയും ശിശു
വിന്റെയും പൂർവ്വകർമ്മപരിപാകത്താലോ, ഫലം ഞെട്ടിയിൽനിന്നെന്ന
പോലെ, ഗർഭം അതിന്റെ ബന്ധനത്തിങ്കൽനിന്നു വേർപെടുന്നുവോ,
അങ്ങിനെ മുതലബന്ധനമായ അവളുടെ ആ ഗർഭം ഗർഭശയ്യയെ അ

തിക്രമിച്ച യജ്ഞത്തിൽ കൂടേയും പ്ലീഥയിൽ കൂടേയും കടലിൽ കൂടേയും സ്രം
സിക്കുന്നതായിട്ട് കോയുത്തിന്നു സംക്ഷാഭമുണ്ടാക്കും. ആ കോയുസം
ക്ഷാഭം മേന്മയായിട്ട് അപാനമായുവിന്നു മെന്മയുണ്ടായിട്ട് ആ വായു
കുക്ഷിപസ്തിപാശോപാദരയോനികളിൽ വേദന, വയർവീപ്പ്, മലമുത്ര
ങ്ങൾക്കു തടവ് എന്നിവയെ ഉണ്ടാക്കി തത്തണാവസ്ഥയിലിരിക്കുന്ന
ഗർഭത്തെ രക്തമെന്ന നിയമിച്ച് പുറത്തു കളിപ്പിക്കും. ഇതിന്നുവേ
ണ്ട ചികിത്സ എന്തെന്നു മുന്പു പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

വിദ്യുദ്ധേ തു ഗർഭേ സുബ്ബം സ്മിമിതം ശീതമശ്ശഗർഭമിദ്ധവേദ
രമാഭാതി । ശുലമധികമുപജായതേ ന ച സ്പന്ദതേ ഗർഭോ നാവ്യഃ
പ്രാദുർഭവന്തി ന സ്രവതി യോനിരക്ഷിണീ ചാസ്യഃ സ്രംസ്യേതേ
തഥാ ഭൂമരതിപരീതം വൃഥതേന്യഥാ ചേഷ്ടതേ താമ്രതി ഭ്രാമൃതി
രോദിത്യഹന്നിശം ന സ്വപിതി പുതുച്ഛപാസാ കൃച്ഛ്രാച്ഛപസിത്യ
തിക്ഷ്ണം പ്രാണിതി ജക്ഷിതി । ഇത്യവഃ വിധാം സ്രിയം മൃതഗർഭാം
വിദ്യാൽ ॥

സാ—ഗർഭം വൃദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചതിന്നുശേഷമാണ് ഗർഭത്തിന്നു
വ്യാപത്തു ഭവിക്കുന്നതെങ്കിൽ ഗർഭിണിയുടെ വയറ് സ്തംഭിച്ചും നിശ്ച
ലമായും തണുത്തും ഉള്ളിൽ കല്ലായാലത്തെ മാതിരിയായും തോന്നും. വ
യറ്റിൽ വേദന കലശലായി ഭവിക്കും. ഗർഭം എളുക്കുകയില്ല. നോവ
കൾ പുറപ്പെടുകയില്ല. യോനിയിൽനിന്നു ജലം സ്രവിക്കുകയില്ല. ക
ണ്ണുകൾ രണ്ടാ അയഞ്ഞിരിക്കും. ഏറവും അരതിയോടുകൂടിയവളായിട്ട്
ഗർഭിണി വേദനയെ അനുഭവിക്കും. മാറി മാറി പ്രവർത്തിക്കും. തളു
ക്കയും തലതിരിയുകയും കരയുകയും രാവുപകൾ ഉറങ്ങുകയും ചെയ്യും.
അവൾ ശ്വാസം വിടുന്നതു ഭ്രാന്തമുള്ളതായിരിക്കും. ശ്വാസം കഴിക്ക
ുന്നതിന്നുതന്നെ വളരെ പണിപ്പെടേണ്ടിവരും. അവൾ ജീവിക്കുന്നതു
വളരെ കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ടാകും. ഭക്ഷണം കഴിപ്പാനും വലിയ കഷ്ടമായിരി
ക്കും. ഇങ്ങിനെയുള്ള സ്രിയെ മൃതഗർഭാ (മരിച്ച ഗർഭത്തോടുകൂടിയ
വൾ) എന്നറിയണം.

തത്തു ഗർഭം കദാചിദസത്യശപത്യപഥമനേകധാ പ്രതിപ
ന്നം ദിഗ്ഗുണേന വായുനാ പിഡിതം മോഹിതഞ്ച മൃഗഗർഭ
മിത്യാഹുഃ । വിഗുണാനിലപ്രതിപീഡനബലവിക്രോദസംഖൃഗ
തിഞ്ച ॥

സാ—ആ ഗർഭം ചിലപ്പോൾ വായുവിന്റെ വൈഗുണ്യം മേന്മ

വായി ശരിയായ നിലയിലല്ലാതെ അനമൃക്കായിട്ട് (അയുജ്ജവായിട്ട്) അപത്യമാഗ്നിത്തിലേക്ക് അനേകധാ പ്രവർത്തിച്ച് വിഗുണനായ വായുവിനാൽ പീഡിപ്പിക്കപ്പെടുകയും മോചിപ്പിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തിട്ട് ഭവിക്കും. അങ്ങിനെയുള്ള ഗർഭത്തെ ആലായുമാർ മൂലഗർഭം എന്നു പറയുന്നു. വിഗുണനായ വായു ചിനാൽ പലപ്രകാരം പീഡിപ്പിക്കപ്പെട്ടതാകകൊണ്ട് അത് അസാധ്യഗതികളോടുകൂടിയതാണെന്നും പറയുന്നു. [മൂലഗർഭം ശരിയായ മാഗ്നിതിൽക്കൂടെ വന്നു പ്രസവിക്കപ്പെടാതെ പലേ വഴിക്കും ചെന്നു തിരിഞ്ഞ് ഉപദ്രവത്തെ ചെയ്യുമെന്നു സാരം.]

സമാസതസ്തു ത്രിവിധാ ഗതിരൂപാ തിത്യക്ത്വം മൃണ്മൂ മ | സംസ്ഥാനാനി പുനരഷ്ടൗ | താനൃത്രൈരവോത്തരത്ര വക്ഷ്യന്തേ ||

സാ—ആ മൂലഗർഭത്തിന്നു മൂന്നുതരത്തിൽ മൂന്നുവിധം ഗതിയുണ്ട്. ഒന്ന് ഉൽപാദനം. രണ്ട് തിത്യഗതി. (ഇതിങ്കൽ ഗർഭം ഗർഭിണിയുടെ ഒരു പാർപ്പത്തിലേക്കു കാലുകളും മറ്റൊരു പാർപ്പത്തിലേക്കു ശിരസ്സുമായി വിലങ്ങായി ചിരിക്കും) മൂന്ന് നൃണ്മൂഗതി (തല കീഴായുള്ള ഗതി) ആ ഗർഭത്തിന്ന് ഏകവിധം സംസ്ഥാനങ്ങൾ (സ്ഥിതികൾ) ഉണ്ട്. അവ ഇവിടെത്തന്നെ മുകളിൽ പറയപ്പെടും. (1) കാലുകൾ മുമ്പോട്ടായി കുട്ടി പുറത്തുക്കു വരുന്നത് (2) ഒരു കാൽമാത്രം പുറത്തുക്കായി വരുന്നത്. (3) ആസനം പുറത്തുക്കായി വരുന്നത്. (4) വിലങ്ങത്തിൽ (5) പാർപ്പഭാഗത്തുള്ള തലയായിട്ടുള്ളത്. (6) കൈരണ്ടും പുറത്തുക്കായി വരുന്നത് (7) മുഖം മുതലായവ മുമ്പോട്ടായി വരുന്നത്. (8) ഒരു കാൽ മുന്നോട്ടിലേക്കും മറ്റൊരു കാൽ ഇടത്തിലേക്കുമായി വരുന്നത്.]

തേഷു സർവ്വേഷുപി വിപരീതത്രിയാത്മാമാക്ഷേപയോനി ഭൂശസംചരണമക്ഖലശാസഭ്രമാഭിപന്നം ശീതഗന്ത്രം പുത്ര്യേ ഗാരാഞ്ച വജ്ജയേൽ ||

സാ—മേൽപറഞ്ഞ എല്ലാ മൂലഗർഭങ്ങളിലും ഗർഭിണി വിപരീതേന്ദ്രിയാത്മതപാദികളോടുകൂടിയിരുന്നാൽ അത് അസാധ്യലക്ഷണമാകയാൽ പൈശ്വൻ വഴിക്കുണം. വിപരീതത്രിയാത്മാ=ശസ്ത്രരൂപരസഗന്ധസ്पर्ശങ്ങൾ എന്ന ഇന്ദ്രിയാത്മങ്ങളെ വിപരീതമായി തോന്നുന്നവർ. ആക്ഷേപ.....ഭിപന്നം=ആക്ഷേപമെന്ന വാതവികാരം, യോനിഭ്രം, യോനിക്ക് അടവ്, മക്ഖലം, ശാസം, ഭ്രമം എന്നിവയാൽ

പീഡിപ്പിക്കപ്പെട്ടവർ. ശീതഗന്ത്രം = ഭേദം തണുത്തവർ. പുതുത് ഗാ
രാ = ദുർഗന്ധമുള്ളതായ തേട്ടലോടുകൂടിയവർ.

ന തു ക്ഷണമപ്യുപാക്ഷത ഗർഭശ്ലേഘീ ! തദപി നിത്യപാസീ
കൃത്യാശു ജനനീം ഹന്ത്യാൽ ॥

സാ—ഗർഭശ്ലേഘയൊക്കട്ടേ വൈദ്യൻ ഒരു ക്ഷണപോലും ഉപേ
ക്ഷിക്കരുത്. ഗർഭശ്ലേഘന്നാൽ മൃതമായ ഗർഭമാകുന്നു. മരിച്ചുകുട്ടി ഉള്ളി
ലിരുന്നാൽ ശസ്ത്രാദികൾ ഉള്ളിൽപെട്ടാലെന്നപോലെ ഉപദ്രവം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് അതിനെ ശല്യശബ്ദംകൊണ്ടു വ്യവഹരിക്കുന്നു. ഗർഭശ്ലേ
ഘം അകത്തിരുന്നാൽ മാതാവിന്റെ ശ്വാസോച്ഛ്വാസങ്ങളെ തടസ്സം
പ്പെടുത്തി വേഗത്തിൽ മാതാവിനെ ഹനിക്കും.

മേൽപ്രകാരം മൃതഗർഭം മാതൃഹാനി കരമാണെന്നു പറഞ്ഞിട്ട്, മൃ
തമല്ലാത്ത ഗർഭവും ശസ്ത്രകീഴനിമിത്തം മാതാവിനു നാശം വരുത്തുമെ
ന്നു പറയുന്നു:—

സചേതനശ്ച ഗർഭശ്ശസ്ത്രേണ വിദാർഢമാണോ വിഷമമേജ്ഞാനി
വിക്ഷിപൽ ! തസ്മാത്തത്സംഗേ സൂത്യഃ പ്രയതേരൻ പൂർവ്വോക്തോ
നി ച മന്ത്രോഷധാനി പ്രയുഞ്ജിത ! ത്രിവിധസ്തു സംഗോ ഭവതി,
ശിരസ്ത്യാസ ജഘദന മഃ ॥

സാ—സചേതനം (ജീവനുള്ളത്) ആയ ഗർഭവും, അജ്ഞാതനിമി
ത്തം ശസ്ത്രംകൊണ്ടു വിദാരണം ചെയ്യപ്പെടുന്നതായാൽ, അംഗങ്ങളെ
വിഷമമാകുംവണ്ണം വിക്ഷേപിക്കും. ആകയാൽ അതും ഗർഭശ്ലേഘെന്ന
പോലെ മാതാവിനെ ശ്വാസമുട്ടിച്ച് ഹനിക്കുമെന്നു താൽപര്യം. ആ
കയാൽ ജീവനോടുകൂടിയിരിക്കുന്നതായ ഗർഭത്തിന്നു പ്രസവിക്കാതെ സം
ഗം ഭവിച്ചാൽ സൂതികൾ (സൂതികർമ്മിണികൾ; അനേകം പ്രസവങ്ങളു
ടെ അനുഭവമുള്ളവരെന്നു സാരം) ആ സംഗത്തിൽ വഴിപോലെ പ്ര
സവിപ്പിക്കാനായി പലതരം ഉപായങ്ങളെ പ്രയോഗിച്ച് പ്രയത്നം ചെയ്യു
ന്നും. മുമ്പു പറയപ്പെട്ടവയായ മന്ത്രോഷധങ്ങളെ വൈദ്യനും പ്ര
യോഗിക്കണം. ജീവനുള്ള ഗർഭത്തിന്നു മൂന്നുവിധത്തിലാണ് സംഗം ഭ
വിക്കുക. അവ ഒന്ന് ശിരസ്സിലും, രണ്ട് ചുമലിലും, മൂന്ന് ജഘനത്തി
ലുമാകുന്നു.

അനന്തരം മൂലഗർഭാഹരണത്തെപ്പറ്റി പറയുന്നു:—

മൂലഗർഭസ്യ തു ജരായുപാതനസാമാന്യം കമേന്ത്യേകേ ! മ
ന്ത്രാദികർമ്മാഥ്വേവേവിഹിതമിത്യേകേ ! ദൃഷ്ടകർമ്മണാ ശല്യ
ഹർത്ത്രാ ശല്യഹരണമിത്യേകേ ॥

സാ—മൂലഗർഭത്തിന്റെ ആചാരണത്തിനുള്ള ചികിത്സ ജരായു പാതനത്തിനുള്ളതുപോലെതന്നെയാണെന്നു ചില ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നു. അപേക്ഷിതപങ്കൊണ്ട് മൂലഗർഭം ജരായുവിനോടു തുല്യമാകയാലാണങ്ങിനെ പറയുന്നത്. മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ അഥർമ്മവേദത്തിൽ പറയുന്ന മന്ത്രം മുതലായവയാണ് മൂലഗർഭാചാരണത്തിനുള്ള കർമ്മം എന്നഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. ഇവരുടെ പക്ഷം ദൈവ (അദൃഷ്ട)മാണ് മൂലഗർഭത്തിന്നു മേതു എന്നാകുന്നു. വേറെ ചില ആചാര്യന്മാർ ശസ്ത്രം പ്രയോഗിക്കുന്നതിൽ കശലനായ വൈദ്യൻ ശല്യത്തെ എടുക്കുകയാണു വേണ്ടതെന്നും പറയുന്നു. പ്രത്യക്ഷാനുഭവമാണ് ഇവരുടെ പക്ഷത്തിന്നു പ്രമാണം.

ന തപഃ കഷ്ടതമമന്യീ ശസ്ത്രകർമ്മം | യതോ യോനിയകൃൽ പ്ലീഹാത്രാഗദാശയാദീനാം മദ്ധ്യേ രാൻനപഹിംസതാ സ്വർഗതഃ ശസ്ത്രമവചാത്യമുൽകഷ്ണവ്യാവർത്തനോൽകർത്തനച്ഛേദനഭേദന ഹീഡനക്രൂരണാനി ചൈകന പാണിനാ കാർയ്യാണി ||

സാ—ശസ്ത്രകർമ്മങ്ങളിൽവെച്ചു ഗർഭസംബന്ധമായ ശസ്ത്രക്രിയയേക്കാൾ ബുദ്ധിമുട്ടുള്ളതായിട്ടു മറ്റൊന്നില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ഇതിങ്കൽ വൈദ്യൻ യോനി, യകൃത്, പ്ലീഹ, ആന്ത്രം, ഗർഭാശയം മുതലായവയുടെ മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ അപജ്ഞാനും കേടുവരുത്താതെയും സ്വർഗ്ഗം ചെയ്യുന്നവനായും വേണം ശസ്ത്രത്തെ പ്രയോഗിക്കുവാൻ. ശസ്ത്രം പ്രയോഗിക്കുന്ന സ്ഥാനം കണ്ണിനു വിഷയമല്ലായ്കയാൽ സ്വർഗ്ഗത്തെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയാത്രം ശസ്ത്രം പ്രയോഗിക്കേണ്ടതുകൊണ്ടും അതിൽവെച്ചും യോന്യാദികളെ രക്ഷിക്കേണ്ടതുകൊണ്ടുമാണ് ഗർഭശസ്ത്രകർമ്മത്തിന്നു ധികം പ്രയാസം എന്നു സാരം. എന്നതെന്നെയല്ല, ഉൽകഷ്ണവ്യാവർത്തനാദികളെല്ലാം ഒരേ കൈകൊണ്ടുതന്നെ ചെയ്യേണ്ടിവരികയും ചെയ്യുന്നു.

തസ്മാദീശപരമാപ്തപു പരഞ്ച യത്നമസ്ഥായ തദപിദ്യസ്വിതസ്തമുപക്രമേൽ | അക്രിയായാം ശുഭം മരണമ് | ഉപക്രമേ സംശയഃ | തഥോദരാശ്വരീഭൂതീനപി ||

സാ—അതുകൊണ്ട് വൈദ്യൻ രാജാവിനോടു വിവരംപറഞ്ഞ് ഏറ്റവും പ്രയത്നംചെയ്തിട്ടു തദപിദ്യന്മാർ (ശസ്ത്രപ്രയോഗമാകുന്ന വിദ്യയോടുകൂടിയവർ) ആയവരോടുകൂടിയവനായിട്ടു മൂലഗർഭത്തെ ചികിത്സിക്കണം. “ചികിത്സ ചെയ്യാതിരുന്നാൽ മരണം നിശ്ചയം. ചികിത്സ

ചെയ്യാൻ സംശയം. എന്നാണ് രാജാവിനെ ഉണർത്തിക്കേണ്ടത്. ഉദരം, അശ്വരി മുതലായ രോഗങ്ങളേയും ഇങ്ങിനെതന്നെ വേണം ചികിത്സിക്കുവാൻ.

അഥോത്താനായാ വ്യാഭുഗ്നസകമ്യം വസ്രമുഖബലോന്നമിത ക്തിപ്രദേശാമാശ്വധനപനനാഗവൃത്തികാശാപ്ലവീപിഞ്ചരാഘ്യാന്ത രഭ്രജ്യ ഹസ്തം യോനിഞ്ച ഗർഭരഹരേൽ ||

സാ—അന്നന്തരം സ്ത്രീയെ മലർത്തിക്കിടർന്നി തുകൾ മടക്കി വസ്ര മുഖബലം (വസ്രം മടക്കിയ തെരിക) അരക്കെട്ടിൽവെച്ച് ക്തിപ്രദേശ ണ്ത പൊക്കിയവളാക്കിയിട്ട് ധനപനം, നാഗവൃത്തികാ (സപ്തകീ) ശാ പ്ലവീപിഞ്ചരം (ചുളപ്പശ) ഘൃതം (നെയ്യ്) എന്നിവകൊണ്ട് വൈദ്യ ന്റെ കയ്യിലും സ്ത്രീയുടെ യോനിയിലും പുരട്ടി ഗർഭത്തെ ആഹരി ക്കണം.

തത്ര സകമിത്വാമാഗതസ്യാനുലോമമാണ്മരന്ദമവ । ഏകസ കമിപ്രവന്നസ്യേതരം സകമി പ്രസാത്വ । സ്തീശ്ശശംഗതസ്യ സ്തീ ശ്ശശം പ്രതിഷിഃധ്യാൽപമുൽക്കിപ്യ സകമിനീ പ്രസാത്വ । തിജ ഗാഗതസ്യ പരിഷഃസ്വവാപാൽപമുൽക്കിപ്യ പൂച്ഛാൽപമത്യപ മം പ്രത്യഞ്ജപമാനീയ । പാർപ്പാപവൃത്തശിരഃസരംസം പ്രതി പിഡ്യാൽപമുൽക്കിപ്യ ശിരഃപത്യപഥമാനീയ । ബാഹുദപരപ്ര വന്നഃസ്വാൽപമുൽപിഡ്യാംസൗ ശിരഃമുലമാനീയ നിർഹരേൽ ||

സാ—അവയിൽവെച്ച് മൂലഗർഭത്തിന്ന് അനേകമായിരി സം സ്ഥാനങ്ങളുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിൽ സകമികൾ രണ്ടും ബലിമുഖ മായി വന്നിട്ടുള്ള ഗർഭത്തെ അനുലോമമാകുമ്പണ്ണം ആണ്മരന്ദം (ആക ണ്ണം) ചെയ്ത് എടുക്കണം. ഒരു സകമിക്കൊണ്ടുമാത്രം യോനിദപാര ത്തികലേക്കു വന്നിട്ടുള്ളതിനെ മറ്റൊ സകമി നിച്ചുത്തിയിട്ടുവേണം എടു ക്കുവാൻ. സ്തീശ്ശശം (ആസനം) പുറത്തേക്കായി വന്നിട്ടുള്ള ഗർഭത്തെ എടുക്കുന്നതു സ്തീശ്ശശത്തെ യോനിച്ചുവത്തിടുന്നിന്ന് ഉള്ളിലേക്കുതള്ളി മേൽപ്പോട്ടുപൊക്കി സകമികൾ രണ്ടും നിച്ചുത്തിയിട്ടു വേണ്ടതാണ്. വി ലങ്ങിച്ചു വന്നിട്ടുള്ളതാണെങ്കിൽ പരിഷത്തെ എന്നപോലെ മറ്റുഭാഗ ത്തെ മേൽപ്പോട്ടുതള്ളി പൂച്ഛാൽപത്തെ (അതായതു ശിരഃഭാഗത്തെ) യോ നിദപാരത്തിലേക്കു നേരെ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുവേണം എടുക്കുവാൻ. പാ ്ർപ്പാഭാഗത്തിലേക്കു ശിംസ്സ് ചെരിഞ്ഞിട്ടാണു വന്നിട്ടുള്ളതെങ്കിൽ മുരൾ അമത്ത് മേൽപ്പോട്ടുപൊക്കി തലമെ യോനിദപാരത്തിലേക്കു കൊണ്ടു

വന്നിട്ടുപണം എടുക്കുവാൻ. രണ്ടുകൈകളും ചുറ്റത്തുകയറിട്ടാണു വന്നിട്ടുള്ളതെങ്കിൽ മുചലുകളെ പൊക്കി തല യോനിദപാരത്തിലേക്കു കൊണ്ടുവന്നിട്ടുപണം എടുക്കുവാൻ.

യസ്യപാദഗന്ധമല്യഃ പാണിപംശോരോദിശ്ശോനിം പ്രതിപദ്യതേ, യശ്ചാഭഗ്നഘ്നൈവകേന പാദേന യോനിം ദപിതീയേന പായം തൈ മുഖധാരാ ഹസ്തേനാഹത്തമശക്യാവിതി ശസ്ത്രമവചാരേയേൽ ||

സാ—യാതൊരു മുഖഗർഭം മല്യം വളഞ്ഞു കയ്യും കാലും തലയും കൂടി ചുറ്റത്തുകയറിക്കൊണ്ട് യോനിയിലേക്കു വരുന്നു, യാതൊരു മുഖഗർഭം വളഞ്ഞിട്ടുതന്നെ ഒരു കാൽ യോനിയിലേക്കു മററുകാൽ ഗുദത്തിലേക്കുമായി വരുന്നു, ആ രണ്ടുതരം മുഖഗർഭങ്ങളും കൈകൊണ്ടു എടുക്കുവാൻ പ്രയാസമാകുകൊണ്ട് അതുകൾ ശസ്ത്രംകൊണ്ടു ദാർണം ചെയ്യാൻ അർഹിക്കുന്നു.

അഥ സ്ത്രിയമംശപാപ്യ മണ്ഡലാഗ്രേണാംഗുലിശസ്ത്രേണ വാവിദായ് ശിരഃകപാലാസ്താപുര്യ ഗർഭശംകനാ ഗൃഹീതപാ ചിബുക്വേ താലുസ്തരസി കക്ഷായാം വാപഹരേൽ | അഭിന്നശിരസം പാക്ഷി കൂട വാ | തഥാംസസങ്കതസ്തംസദേശ ബാഹു മരിതപാ ദൂതരി വാജ്ഞാതസ്ത പാതപുണ്ണമുദോമവദാത്യ നിരസ്യാന്ത്രാണി ശിമിലീഭൂതമാപദരേൽ | ജഘനസങ്കതസ്ത ജഘനകപാലാനി ദാരയിതേപതി ||

സാ—അനന്തരം ശസ്ത്രപ്രയോഗത്തിനാരംഭിക്കുമ്പോൾ സ്ത്രീയെ ആശ്വസിപ്പിച്ച് മണ്ഡലാഗ്രം എന്ന ശസ്ത്രംകൊണ്ടോ അംഗുലിശസ്ത്രം കൊണ്ടോ മുഖഗർഭത്തിന്റെ തലയോടുകളെ പിളർന്നെടുത്ത് വക്രമുഖമായ ഗർഭശംക എന്ന ശസ്ത്രംകൊണ്ട് ഗർഭത്തിന്റെ താടിയെല്ലിനോടോ അണ്ണാക്കിപ്പോ മാറത്തോ കക്ഷത്തോ പിടിച്ച് അപഹരിക്കണം. തലയോടുകളെ ഭേദനം ചെയ്യാതെ കണ്ടുതന്നെയും അക്ഷികൂടത്തിൽ പിടിച്ച് ആ ഗരിക്കാം. ഗർഭത്തിന്റെ സ്ഥിതി മുചലുതടഞ്ഞിട്ടാണെങ്കിൽ മുചലിന്റെ പ്രദേശത്തിൽവെച്ച് മുറിച്ചിട്ട് എടുക്കണം ഉള്ളിൽ വായുകടന്ന് തോൽക്കടംപോലെ വയറ് വീർത്തിട്ടാണു ഗർഭത്തിന്റെ സ്ഥിതിയെങ്കിൽ ആ വായുനിറഞ്ഞ വയറിനെ പിളന്ന് ആന്ത്രങ്ങളെ നീക്കി ശിമിചമാക്കി അറിയിക്കുവേണം എടുക്കുവാൻ. ജഘനപ്രദേശം തടഞ്ഞിട്ടാണു ഗർഭത്തിന്റെ സ്ഥിതിയെങ്കിൽ ജഘനകപാലങ്ങളെ ദാർണം ചെയ്തിട്ടുപണം എടുക്കുവാൻ.

അപി ച —

യദുപായവശാദഞ്ജം സഞ്ജേൽ ഗർഭ്യ വണ്ഡശഃ
 തന്തച്ഛിപാ ഹരഃസമൃഗ്ഗക്ഷൻ നാരീഞ്ച യത്തതഃ
 അഥാപതന്തീമപരാം പാതയേൽ പൂർവ്വപൽ ഭിഷക്
 ഏ ചം നിർഹതശല്യംസ്തു സിഞ്ചേദുഷ്ണന വരിണാ
 ഭദ്രാഭ്യക്തഃപഥാഹായ യോനൗ സ്തേഥപിചുത്തതഃ
 മേന്ദിർമുദുഭവേതേന ശുലഞ്ചാസ്യാഃ പ്രശംശ്യതി
 ദീപ്യകാതിവിഷാരാസ്സാഹിംശേപലാപഞ്ചകോലചരൽ
 മുഷ്ണം സ്തേഥന കല്പം ചാ കപാഥം വാ പാതയേത്തതഃ
 കടുകാതിവിഷാപാരാശരകതപശ്ചിംഗതേജിനീഃ
 തദപച ഭോഷസ്യന്ദാത്മം വേദനേപശമയ ച.

സാ—ഗർഭത്തിന്റെ ഏതതാഗങ്ങൾ വായുവശാൽ തടഞ്ഞിരിക്കുന്നുവോ അതിനെക്കൊണ്ടും വണ്ഡങ്ങളായി മുറിച്ചു ഗർഭത്തെ എടുക്കണം. സ്രീയെമാത്രം മനസ്സിൽ തരി രക്ഷിക്കണം. ഗർഭം എടുത്തു കഴിഞ്ഞാൽപിന്നെ മറുപിള്ളയേയും മൂലഗർഭത്തെക്കൊണ്ടുപോലെതന്നെ വീക്ഷിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ശല്യം എടുത്തു കഴിഞ്ഞാൽ അവളെ മൂടുവെള്ളം കൊണ്ടു പരിഷേകം ചെയ്യണം. പിന്നീടു ഭോധത്തിൽ എണ്ണ പുരട്ടി മെഴുകിൽ മുക്കിയതായ ഒരു വസ്ത്രപിമുവിനെ യോനിയിൽ ഇടണം. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ യോനിക്കു മയംവരികയും വേദന ശമിക്കുകയും ചെയ്യും. പിന്നെ ദീപ്യകം (അയമോദകം), അതിവിഷാ (അതിവിടയം), രാസ്സാ (മുകന്നരത്ന) ഫിംഗു (കായം), ഹൃലാ (ഹൃലത്തരി), പഞ്ചകോലകം ഇവയുടെ പൊടിയോ ഇവതന്നെ പെള്ളത്തിലാച്ചുട്ടുള്ള കർക്കടമാണെയിൽ ചാലിച്ചു സേവിക്കുന്നു. ഇവയുടെ കഷായം സേവിച്ചാലും അതുകേടില്ല. കടുകാ (കടുകരോഹിണി), അതിവിഷാ (അതിവിടയം), പാരാ (പാടകിഴങ്ങ്), ശാകതപക്വ (തേക്കിൻതൊടി), ഫിംഗു (കായം), തേജിനി (ചെപ്പുന്നയരി) എന്നിവയും മേൽപ്രകാരം സേവിക്കാം (മുഷ്ണകല്പകഷായകല്പനകളെ ചെയ്ത് ഉപയോഗിക്കാമെന്നതും) ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു ഭോഷങ്ങൾ (രക്തപിത്തരാദികൾ) സ്വപിച്ചു വേദന വാനും വേദന ശമിക്കുവാനുമായിട്ടാകുന്നു.

ത്രിരാത്രമേവം സപ്താഹം സ്തേഥമേവ തതഃ പിഞ്ചൽ
 സായം പിഞ്ചദരിഷ്ടഞ്ച തഥാ സുതൃതമാസ ചം
 ശിരീഷകകേപാഥപിമുൻ യോനൗ ച നിക്ഷിപേൽ.

സാ—മൂലഗോചരണം ചെയ്താൽ ഇങ്ങിനെ ഔഷധസേവനം ചെയ്തിട്ട് മൂന്നുദിവസം ഇരിക്കണം. പിന്നെ ഏഴുദിവസം ഔഷധമൊന്നും സേവിക്കാതെ സ്നേഹത്തെ പാനചെയ്യണം. ആ ദിവസങ്ങളിൽ താറിലെ സ്നേഹപാനം ചെയ്താൽ വൈകുന്നേരം അരിഷ്ടമദ്യത്തേയും നൃസിദ്ധമായ ആസവത്തേയും സേവിക്കുകയും വേണം. ശരീഷം (വഴുക) കുകഭം (മരുത്) ഇവയുടെ കഷായത്തിൽ ശീലിക്കണം. മുക്കി അതു യോനിയിൽ ഇടുകയും വേണം.

ഉപദ്രവാശ്വ യേഷ്യ സ്പൃന്ധാൻ യഥാസപമുപാചരേൽ
പശോ വാതമാരെസ്സിദ്ധഃ ശോധം ഭോജനേ ഹിതം
രസോ ശോഫഞ്ച പരം ലഘുപത്മപ്ലഭോജനം.

സാ—ജപരാദികളായ വേറെ വല്ല ഉപദ്രവങ്ങളും അവർക്കുണ്ടായാൽ അതാതിനുള്ള ചികിത്സകൾ യുക്തിപോലെ ചെയ്തുകൊള്ളണം. ഇങ്ങിനെ ഏഴുദിവസത്തെ സ്നേഹപാനത്തിനുശേഷം പിന്നെ പത്തു ദിവസം വാതമാരൊഷധങ്ങളെ കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ പാൽകൂട്ടി ഭക്ഷിക്കണം. പിന്നെ പത്തുദിവസം മാംസരസംകൂട്ടി ഉണ്ണണം. അനന്തരം ലഘുവും പത്മവുമായ ഭോജനത്തെ അല്പമായി ഭക്ഷിക്കാം. [മൂന്നുദിവസം ഔഷധം; ഏഴുദിവസം സ്നേഹപാനം; പത്തുദിവസം പാൽ; പത്തുദിവസം മാംസരസം; എന്നിങ്ങിനെ ക്രമം എന്നു സാരം.]

സ്നേഹാഭ്യുജ്ജ പരാ സ്നേഹാൻ ബലാതൈലദികൻ ഭജേൽ
ഊർദ്ധ്വ ചതുർത്ഥ മഃസേച്ഛ സാ ക്രമേണ സുഖാനി ച.

സാ—അനന്തരം അവൾ പതിവായി സ്നേഹം തേക്കണം. അതിന്നു വാതവ്യാധിരമനങ്ങളായ ബലാതൈലം മുതലായവയെ ശീലിക്കണം. ഇങ്ങിനെ നാലുമാസം പത്മപാദരണംചെയ്ത് അഞ്ചാം മാസമുത്തൽക്ക് യഥേഷ്ടമുള്ള സുഖങ്ങളെ ശീലിക്കുകയും ചെയ്യാം.

(ബലാതൈലം.)

അഥ ബലാതൈലമുപദേക്ഷ്യോമഃ - ബലമേലകഷായസ്യ ലാഗാഃ ഷർ താ വന്ത ഏവ പന്തസം യവഃകരലകലതഥശമുലകഷായസ്യ ഭാഗോ ഭാഗശ്ചതുർദ്ദശൈസ്യലസ്യ തത്സർവ്വമൈകധ്യം കൃതവാ ഏഷ്ണപിച്ഛാനി ചാവാപ്യ കാഷകാളീകീരകാകോളീജീവകഷ്ഭകമുൽഗചണ്ണീചാഷപണ്ണീമദാമഹാമദാക്ഷീരശ്ശുക്ലാമധുകദേവദാ-
രുമഞ്ജിഷ്ഠാചന്ദനശരീർബാതഗരകഷുശതാവർച്ചശപഗന്ധാപുനന് വശതപ്താവാപത്രം സസരളൈരലേയലാചലാഗർകാളം

സാരിസന്ധ്യാപാനി ശന്നൈർമുദേഗ്നിനാ സന്ധധിതപാ സുഭജ
 നേനഗുപ്തം നിദ്രാഭ്യോദേഷ ഭഗവതോ ധനപന്തരേരഭിമതസൈന്ധവ
 രാജാ രാജതാം രാജമാത്രാണാം സൂരികാനാം കൃശാനാം ശിശുനാ
 മതീവയസാം സുകുമാരാനാം ശൂലിനാം മഹാഗ്രഹഗൃഹീതാനാം
 ദീപ്തരാഗക്ഷപിവപുഷാം മമ് വിഭവപതിതാഭിമതഭഗവീശ്വിഷ്ണു
 ദോഹനാം ദൈവോപപാതാഭിശപ്തമനോജപരപരിതാനാം പര
 നാചനാഭൃജ്ഞാപസ്മിഷു പ്രയോജ്യഃ । തേന ബലപൈശ്വര്യസ്മൃതിമ
 തിമേധാഗ്നിവിദ്യുജ്ജാംസി വിചർദ്ദന്ത പക്ഷാഘാതാക്ഷപകാദി
 താദിവിവിധവാരവിഹാരഗുഹാദിക്ഷാശപാസകാസർ നിവർത്തന്തേ ।
 അഹരഹയോപയുജ്യമാനേ ഷണ്മാസാദാന്ത്രവൃദ്ധിഃ പ്രശാന്ത
 മപ്യത്രം ഗുണവന്തമിച്ഛയാ ലഭന്ത ഇതി ॥

സാ—കുറഞ്ഞോട്ടിവേര് കഷായം ആഭോഗം; പാൽ ആഭോഗം;
 യവം, കോലം (ലന്തക്കുരു) കലതം (മുതിര) ദശമൂലം ഇങ്ങിനെ നാ
 ലകൂട്ടം സമം എടുത്തു കൂട്ടി കഷായംവെച്ചുണ്ടാക്കിയ കഷായം ആഭോഗം;
 ഇങ്ങിനെ കഷായവും പാലുംകൂടി പരിമുതാഗം. പതിന്നാലാമത്തേ
 തായ ആഭോഗം എണ്ണയും. എപ്പോഴുംകൂടിയതിൽ കാരകോളിമുതലായവ ക
 ല്ലംചേർത്തു പതുക്കെ മുട്ടുവായ തീയിൽ കാച്ചി അരിച്ചുക. കല്ലുവൃത്തി
 ന്റെ മാനം എണ്ണയുടെ നാലിലൊന്നായിരിക്കണം. കപാമവൃത്തി
 ടെ മാനം അവയ്ക്കുള്ള പെള്ളത്തിന്റെ പതിനാറിലൊരംശമാണ്. ക
 ഷായം കുറുക്കി ബാക്കിയാക്കേണ്ടതു വൃത്തിന്റെ നാലിരട്ടി ചാകമ്പോ
 ഉണ്. ദശമൂലം പത്തുംകൂടിയത് യവകോലകലതമങ്ങളിൽ ഓരോ
 ന്നിന്നാട്ടു സമമായിരിക്കണം. കാരകോളിമുതലായ കല്ലുവൃത്തിയും ഓ
 രോന്നും സമാംശമായിരിക്കണം. കല്ലുവൃത്തിയുടെ ഭാഷ:—കാരകോളി,
 ക്ഷീരകാരകോളി. ജീവകം. ഋഷഭകം=ഇടവകം. മുൻഗപണ്ണി=കാട്ടുപയ
 റ്റ. മാഷപണ്ണി=കാട്ടുഴുന്ന്. മേദാ. മധാമേദ. ക്ഷീരശുക്ലാ=പാൽമുതുക.
 മധുകം=എരിട്ടിമധുരം. ദേവദാത=ദേവതാരം. മഞ്ജിഷ്ഠാ=മഞ്ചട്ടിപ്പെപ്പാടി.
 ചന്ദനം. ശാരിമ്പാ=നന്നാറിക്കിഴങ്ങ്. തഗരം=തകരം. കഷം=കൊട്ടം.
 ശതാവരി. അശപഗന്ധാ=അമുക്കരം. പുനമ്പം=തവിഴാമ. ശതപു
 ണ്ണാ=ശതകുപ്പ. വരാ=ത്രിഫല. പത്രം=പച്ചില. രസം=നറമ്പശ. സര
 ഉം=ചരളം. ശൈലേയം=ചേലേയം. ഏലാ=ഏലത്തി. വചം=വയ
 വ്. അഗത=അകിൽ. കാളാനസാരി=രാമച്ചം. സൈന്ധവം=ഇളുപ്പ്
 (ആകെ 32 കൂട്ടം.) ഇതു കാച്ചി നല്ല പാത്രത്തിലാക്കി സൂക്ഷിച്ചുവെക്കുക

ക. ഇത് ഭഗവാൻ ധനന്തരിക് അഭിമതമായ ബലാതൈലമാകുന്നു. രാജാക്കന്മാർ മുതലായവർക്കും പ്രസവിച്ച സ്ത്രീകൾക്കും അത്യുത്തമം. ഹൃദയശ്രീ സ്പഷ്ടം,

ചേന്തി പാത്രം —

വസ്തിദോഷ വിപണനാഘാത ക്ഷീഭ പ്രസ്തുതതേ യദി ജന്മകാലേ തതഃ ശീഘ്രം പാടയിതപാലാരോഹിതം.

സാ—ഗഭിണിയായ സ്ത്രീ പ്രസവിക്കാതെ മരിച്ചുപോയാൽ അവളുടെ ക്ഷീഭ വസ്തിദോഷത്തിൽ മിടിക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കും. അങ്ങിനെ കാണുന്നതായാൽ കുട്ടിയുടെ ജനനസമയമാണെന്നു മനസ്സിലാക്കണം. പിന്നെ ഉടൻതന്നെ അവിടെ കീറി വെച്ചു കട്ടിയെ എടുക്കണം.

അനന്തരാ ഗർഭമുണ്ടായത് അലർപ്പോകാതിരിപ്പാൻ മാസന്തോറും മാറി മാറി സേവിക്കേണ്ടവയായ ചില മരുന്നുകളെപ്പറയുന്നു:—

- (1) മധുരം ശാകബീജഞ്ച പയസ്യാ സുരഭാത ച
- (2) അശ്തന്തകഃ കൃഷ്ണതിലാസാമ്രവല്ലി ശതവരി
- (3) വൃക്ഷാദിനീ പയസ്യാ ച ലതാ സേഘലശരീബാ
- (4) അനന്താ ശരീബാ രാസ്താ പത്മാ ച മധുരഷ്ടികാ
- (5) ബൃഹതീപത്രകഷ്യാക്ഷീരിശൃഗേതപമോ ഹൃതം
- (6) പുഷ്പിപണ്ണീ ബലാ ശിഗ്രഃ ശപഭംഗോ മധുചണ്ണികാ
- (7) ശൃഗാടകം ബിസം ദ്രാക്ഷാ കശേരു മധുരം ബലാ സപ്തൈതാൻ പയസം യോഗാനലം?ശ്ലോകസമുപനാൻ ക്രമാത്സപ്തസു മാനേഷ്യ ഗഭേ സ്രവതി യോജയേൽ
- (8) കപിതഥവിലപബൃഹതീപടോലേക്ഷാ നിദിശ്ചികാൽ മുഖൈഃ ശൃതം പ്രയുഞ്ജിത ക്ഷീരം മാനേ തഥാഷ്ടമേ
- (9) നവമേ ശരീബാനനാപയസ്യാമധുരഷ്ടിഭിഃ.
- (10) യോജയേദ്രശമേ മാസി സിലം ക്ഷീരം പയസ്യതാ അഥവാ യഷ്ടിമധുരകനാഗരംമരദോരുഭിഃ.

സാ—(1) മധുരം=എരുട്ടിമധുരം. ശാകബീജം=തേക്കിൻകുരു, പയസ്യാ=അടപതിയൻകിഴങ്ങ്. സുരഭാതം=ദേവതാരം. (2) അശ്തന്തകം=കല്ലൂർവഞ്ഞിവേര (മുളംപ്ലാവിൻവേരെന്നും) കൃഷ്ണതിലം=കറുത്ത എള്ള്, താമ്രവല്ലി=ചെമ്പാർവള്ളിക്കിഴങ്ങ് (മഞ്ചട്ടിപ്പൊടി എന്നും). ശതവരി=ശതാവരിക്കിഴങ്ങ്. (3) വൃക്ഷാദിനീ=ഇത്തിക്കുണ്ണി (ചിററമുത്

ഏനം) പയസ്യാ = അടപതിയൻകിഴങ്ങ്. ഖതാ = തൊഴുപ്പുവൃ. ഉൽപ
 ലം = ചെങ്ങഴിക്കിഴങ്ങ്. ശാരിഖാ = നന്നാരി. (4) അനന്താ = കറുക. ശാ
 റിഖാ = നന്നാരിക്കിഴങ്ങ്. രാസ്താ = ചുക്കൻതെ. പത്മാ = ഓരിപത്താമര.
 മധുയഷ്ടികാ = എരട്ടിമധുരം. (5) ബൃഹതീദപയം = ചെറുവഴുതിനവേതം
 ചെറുവഴുതിനവേതം. കാഷ്ഠം = കുമ്പിഴിൻവേര. ക്ഷീരിശൃംഗതപക
 കൾ = നാലു മരത്തൊലിയും മൊട്ടാ. ഫലം = നെയ്യ. (6) പശ്ചിമപശ്ചിമ = ചു
 വ്വിചവേതം ഓരിചവേതം. ബലാ = കുറുനോട്ടിവേര. ശിശു = മുരിങ്ങവേ
 ര. ശപദംശ്ച = തെരിഞ്ഞിൽ. മധുപശ്ചികാ = അടപതിയൻ. (7) ശൃം
 ഗാടകം വല്ലഭകിഴങ്ങ്. ബിസം = താമരവളയം. ഭുഷാ = മുന്തിരിങ്ങാപ്പ
 ഴ. കശേത = കഴിമുത്തങ്ങ. മധുകം = എരട്ടിമധുരം. ബലാ = കുറുനോട്ടിവേ
 ര. ഇങ്ങിനെ ശ്ലോകാലങ്ങളെക്കൊണ്ടു പായപ്പെട്ട മതന്നുകളിട്ടു പാൽ
 കുറുക്കി ഒന്നാംമാസമുതൽ ഏഴാംമാസംകൂടി ഗർഭസ്ത്രാപമുള്ളവർക്കു കൃ
 മത്തിൽ കൊടുക്കണം. (8) കപിമം = വിളാവിൻവേര. വിചപം = കൂവ
 ഉവേര. ബൃഹതീ = ചെറുവഴുതിനവേര. പടോഖം. ഇഷ്ട = കരിമ്പിൻ
 വേര. നിദിദ്ധികം = ചെറുവഴുതിനവേര. ഇവകൊണ്ടു കുറുക്കിയ പാൽ
 എട്ടാംമാസത്തിൽ കൊടുക്കണം. (9) ശാരിഖാ = നന്നാരിക്കിഴങ്ങ്. അ
 നന്താ = കൊടുത്തുവേര. പയസ്യാ = അടപതിയൻകിഴങ്ങ്. മധുയഷ്ടി =
 എരട്ടിമധുരം. ഇവകൊണ്ടു കുറുക്കിയ പാൽ ഒമ്പതാംമാസത്തിൽ കൊടു
 കണം. (10) പത്താംമാസത്തിൽ പയസ്യാ (അടപതിയൻകിഴങ്ങ്) മാ
 ത്രംകൊണ്ടു കുറുക്കിയ പാലോ, അല്ലെങ്കിൽ യഷ്ടിമധുകം (എരട്ടിമധുരം)
 നാഗരം (മുക്ക) അമരദാത (ദേവതാരം) എന്നിവകൊണ്ടു കുറുക്കിയ
 പാലോ കൊടുക്കണം. ഈ പാൽ കുറുക്കുന്നതിൽ ആറുകഴഞ്ഞ് മതന്നർ
 ചതച്ചു കിഴികെട്ടി നാഴി പാലും നന്നാഴിവെള്ളവും ചേർത്തിചിട്ടു കുറു
 ക്കി പാലോളമാക്കുക എന്ന ക്ഷീരപാകവിധിയെ അനുസരിച്ചുകൊൾക.

ഇത്യാശ്ചാംഗസംഗ്രഹേ ശരീരസ്ഥാനേ

ചതുരതോദ്ധ്യായഃ

സമാപ്തഃ.

പഞ്ചമോദ്ധ്യായഃ.

ഇതേവരെ ഗർഭത്തിന്റെ പ്രസവംവരെയുള്ളതെല്ലാം പറഞ്ഞുവ
 ്യ്ക്കാ. ഇനി ശരീരത്തിലെ അംഗാസ്ഥിസീരാമർമ്മങ്ങളെ അറിവാനായി

അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു. അവയിൽ അസ്ഥാദികൾക്ക് അംഗം ആശ്രയമാകയാൽ ആദ്യം അംഗവിഭാഗം പറയപ്പെടുന്നു:—

അഥാതോംഗവിഭാഗം ശാരീരം വ്യാഖ്യാസ്യമഃ । ഇതിഹസ്താഹുരാത്രേയാദേയോ മഹഷ്വരഃ ॥

സാ—അനന്തരം അംഗവിഭാഗം എന്ന ശാരീരത്തെ പറയാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹഷ്വരർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

സകലമപി ശരീരമംഗമിത്യുച്യതേ । തത്ര പുനഃ ഷഡ്ജ്ഞം ശിരോന്തരാധിഭൂതം ബാഹ്യ സകമിനീ ച । നേത്രനാഭിപാണി പാദോദീനി തപസ്യ പ്രത്യുജ്ഞാനി ॥

സാ—ശരീരം മുഴുവനും അംഗം എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. അതിന്ന് ശിരസ്സ് മുതലായി ആറു അംഗങ്ങൾ (അവയവങ്ങൾ) ഉണ്ട്. ശിരസ്സ്=തല. അന്തരാധി=ജന്തുമുതൽ കീഴ്ലോട്ടു കടിപ്രദേശംവരെയുള്ളത്. ബാഹ്യകൾ-രണ്ടുകൈകൾ. സകമികൾ=രണ്ടുകാലുകൾ. ഇവ ആറാണ് അംഗങ്ങൾ. നേത്രങ്ങൾ, നാഭി, പാണികൾ, പാദങ്ങൾ മുതലായവയെല്ലാം ഈ ഷഡംഗത്തിന്റെ തന്നെ പ്രത്യാംഗങ്ങളാകുന്നു. നേത്രകണ്ണാദികൾ ശിരസ്സിന്റേയും, നാഭിഹൃദയാദികൾ അന്തരാധിയുടേയും, പാണിസ്തന്ധാദികൾ ബാഹ്യകളുടേയും, പാദജംഘാദികൾ സകമികളുടേയും പ്രത്യാംഗങ്ങളെന്നു കാണുക. പ്രത്യാംഗങ്ങൾ=അവയവങ്ങളുടെ അവയവങ്ങൾ.

മഹാഗുണമയേഭ്യശ്ച വപാവനതേജോജലഭൂമ്യുച്യേഭ്യോ മഹാഭൂതഭ്യശ്ചതനാധിഷ്ഠിതേഭ്യോഭിനിർവൃത്തിരജ്ഞസ്യ ॥

സാ—അംഗത്തിന്റെ അഭിനിർവൃത്തി (ഉൽപ്പത്തി; സ്വരൂപപ്രാപ്തി) സതപം, രജസ്സ്, തമസ്സ് എന്നീ മഹാഗുണങ്ങളുടെ തന്നെ പരിണാമവും ചേതനനാൽ (ആത്മാവിനാൽ) അധിഷ്ഠിതങ്ങളുമായ ഖം (ആകാശം) പചനൻ (വായു) തേജസ്സ് (അഗ്നി) ജലം (അപ്പ്) ഭൂമി (പൃഥ്വി) എന്നീ പഞ്ചമഹാഭൂതങ്ങളിൽനിന്നാകുന്നു. സതപാദികൾതന്നെ മഹാഭൂതങ്ങളായി പരിണമിച്ചു ആത്മാവിനാൽ അധിഷ്ഠാനം ചെയ്യപ്പെട്ട അംഗത്തെ നിർവൃത്തിപ്പിക്കുന്നു എന്നു സാരം.

ഭൂതാനാമേവ ച ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടവിവിധകർമ്മവശാനേകരൂപാത്സന്നിവേശവിശേഷോഭാകൃതിപ്രമാണസ്തേഹദീപ്തിസ്വരാദീനാം സാത്രപൃഥ്വസാത്രപൃം വാ സൂക്ഷ്മസ്പൃഗ്വതാരതമ്യഭേദഭിന്നമതിബഹുപ്രകാരം നിഷ്പദ്യതേ ॥

സാ—ആ മഹാഭൂതങ്ങൾക്കുതന്നെ ദൃഷ്ടങ്ങളായും അദൃഷ്ടങ്ങളായുമുള്ള വിവിധകർമ്മങ്ങൾനിമിത്തം (ദൃഷ്ടകർമ്മങ്ങൾ മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ ആചാരം മുതലായി ഇവർപോകുന്നതിലുള്ള കർമ്മങ്ങളും, അദൃഷ്ടകർമ്മങ്ങൾ ജന്മാന്തരകൃതങ്ങളായ കർമ്മങ്ങളുമാകുന്നു) നാനാപ്രകാരത്തിലുള്ള സന്നിപേശവിശേഷങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ട്, അംഗങ്ങളുടെ ആകൃതി, പ്രമാണം, സ്നേഹം, ദീപ്തി, സ്വപരം മുതലായവയ്ക്ക് സാരൂപ്യ (സാദൃശ്യ)മോ അസാരൂപ്യ (വൈസാദൃശ്യ) മോ ബഹുപ്രകാരങ്ങളിൽ ഭവിക്കും. ആ സാരൂപ്യം സാരൂപ്യങ്ങൾ സൂക്ഷ്മങ്ങളെന്നും സ്ഥൂലങ്ങളെന്നുമുള്ള ഭേദം കൊണ്ട് പലവിധത്തിൽ ഭിന്നങ്ങളായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ് ഇങ്ങിനെ വൈവിധ്യം ഭവിക്കുന്നത്.

തത്ര സതപഞ്ചഹൃദമംകാശം | രജോമഹേഷോ വായുഃ | ഉദയബഹുലോഗ്നിഃ | സതപതമോബഹുജമംബു | തമോബഹുജാ ഭൂഃ | തേഷാമപ്രതിഘാതശ്ചലതപമൗണ്ഡം ദ്രവതാ കാരിന്യമിതി ക്രമാലിജ്ഞാനി | വിശേഷതശ്ച ശ്രോത്രാദിഷ്ടപിന്ദ്രിയേഷുപരസ്ഥാനമ് | ശബ്ദസ്पर्ശരൂപരസഗന്ധൈരേകൈകപ്രവൃത്തൈരനപയഃ ||

സാ—അവയിൽവെച്ച് ആകാശം സതപഗുണം അധികം ചേർന്നതാകുന്നു. മൂന്നുഗുണങ്ങളാ കൂടിയതാണെങ്കിലും സതപത്തിന്റെ അംശം ആകാശത്തിൽ അധികമുണ്ടെന്നു താൽപര്യം. വായു രജോഗുണം അധികമുള്ളതും, അഗ്നി സതപത്തിന്റേയും രജസ്സിന്റേയും അംശങ്ങൾ അധികമുള്ളതുമാകുന്നു. ജലം സതപഗുണവും തമോഗുണവും അധികം ചേർന്നതാകുന്നു. ഭൂമി തമോഗുണബഹുലയുമാകുന്നു. ഇവയിൽ ആകാശത്തിന് അപ്രതിഘാതം, വായുവിന്നു ചലതപം, അഗ്നിക്ക് ഔണ്ഡ്യം, ജലത്തിന് ദ്രവതപം, ഭൂമിക്ക് കാരിന്യം എന്നിവ ലക്ഷണങ്ങളുമാകുന്നു. ഈ പഞ്ചഭൂതങ്ങൾ ശ്രോത്രാദികളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങളിൽ യഥാക്രമം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ശ്രോത്രത്തിൽ ആകാശവും, സ്പർശത്തിൽ വായുവും, ചക്ഷുസ്സിൽ അഗ്നിയും, രസനത്തിൽ ജലവും, ഖ്യാണത്തിൽ ഭൂമിപിയും, സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു എന്നർത്ഥം. ശ്രോത്രാദികളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ ഓരോന്നും പഞ്ചഭൂതാത്മകങ്ങളാണെങ്കിലും മേൽപ്രകാരം ശ്രോത്രാദികളിൽ അവ വിശേഷണ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ടെന്നു നാം. ഈ പഞ്ചഭൂതങ്ങളിൽ ക്രമത്തിൽ ശബ്ദം, സ്പർശം, രൂപം, രസം, ഗന്ധം എന്നിവ ഓരോന്നോരോന്നധികമായി ചേർന്നിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അപ്പോൾ ആകാശത്തിന്റെ ഗുണം=ശബ്ദം; വായുവിന്റെ ഗുണം=ശബ്ദസ്पर्ശങ്ങൾ; അഗ്നിയുടെ ഗു

ണം ശബ്ദസ്വരരൂപങ്ങൾ; ജപത്തിന്റെ ഗുണം=ശബ്ദസ്വരരൂപരസങ്ങൾ; ഭൂമി മുതൽ ഗുണം=ശബ്ദസ്വരരൂപരസഗന്ധങ്ങൾ; എന്നു ഗ്രഹിക്കണം.

തത്രാകാരജാനി ശ്രോത്രം ശബ്ദം സർവ്വസ്രോതാംസി വിചി ക്തതാ ച | വായുവീരാനി സ്വർണം സ്വർം പ്രശപാദസാച്ഛപാസാ ദിപരിസ്സന്ദനാനി ലാഘവഞ്ച | ആഗ്നാനി ദർശനം രൂപം പി ത്തമുഷ്ടാ പക്തിസ്സന്ദാപാ മേധാ വർണ്ണം ഭാസ്വജം ശൈത്യഞ്ച | ആംസോനി രസനം രസം രൂപഭക്തവ സാരസംസ്യക്തുകൃതാ ദിദ്രവസമൃദ്ധം ശൈത്യം സ്നേഹഞ്ച | പാത്ഥിപാനി ബ്രാണം ഗന്ധം കേശനവാസ്ത്വാദിമുത്തസമൃദ്ധോ ധൈര്യം ധൈര്യഞ്ച ||

സാ—അവചിർവെച്ച് ശരീരത്തിങ്കലുള്ള ശ്രോത്രാദികളായി വി വികത്തവരെയുള്ളവ ആകാശമെന്ന ഭൂതത്തിൽനിന്നുണ്ടായവയാകുന്നു. ശ്രോത്രം=ശ്രോത്രേന്ദ്രിയം. ശബ്ദം സ്വഷ്ടം. സ്രോതസ്സുകൾ=ദപാരങ്ങൾ. വിചിക്തതാ ശരീരഭാഗങ്ങൾക്കുള്ള വിഭാഗം. സ്വർണം മുതൽക്കു ലാഘ വംകൂടിച്ചുള്ളവ വായുവിൽനിന്നുണ്ടായവയാണ്. സ്വർണം=തപശിന്ദ്രി യം. സ്വർം=അന്യസ്വർനവിഷയം. പ്രശപാദസാച്ഛപാസാദിപരിസ്സന്ദന ണ്ങ്ങൾ=ശപാസം കഴിക്കുക ശപാസംവിട്ടു മുതലായിട്ടുള്ള എളുക്കങ്ങൾ. ലാഘവം=ലഘുത്വം. ദർശനാദിശൈത്യംമുതലുള്ളവ അഗ്നിയിൽനിന്നുണ്ടാ യവയാണ്. ദർശനം=നേത്രേന്ദ്രിയം. രൂപം=ദർശനവിഷയം. പിത്തം= പിത്തമെന്ന ഭോജം. ഉഷ്ണവ്=അഗ്നി. പക്തി=അഗ്നിയുടെ ക്രിയ. സന്ദാപം, മേധാ, വർണ്ണം ഇവ സ്വഷ്ടം. ഭാസ്വ്=കാന്തി. തേജസ്സും ശൈത്യ വ്വം പ്രസിദ്ധം. രസനാദികളായി സ്നേഹപയ്ക്കത്തമുള്ളവ ജപത്തിൽനിന്നു ണ്ടായവയാകുന്നു. രസനം=രസേന്ദ്രിയം. രസം=രസവിഷയം. രൂപ ഭക്തവ, രൂപം, രൂപം (രസമാത്രം), രക്തം, ശുക്ലം, മൂത്രം മുതലായ ദേ വസമുഹങ്ങൾ. ശൈത്യം=തണുപ്പ് സ്നേഹം=സ്നിക്കൃത. ബ്രാണം=മുതൽ ധൈര്യംകൂടിച്ചുള്ളവ പുഷ്പിവിചിർന്നിന്നുണ്ടായവയാകുന്നു. ബ്രാണം= ബ്രാണേന്ദ്രിയം. ഗന്ധം ബ്രാണവിഷയം. കേശം, നഖം, അസ്ഥി മുത ലായ മുത്ത (രൂപമുള്ള) സമൃദ്ധം. ധൈര്യവും ധൈര്യവും സ്വഷ്ടം. ഇപ്ര കാരം പഞ്ചമാഹാഭൂതങ്ങളുടെ കാര്യമാണ് ഭേദം.

തേജോമന്ദാനി മുദുനി തപഗുക്തമാസമേഭാജനാഭിഹ ഭയാശ്ശമഗഭാരയമകൃഷ്ണിഹാക്ലോമാന്ത്രഗദാഭിനി ||

സാ—മേൽപ്രകാരം മഹാഭൂത കാര്യങ്ങളായ അംഗങ്ങളിൽ മിച്ച

തു മാതാവിങ്കൽനിന്നും, ചിലതു പിതാവിങ്കൽനിന്നും, ചിലതു ചേതന (=ആത്മാവ്)ത്തിൽനിന്നും മാരും ഉത്ഭവമാകുന്നു. അവയിൽനിന്നു ചിലതു, രാഗം, മോഹം, മേഘസ്സു, മജ്ജ, നാദി, ഹൃദയം, ആമാശയം, ഗർഭാശയം, യകൃത്, പ്ലീഹ, ക്ലോമം, ആന്ത്രം, ഗുദം എന്നിവയും മൂലതപമുള്ളവയായ മാരുള്ളവയും മാതൃജന്മങ്ങളാകുന്നു.

പിതൃജാപി സ്ഥിരാണി കേശനചാസ്ഥിശുക്ലാപിരാസ്സായാദിനി ||

സാ—കേശം, നഖം, അസ്ഥി, ശുക്ലം, പീഠം, സ്നേഹം എന്നിവയും സ്ഥിരാങ്ങളായിട്ടുള്ള മാരുള്ളവയും പിതൃജന്മങ്ങളാകുന്നു.

ആത്മജാപി നാനായാപിഷ്ടപ്തത്തിമ്നഃശ്ചതനേന്ദ്രിയാണി പ്രാണാപാനോ ധാരണമാകൃതിസപരവണ്ണവിശേഷഃ കമേ ക്രോധഃപാഭഭയഹർഷധർമ്മഃധർമ്മശീലതഃസ്മൃതിരൂർദ്ധ്വീകൃതഃപ്രായത്താഹാകാരസുഖദുഃഖായുരാരമജ്ഞാനാനി ച ||

സാ—നാനായോനികളിലുള്ള ഉൾപത്തിമുതലായവ ആത്മജന്മങ്ങളാകുന്നു. ശുഭാശുഭകർമ്മകാരണഭൂതമായ ആത്മാവാണ് മൂലാദികളായ നാനായോനികളിലുള്ള ജനനത്തിന്നു കാരണം. അതുകൊണ്ടു സന്ധ്യ, രാവതന്തി, നിശ്ശ്രേയസം ഉണ്ടാകുന്നതും ആത്മാവുതന്നെയാണ്. മനസ്സും ആത്മജംതന്നെ. മനസ്സ് ആത്മാവിനോടു സംബന്ധിക്കാതെ ഏതും പോകുകയുണ്ട്. ചേതനേന്ദ്രിയ (ജ്ഞാനേന്ദ്രിയ)ങ്ങൾ ശ്രോത്രാദികൾ. ഇവയും ആത്മജങ്ങൾതന്നെ. പ്രാണാപാനങ്ങൾ=പ്രാണവായുവും അപാനവായുവും. ഇവ ആത്മാവിൽനിന്നുതന്നെ ജനിക്കുന്നു. ഉപകേന്ദ്രങ്ങൾ ജീവിതം നയിക്കപ്പെടുന്നത്. ധാരണം=അവയവധാരണം, ഉത്സാഹത്തോടുകൂടിയുള്ള ദേഹവിഷ്കോഭം. ആകൃതിസപരവണ്ണവിശേഷങ്ങൾ=ആകൃതി, സ്വരം, വണ്ണം ഇവയുടെ നാനാഭേദങ്ങൾ. ആകൃതിസംസ്ഥാനം. ഇതിന്നു ഭൂതങ്ങൾ സമവാചി കാരണവും ആത്മാവ് അസമവാചി കാരണവുമാകുന്നു. കാമാദികളായി അഹംകാരപശ്ചത്തമുള്ളവയെല്ലാം വിജ്ഞാനധർമ്മങ്ങളത്രേ അവയും ആത്മജങ്ങളാകുന്നു. സുഖദുഃഖാദികളും ആത്മാവിന്റെ കർമ്മഫലങ്ങളാകയാൽ ആത്മജങ്ങൾതന്നെ.

സാത്മ്യജാത്യായുരാരോഗ്യമനാലന്ത്യം ലോലുപതചിന്ത്രിയപ്രസാദസപാവണ്ണജസ്സംപത്പ്രശസ്തതാമ്രചർമ്മഭയസുപം മേഘംബലഞ്ച ||

സാ—ആയുസ്സ്, അരോഗ്യം മുതലായവ സാത്മ്യത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടാ

യവയാകുന്നു. സാത്ത്വം=അഭ്യാസം. ഗർഭാൽ പ്രഭൃതി സാത്ത്വങ്ങളായ ആ ഹാരാദികളെ സേവിച്ചാൽ മാത്രമേ ഈ ആയുരാദിരാഗ്യാദികൾ ഉണ്ടാകയുള്ളൂ. സ്വപനം, വസ്തി, കാജസ്സ് എന്നിവയുടെ സംപത്തും പ്രശസ്തതയും എന്നുപെച്ചാൽ പരിപൂർണ്ണതയും നന്മയും എന്നുതർത്ഥമാകുന്നു.

രസജാനി കൃത്സ്നസ്യ ഭേദസ്യ സംഭവോ വൃത്തിർവൃദ്ധിസ്തു പ്ലീരലൈഘ്യം പുഷ്ടിരത്സാധമത്വം ||

സാ—കൃത്സ്നമായിരിക്കുന്ന ഭേദത്തിന്റെ സംഭവവും വൃത്തി, വൃദ്ധി, അലൈഘ്യം, പുഷ്ടി, ഉത്സാഹം എന്നിവയും രസത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടായവയാകുന്നു. രസം=ആഹാരനാരം. പരിണതങ്ങളായ രസങ്ങളിൽ നിന്നാണിവയുണ്ടാകുന്നതെന്നു സാരം. കൃത്സ്നമായ ഭേദത്തിന്റെ സംഭവമെന്നാൽ അമ്മയുടെ ജന്മാന്തരിച്ചുള്ള ഗർഭത്തിങ്കൽ ഭേദം സംഗ്രഹിച്ച് ഗർഭമായി ഉണ്ടാവൽ എന്നർത്ഥം. വൃത്തിയും വൃദ്ധിയും ഗർഭത്തിങ്കലുള്ളവതന്നെ എന്നു ഗ്രഹിക്കണം. ജനനാനന്തരമുള്ളവയ്ക്കും കാരണം രസംതന്നെയാണു്. ശേഷം സ്തംഭം.

അനന്തരം സതപരജസ്തമസ്സുകളെക്കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ഭാവങ്ങളെ വിവരിക്കുന്നു:—

ശുദ്ധസതപജാനി ശൌചമാന്യീക്യം കൃതജ്ഞതാ ഭക്ഷിണ്യം വ്യവസായഃ ശൌര്യം ഗാഢീയം ബുദ്ധിർമ്മധാ സ്മൃതിഃ ശുക്ല പർത്ഥ്വ രുചിർഭക്തിരഭിഷജ്ഞാഭാവസ്മദോഗ്ദ്ധണവിപര്യയശ്ച ||

സാ—ശൌചം, ആന്യീക്യം മുതലായവ ശുദ്ധസതപത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടാകുന്നവയാണു്. ശുദ്ധസതപമെന്നാൽ രജസ്തമസ്സുകളാൽ അനുപഹതമായിട്ടുള്ള സതപം. ആന്യീക്യം=പരലോകമുണ്ടെന്നുള്ള ബുദ്ധി (ആന്യീകതപം) ബുദ്ധി=ഗ്രഹണശക്തി. മേധാ=പ്രജ്ഞ. ഭക്തി=ഭേദ താദിവിഷയകമായ സ്നേഹവിശേഷം. അഭിഷ, ഗാഭാവം=ക്രോധാദികളെക്കൊണ്ടു മനസ്സിന്നാവേശമുണ്ടാകായ്ക. തമോഗ്ദ്ധണവിപര്യയം=മുകളിൽ പറയുവാൻപോകുന്ന തമസ്സിന്റെ ഗുണങ്ങളിൽനിന്നു വൈപരീത്യം. ശേഷം സ്തംഭം.

രാജസാനി ദുഷപചാരതാനാന്യം ശൌര്യം മാത്സര്യമമിതഭേഷിതപമഹജ്ജാരാ ലോലുപതപം ദംഭോ മാദഃ ക്രോധോ ഹഷഃ കർമശ്ച ||

സാ—ദുഷപചാരത മുതലായിട്ടുള്ളവ രാജസഗുണങ്ങളാകുന്നു. രാജസഗുണങ്ങളെന്നാൽ രജോഗുണത്താൽ അഭിഭൂതമായ സതപത്തിങ്കൽ

നിന്നുണ്ടായവയാകുന്നു. ഭൂതപചാരതമസ്സരിഞ്ഞ് ഉപചരിക്കപ്പെട്ട
വാൻ പ്രയാസമുള്ളവനെന്ന അർത്ഥം. അനായാസമായ ശൈത്യം=വേണ്ടാ
തിടത്തും വേണ്ടാത്ത സമയത്തുമുള്ള ഉഷിർ. (ഉചിതമായ ശൈത്യമാക
ട്ടേ സാതപികം തന്നെയാണു്) ലോച്യപതപം=വിഷയകൈതുകിതപം.
ശേഷം സ്തംഭം.

താമസം നൃജ്ഞാനം വിഷാദഃ പ്രമാദം നിദ്രാലസ്യം ക്ഷുത്തു
ണ്ണം ശോഭകാ മാത്സര്യം വിപ്രതിപത്തിഃ പരാതിസന്ധാനം സതപ
ഗുണവൈപരീത്യഞ്ച ॥

സാ—അജ്ഞാനം മുതലായുള്ളവ തമസ്സിങ്കൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന ഗുണ
ങ്ങളാകുന്നു. തമസ്സിനാൽ അഭിഭൂതമായ സതപത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന
വഴാണെന്നർത്ഥം. അജ്ഞാനം=മിത്യാജ്ഞാനം. വിപ്രതിപത്തി=അ
നുനോടു വിരോധം. പരാതിസന്ധാനം=പരപക്ഷവണ്ഡനം (അനു
നെ വഞ്ചിക്കൽ). സതപഗുണവൈപരീത്യം=സതപജങ്ങളായി മേൽപ
റയപ്പെട്ട ശൈയാസ്തിക്യാദികളുടെ വിപരീതാവസ്ഥ.

അനന്തരം സതപമെന്നുവെച്ചാൽ എന്താണെന്നു പറയുന്നു:—

തത്ര സതപം മനസ്സുഃസ്യാപപ്ലവാ രജസുമധ്യേഃ ശൃംഗഭൃതാ
ത്മകം ദേഹമാഹുഃ ॥

സാ—അവയിൽവെച്ചു സതപമെന്നു പറയപ്പെടുന്നതു മനസ്സാകു
ന്നു. രജസ്സും തമസ്സും സതപത്തിന്റെ ഉപപ്ലവങ്ങളത്രേ. ഇപ്പറഞ്ഞപ്ര
കാരം പൃഥ്വിയാദികളായ ഭൂതങ്ങളുടെ വികാരസമുദായങ്ങളെ കൊണ്ടു
ണ്ടായതാണു് ദേഹമെന്നു് ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നു. അതുകൊണ്ടു് ഈ
പ്രകൃതത്തിൽ വരുന്ന സിദ്ധാന്തം താഴെ കാണിക്കുംപ്രകാരമാകുന്നു:—
ആത്മാവു് നിത്യനാണു്. ആത്മാവിന്നു വികാരവുമില്ല. അതു ജനിക്കുക
യും നശിക്കുകയും ചെയ്യുന്നില്ല. സതപാദികളുടെ സംയോഗാദികൊണ്ടാ
ണു് ജനിച്ചു, വളന്നു, മരിച്ചു ഇത്യാദി വ്യവഹാരങ്ങൾ. ആത്മാവിന്നു
ണ്ടാകുന്നതു്. ആത്മാവിന്നുള്ള സതപാദിസംയോഗം അവിദ്യാസപദാവ
ത്താൽ ചെയ്യപ്പെട്ടതാകുന്നു. അവിദ്യ ക്ഷയിച്ചു് ആ സംയോഗം തീരു
മ്പോൾ ആത്മാവു് ശുദ്ധനും മുക്തനുമായി എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. സം
യോഗവാനായ ഒരു കർത്താവിനോടുകൂടാതെ ബാലതപാദികൾ ഭവിക്കാ
ത്തതുകൊണ്ടു് ദേഹാദികളായ കായ്ങ്ങൾക്കു് ആവശ്യം നേരിടുന്നു. ആ
ത്മാവു് സ്വതന്ത്രനാണെങ്കിലും താൻതന്നെ ആ കായ്ങ്ങളെ ചെയ്യുന്നു.
തൽഫലമായി ബന്ധത്തെയോ മോക്ഷത്തെയോ ലഭിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.
കാരണത്തോടുള്ള സംയോഗവിധേയങ്ങളാണു് ബന്ധമോക്ഷങ്ങൾ. എ

ഇതുകൊണ്ടെന്നാൽ കർത്തവ്യ ആത്മാവിന്നോടുകൂടാതെ ശരീരം ഉണ്ടാകുന്നില്ല. ഭഗവാൻ ചരകമഹർഷി

“മുദ്രസംഗ്രഹം കൃതം കർമ്മകാരാദിത ഹൃദം
കൃതം മുതലാകാശൈശ്വര്യ ഗുഹകാരാദിനാ ഗുഹം
യോ വദേസ വദേദേവം സംഭൂയകരണൈഃ കൃതം”.

എന്നാണ് പറയുന്നത്. കർമ്മകാരനില്ലാതെ മുദ്രസംഗ്രഹം ഉണ്ടാവുമെന്നും, ഗുഹകാരനോടുകൂടാതെ മുതലാകാശൈശ്വര്യം ഉണ്ടാവുമെന്നും ആർ പറയുന്നുവോ അവനെ ആത്മാവിന്നോടുകൂടാതെ കരണസംഗ്രഹംകൊണ്ടുമാത്രം ഭേദമുണ്ടാകുമെന്നു പറയുകയുള്ളു എന്നാണിതിന്നു താൽപര്യം. അതുകൊണ്ടു ശരീരം പ്രതിപേതനനായ ആത്മാവാണ് നിത്യകാരണം. അപേതനങ്ങളായ മാംസഭൂതങ്ങൾ, ക്ഷണലഘുവിമലാകയാൽ അനിത്യകാരണങ്ങളാകുന്നു. അവ നിത്യങ്ങളാണെന്നു പറയുന്നപക്ഷം ശരീരദീഭാവങ്ങൾക്കു വൃദ്ധിക്കുമാലിക്യങ്ങൾക്കു യുക്തിയില്ല. ദൈവസ്തുതയെന്ന ഒരു പ്രകാരത്തിലും മറ്റൊരു പ്രകാരത്തിലുമായി ഭവിക്കുവാൻ യുക്തിയില്ല, അനുഭവവുമാവില്ല. ആകയാൽ അനിത്യങ്ങളായ ഭൂതങ്ങൾ തദ്ഭൂതവുമായ ആത്മാവിനാൽ അധിഷ്ഠിതങ്ങളായിട്ടാണ് പുരുഷസംജ്ഞയെ ലഭിക്കുന്നത്. അതുകൊണ്ടു ഭേദത്തെ ഭൂതമെന്നു പറയുന്നു.

തസ്യ പുനഃ പ്രവിഭാഗഃ - തപഃ കലാ ദോഷാ ധാതുവോ മലാ ബുദ്ധീന്ദ്രിയാണി തദധിഷ്ഠിതാനി ക്ഷേത്രീയാണിത്രിവിധമാശയഃ പ്രാണായതനാനി കണ്ഡരാജാലാറി കൂച്ഛാ രജ്ജുഖഃ സീവന്യോക്ഷിസംഘാകഃ സീമന്താ അസ്ഥീന്യസ്ഥിസന്ധയഃ സ്നായുനിപേശുസ്സീര ധമനഃ ശ്വാതസ്സുഷോണോ മജാണി കേശശൂത്രലോമാനി പ്രകൃതിവികൃതിഭോഗാഃ | തത്രാസൃജഃ പച്യമാനസ്യ ക്ഷീരസ്യുപ സന്താനികഃ ഷരം തപഃച ഭവന്തി | തപക്പ്രസാദോക്തസ്യ പ്രധാദഃ ||

സാ - അങ്ങനെയുള്ള ശരീരത്തിന്റെ പ്രവിഭാഗം എങ്ങനെയെന്നാൽ പറയുന്നു. തപഃ ഇതി - തപകർമ്മത്തിനാണ് കലകൾ, ദോഷങ്ങൾ ധാതുക്കൾ, മലങ്ങൾ, ബുദ്ധീന്ദ്രിയങ്ങൾ, തദധിഷ്ഠിതങ്ങളായ ക്ഷേത്രീയങ്ങൾ, അതീന്ദ്രിയാ, ആശയങ്ങൾ, പ്രാണായതനങ്ങൾ, കണ്ഡരകൾ, ജാലങ്ങൾ, കൂച്ഛങ്ങൾ, രജ്ജുക്കൾ, സീവനികൾ, അക്ഷിസംഘാതങ്ങൾ, സീമന്തങ്ങൾ, അസ്ഥികൾ, അസ്ഥിസന്ധികൾ, സ്നായുക്കൾ, പേശികൾ, സിരകൾ, ധമനികൾ, ശ്വാതസ്സുകൾ, ഉരജാക്കൾ;

മർദ്ദങ്ങൾ, കേശശൃംഗരോമങ്ങൾ, പ്രകൃതിവികൃതിഭേദങ്ങൾ എന്നിവ വിഭജിക്കപ്പെടുന്നത്. ദേഹത്തിൽ ആകെ ആറു തപശ്ശകൾ ഉണ്ട്. അവ ഉണ്ടാകുന്നത് രക്തം അതിന്റെ ഉഷ്ണ പിനാൽത്തന്നെ പര്യമായ നമാകുമ്പോൾ അതികുത്തിന്ന്, പാൽ തിളച്ചതിൽനിന്നു പാടയെന്നപോലെ, ആണ് ഉണ്ടാകുന്നത്. ഈ തപശ്ശകൾ ഒന്നിനുള്ളിൽ ഒന്നായി ഉള്ളിലേക്കു വ്യാപിച്ചാണ് കിടക്കുന്നത് (വഴിയുടെ പോളപോലെ) ഈ തപശ്ശകളുടെ പ്രസാരം മേതുവായിട്ടാണ് രക്തത്തിന്നു പ്രസാരമുണ്ടാകുന്നത്. തപശ്ശകൾ രക്തത്തിന്നു പ്രസാരത്തെ ജനിപ്പിക്കുകയും, രക്തത്തിന്റെ ഘനീഭാവം കളഞ്ഞ് അല്പീഭാവത്തെ കൊടുക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

താസാമുദകധരാ ചാദ്യാ ദിതീയാസൃദ്ധരോ | തുരീയാ സിദ്ധുകിലാസാധിഷ്ഠാനാ | ചതുർഥീ സർവ്വകഷ്ടധിഷ്ഠാനാ | പഞ്ചമീ പുനരലജീവിദ്രുധിഷ്ഠാനാ | ഷഷ്ഠീ തു പ്രാണധരാ | യസ്യോ ചരിനായാം താമൃത്യന്ധമിവ പ തമഃ പ്രവിശതി, യാഞ്ചാധിഷ്ഠാനം ത്രാഷി ജായന്തേ പവുസു കൃഷ്ണരക്താനി സമുദമൂഹാനി ഭൂശികിത്യതമാനി |

സാ—മേൽപ്പറഞ്ഞ ആറു തപശ്ശകളിൽ ആദ്യത്തേ തപശ്ശിന്ന് ഉദകധരാ എന്നു പേരാകുന്നു. ഉദകധരാ=ദേഹത്തിലുള്ള ജലത്തെ ധരിക്കുന്നത്. ഈ തപശ്ശണ്ടാകുകൊണ്ടാണ് ഉള്ളിൽ വെള്ളമുണ്ടെങ്കിലും ദേഹത്തിന്റെ പുറം ആർദ്രമായിരിക്കാത്തത്. രണ്ടാമത്തെ തപശ്ശ അസൃദ്ധരയാകുന്നു. അസൃദ്ധരാ=രക്തത്തെദ്ധരിക്കുന്നത്. ഈ തപശ്ശിനെക്കൊണ്ടാണ് ദേഹത്തിനുള്ളിലുള്ള രക്തം പുറത്തേക്ക് ഒലിക്കാത്തത്. മൂന്നാമത്തേതു സിദ്ധുകിലാസാധിഷ്ഠാനമായ തപശ്ശാകുന്നു. സിദ്ധുകെന്നാൽ ഒത്തരം കഷ്ടം. കിലാസം=ശപിത്രം. കഷ്ടങ്ങൾ നാലാമത്തെ തപശ്ശിനെ ആശ്രയിച്ചാണുണ്ടാകുന്നത്. അഞ്ചാമത്തേതായ തപശ്ശ അലജി, വിദ്രധി എന്നീ രോഗങ്ങൾക്ക് അധിഷ്ഠാനമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ആറാമത്തെ തപശ്ശിന്നു പ്രാണധരാ എന്നാണു പേര്. ഇത് എല്ലാവരിന്നും ഉള്ളിലുള്ളതും മാംസത്തിന്മേൽ പറ്റിച്ചിരിക്കുന്നതാകുന്നു. ഈ തപശ്ശ മുറിഞ്ഞാൽ തളതകയും കൂരിടട്ടിൽ പെട്ടതുപോലെ തോന്നുകയും ചെയ്യും. ഇതിനെ ആശ്രയിച്ചിട്ടാണ് സന്ധികളിൽ കുറത്തും തുടത്തും ഉള്ളവയും മുരട്ടിന്നു കുനമുള്ളവയുമായ അർത്ഥസ്തകൾ (വ്രണങ്ങൾ) ഉണ്ടാകുന്നത്. ആ വ്രണങ്ങൾ ചികിത്സിച്ചു ഭേദപ്പെടുത്തുവാൻ

വളരെ പ്രയാസമുള്ളവയുമാണ്. ഇങ്ങിനെ ഒന്നിന്നുള്ളിലൊന്നായിട്ടുള്ള ആറ് തപസ്സുകൾ പറയപ്പെട്ടു.

അന്യേ സപ്ത തപഃപോ വരന്തി । തത്ര പ്രഥമം ഭാസിനീ നാമ യാ വർണ്ണാനാമവഭാസിനീ ഖാദിനഞ്ച പഞ്ചാനാം മരായനാമ് । സാ വ്രീഹരഷ്ടാദശഭാഗപ്രമാണാ । ദ്വിതീയാ ലോഹിനീ നാമ ഷോഡശഭാഗപ്രമാണാ । തൃതീയാ ശേപതാ നാമ ദ്വാദശഭാഗപ്രമാണാ । ചതുർത്ഥീ താമ്രാ നാമാഷ്ടഭാഗപ്രമാണാ । പഞ്ചമീ വേദിനീ നാമ പഞ്ചഭാഗപ്രമാണാ । ഷഷ്ഠീ രോഹിണീ നാമ വ്രീഹിപ്രമാണാ । സപ്തമീ മാംസധരാ നാമ വ്രീഹിദ്രവപ്രമാണാ ॥

സാ—മറ്റു മിച്ച ആചാര്യന്മാർ തപസ്സുകൾ ഏഴുണ്ടെന്നു പറയുന്നു. അവയിൽ ആദ്യത്തേതു ഭാസിനീ എന്നു പേരുള്ളതാകുന്നു. അതു വർണ്ണങ്ങളെയും ഖാദികളായി മേലിൽ പറയുവാൻപോകുന്ന അഞ്ചുതരം മരായകളേയും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു. ഈ തപസ്സിന്റെ പ്രമാണം (കണക്കെണ്ണ) ഒരു വ്രീഹിമണിയുടെ പതിനെട്ടിലൊരംശമാണ്. രണ്ടാമത്തെ തപസ്സിനു ലോഹിനി എന്നാകുന്നു പേര്. അതിന്റെ പ്രമാണം വ്രീഹിയുടെ പതിനാറിലൊരംശമാണ്. മൂന്നാമത്തേതിനു പേര് ശേപത എന്നും പ്രമാണം വ്രീഹിയുടെ പന്ത്രണ്ടിലൊരംശവുമാണ്. നാലാമത്തേതിനു പേര് താമ്ര എന്നും മാനം വ്രീഹിയുടെ എട്ടിലൊന്നുമാത്രം. അഞ്ചാമത്തേതു വേദിനി. അതിന്റെ വലുപ്പം വ്രീഹിയുടെ അഞ്ചിലൊന്ന്. ആറാമത്തേതു രോഹിണി. അതിന്റെ പ്രമാണം ഒരു വ്രീഹിമണിയോളമാണ്. ഏഴാമത്തേതിനു മാംസധരാ എന്നു പേരും രണ്ടു വ്രീഹിയോളം വലുപ്പവുമാകുന്നു. [മേൽപറയപ്പെട്ട തപസ്സുകൾക്കെല്ലാം കലകൾ എന്നും പേര് പറയപ്പെടുന്നുണ്ട്.]

യസ്യ ധാതപാശയാന്തരേഷു ക്ലേദോപതിഷ്ഠതേ സ യഥാസ്വമൃഷ്ടദിവിപകപഃ സ്നായുശ്ശേഷജരായുച്ഛന്നഃ കാഷ്ഠ ഇവ സാരോ ധാതുസാരശേഷോ രസശേഷോല്പതപാൽ കലാസംജ്ഞഃ । തം ധാതപാശയാന്തരമയ്യാദാസ്പു കലഃ ॥

സാ—രക്താദികളായ ധാതുക്കളുടെ ആശയങ്ങളായ സ്രോതസ്സുകൾ ഇവരണ്ടു കൂടുന്നതിന്റെ അന്തരാളത്തിൽ യാതൊരു ക്ലേദം (നലവ്) ഭവിക്കുന്നുവോ അത് അതാതു ധാതുക്കളിലുള്ള ഉഷ്ണാവിനാൽ വിപകപമായിട്ടു സ്നായുക്കൾ, ശ്ലേഷ്മാവ് (കഫം) ജരായു എന്നിവയാൽ മൂടപ്പെട്ടതായിട്ടു കലാ എന്ന സംജ്ഞയോടുകൂടിയതായി ഭവിക്കുന്നു. ക

ജ്ഞാതാ (മരണത്തിൽ) സാരം (കാരണം) യാതൊരുപ്രകാരമോ അതുപ്രകാരമാണ് ശരീരത്തിൽ ഇതിന്റെ സ്ഥിതി. ഇതു ധാതുസാരശേഷമാകുന്നു. ആഹാരസാരം ധാതുക്കളിലുള്ള അഗ്നിയുടെ പകുതിയായി അതിന്റെ സാരം ധാതുക്കൾക്ക് ആഹാരമായതിനാൽ ശേഷിക്കുന്ന സാരമാണ് ഇത്. അതിനാൽ ഇതു രസത്തിന്റെ ശേഷമാകുന്നു. അല്പമായതായതുകൊണ്ട് ഇതിനു കലാ എന്നു പേർ പറയുന്നു. ഈ കലകൾ ധാതുപാശയങ്ങളുടെ അന്തരങ്ങളിലുള്ളവയാകയാൽ ധാതുക്രമാനുസാരേണ ഏകമാകുന്നു. ഇവ ഓരോന്നും സ്വഭാവവശാൽ ഓരോ പ്രത്യേക കാര്യങ്ങളെ ചെയ്യുന്നവയാണ്. അതിനെത്തന്നെ വിവരിക്കുന്നു.

താസാം പ്രഥമാ മാംസധരാ നാമ, യസ്യോ മാംസേ സിരാസ്സായുധമനീശ്വരാതസാം ഭൂമാവിവ പക്ഷാഭകേന വിസമുണാളാനാം പ്രതാനാനി ഭവന്തി ||

സാ—അവയിൽവെച്ച് ഒന്നാമത്തെ കലക്കു മാംസധരാ എന്നു പേരാകുന്നു. അതിങ്കലുള്ള മാംസത്തിൽ സിരകൾ, സ്നായുക്കൾ, ധമനികൾ, ശ്വാതസ്സുകൾ എന്നിവയുടെ പ്രതാനങ്ങൾ (പടർപ്പുകൾ) ഉണ്ടാകുന്നു. എന്തുപോലെയാണോ ഭൂമിയിൽ മളിവെള്ളംകൊണ്ടു വിസമുണാളങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നതുപോലെ.

ദ്വിതീയാ രക്തധരാ നാമ മാംസസ്യോഭ്യന്തരതസ്യസ്യോ ശോണിതം വിശേഷതശ്ച സിരാപ്ലീഹയകൃൽസു ഭവതി | മാംസാച്ച ക്ഷതാൽ ക്ഷതജം വൃക്ഷാദിവ ക്ഷീരിണഃ ക്ഷീരം പ്രവർത്തതേ ||

സാ—രണ്ടാമത്തെ കലക്കു പേർ രക്തധരാ എന്നാകുന്നു. ഇതിന്റെ സ്ഥിതി മാംസത്തിന്റെ ഉള്ളിലാകുന്നു. ഈ കലയിലും വിശേഷിച്ച് സിരകൾ, പ്ലീഹ, യകൃത് എന്നിവയിലും രക്തം പ്രവർത്തിക്കുന്നു. മാംസം ക്ഷതമായാൽ അതിങ്കൽനിന്ന് (പ്രഭാവം മേതുവായിട്ട്); പാലുള്ള വൃക്ഷത്തിൽനിന്നു പാലെന്നപോലെ, രക്തം പ്രവർത്തിക്കും.

തൃതീയാ മേദോധരാ നാമ | മേദോഹി തസ്യോമുദരേണസ്ഥിഷ്ട ച സരക്താ ഭവതി | തദേവ ച ശിരസി കപാലപ്രതിച്ഛന്നം മസ്തിഷ്കാപ്തം മസ്തുഭ്സംഗാപൃഞ്ച സമുലാസ്ഥിഷ്ട ച മജ്ജാ ||

സാ—മൂന്നാമത്തേ കലക്കു മേദോധരാ എന്നു പേരാകുന്നു. അതിൽ (അതിനെ ആശ്രയിച്ചിട്ടെന്നതിനാൽ) ഉദരത്തിലും അണക്കളായ അസ്ഥികളിലും രക്തത്തോടുകൂടിയതായ മേദസ്സ് ഭവിക്കുന്നു. ആ മേദസ്സുതന്നെ ശിംസ്തികൾ കപാല (തലയോട്) ത്താൽ മുക്കപ്പെട്ട മസ്തിഷ്കമ

നാം മസ്തുതംഗമെന്നും (തപശ്ചോർ എന്നർത്ഥം) പേരുള്ളതായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു. സ്വരലങ്ങളായ അസ്ഥികളിൽ അധിന മജ്ജ എന്നും പേരുണ്ടാകുന്നു. നാമരൂപങ്ങൾക്കു ഭേദമുണ്ടെങ്കിലും അവയെല്ലാം മേദസ്സുതന്നെയാണെന്നു താല്പര്യം.

പതുത്ഥി ശ്ലേഷ്മധരാ നാമ | തൽസേവന ഹി ശ്ലേഷ്മണാശ്ലേഷിതാസ്സച്ഛസന്ധഃ മഃ ദൃഢാ ഭവന്തി സോപാശ്വാ ഇവാക്ഷാഃ ||

സാ—നാലാമത്തെ കലക്കു ശ്ലേഷ്മധര എന്നു പേരാകുന്നു. അതിങ്കലാണ് കരം നിർമ്മിക്കുന്നത്. ആ കരംശാൽ തരിശിപ്പുരുളായിട്ടു (കഫത്തോടു ചേർന്നിരിക്കാൻ) ആണ് എല്ലാ സന്ധികളും ഉറച്ചുനിൽക്കുന്നത്. എന്തുപോലെ എന്നാൽ ഉപാഗത്തോടുകൂടി ചേർന്നായിട്ടു അക്ഷങ്ങളെന്നുപോലെ. ഉപാഗം=അച്ഛംഗം. അക്ഷങ്ങൾ=ചക്രനാദികൾ. വണ്ടിച്ചക്രങ്ങളുടെ അച്ചുതണ്ടുകൾ അപയിൽ കൊടുത്തിട്ടുള്ള അച്ഛംഗഭേദപംകൊണ്ട് എങ്ങിനെ ഉറച്ചുനിൽക്കുന്നുവോ അങ്ങിനെ സന്ധികൾ ശ്ലേഷ്മലപത്താൽ ഉറച്ചുനിൽക്കുന്നു എന്നു സാരം.

പഞ്ചമി പുരീഷധരാ നാമ | സാ ഹൃത്രാപകപാശയശ്രിതാ കോഷാന്നതസ്സുകസ്ഥം മലം വിഭജതി ||

സാ—അഞ്ചു മത്തെ കലക്കു പുരീഷധര എന്നു പേരാകുന്നു. അതു ആമാശയത്തിലും പകപാശയത്തിലും സ്ഥിതിചെയ്തുകൊണ്ട് കോഷുത്തിന്റെ അന്തർഭാഗത്ത് ഉണ്ടാകുന്നതിൽ ഉള്ളതായ മലത്തെ വേർതിരിക്കുന്നു. ഉന്ധുകം=പുരീഷാശയം.

ഷഷ്ഠി പിത്തധരാ നാമ പകപാശയമദ്ധ്യസ്ഥാ | സാ ഹൃന്ദരദണ്ഡധിഷ്ഠാനതന്മൂലയാൽ പകപാശയോന്മുഖമെന്നും ബലേന വിധായ്വ പിത്തരേജസാ ശോഷയതി പചതി പകപഞ്ച വിമുഞ്ചതി | ശോഷാധിഷ്ഠിതാ തു ദൈർണ്യപ്യാദാമേമവ | തതോന്മവന്നസ്യ ഗ്രഥണാൽ പുനർഗ്രഥണീനം താ | ബലഞ്ച തസ്യോഃ പിത്തമവഗ്നാഭിധാ നമതഃ സാഗ്നിഃസാപസ്യസ്തോപഞ്ചമിതൈർകുടുംഗഭേദാ ശരീരം വർദ്ധതി ||

സാ—ആറാമത്തെ കലക്കു പിത്തധര എന്നാണ് പേർ. അതു പകപാശയത്തിന്റേയും ആമാശയത്തിന്റേയും മദ്ധ്യത്തിലാണിരിക്കുന്നത്. അതിന്റെ ഉള്ളിൽ അഗ്നിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അതു ആമാശയത്തിൽനിന്നു പകപാശയത്തിലേക്കു വരുന്ന അന്നത്തെ ബലത്തോടുകൂടി പിരിച്ചു നിർത്തിട്ടു പിത്ത (അഗ്നി) തേജസ്സുകൊണ്ട് ശോഷിപ്പിക്കു

യും വേവിക്കയും വെന്തതിനെ വീക്ഷിക്കേണ്ടതുകയും ചെയ്യുന്നു. ഈ കലയിൽ വാഗ്ദാനം ചെയ്തതും സ്ഥിതി ചെയ്തതും അതിനു ബലമില്ലാതെ വരുന്നതുകൊണ്ട് അന്നത്തെ ദിക്കാതെ പച്ചുവാച്ചിട്ടുതന്നെ പറ്റിക്കുക തക്കതാണ്. ഇങ്ങിനെ ഈ കല അന്നത്തെ ഗ്രാമിക്കു നന്നായിത്തോന്നിയാൽ ഇതിനു ഗ്രാമിണി എന്നു പേരുണ്ട്. ഇതിനുള്ള ബലം അഗ്നി എന്നു പറയപ്പെടുന്നതായ പിത്തംതന്നെയാണ്. ആകയാൽ അതു അഗ്നിയെ ലഭിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അഗ്നിയായ് ഉപസ്തംബ്യമായും, അഗ്നിയെ ഉപസ്തംബണം (സംസ്കർഷണം) ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് അഗ്നിയായ്തന്നെ ഉപസ്തംബിതമായും, അഗ്നിയുമായി ഏകയോക്തേയത്വത്തോടുകൂടിയതായിട്ട് ശരീരത്തെ നിലനിർത്തുന്നു. പിത്തധരകലയെ കൊണ്ട് അഗ്നിയും അഗ്നിയെ കൊണ്ട് അതും നൽകിക്കുന്നു എന്നു സാരം.

സപ്തമീ ശുക്ലധരാ നാമ ദ്രോണഃ പരശ്വതഃ വസ്തിദപാരസ്യാധോ മുതമാഗ്നോശ്രിതഃ സചലശരീരവ്യാപിനീ ശുക്ലം പ്രവർത്തയതി ||

സാ—പ്രശ്വതമേതതു ശുക്ലധര എന്നു പേരായ കലയാകുന്നു. ആയതു വസ്തിദപാരത്തിന്റെ വലത്തുഭാഗത്തു രണ്ടാണ്ടുലം അകലെ അധോഭാഗത്തിങ്കലുള്ള മുതമാഗ്നത്തെ ആശ്രയിച്ചായിരിക്കുന്നതു. ഇതു ശരീരത്തിലെല്ലാം വ്യാപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു ശുക്ലത്തെ പുറത്തു പുറപ്പെടുവിക്കുന്നു.

ദോഷം ധാതുവോ മലാശ്ച പ്രാഗ്ഗുഹിതാഃ | പഞ്ച ബുദ്ധിത്രിതാണി ശ്ലോകം സ്വർഗ്ഗം ദർശനം രസം ത്രാണഞ്ച | തേഷാം സഭാഗതയം ക്രമാദപിച്ഛമാഃ ശബ്ദസ്വർഗരൂപരസഗന്ധാഃ | പഞ്ച ബുദ്ധിത്രിയധിഷ്ഠാനാനി കണ്ഠേ തപഗർഭിണീ ജിഹ്വാ നാസിക ച ||

സാ—ദോഷങ്ങൾ, ധാതുക്കൾ, മലങ്ങൾ എന്നിവ മുമ്പ് (സൂത്രസ്ഥാനത്തിൽ) വിവരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. ബുദ്ധിത്രിയങ്ങൾ (ചരണശ്ലോകങ്ങൾ) അഞ്ച്. ഒന്നു ശ്ലോകം, രണ്ടു സ്വർഗ്ഗം, മൂന്നു ദർശനം, നാലു രസം, അഞ്ചു ത്രാണം. അവയുടെ വിഷയങ്ങൾ സഭാഗത മേതുവായിട്ടു ക്രമത്താലേ ശബ്ദം, സ്വർഗ്ഗം, രൂപം, രസം, ഗന്ധം എന്നിങ്ങിനെ അഞ്ചാകുന്നു. സഭാഗതാഃ സാദൃശ്യം. ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും അവയുടെ വിഷയങ്ങൾക്കും സാദൃശ്യമുണ്ട്. എങ്ങിനെയെന്നാൽ:— ചക്ഷുസ്സ് തെളുപ്പമാണ്. അതിനാൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്ന രൂപമെന്ന വിഷയവും തെളുപ്പമാണ്.

സമാണ്. ശ്രോത്രം നാഭസമാണല്ലോ; തദപിഷയമായ ശബ്ദവും നാഭസമാണ്. ഇങ്ങിനെ ശേഷമുള്ളവയ്ക്കും സാദൃശ്യം ഉത്പാദ്യമാകുന്നു. മേൽപറഞ്ഞ അഞ്ച് ബുദ്ധീന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും അധിഷ്ഠാനമായിട്ട് കണ്ണങ്ങൾ, താഴ്, അക്ഷികൾ, ജിഹ്വാ, നാസികകൾ എന്നിവയും ഭവിക്കുന്നു. കണ്ണാദികൾ ഇന്ദ്രിയമായിഷ്ഠാനങ്ങളായ ശരീരാവയവങ്ങളാണെന്നു സാരം

പഞ്ച കർമ്മേന്ദ്രിയം വാക്പായുപസ്ഥപണിപാദസംജ്ഞാകാനി | തന്യപി ച വചനോത്സക്തഹൃഷാദാനഗമനാത്മാനി ||

സാ - കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളും അഞ്ചാകുന്നു. ഒന്നു വാക്, രണ്ട് പായു (ഗുദം), മൂന്നു ഉപസ്ഥം (മേത്രം), നാലു പാണി, അഞ്ചു പാദം. അവ ഹൃഷ് വചനം, ഉത്സക്തം, ഹൃഷം, ആദാനം, ഗമനം എന്നിവയാകുന്നു കർമ്മങ്ങളോടുകൂടിയവയാകുന്നു. വചനം = സംസാരിക്കൽ. ഉത്സക്തം = മലവിസർജനം. ഹൃഷം = സന്തോഷം (പ്രകൃതത്തിൽ ലക്ഷണയാശ്ചക്രിയെന്നർത്ഥം). ആദാനം = എടുക്കൽ. ഗമനം = നടക്കൽ. [ഇവിടെ ഹൃഷം എന്നും ഉപലക്ഷണമാണ്. മേത്രം കൊണ്ട് ഹൃഷത്തെ പ്പോലെ മൂത്രോത്സക്തവും നിർവ്വഹിക്കപ്പെടുന്നുണ്ടല്ലോ]

അതീന്ദ്രിയത്തു മനഃ സർവ്വാതൈർമരണപയാൽ തദ്യോഗാത പഞ്ചേന്ദ്രിയാണാമത്ഥപ്രവൃത്തേഃ, ബുദ്ധികർമ്മേന്ദ്രിയോഭയാത്മകത്വാച്ച ||

സാ - അതീന്ദ്രിയമെന്നു പറയപ്പെടുന്നതു മനസ്സാകുന്നു. അത് ഇന്ദ്രിയവുമല്ല അതിക്രമിച്ചിട്ടുള്ളതാകയാൽ അതീന്ദ്രിയമെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. മനസ്സ് അതീന്ദ്രിയമാണെന്നുള്ളതിലേക്ക് മൂന്നു കാരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉപപത്തിയെ പറയുന്നു. സർവ്വാതൈർമരണപയാൽ തദ്യോഗാത പഞ്ചേന്ദ്രിയാണാമത്ഥപ്രവൃത്തേഃ എന്നു പറയുന്നു. മനസ്സ് എല്ലാ വിഷയങ്ങളേയും ഗ്രഹിക്കുന്നതാണ്. ഇന്ദ്രിയങ്ങളാകട്ടേ പ്രത്യേകം ചില വിഷയങ്ങളേ ഗ്രഹിക്കുകയുള്ളൂ. രണ്ടാമത്തെ കാരണം അതിന്റെ (മനസ്സിന്റെ) യോഗംകൊണ്ടു സർവ്വേന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും സ്വസ്വപചിത്തങ്ങളിൽ പ്രവൃത്തിഭവിക്കുന്നത് എന്നു. ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ സ്വസ്വപചിത്തങ്ങളിൽ പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നതു മനസ്സാകയാൽ അത് ഇന്ദ്രിയാതീതമാണെന്നു സാരം മൂന്നാമത്തെ കാരണം മനസ്സ് ബുദ്ധീന്ദ്രിയങ്ങളുടേയും കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളുടേയും രണ്ടിനെയും സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയതാകുന്നു ബുദ്ധീന്ദ്രിയങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തി ജ്ഞാനവും കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളുടേതു ക്രിയാകരണവുമാണല്ലോ. മനസ്സ് ജ്ഞാനാത്മകവും ക്രിയാത്മകവുമാകയാൽ ഉഭയസ്വഭാവമാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ മൂ

ന്നു കാരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് മനസ്സിന്റെ ഇന്ദ്രിയതീതത്വം ഉപപന്നമാകുന്നു.

സപ്താശയഃ ക്രമാഭ്യന്തരമാമപിത പകുപചായമുരൂധാരാഃ
 സ്മിന്നാം പിത്തപകുപാശയയോർമ്മദ്ധ്യേ ഗഭാശയോഽഷ്ടമഃ । തേഷു
 സപ്തസു പ്രതിബദ്ധനേ കോഽഷ്ടാണി ഹൃദയേ യകൃൽപ്ലീഹപുഷ്പ
 സേന്ധു കവുക്കന്ത്രാദീനി । തത്ര സമാനേനാഡ് മായമാനസ്യ ദേ
 ഹോഽഷ്ടാണാ പചുമാനസ്യ ശോണിതസ്യാച്ഛതഃ ജായതേ യകൃൽ
 പ്ലീഹാ ച । രക്തമേനാൽ പുഷ്പസമം । രക്തകിട്ടാദണ്ഡുകഃ । ര
 ക്തമദപ്രസാദാദപ്തൈഃ । രക്തമാംസപ്രസാദാദന്ത്രാണി । ര
 നിസാൽത്രിപ്യാമാനി പുംസാമ് । ത്രിപ്യാമാനി സ്മിന്നാമ് । ര
 ക്തസ്യോനിലഭയാഗാൽ കാലീയമ് । ഹൃദയം പുനഃ ശ്ലേഷ്മരക്തപ്ര
 സാദംസംഭവതി പത്മകോശസംകാശം സുഷിരമധോമുഖമ് । ത
 ദിശേഷേണ ചേതനായഃ സ്ഥാനം സർവ്വാവാനഞ്ച ചേതനൻ
 ഗതാനമ് । തസ്യ ചാമപാർശ്വേ പ്ലീഹാ പുഷ്പസത്വ । ദക്ഷിണ
 തോ യകൃൽ ക്ലോമ ച ॥

സാ—ആശയങ്ങൾ ഏഴുണ്ട്. ഒന്നു രക്താശയം, രണ്ടു കഫാശയം, മൂന്ന് ആമാശയം, നാലു പിത്താശയം, അഞ്ചു പകുപാശയം, ആറു വാതാശയം, ഏഴു മുത്രാശയം. ഇവയെല്ലാം ക്രമേണ മഹാഭ്യന്തരസ്ഥിമാണ് സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. സ്രീകർക്ക മേൽപ്പറഞ്ഞ ഏഴാശയങ്ങൾക്കു പുറമേ ഗഭാശയം എന്നൊരു ആശയം കൂടിയുണ്ട്. ആയതു പിത്താശയത്തിന്റേയും പകുപാശയത്തിന്റേയും മദ്ധ്യത്തിലാകുന്നു. ഈ ഏഴു ആശയങ്ങളിൽ കൂട്ടിക്കെട്ടപ്പെട്ടിട്ടാണ് ഹൃദയം, യകൃത്, പ്ലീഹ, പുഷ്പസം, ഉണ്ഡുകം, വുക്കാ, ആന്ത്രം എന്നീ കോഷാഗങ്ങൾ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. “വുക്കാന്ത്രാദീനി” എന്നിങ്ങിനെ ആദിഗ്രഹണം ചെയ്തുകൊണ്ടു സൂക്ഷ്മങ്ങളായിട്ടുള്ള നാട്ടാദികളേയും ഗ്രഹിക്കണം. [അവയെ മുതൽശരീരത്തിൽ നോക്കി പരീക്ഷിച്ചു കാഴ്ചകാരണങ്ങളെ കല്പിക്കേണ്ടതാണെന്ന് ഇന്ദു വ്യാഖ്യാതാവ് പറയുന്നു.] അപയിൽവെച്ചു യകൃത്തും പ്ലീഹയും ഉണ്ടാകുന്നത് സമാനവായുവിനാൽ പ്രേരിതവും ദോഷത്തിന്റെ മൂലം കൊണ്ടു പരിപ്ലിക്കപ്പെടുന്നതുമായ രക്തത്തിന്റെ തെളിയിൽനിന്നാകുന്നു. ആ രക്തത്തിന്റെതന്നെ നരയിൽനിന്ന് പുഷ്പസം ഉണ്ടാകുന്നു. രക്തത്തിന്റെ കിട്ടത്തിൽനിന്ന് ഉണ്ഡുകം ഉണ്ടാകുന്നു. രക്തത്തിന്റേയും മേദസ്സിന്റേയും തെളിയിൽനിന്നു വുക്കങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. രക്ത

തലിനേരയും മാസേതരിനേരയും പ്രസാദത്തിൽനിന്നു ആനന്ദങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. ആനന്ദങ്ങൾ പൂർണ്ണമാകട്ടേ മൂന്നു രാത്രിമാം (മാറ) നീളമുള്ളവയായിരിക്കും. സ്രികർക്കാകട്ടേ മൂന്നു രാത്രിമാമേ ഉണ്ടായിരിക്കയുള്ളൂ. ഇതു രക്തത്തോടുകൂടി വായുവും ചേരുന്നതുകൊണ്ടു കറുത്തതാകുന്നു. ഏദയമാകട്ടേ കരമതിനേരയും രക്തത്തിന്റേയും പ്രസാദത്തിൽനിന്നുണ്ടാകുന്നതു. ഇത് ആകൃതിയിൽ താമരമൊട്ടുപോലെയുള്ളതും കീഴ്ത്തട്ടു മുഖമായിട്ടുള്ളതുമാകുന്നു. ഈ ഏദയം വിശേഷിച്ചും ചേതനയുടേയും ചേതനയോടു സംബന്ധിച്ചുള്ള സൂത്രാദിഭാവങ്ങളുടേയും സ്ഥാനമാകുന്നു. ഈ ഏദയത്തിന്റെ ഇടത്തുഭാഗത്താണ് പ്ലീഹയും പൂഷ്പസവും; വലത്തുഭാഗത്താണ് യകൃത്തും ക്ലോമവും.

തഥാ കഹരക്തചരഹിതം സ്രോതസ്സം മഹാഭൂതാനഞ്ച പ്രസാദാദിന്ദ്രിയണി । തേഷുപപി ച നേത്രേ ശ്ലേഷ്മണഃ പ്രസാദാർത്ഥമണ്ഡലം തത് പിതൃജമ് । അസൃജഃ കൃഷ്ണമണ്ഡലം തന്മാതൃജമ് । മദ്ധ്യേ ദൃഷ്ടിമണ്ഡലം തദഭയാത്മകമ് ॥

സാ—അപ്രകാരംതന്നെ കഹരേയും രക്തത്തേയും വായിക്കുന്ന സ്രോതസ്സുകളുടേയും മഹാഭൂതങ്ങളുടേയും പ്രസാദത്തിൽനിന്നാണ് ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നത്. ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ = ചക്ഷുരാദികൾ; ഇന്ദ്രിയാധിഷ്ഠാനങ്ങളായ അവയവങ്ങൾ എന്നു സാരം. അവയിൽചെച്ചും നേത്രത്തിങ്കലുള്ള ശുക്ലമണ്ഡലം (വെളുത്തഭാഗം) കഹരതിന്റെ പ്രസാദത്തിൽനിന്നുണ്ടാകുന്നതും പിതൃജമാകുന്നു കൃഷ്ണമണ്ഡലം (കറുത്തഭാഗം) ഉണ്ടാകുന്നത് രക്തത്തിന്റെ പ്രസാദത്തിൽനിന്നാകുന്നു. അതു മാതൃജമായ അവയവമാകുന്നു. മദ്ധ്യത്തിങ്കലുള്ള ദൃഷ്ടിമണ്ഡലം (മിഴി ഉഭയാത്മകമാകുന്നു. കഹരക്തപ്രസാദജവും മാതാപിതാക്കന്മാർ രണ്ടുപേരുടേയും അംശങ്ങൾ കലർന്നതുമെന്നു ഉഭയാത്മകമെന്നതിന്നു സാരം.

പകുജവർമ്മശുക്ലകൃഷ്ണദൃഷ്ട്യാപ്യാനി പഞ്ചമണ്ഡലാനി । തസ്സന്ധയശ്ചതപരഃ । ദ്രോൗ ചാപംഗകനീനയോഃ । ഇതി തേഷു । ഷർ ച പടലാനി । ദ്രോ വർമ്മവീ । ബഹുഞ്ചശ്രിതമന്യോഭസീ । ദിതീയം മാംസം തൃതീയം മേദശ്ചതുർത്ഥമസ്ഥി । തേഷാണഹളതാ ദൃഷ്ടോഃ പഞ്ചമംശരേന ॥

സാ—നേത്രമെന്ന അവയവത്തിൽ ചക്രംപോലെ വട്ടത്തിൽ അഞ്ചു മണ്ഡലങ്ങൾ ഉണ്ട്. ഒന്നു പകുജമണ്ഡലം, രണ്ടു വർമ്മമണ്ഡലം, മൂന്നു ശുക്ലമണ്ഡലം, നാലു കൃഷ്ണമണ്ഡലം, അഞ്ചു ദൃഷ്ടിമണ്ഡലം. അവ

കെല്ലാക്കൂടി ആരും സന്ധികളും ഉണ്ട്. പക്ഷുങ്ങളുടേയും വർത്തങ്ങളുടേയും സന്ധി ഒന്ന്, വർത്തങ്ങളുടേയും ശുക്ലമണ്ഡലത്തിന്റേയും സന്ധി ഒന്ന്, ശുക്ലകൃഷ്ണമണ്ഡലങ്ങളുടെ സന്ധി ഒന്ന്, കൃഷ്ണമണ്ഡലത്തിന്റേയും ദൃഷ്ടിമണ്ഡലത്തിന്റേയും സന്ധി ഒന്ന്, നേത്രത്തിന്റേയും അപാംഗത്തിന്റേയും സന്ധി ഒന്ന്, നേത്രകന്നീനകങ്ങളുടെ സന്ധി ഒന്ന്—ഇങ്ങിനെയാണ് ആരും സന്ധികൾ. (വർത്തങ്ങൾ=പോളകൾ. പക്ഷുങ്ങൾ=അക്ഷിരോമങ്ങൾ. അപാംഗം=ചെവികൂടുതൽ കണ്ണിന്റെ ഭാഗം. കന്നീനകം=മുക്കിന്നടുത്ത ഭാഗം.) ഇതുപോലെ നേത്രത്തിങ്കൽ ആരും പടലങ്ങളും ഉണ്ട്. 'ബാഹ്വ' ഇത്യാദിയായി പടലങ്ങളുടെ ക്രമത്തെ പറയുന്നു. അവയിൽ ബാഹ്വപടലം ഉൾപാശ്ചാത്യോദേന്ദ്രനായുള്ള രണ്ടു വർത്തങ്ങളാകുന്നു. അവ അഗ്നിയേയും അംഭസ്സിനേയും ആശ്രയിച്ചിട്ടുള്ളതുമാകുന്നു. അഗ്നിയും ജലവുമാണ് ഈ പടലത്തെ തല്പണം ചെയ്യുന്നതെന്നു സാരം. ദ്വിതീയപടലം മാനുതെ ആശ്രയിച്ചതും, തൃതീയപടലം മേഘസ്സിനെ ആശ്രയിച്ചതും, ചതുർത്ഥപടലം അസ്ഥിയെ ആശ്രയിച്ചതുമാകുന്നു. ഈ പടലങ്ങളുടെ ബാഹ്യതാ (ഘനതാ) ദൃഷ്ടിമണ്ഡലത്തിന്റെ അഞ്ചിലൊരം രമാകുന്നു. ദൃഷ്ടിമണ്ഡലത്തിന്ന് എത്ര വിസ്താരമുണ്ടോ ആ വിസ്താരത്തിന്റെ അഞ്ചിലൊന്നാണ് പടലങ്ങളുടെ കനമെന്നു സാരം.

ബന്ധനഗുണാസ്തു ചതപാദഃ സിരാകണ്ഡരാമേദഃകഫാത്മകാഃ | ഏഷാതു പരം സർവ്വസന്ധിബന്ധനമിത്യുക്തം പ്രാക് | നേത്രാശ്രിതത്തു തേജാ ബാഹ്യതേജസാ സ്വയോനിനാ യോഗോച്ഛത്രമിവാശ്നാ കർമ്മണ്യം ഭവതി | അതിയോഗാദപഹന്യതേ | തച്ച വൈദ്യുതവദ്ബന്ധവാമുഖവച്ഛാഭമേദ്ധ്യഗമപി വീദ്യോൽകഷ്ഠാത്തേജസ്വപം ന ജഹാതി | മാംസാസൃക്ഷഫപ്രസാരത്തു ജിഹ്വാ ജായതേ | മാംസാസൃക്ഷഫമേദഃപ്രസാരാദ്ഭഷണാവിതി ||

സാ—ദേഹത്തെ ബന്ധിച്ചു നിറുത്തുന്ന ഗുണങ്ങൾ (കയറുകൾ) സിരാ, കണ്ഡരാ, മേഘസ്സ്, കഫം എന്നിങ്ങിനെ നാലുതരമാകുന്നു. സിരാദികളെക്കൊണ്ടാണ് മഹാസന്ധികൾ ബന്ധിക്കപ്പെടുന്നതെന്നു താൽപര്യം. ഇവയിൽപെച്ച് കഫം സർവ്വസന്ധികളേയും ഏറ്റവും ബന്ധിക്കുന്ന വസ്തുവെന്നെന്നു മുഖ്യ പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. നേത്രത്തെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതായ തേജസ്സ് സ്വയോനിയായ ബാഹ്യതേജസ്സിനോടു

ഇ സംയോഗം മേത്രവായിട്ട കർമ്മമായി ഭവിക്കയുള്ളു. നേത്രത്തിങ്കൽ സ്വതഃ തേജസ്സുണ്ടെങ്കിലും അതു തേജഃകർമ്മമായ പ്രകാശനത്തിന്നു പര്യാപ്തമാകേണമെങ്കിൽ പുറമേയുള്ള പ്രകാശത്തിന്റെ അപേക്ഷ വേണ്ടി വരുന്നു എന്നു സാരം. മരൂചിവാഗ്ദ്ധനാ എന്നു ഭിഷ്കന്തം. മരൂതം = കൂട അശ്മം = കല്ല് (ഭണ്ഡം.) എന്നാൽ ആ ബാഹ്യതേജസ്സിന്റെതന്നെ അതിയോഗം ഭവിച്ചാൽ അതു ഉപഹനിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. നേത്രത്തിങ്കലുള്ള തേജസ്സ് ജലമധ്യഗതമാണെങ്കിലും തേജസ്സ് (അഗ്നി) എന്ന അവസ്ഥയെ വിട്ടുനില്ക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. കാരണം അതിന്റെ വീഴ്ചാതിശയം തന്നെയാകുന്നു. “വൈദ്യതവദ്ബദ്ധവാമുപചച്ച” എന്നു ഭിഷ്കന്തം. വൈദ്യതം = മിന്നൽശക്തി. ബദ്ധവാമുപചച്ച = സമുദമധ്യത്തിലുള്ള അഗ്നി. അവയുടെ സ്ഥിതി ജലമധ്യത്തിലാണെങ്കിലും അവയുടെ അഗ്നിത്വത്തിന്നു മറന്നി വരുന്നില്ലല്ലോ. ജിഹ്വാ (=നാഭ്) മാംസരക്തകഫങ്ങളുടെ പ്രസാരത്തിങ്കൽനിന്നും, വൃഷണങ്ങൾ (=തരികൾ) മാംസരക്തകഫമേദസ്സുകളുടെ പ്രസാരത്തിൽനിന്നും ആകുന്നു.

ഓ പ്രാണാചരണാനി മുഖാ ജിഹ്വാബന്ധനം കണ്ഠോഽഹൃദയം നാഭിർവൃശ്ചീർഗുദഃ ശുക്ലമോഃജാ രക്തഞ്ച | തേഷാമോദ്യാനി സപ്ത പുനർമ്മഹാമർമ്മസഞ്ജാനി ||

സാ—പ്രാണന്റെ ആചരണങ്ങൾ (സ്ഥാനങ്ങൾ) മുഖാപ്, ജിഹ്വാബന്ധനം, കണ്ഠം, ഹൃദയം, നാഭി, വൃശ്ചി, ഗുദം, ശുക്ലം, കാജസ്സ്; രക്തം എന്നിങ്ങിനെ പത്താകുന്നു. മുഖാദികളായ പത്തു സ്ഥാനങ്ങളിൽ പ്രാണൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു എന്നു സാരം. ഇവയിൽ ആദ്യത്തെ ഏഴു സ്ഥാനങ്ങൾ (അതായത് മുഖാപ് മുതൽ ഗുദംകൂടിയവ)ക്ക് മഹാമർമ്മങ്ങൾ എന്നു പേർ പറയുന്നു.

ഘോഡാശ കണ്ഡരോഃ | തേഷാം ദേവ ദേവ കുരവർണേവ | ചതസ്രഃ പൃഥക്ഗ്രീവാപുഷ്ടയോഃ ||

സാ—കണ്ഡരകൾ ആകെ പതിനാറാണ് (കണ്ഡരകൾ = ഒരു തരം മാംസരജ്ജുകൾ.) അവയിൽവെച്ച് രണ്ടു കൈകളിലും രണ്ടു കാലുകളിലും ഇരരണ്ടുവീതം (അതായത് ഏട്ട്) ഗ്രീവയിലും പുഷ്ടിയിലും നന്നാലുവീതം (ഇങ്ങിനെ ആകെ പതിനാറ്.)

ഘോഡാശ ജാലാനി തേഷാം മംസസിരസ്സായസ്ഥിജാനി ചതപാദ്യൈകൈകത്ര ഗുൽഫേ മണിബന്ധ ച പരസ്സുരഗവാക്ഷി അനി താനി സ്ഥിതാനി ||

ஹிம் குத்ஸா ஹஸ்யபாஸெத்ரி பாதேஸ்யேஷு ॥

ചതസ്ത്രം, മാംസരജ്ജ്വഃ പൃഷ്ഠാംശമുഭയഃ പേശീനിബ
 ഹ്വം, താസാം ദേവ ബാഹ്യേ ദേവ ചാന്ദ്രന്തരസ്ഥിതേ ॥

സപ്ത സീവന്മാർ 1-ാം 8-ാം വയസ്സ് ശിരസി ജിഹ്വായോരോടോ
 തോർക്കുക. വലിയവർക്കു ശാസ്ത്രം.

உறுதீஸாஸரிசுண்டமாதாஃ | தேவ்யாமோகைகா ஸுநீஹஜான
வக்ஷணமணிங்நயகூப்தாகக்ஞாஸு த்ரிகஸிரசுஸம்ஸு ||

നാ. — അസ്ഥി സംഹാരങ്ങൾ (= അസ്ഥി കൂട്ടുകൾ) പതിന്നാലുണ്ട്. ഗുൽഫം (നെരിയാണി) ജാന (മുട്ട്) വംഷനം (ഒടി) ഇവയിൽ ഓരോ കാലിനേൽ ഓരോന്നുവീതം ആരും, മണിബഡം (ചുട്ടടത്തിന്റെ മൂല ബന്ധം) കൂപ്പര (കൈമുട്ട്) കക്ഷം ഇവയിൽ ഓരോ കയ്യിനേൽ ഓരോന്നുവീതം ആരുംകൂടി ആകെ കൈകാലുകളിനേലായി പന്ത്രണ്ടും, ത്രികം, ശിരസ്സ് എന്നിവയിൽ ഓരോന്നും ഇങ്ങിനെ പതിന്നാലു്.

തദപൽ സീമന്താഃ | തേ തു പഞ്ച ശിരസി | ഇത്യുഷ്ണാദന്തം

സാ—സീമന്തങ്ങളും അസ്ഥിസംഹാരങ്ങളെപ്പോലെതന്നെ. ഗുൽഫാദികളായ മൂന്നു സ്ഥാനങ്ങളിലായി കാലുകളിൽ ആരും, മണിമ്പന്യാദികളായ മൂന്നു സ്ഥാനങ്ങളിലായി കൈകളിൽ ആരുംതന്നെ. ത്രികുന്തികലാ ശിരസ്സികലും ഉള്ളതിൽ ശിരസ്സിങ്കലാകട്ടേ സീമന്തങ്ങൾ അഞ്ചുണ്ട്. ആകയാൽ ആകെ പതിനെട്ടു സീമന്തങ്ങളാകുന്നു. സീമന്തങ്ങൾ സീപ്തികളെപ്പോലെതന്നെയുള്ളവയാകുന്നു.

ത്രിണി ഷഷ്ട്യധികാര്യസ്ഥിശതാനി | തേഷാഞ്ച മാതാ
രിംശച്ഛതം ശാഖാസു | സവിംശച്ഛതമനുരാധയഃ | ശതമൂർച്ഛമിതി
തൈത്രയൈകകസ്തിൻ സകമ്നി പഞ്ചപാദേനഖാഃ | പ്രത്യേകമംഗ
ലാം ത്രിണ്യസ്ഥീ നിതാനി പഞ്ചശേ | പഞ്ച പാദേശലാകാഃ | തൽ
പ്രതിബന്ധകമേകമ് | ദേവദേ ക്ലൃപ്തമൽഫലംഘാസേപൈകകം
പാർണ്ണിജാന്തരവ്യ | സർപ്പാണി ച നഖാസ്ഥ്യാദീനി | സകമിച്ഛ
ദംബാഃപശു ||

സാ—അസ്ഥികൾ ആകെ മുന്താറുപതാകുന്നു. അവയിൽ ശാഖകളിൽ (കൈകാലുകളിൽ) ഒരുന്താറിനാലും, അനുരാധിയിങ്കൽ ഒരുന്താറി ഇരുപതും, ഉപലാംഗത്തിങ്കൽ ഒരുന്തരും ആകുന്നു. ഇവയെ വിവരിക്കുന്നു തത്രേതി—ഓരോകാലിലും നഖങ്ങൾ അഞ്ച്, ഓരോ പിരലിലും മുത്തുന്ന് കൂടി അസ്ഥികൾ പതിനഞ്ച്, ഓരോ പിരലും ഓരോ ശലാകയും ശലാകപ്രതിബന്ധകമായിട്ട് ഒന്നുകൂടി ആറ്, ക്ലൃപ്തം ഗുൽഫം ജംഘ ഇവയിൽ ഇരണ്ടുകൂടി ആറ്, പാർണ്ണി (മടമ്പ്) ജാനു ഉരത ഇവയിൽ ഓരോന്നുപിതം മൂന്ന്, എന്നിങ്ങിനെ മുപ്പത്തഞ്ച്. ഇതുപോലെ മറ്റാകാലിലും രണ്ടു കൈകളിലും കൂടിപേരുമ്പാൾ ആകെ ഒരുന്താറിനാലുതസ്ഥികൾ ആകുന്നു. കാലിന്നു പറഞ്ഞതുപോലെ കൈകൾക്കും നഖാസ്ഥ്യാദികളെല്ലാം കണ്ടുകൊൾക.

ചതുർവിംശതിഃ പർശ്വകാഃ | താവന്ത്യേവ സ്ഥാലകാന്യഞ്ച
ദാനി ച | ത്രിംശൽ പൃഷ്ഠേ | അഷ്ടാവുരസി | ഏകൈകം ഭാഗേ
ത്രിക | നിതംബമോശ്വ ദേവ | തദേവമകാംസാംസഫലകേവ്യ ||

സാ—പർശ്വകാസ്ഥികൾ ഇരുപത്തിനാല്, താലകാസ്ഥികൾ ഇരുപത്തിനാല്, അഷ്ടാസ്ഥികൾ ഇരുപത്തിനാല് ഇങ്ങിനെ എഴുപ

അറിഞ്ഞു സ്ഥിതികൾ. പുഷ്പത്തിങ്കൽ മുപ്പത്, മാനത്ത് എട്ടു, ത്രികദാശത്തിങ്കൽ ഓരോന്നുവീതം രണ്ട്, നിതംബങ്ങളിൽ രണ്ട്, അക്ഷകം അംസം അംസഫലകം ഇവയിൽ ഏതെങ്കിലും വീതം ആറ്—ഇങ്ങിനെ അഞ്ചു രാധിയുടെ ചത്തറാദിപതസ്ഥിതളെ അറിഞ്ഞുകൊൾക. (പർവ്വതങ്ങൾ=ഗീർവാവകുന്ദങ്ങളായ അസ്ഥികൾ; ഇപ്രകാരമാണ് പുഷ്പത്തിങ്കൽ നിന്നു ചിട്ടിക്കപ്പെട്ട നൂ (പാരിയെല്ലുകൾ). സ്ഥാപകങ്ങളുടെ ഒരു നയം ഇങ്ങിനെതന്നെയാണ്. അഞ്ചുങ്ങൾ എന്നതു പൂർവ്വം പശ്ചാത്താപങ്ങളായ അസ്ഥികളിൽ സാധാരണയായിട്ടുള്ളതല്ലെന്നു പറയുകയും ചെയ്തു).

തഥാ ഗണ്ഡകണ്ഠശംഖോഽപ്യു ജത്രതാലുനോശ്ച | ത്രയോദശം
ഗ്രീവായാമ് | ചതപരി കണ്ഠനാളാമ് | ദേവ ഹനുബന്ധനോ |
ദോത്രംശദുന്താഃ | തദപദലുചലാനി ച | ത്രീണി നാസായാം ഷഡ്
ശിരസി ||

സാ—അപ്രകാരമെന്ന ഗണ്ഡങ്ങൾ, കണ്ഠങ്ങൾ, ശംഖങ്ങൾ എന്നിവയിൽ ഓരോന്നുവീതം ആറുസ്ഥികൾ; ജത്രതാലു ഇപ്രകാരം ഓരോന്നുവീതം രണ്ട്; ഗ്രീവയിൽ (കഴുത്തിൽ) പതിമൂന്നു; കണ്ഠനാളിയിങ്കൽ നാലു; ഹനുബന്ധനാസ്ഥികൾ രണ്ട്; പല്ലുകൾ മുപ്പത്തിരണ്ടു; ഉലൂഖലാസ്ഥികൾ മുപ്പത്തിരണ്ടു; നാസികയിൽ മൂന്നു (രണ്ടു പാർശ്വങ്ങളിൽ ഓരോന്നും മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ ഒന്നുകൂടി മൂന്നു; ശിരസ്സിൽ ആറു (ശിരസ്സിന്റെ അഗ്രത്തിങ്കലും പൂർവ്വത്തിങ്കലും ഓരോന്നും രണ്ടു പാർശ്വങ്ങളിലായി നാലുകൂടി ശിരസ്സിൽ ആറു കപാലങ്ങളുണ്ട്)—ഇപ്രകാരം ഉൽപ്പാദകാശത്തിങ്കൽ ആകെ മുപ്പതു ചത്തറാസ്ഥികളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

താനി ജാനന്തിതംബാംസഗണ്ഡതാലുശംഖവംക്ഷണമദ്ധ്യശിരസ്സുകപാലസംജ്ഞാനി | ഭരണാസ്തു രൂപകാഃ | പ്രാർണ്ണകണ്ഠഗ്രീവാക്ഷിഃകാശേഷു തരുണാനി | പാണിപാദപാർശ്വഭൃഷ്ടാപ്യ വലയാനി | ശേഷാണി നളകാഡീതി നാമാനുഗതാകൃതീനി പഞ്ചവിധാന്യസ്ഥീനി | തേഷു ഹി സിരാഭിഃ സ്നായുഭിശ്ച നിബദ്ധാമാംസാനി ||

സാ—മേല്പറഞ്ഞ അസ്ഥികൾക്കു സ്ഥാനഭേദംകൊണ്ടുള്ള ആകൃതിഭേദം പൂർണ്ണമായി നാമഭേദമുള്ളതിനെ പറയുന്നു. താനീതി—ജാൻ, നിതംബം, അംസം, ഗണ്ഡം, താലു, ശംഖം, വംക്ഷണം, ശിരോമദ്ധ്യം എന്നിവയിലുള്ള അസ്ഥികൾക്കു കപാലങ്ങൾ എന്നു പേർ. ഭരണഭേദം

ന)ങ്ങൾക്കു തലകുത്തുണ്ടെന്നുപേർ. പ്രാണാദികളായി അക്ഷികോശം കൂടിയ സ്ഥാനങ്ങളിലുള്ളവക്കു തുണ (മുട്ട) ഏകുണ്ടെന്നു പേർ. പാണി പാദപാർശ്വപുഷ്പങ്ങളിലെ അസ്ഥികൾക്കു വലയങ്ങളെന്നു പേർ. ശേഷമുള്ളവയെല്ലാം നളകങ്ങൾ എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ഇങ്ങിനെ പേരിന്നനുസരിച്ചു ആകൃതികളോടുകൂടിയവയായി അഞ്ചു വിധത്തിലാണസ്ഥികൾ. ഇവയിൽ സ്ഥിരങ്ങളെക്കൊണ്ടും സ്തോമങ്ങളെക്കൊണ്ടും മാംസങ്ങൾ നിബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ഇങ്ങിനെ അസ്ഥികളെപ്പറഞ്ഞശേഷം അസ്ഥിസന്ധികളെ വിചരിക്കുന്നു:—

ദശോത്തരം ശതദവയമസ്ഥിസന്ധീനാമ് । തേഷാമഷ്ടഷഷ്ടി
ശ്ലാധാസു । ഏകാനഷ്ടിരന്തരാധൗ । ത്ര്യശീതിത്രുല്പമ് । ത
ത്രൈകൈകസ്തിൻ സകസ്തി പാദാംഗലൈൗ പ്രത്യേകം ത്രയഃ । ദ്വാ
വംഗുഷോതേ ചതുർഗ । ഏകൈകോ ഗുല്ഫ് ഫജാനവംക്ഷണേഷു ॥

സാ—അസ്ഥിസന്ധികൾ ആകെ ഇരുനൂറ്റി പത്താകുന്നു. അവയിൽ അറുപത്തെട്ടു ശാഖകളിലും, അമ്പത്തെമ്പതു അന്തരാധിയിലും, എണ്ണത്തിമുന്ന് ഉൾ പാശ്വത്തിലുമാകുന്നു. ഓരോ കരലിലും ഉള്ള വിരലുകളിൽ വെച്ചേറെ മൂന്നു സന്ധികൾ, അംഗുഷ്ഠത്തിൽ രണ്ടു സന്ധികൾ എന്നിങ്ങിനെ ഒരു കാലിത്തൽ പതിനാലുപീതം രണ്ടുകരലിത്തൽ കൂടി ഇരുപത്തെട്ടും അതുപോലെതന്നെ രണ്ടുകയ്യിത്തൽകൂടി ഇരുപത്തെട്ടുംകൂടി ആകെ അമ്പത്താറു സന്ധികളുണ്ട്. ഗുല്ഫ് (നെരിച്ചാണി) ജാന (മുട്ട്) വംക്ഷണം ഇവയിൽ ഓരോ അസ്ഥിസന്ധികൾവീതം രണ്ടു കാലുകളിലും രണ്ടു കൈകളിലുംകൂടി പന്ത്രണ്ടു സന്ധികൾ—ഇപ്രകാരമാണ് ശാഖകളിൽ അറുപത്തെട്ടു സന്ധികൾ.

ത്രയഃ കടികപാലേഷു । ചതുർവിംശതിഃ പുഷ്പവംശേ । ത
ദ്വൽ പാർപയോഃ । അഷ്ടവ്യുരസി ॥

സാ—കടീ (നിറമ്പ) കപാലങ്ങളിൽ മൂന്നു സന്ധികളും, പുഷ്പവംശത്തിങ്കൽ ഇരുപത്തിനാലു സന്ധികളും, അപ്രകാരംതന്നെ പാർശ്വങ്ങളിൽ ഇരുപത്തിനാലു സന്ധികളും, ഉരസ്സിങ്കൽ എട്ടു സന്ധികളും എന്നിങ്ങിനെയാണ് അന്തരാധിയികളുള്ള അമ്പത്തെമ്പത് അസ്ഥിസന്ധികൾ പ്രാർശ്വങ്ങൾ രണ്ടിലേയും സന്ധികൾ പർശ്വകാ

സ്ഥികളുടെ ആശ്രയമായതുകൊണ്ടാണ് പർശ്വകുതുപ്യസംഖ്യ സന്ധികൾ ക്ഷമിക്കുന്നതെന്നു കാണുക.

അഷ്ടൗ ഗ്രീവാധാം । ത്രയഃ കണ്ഠനാളീം । അഷ്ടാഭം കണ്ഠനാളീനിബദ്ധാ ഹൃദയയകൃൽക്ലോമനാഡീഷു । ദ്വാത്രിംശദന്തമൂലേഷു । ഏകകർകാകലനാസാമൂലസു । ദ്വൗ ദ്വൗ ഗണ്ഡകണ്ഠശംഖവർത്തനേത്രഹനസന്ധീഷു । ദ്വാവുപകിഷ്ടാൽ ഭൂവോഃ । പഞ്ച ശിരഃകപാലേഷു ॥

സാ—ഗ്രീവയിങ്കൽ ചിട്ടം, കണ്ഠനാളിയിൽ മൂന്നും, കണ്ഠനാളിയിങ്കൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവയായി ഹൃദയയകൃൽക്ലോമനാഡികളിൽ പതിനേടും, ദന്തമൂലങ്ങളിൽ മുപ്പത്തിരണ്ടും, കാകലം നാസിക മൂലാവം എന്നിവയിൽ ഓരോന്നുവീതം മൂന്നും, ഗണ്ഡം കണ്ഠം ശംഖം വർത്തനേത്രം ഹനസന്ധി എന്നിവയിൽ ഇരണ്ടുവീതം പന്ത്രണ്ടും, രണ്ടു പുരികങ്ങളുടെ ഉപരിഭാഗത്തായി രണ്ടും, ശിരഃകപാലങ്ങളിൽ അഞ്ചും കൂടിയാണ് ഉരൽപകായത്തിങ്കൽ ഉള്ള എണ്ണത്തിമുന്ന് അസ്ഥിസന്ധികൾ. ഹൃദയയകൃൽക്ലോമനാഡികളിലെ സന്ധികൾ കണ്ഠനാളിയിങ്കൽ നിബദ്ധങ്ങളാകയാലാണ് ഉരൽപാഗത്തിൽ ഗണിക്കപ്പെട്ടത് എന്നു കാണുക.

അസ്ഥിസന്ധികൾക്ക് സ്ഥാനഭേദേന നാമഭേദത്തെ പറയുന്നു:—

തേംഗുലിഗുല്ഫജഗന്മണിബന്ധകുപ്പരേഷു കോരസംജ്ഞാഃ । കക്ഷാധംക്ഷണദന്തമൂലേഷു ലുഖലസംജ്ഞാഃ । അംസപീംഗുദഭംഗനിതംബേഷു സാമുദ്ഗാഃ । ഗ്രീവാപുഷ്പവംശയോഃ പ്രതരഃ । ശിരഃകടീകപാലേഷു തുന്നസേവനീസംജ്ഞാഃ । ഹന്ത്രഭയതോ വായസതുണ്ഡാഃ । കണ്ഠനേത്രഹൃദയയകൃൽപിച്ഛക്ലോമനാഡീഷു മണ്ഡലകസംജ്ഞാഃ । ശ്രോത്രശ്വാഗാടകേഷു ശംഖാവത്താഃ । ഇത്യസ്ഥിസന്ധയോഷ്ടവിധാഃ ॥

സാ—മേൽപറഞ്ഞ അസ്ഥിസന്ധികൾക്ക് അംഗുല്യാദികളായ സ്ഥലങ്ങളിൽ 'കോരങ്ങൾ' എന്നു പേരാകുന്നു. കക്ഷ്യാദിസ്ഥാനങ്ങളിലുള്ള സന്ധികൾക്ക് ഉലുഖലങ്ങൾ എന്നു പേരാകുന്നു. അംസപീംഗിസ്ഥാനങ്ങളിൽ സാമുദ്ഗാങ്ങൾ എന്നു പേരാകുന്നു. ഗ്രീവാ, പുഷ്പവംശം എന്നിവയിലുള്ള അസ്ഥിസന്ധികൾക്ക് പ്രതരങ്ങൾ എന്നു പേർ. ശിരഃകടീകപാലങ്ങളിലുള്ളവക്കു തുന്നസേവനികൾ എന്നു പേർ. ഹന (താടി

യെല്ല) വിന്റെ ഇരുപതുവുള്ളവക്കു വായസതുണ്ഡങ്ങൾ എന്നു പേർ. കണ്ഠനേത്രാദിനാഡികളിൽ മണ്ഡലകങ്ങൾ എന്നു പേരാകുന്നു. ശ്രോത്രശൃംഗാടകങ്ങളിലുള്ളവക്കു ശംഖാവത്തങ്ങളെന്നു പേരാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ എട്ടു വിധത്തിലാണ് അസ്ഥിസന്ധികൾ. [ഇത്രയുംകൊണ്ട് ഇതന്താരിപത്ത് അസ്ഥിസന്ധികളെ വിവരിച്ചുകഴിഞ്ഞു].

സ്നായുപേശീസിരാശ്രിതൈസ്തസ്മാസ്രുഭവം ന പുനഃ ശസ്രുപ്രണിധാദന തേഷു വാച്യമസ്മിതി പൃഥങ്നോച്യതേ ||

സാ—സ്നായുക്കൾ, പേശികൾ, സിരകൾ എന്നിവയെ ആശ്രയിച്ചിട്ടുള്ള സന്ധികളെ കൂട്ടിയാൽ അവയെക്കൊണ്ടു രണ്ടായിരം സന്ധികൾ ഉണ്ടാകും. പക്ഷേ ശസ്രുശ്രിയയെ സംബന്ധിച്ച് അവയിൽ ഒന്നും പരയേണ്ടതായിട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അവയെ വേറിട്ടു പറയാത്തതാണ്. സ്നായുക്കൾ=സൂക്ഷ്മസിരകൾ. പേശികൾ=സ്നായുപാകൃതികളായ മാംസസിരകൾ. സിരകൾ=തൈര്യകൾ.

അനന്തരം സ്നായുക്കളുടെ വിഭാഗത്തെ പറയുന്നു:

നവ സ്നായുശരാനി | തേഷാം ഷർശതാനി ശാഖാസു | ത്രിംശച്ഛതഭവമന്തരാധൗ | ഊർദ്ധ്വം സപ്തതിഃ | തന്ത്രൈകൈകസ്തിൻ സക്ഷുപ്തി പാദഃ | ഗുഹ്യം പ്രത്യേകം ഷർശം | താനി ത്രിംശൽ | ദശ ദശ പാദൈകകുച്ഛഗുഹ്യേമേവ | ത്രിംശജ്ജംഘായാമ് | ദശ ജനാനി | ചതപാരിംശദൂരൗ | ദശ വംക്ഷണേ ||

സാ—സ്നായുക്കൾ ആകെ തൊള്ളായിരമാകുന്നു. അവയിൽ അറുനൂറ്റൊണ്ണം ശാഖകളിൽ ആകുന്നു. അന്തരാധിപികൾ ഇതന്താരിമുപ്പത് സ്നായുക്കളാണുള്ളത്. ഊർദ്ധ്വഭാഗത്തിങ്കൽ എഴുപത. ഇവയിൽ ശാഖാശ്രിതങ്ങളായ സ്നായുക്കൾ:—കാലിന്റെ ഓരോ വിരലിലും പ്രത്യേകം അറു സ്നായുക്കൾവീതം മുപ്പത്. പാദതലം, കൂച്ചും, ഗുൽഫം ഇവയിൽ പതിപ്പത്തുവീതം മുപ്പത്. ജംഘയിൽ മുപ്പത്. ജാനുവിങ്കൽ പത്ത്. ഊത (തട) വിൽ നാല്പത്. വംക്ഷണ (ഒടി) ത്തിൽ പത്ത്. ഇങ്ങിനെ ഒരു കാലിന്മേൽത്തന്നെ ഒത്തന്താരിമ്പത് സ്നായുക്കൾ ഉണ്ട്. ഇതുപോലെ മറോകാലിന്നും ഓരോ കൈകൾക്കും ഒത്തന്താരിമ്പതുവീതം കൂടുമ്പോൾ ആകെ ശാഖകളിൽ അറുനൂറു സ്നായുക്കൾ ആകുന്നു. [കൈകളിൽ കണക്കാക്കുമ്പോൾ ഓരോ കയ്യിന്മേലും വിരലുകളിൽ മുപ്പത്; കരതലം കൂച്ചും മണിബന്ധം ഇവയിൽ പതിപ്പത്തുവീതം മുപ്പത്. പ്ര

കേഷ്ഠനരികൾ മുപ്പത്; കൂപ്പരത്തിങ്കൽ പത്ത്; പ്രകാശനരികൾ നാല്പത്; കക്ഷത്ത് പത്ത് എന്നിങ്ങിനെ കൂട്ടേണ്ടതാണ്.]

ചതപാരിംശൽ കട്ടാമ് | വിംശതിമുഷ്ടമുശ്വവസ്ത്രത്രേയ | അശീതിഃ പൂഷ്ഠ | ഷഷ്ടിഃ പാർവതയാഃ | അഷ്ടാദശോരസി | ചതപാരിംശൽ കക്ഷോഃ | അഷ്ടാദശോരസി ||

സാ—അന്തരാധിയിച്ചുള്ള സ്ത്രീകളെ വിഭാഗിക്കുന്നു—കപ്പിയിങ്കൽ നാല്പത്; മുഷ്ടം മേത്രം വസ്ത്രീ ആനും എന്നീ നാലു സ്ഥാനങ്ങളിൽകൂടി ഇരുപത്; പുഷ്പത്തിങ്കൽ എണ്ണത്; പാർവതങ്ങളിൽ അറുപത്; ഉരസ്സിങ്കൽ പതിനെട്ട്; അക്ഷകങ്ങളിൽ ഇരുണ്ടവീതം നാല്പത്. അംസ (മുഖം) ങ്ങളിൽ എട്ട്;—ഇങ്ങിനെ അന്തരാധിയിങ്കൽ ആകെ ഇരുനൂറ്റിപ്പത്തു സ്ത്രീകളാണുള്ളത്.

ദേവദേവമന്യാവടുനേത്രാഷ്ടതാലുഷു | ത്രിംശല് ഗ്രീവാധരം | ത്രിണി ജത്രണി | ചതപാരി ഹനേപാഃ | പഞ്ച ജിഹ്വായാമ് | ദ്വാദശോരതരോപരേയ ദന്തമാംസേഷു | ഷണ്മൂലനി ||

സാ—ഉത്തർ പകായത്തിങ്കലെ സ്ത്രീകളെ വിവരിക്കുന്നു—മന്യകളിൽ രണ്ട്; അവടു (കുക്കാദിക) ക്ങളിൽ രണ്ട്; നേത്രങ്ങളിൽ രണ്ട്; കാഷ്ടങ്ങളിൽ രണ്ട്; താലുവിങ്കൽ രണ്ട് ഇങ്ങിനെ പത്ത്; ഗ്രീവയിൽ മുപ്പത്; ജത്ര (അക്ഷകസന്ധി) വിങ്കൽ മൂന്ന്; ഹനകളിൽ (താടിയെല്ലുകൾ) നാല്പത്; നാവിഷ്ഠൽ അഞ്ച്; മേലേവരിയിലേയും താഴേവരിയിലേയും ദന്തമാംസങ്ങളിൽ പന്ത്രണ്ട്; മുഖാവിൽ ആറ്;—ഇങ്ങിനെ ഉത്തർ പാശത്തിങ്കൽ എല്ലാംകൂടി എഴുപതു സ്ത്രീകൾ ഭവിക്കുന്നു.

തത്ര ശംഖാസു സംസ്ഥിഷു ച പ്രതാനവന്ദി | മഹാസ്താപാ നിതു വൃത്താനി താനി കണ്ഡരോസംജതാനി | വസ്ത്രാമപകാശായം ത്രേയ സുഷിരാണി | പാർവപുഷ്പോരശ്ശിരസ്സു പൃഥുനി ||

സാ—സ്ത്രീകൾക്കു സ്ഥാനഭേദംകൊണ്ട് ആകൃതിഭേദം വരുന്നതിനെ പറയുന്നു. തത്രേതി—കൈകാലുകളിലും സന്ധികളിലുമുള്ള സ്ത്രീകൾ പ്രതാനത്തോടുകൂടിയവ (അനേകപ്രകാരങ്ങൾ) ആയിരിക്കും. മഹാസ്താപാ വൃത്താകൃതികളാണ്. അവയ്ക്ക് കണ്ഡരകൾ എന്നു പേർ പറയുന്നു. വസ്ത്രാശയം, ആമാശയം, പകപാശയം, ആനും എന്നിവയിലെ സ്ത്രീകൾ സുഷിരങ്ങളായിരിക്കും. വാരിഭാഗം, പുറം, മാറ്, തല എന്നിവയിലെ സ്ത്രീകളാകട്ടെ പൃഥുക്കൾ (വിസ്താരമുള്ളവ) ആയിരിക്കും.

സ്തോമവസ്ഥയെന്തെന്ന് സന്ധിഷ്ട സുബദ്ധോ രതനന്തരീപ
സമുഗ്രിഹാതഃ । തസ്തോദന്ധിസിരാദിഭ്യോപി താനി യത്തഃതാ ര
ക്ഷേൽ । യതു സ്തോധാനി ബാഹ്യാന്യാത്മന്തരാണി ച സമ്യക് ജാനാ
തി സ മൃഗമപി ശല്യമാഹതന്തും സമഞ്ജോ ഭവതി ॥

സാ—മേല്പറഞ്ഞ സ്തോയുക്കളാകുന്ന ബന്ധനങ്ങളെക്കൊണ്ട് സ
ന്ധികളിൽ വഴിപാലെ കെട്ടപ്പെട്ടിട്ടാണ് ഈ ശരീരം വേണ്ടതുപോ
ലെ ചേഷ്ടിക്കുന്നത്. ദാഷാതം പറയുന്നു. നെരരിതി—തോണി യാ
തൊതപ്രകാരം സന്ധികളിൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടതായിട്ട് ചേഷ്ടിക്കുന്നുവോ
അതുപോലെ. ആകയാൽ സ്തോയുക്കളെ അന്ധിസിരാദികളെക്കാളുമധി
കം പ്രയത്നപ്പെട്ട് രക്ഷിക്കേണ്ടതാണ്. യാതൊരു വൈദ്യൻ ശരീരത്തി
ന്റെ അകത്തും പുറത്തുമുള്ള സ്തോയുക്കളെ ശരിയായി അറിയുന്നുവോ അ
വൻ ഗുഡമായി കിടക്കുന്ന ശല്യത്തെക്കൂടി എടുക്കുവാൻ സമത്സനായി
ഭവിക്കുന്നു.

അനന്തരം പേശികളെ വിവരിക്കുന്നു:—

പഞ്ച പേശീശതാനി । താസാം ചതപാരി ശതാനി ശാഖാ
സു । ഷഷ്ഠിരന്തരാധൗ । ചതപാരിശദൃല്പമ് । തന്ത്രൈകൈ
സ്തിൻ സകൃഷ്ടി പാദോംഗല്യാം പ്രത്യേകം തിസ്രഃ । താഃ പഞ്ചഭശഃ ।
ഭശഃ ഭശ പ്രപദേ പാദതലേ ഗുൽഫേ ച । തഥാ പാദന്യോപരി
കൂച്യേ സന്നിവിഷ്ടാഃ । വിംശതിജ്ജംഘായാമ് । പഞ്ച ജാനനി ।
വിംശതിത്രൈരൗ ॥

സാ—പേശികൾ ആകെ അഞ്ഞൂറാകുന്നു. അവയിൽ ശാഖകളിൽ
നാന്നൂറും, അന്തരായിയികൾ അറുപതും, ഉത്തപാംഗത്തികൾ നാല്പതു
മാകുന്നു. ശാഖകളിലുള്ളവയുടെ വിഭാഗം എങ്ങിനെയെന്നാൽ:—ഓ
രോ കാലിനേയും വിരലുകളിൽ പ്രത്യേകം മൂന്നു പേശികൾക്കുടി പ
തിനഞ്ച്; പ്രപദം (പാദതലത്തിന്റെ അഗ്രം), പാദതലം, ഗുൽഫം,
പാദത്തിന്റെ ഉപരിഭാഗം എന്നിവയിൽ പ്രത്യേകം പത്തുപേശികൾ
വീതം നാല്പത് (ഈ പേശികൾ കൂട്ടം എന്ന മർമ്മത്തിൽ ഘടിപ്പിക്ക
പ്പെട്ടവയാകുന്നു.) ജംഘയികൾ ഇതപതുപേശികൾ; ജാനവികൾ അ
ഞ്ച്; ഉത്തവികൾ ഇതപത്ത്; ഇങ്ങിനെ ഒരു കാലിനേൽ നൂറുപേശി
കൾ. ഇതുപോലെ മറേകാലിനേയും രണ്ടു കൈകളിലുംകൂടി ആകെ
നാന്നൂറുപേശികൾ ശാഖകളിൽ ഭവിക്കുന്നു.

ഏകൈകാ മേന്ദ്രസേവന്യോഃ । ദേവ വൃദ്ധണയോഃ । ഭശസ്തി

ജാഃ | തിദ്രാ ഗുദേ താസു വലീസംജ്ഞാഃ | ദേവസ്തിശിരസി |
പതസ്ര ഉദരേ | നാഭ്യമേകാ | ഹൃദ്യമംശരേ ച | ഷഡ്വക്ത്രപ്ലി
ഹോണ്യഃകഷ്ഠ | പൃഷ്ഠ പഭഞ്ചാല്പാസന്നിവിഷ്ടാഃ | ദശ ദീർഘാഃ
പാർവതയാഃ | ദശ വക്ഷസി | തിദ്രോംസാക്ഷകാപരികഃ ||

സാ—അന്തരാധിചികുലുള്ള പേശികളെ വിഭാഗിക്കുന്നു. ഏകൈകേതി—മേന്മുതലിക്കൊന്ന്, ദേവനാഡിൽ ഒന്ന്, വൃഷണങ്ങളിൽ രണ്ട്, സ്തിമകളിൽ (ആസനങ്ങളിൽ) പത്ത്, ഗുരത്തിങ്കൽ വലി എന്നു പേരുള്ളവയായി മൂന്ന്, വസ്തിശിരസ്സിൽ രണ്ട്, ഉദരത്തിൽ നാല്, നാഭിയിങ്കൽ ഒന്ന്, ഹൃദയത്തിങ്കലും ആമാശയത്തിങ്കലും ഒരോന്ന്, യകുത്ത് പ്ലീഹ ഉണ്ഡകം ഇവയിൽ ആറ്, പൃഷ്ഠത്തിങ്കൽ അഞ്ച് (ഇവ ഉദരാല്പാഗസന്നിചികുലങ്ങളാണ്), പാർവതാഗതത് ദീർഘങ്ങളായിട്ടു പത്ത്, വക്ഷസ്സീങ്കൽ പത്ത്, അംസത്തിന്റെയും അക്ഷകത്തിന്റെയും ഉപരിഭാഗത്തു മൂന്ന്,—ഇങ്ങിനെയാണ് അന്തരാധിചികുലുള്ള അറുപതു പേശികളുടെ വിഭാഗം. ഇങ്ങിനെ ശാഖകളിലും അന്തരാധിചികുലുള്ള ടിനാനുരാറുപതായി. ഇനി ശിരസ്സിലുള്ളവയെ കാണിക്കുന്നു.

ദശ ഗ്രീവായാമ് | അഷ്ടൗ ഗണ്ഡമോഃ | അഷ്ടൗ ഹന്തേപാഃ | ഏകൈകാ ഗളകാകലജിഹ്വാമൂലസ്യ | ദേവദേവ താലുലലാടയോഃ | നാസൗഷ്ണകണ്ഠൗ ച ||

സാ—ഗ്രീവയിൽ പത്ത്, ഗണ്ഡ (കവിൾ) ങ്ങളിൽ ഏട്ട്, ഹന്തകളിൽ ഏട്ട്, ഗളം കാകലം (=കണ്ഠമധ്യം) ജിഹ്വാ മൂലാവ് ഇവയിൽ ഒരോന്ന്, താലുലലാടം നാസിക ഓഷ്ഠം കണ്ഠം ഇവയിൽ ഇരണ്ട്,—ഇങ്ങിനെയാണ് ശിരസ്സിലുള്ള നാല്പതു പേശികളുടെ വിഭാഗം. ഇങ്ങിനെ വക മൂന്നിൽക്കൂടി അഞ്ചു പേശികൾ പറയപ്പെട്ടു. ഇത് പുരുഷന്മാർക്കുള്ള കണക്കാണ്. സ്ത്രീകൾക്കു വ്യത്യാസമുണ്ട്. അതിനെ കാണിക്കുന്നു.

സ്രീണാസു വിംശതിരധികാഃ | തത്ര ദശ സൂനയോഃ | താസാം യൌവനേ പരിവൃദ്ധിർവഹി | ദശ മോഹന്ത | താസാമഭ്യന്തരാഗ്നിത ദേവ | മുചാഗ്നിതേ വൃത്തേ ദേവ | തിദ്രാ ഗുദമാഗ്നാശ്ചരഃ | യസ്യം ഗുദസ്മിഷ്ഠി | യോനിസു ശംഖനാഭ്യാകൃതിസ്യുവാന്താ | തസ്യംസത്രരീയ ആവേണ് പിത്തപകാശയന്തരേ ഗുദശയ്വം | തസ്യം ശുക്ലാന്തവപ്രവേശിന്യസ്മിസുഃ പേശുഃ ||

സാ—സ്ത്രീകൾക്കു കൂട്ടേ മുൻപറഞ്ഞതിൽ അധികമായി ഇരുപതു

പേശികൾ കൂടിയുണ്ട്. അവയിൽ പെച്ച് പന്തെണ്ണം സ്തനങ്ങളിലാണ്. ആ പേശികൾ ബാല്യത്തിൽ ഉണ്ടാകമാത്രമേ ഉള്ളൂ. വളരുന്നതു മൗരവനത്തിലാണ്. പിന്നെ പന്തെണ്ണം യോനിയിലാകുന്നു. ആ പത്തിൽ പെച്ച് രണ്ടെണ്ണം അഭ്യന്തരത്തെ (മാമാശ്വാതസ്സിനെ) ആശ്രയിച്ചുള്ളവയാകുന്നു. യോനിയുടെ മുഖത്തെ ആശ്രയിച്ചവയായി ചുത്താകാറുള്ളായിട്ടു രണ്ടെണ്ണം. മൂന്നെണ്ണം ഗർഭാഗ്ഗത്തെ ആശ്രയിച്ചവയാകുന്നു. പിന്നെ മൂന്നെണ്ണം ഗർഭശയ്യയിൽ ഘടിപ്പിക്കപ്പെട്ടവയാകുന്നു. അതിൽ ഒന്നാണ് ഗർഭം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. യോനി എന്നതു ശംഖനാദിയുടെ ആകൃതിയിൽ മൂന്ന് ആവർത്ത (ചുഴി) ഞളോടുകൂടിയതാകുന്നു. അവയിൽ മൂന്നാമത്തെ ആവർത്തത്തിങ്കൽ പിത്താശയത്തിന്റേയും പകപാശയത്തിന്റേയും നടുവിലാണ് ഗർഭശയ്യയിരിക്കുന്നത്. അതിങ്കൽ ശുക്ലാർത്തവങ്ങൾ പ്രവേശിക്കുന്നവയായിട്ടാണു മൂന്നു പേശികൾ ഉള്ളത്. ഗർഭശയ്യ എന്നതു രോഹിതമത്സ്യത്തിന്റെ മുഖം പോലെയുള്ള ആകൃതിയാ ള്ളതായിരിക്കുന്നു.]

അഭിഹി ശരീര തനുബലമുസ്ഥമാണുപുഷ്പമുത്തപ്രസവ ഭീഷ്മസ്ഥിരമുദൃഗ്ദ്ധകുക്കുശാഭിസ്സസ്ഥിസിരാസ്സാവാസി പ്രച്ഛംഭിതാനി ||

സാ. - മേൽ പറയപ്പെട്ട പേശികൾ തനക്കളായും ബലമുള്ളവ (ഘനകൾ) ആയും സ്ഥൂലകളായും അണക്കളായും ചുറ്റുകളായും വൃത്തങ്ങളായും ഗ്രന്ഥങ്ങളായും ദിഷ്ടങ്ങളായും സ്ഥിരങ്ങളായും മുദൃക്കളായും ഋഷ്ണങ്ങളായും കുക്കുശങ്ങളായും, ഇതന്നിട്ട് സസ്ഥിസ്ഥിസിരായ്ക്കുള്ള ആപ്തമാനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

സിരാധമനീമുഖാനാം തപഃശര വിഭജ്യമാനാവാഃപഃകാനാശ്രിംശച്ഛതസഹസ്രാണി നവ ച ശതാനി ഷഡപഞ്ചശതാനി ഭവന്തി | താഭിരിദം ശരീരം ഗവാക്ഷിതം പിനലമാതതത്ത്വം ||

സാ. - സിരകളുടേയും ധമനികളുടേയും മുഖങ്ങൾ അണക്കളായി ഭവിക്കപ്പെടുമ്പോൾ അവ അസംഖ്യങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. അവയാൽ ഈ ശരീരം ജാലകങ്ങളാലെന്നപോലെ കൃതദാരുമായും ബലമായും വിസ്തൃതിയുമായും ഭവിക്കുന്നു. സിരകൾ = അധികം സ്ഥൂലങ്ങളല്ലാത്തവയും കയറുപോലെ ഉള്ളവയും ഉള്ളിൽ ദാരുമുള്ളവയും വാതാദികളെ വഹിക്കുന്നവയുമാണ്. ധമനികൾ = സിരകളുടെതന്നെ വകഭേദമാകുന്നു. [ഇവ മുകളിൽ വിവരിക്കപ്പെട്ടു.]

താവന്തി ച കേശശ്ശശ്ശുരോമോഹി । താസാം ഹി മുഖാനി
തൽപ്രതിബലം നൃതസ്താനി താഭിരാപ്തായുതേ । തൈശ്ച താഃ
സേവദമഭിപഹ്നന്തി । തഥാഭ്യാംഗഭോധാദിവിജ്ഞം തപചി വിപച
മന്തൻ മതി സ്തർത്വേ ഗൃഹ്ണന്തി ॥

സാ—കേശശ്ശശ്ശുരോമോഹി അത്ര തന്നെയാണ്. അന്നുക്കളാപി
ഭാഗിക്കപ്പെടുന്നവയായ അവയുടെ (സിരാധമനികളുടെ) മുഖങ്ങൾ ആ
കേശശ്ശശ്ശുരോമങ്ങളാൽ പ്രതിബലപ്പെട്ടവയാകുന്നു. ആകയാൽ
കേശശ്ശശ്ശുരോമങ്ങൾ നിറകളാലും ധമനികളാലും തല്പന്നം ചെയ്യ
പ്പെട്ട് വളരുന്നു. ആ രോമങ്ങൾവഴിച്ചായി അവ (സിരാധമനികൾ)
സേവദത്തെ പ്രവഹിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അപ്രകാരംതന്നെ അഭ്യാംഗം ഭോ
ധനം മുതലായവ പുറത്തു തപക്കിന്മേൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടാൽ അവ
യുടെ വീഴ്ചത്തെ രോമങ്ങൾ വഴിച്ചായി അകത്തുക്കു നയിക്കുന്നതും സി
രാദികൾതന്നെയാണ്. സ്തർത്വേ ഗൃഹ്ണിക്കുന്നതും അതുകൾതന്നെ.

സ്രോതാംസി പുനരസംഖ്യോന്മേഷ്ച । തഥാപി തു സിരഃ
ഭീനി യഥാസ്ഥൂലം തഥോപഃശാഗന്തം നൃത്രോപദേക്ഷ്യതേ । ഇ
ത്യേവം പരിസംഖ്യാന്താഃ ശരീരേ മുതിരിമുതൽ സ്ഥിരാ ഭാഗാഃ ॥

സാ—സ്രോതസ്സുകളാകട്ടേ ഇത്രയെങ്കിലും കണക്കാക്കുവാൻ പാടി
ല്ല. (സ്രോതസ്സുകളെന്നാൽ അന്നസാരം യാചമിചവയിൽക്കൂടേ പോ
യിട്ടാണോ ധാതുക്കളായിത്തീരുന്നത് ആ മാർഗ്ഗങ്ങൾ) അവ സൂക്ഷ്മങ്ങ
ളും പ്രതാനവത്തുള്ളമാകയാൽ സംഖ്യാപരിച്ഛേദം അസാദ്ധ്യമെന്നു
സാരം. ഇങ്ങിനെ സിരാധമനീസ്രോതസ്സുകൾ അസംഖ്യങ്ങളാണെങ്കി
ലും അവയുടെ പ്രാധാന്യത്തേയും ഉപയോഗത്തേയും അനുസരിച്ച് കൂ
കളിൽ പറയപ്പെടും. ഇപ്രകാരം ശരീരഭിതർ കണ്ണുകൊണ്ടു കാണാ
വുന്നവയും കൈകൊണ്ടു സ്पर्ശിക്കാവുന്നവയുമായിട്ടുള്ള ഭാഗങ്ങൾ (തപ
ഗാദികളായി) പരിഗണിക്കപ്പെട്ടു.

ദ്രവാസ്തു യന്തദഭിഃശാഗേന മൃഗമാനം പുരീഷമനുബദ്ധ്വാ
തി । തഥാ മൂത്രം അധിരമന്ത്രഃശ്ച ശരീരേ ധാതുർ । യച്ച സർവ്വ
ശരീരഗതം ബാഹ്യാ തപശ്ബിഭത്തി । യച്ച തപശ്ചതരേ വ്രണഗ
താ ലസീകാശബദ്ധാമൃത് । യച്ചോഷ്ണാനുബദ്ധം രോമകുപേഭ്യോ
ഭിനിഷ്ഠതൽ സേവദോമൃത് ॥

സാ—ഇനി ദ്രവങ്ങളായിട്ടും ചില ഭാഗങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവ ജലം
മൂത്രം മുതലായവയാകുന്നു. അവയിൽവെച്ച് ഉദകം (ജലം) അധികമാ

വി ഭവിക്കുന്നതായ പുരീഷത്തെ അനുബന്ധിക്കും. ഇപ്രകാരം പോകുന്നതായ പുരീഷാനുബന്ധിയായ ജലമാണ് അതിസാരത്തിങ്കൽ പ്രവർത്തിക്കുന്നത്. അപ്രകാരംതന്നെ പ്രമോദത്തിങ്കൽ അധികമായി പ്രവർത്തിക്കുന്നതായിട്ടുള്ള മൂത്രത്തേയും രക്തപിത്തത്തിങ്കൽ അധികം പ്രവർത്തിക്കുന്നതായിട്ടുള്ള രക്തത്തേയും ഇത് അനുബന്ധിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരംതന്നെ ഭേദത്തിങ്കൽ പിത്തശ്ലേഷാദികൾ അതിയോഗേന പ്രവർത്തിക്കുന്നതായാൽ അവയേയും ഇത് അനുബന്ധിക്കും. സർവ്വശരീരഗതമായിട്ടുള്ള ഈ ഉദകത്തെ വഹിക്കുന്നത് ബാഹ്യമായ തപശ്ചാകുന്നു. തപശ്ചിന്റെ ഉള്ളിൽ പ്രണങ്ങളിൽ ഈ ജലം ഉണ്ടാകും. അതിന്നു ലസിക എന്നാണ് പേര്. ഇതുതന്നെയാണ് ഉഷ്ണാപിനോടുകൂടിച്ചേർന്ന് രോമകൂപങ്ങളിൽ കൂട്ടടെ പുറത്തുകുപോകുന്നതും. അങ്ങിനെ പോകുന്നതിന്നു സേപഭക്ഷണം പേര്. ഇങ്ങിനെ മലമൂത്രരക്താനുബന്ധിയായി പ്രവർത്തിക്കുന്നതും ലാപികാസേപങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നതും യാതൊന്നോ അതല്ല ഉദകമാകുന്നു.

തസ്മാദ്യസ്യ ഘോഷാരസാരസ്യ രസാഖ്യസ്യ ഭക്തസ്യ ശക്തഃ ശ്ലേഷ്മണഃ പിത്തസ്യ മൂത്രസ്യ വസായാ മേദസോ മജ്ഞശ്ച സേപനാഞ്ചലിപ്രമാണന യഥാപൂർവ്വമേകാദിസംഖ്യാപ്രവൃദ്ധിഃ । അല്പാഞ്ചലിശ്ലക്ലിസ്യ । തവദേ ചക്ഷുഃസ്തദമജശ്ച । സ്രീണം രജസഞ്ചലതശ്ച ഗന്ധഃ । സ്മൃസ്യ ദേഹഃ । ഉദയമപി ദൈവതദ്രിസപ്രസാദാത്മാകമിതി ॥

സാ—അതും (അതായത് ഉദകവും), രസം എന്നു പേരായ ആദ്യത്തെ ആഹാരസാരവും, രക്തം, മലം, കഫം, പിത്തം, മൂത്രം, വാസ, മേദസ്സ്, മജ്ജ എന്നിവയും ഒരു ആളുടെ ഭേദത്തിൽ യഥാപൂർവ്വം ഓരോ അഞ്ചുവി അധികമായിട്ടാണു ഭവിക്കുന്നത്. അവയിൽ ഒടുവിൽ പാറത്തട്ട (അതായതു മജ്ജ) ഒരഞ്ചലിയും അതിന്നു മുന്പുള്ളവ ഓരോ അഞ്ചലി അധികമായും ഭവിക്കുന്നുവെന്നു സ്ഥാനം. അപ്പോൾ മജ്ജ ഒരഞ്ചലി, മേദസ്സ് രണ്ടഞ്ചലി, വാസ മൂന്നഞ്ചലി, മൂത്രം നാലഞ്ചലി, പിത്തം അഞ്ചഞ്ചലി, കഫം ആറഞ്ചലി, മലം ഏഴഞ്ചലി, രക്തം എട്ടഞ്ചലി, രസം പന്ത്രണ്ടഞ്ചലി, ഉദകം പത്തഞ്ചലി എന്നു കിട്ടുന്നു. ശുക്ലം അര അഞ്ചലിയാകുന്നു. മസ്തിഷ്കവും ഹൃദസ്സും അല്പാഞ്ചലിപ്രമാണം തന്നെ. സ്രീകർക്കർ ഭജസ്സ് (ആത്മാവ്) എന്ന രക്തം നാലഞ്ചലിയും സ്മൃം (മു

മപ്പാൽ) രണ്ടുജപിയുമാകുന്നു. ഇപ്പറഞ്ഞ രജസ്സൂത്രങ്ങൾ രണ്ടും രസ
ധാതുവിന്റെ പ്രസാദവുമാകുന്നു.

സമധാനോഃ പരിമാണമിദമ് | അതേ വൃദ്ധിക്കുയെ യഥാ
സ്വപാ ലക്ഷണൈര്യദാപരേപരന്ത്യാപരിസംഖ്യാതാൻ മുതാ
മുതാൻ ഭാവാൻ തദ്യഥാ മാംസകണ്ഠാദിമലാൻ വായുബുദ്ധിസ്മൃ
ത്യാദീംശ്ച ||

സാ—മേൽപറഞ്ഞ കണക്ക് രോഗമാണമില്ലാതെ സമധാനുവാ
യിട്ടുള്ളവനുള്ള കണക്കാണ്. ദോഷകോപജങ്ങളായ രോഗങ്ങളുണ്ടാ
യാൽ മേൽപറഞ്ഞ പരിമാണത്തിൽനിന്നു വൃദ്ധിക്കുയെങ്ങൾ ഭവിക്കും.
അവയെ ദോഷഭേദീയത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ലക്ഷണങ്ങളെക്കൊണ്ട് യ
ഥാസ്വപം ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്. ഇവയിൽ പരിഗണിക്കപ്പെടാത്തവയാ
യി ഭേദത്തിലുള്ള മാംസകണ്ഠാദികളായ മുത്തഭാവങ്ങളേയും വായു
ബുദ്ധി സ്മൃതി മുതലായിട്ടുള്ള അമൃത്തഭാവങ്ങളേയും യഥാസ്വപലക്ഷണങ്ങ
ളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ഉഛയിക്കണം.

ധനപന്തരീയാഃ പുനഃ പഠന്തി | വിലക്ഷണാനീ ഹി ശരീരം
ണി നിത്യമേവ ചലാ ദോഷധാതുമാഃ | തസ്താദുകാദീനാമപി
സമതപം മാംസാദിമൽ പരിമാണത്വാ നിദ്ദേഷ്ടമശക്യമ് | കേവ
ലം സ്വാസ്ഥ്യമാത്രേണാനുമാനതോ ലക്ഷണേദിതി ||

സാ—ധനപന്തരിയുടെ മതക്കാർ (സൂത്രാലികൾ) ആകട്ടേ ഇ
ങ്ങിനെ പറയുന്നു:—മനുഷ്യരുടെ ശരീരങ്ങൾ പരസ്പരം വ്യത്യാസമു
ള്ളവയാണ്. ദോഷങ്ങൾ ധാതുക്കൾ മലങ്ങൾ എന്നിവയും നിത്യം ച
ഞ്ചലങ്ങളാണ്. അതുകൊണ്ട് ഉദകം മുതലായവയും സമങ്ങളാണെന്നു
ള്ള നിചക്ഷ കരുതി അവയുടെ അളവ് ഇത്രയാണെന്നു നിദ്ദേശിക്കു
വാൻ കഴികയില്ല. മാംസാദികളുടെ അളവ് നിണ്ണയിപ്പാൻ കഴിയാത്ത
തുപോലെതന്നെയാണ് അവയുടേയും. കേവലം സ്വാസ്ഥ്യമാത്രംകൊ
ണ്ട്, ഉഛയിച്ച് തീർച്ചയാക്കുവാനേ പാടുള്ളൂ.

സദ്യ ഏവ തപയവാഃ പരമാണ്യഭേദനാതിസൗക്ഷ്ഠ്യം
സംഖ്യേയതാം യാന്തി | തേഷാം സംയോഗവിഭാഗേ പരമാണുനാം
കർമ്മപ്രേരിതോ വായുഃ കാരണമ് ||

സാ—എല്ലാ അവയവങ്ങളുടേതന്നെ പരമാണ്യഭേദന അതിസൂക്ഷ്മ
ങ്ങളായിത്തീരുന്നു. ആ പരമാണുക്കളുടെ സംയോഗങ്ങളെ വിഭജിക്കുന്ന

തിൽക്കൽ നോക്കി പ്രേരിതമായ വായുവാണു് കാരണം പരമാണുക്കളാണു് സജാതീയവിജാതീയങ്ങളായ സംയോഗവിഭാഗങ്ങളെക്കൊണ്ടു് അവയു വങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നതു്. അപ്പോഴിൽ ബാലനായിരുന്നവന്റെന്നെയു വാവാഴി എന്നു പറയുന്നതിൽ ഏകത്തന്നെ നാനാത്വം യോജിക്കാ ത്വൈതം. ആകയാൽ പരമാണുക്കളുടെ സംയോഗവിഭാഗങ്ങളാണു് അവയവരൂപീകരണത്തെ ചെയ്യുന്നതു്. ആ സംയോഗവിഭാഗങ്ങൾക്കു കാരണം വായുവും വായുവിനെ അതിന്നു പ്രേരിപ്പിക്കുന്നതു് ദൈവ പ്രയത്നങ്ങളെക്കൂട്ടമാണെന്നു താൽപര്യം.]

തദേതദംഗമഭേദേന ഭേദേ. യ ഗൃഹ്യാണാം ബന്ധാമോ ഷായ ച ഭവതീതി ||

സാ—അതുകൊണ്ടു് ഈ ശരീരത്തെന്ന അഭേദബുദ്ധിയോടുകൂടി ഗ്രഹിക്കപ്പെടുമ്പോൾ ഭേദിച്ചു് ബന്ധത്തിന്നും ഭേദഭാവനയോടുകൂടി ഗ്രഹിക്കപ്പെടുമ്പോൾ മോക്ഷത്തിന്നും കാരണമായി ഭവിക്കുന്നു [ശരീ രാരംഭകദ്രവ്യങ്ങൾ രമണീയങ്ങളാണെന്നു സങ്കല്പിച്ചു് തദ്ദിനമായി, എ ന്നുപെട്ടാൽ രമണീയമാണെന്ന വിചാരത്തോടുകൂടി കരുതുകയാണെന്നു കിൽ ജനമരണപ്രവൃത്തി പരമ്പരാത്രപമായ ബന്ധത്തിന്നു കാരണമാകു മെന്നും, ജ്ഞാപിതവസ്തു സമാരണ്യമാണു്—ശരീരമെന്ന ഭേദബുദ്ധിയോടു കരുതിയാൽ രാഗാദി നിമിത്തക്രിയാകലാപപരിഹാരരൂപമായ മോക്ഷ ത്തിന്നു മേൽതുവകമെന്നു സാരം.]

ഭവതി ചാത്ര—

ഇതി സർവ്വം ച വശോ യോ ജാനന്തി കളേബരം

അധിതേവ സ മോഹേന ന കുദാചിത് പ്രവർത്തേ.

സാ—മേൽപറഞ്ഞപ്രകാരം എല്ലാ അവയവങ്ങളേയും ധരിച്ചു് യാതൊരുവൻ ശരീരത്തെ പാരമാർത്ഥ്യം അറിയുന്നവോ അവൻ അ ധിതങ്ങളായ വസ്തുക്കളിൽ മോഹം (ഹിതബുദ്ധി) യോടുകൂടി ഒരിക്ക ലും പ്രവർത്തിക്കയില്ല. ശരീരത്തിന്റെ ഉൽപത്തി സ്വരൂപാദികളെ യഥാർത്ഥമായിട്ടറിഞ്ഞവൻ അറിത്യങ്ങളും അധിതങ്ങളുമായ വിഷയങ്ങ ലിൽ ഭ്രമിക്കുകയില്ലെന്നും അതുകൊണ്ടു് ശരീരം മോക്ഷകാരണമാണെന്നും സാരം.

ഋത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശരീരസ്ഥാനേ

പഞ്ചമോദ്ധ്യായഃ

സമാപ്തഃ.

വിഷ്ണുഭാഷ്യം.

മുമ്പത്തെ അദ്ധ്യായത്തിൽ ശരീരവായുവത്തിന്റെ പ്രസ്താവത്തിൽ സിരകളെപ്പറ്റി സൂചിപ്പിക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടുള്ളവല്ലോ. അവയെ സവിദഗ്ദ്ധന്മാർ പറയുന്നതിന്നു ഇനി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതസ്സീദാവിഭാഗമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യമഃ । ഇതിഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദേയം മഹർഷിഃ ॥

സാ.—അനന്തരം സിരാവിഭാഗമെന്ന അദ്ധ്യായത്തെപ്പറയാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

ദശ മൂലസിരാ ഹൃദയപ്രതിബദ്ധാഃ സർവാംഗപ്രത്യംഗേഷ്വപി ജോ നയന്തി । തൽപ്രതിബദ്ധാ ഹി ശരീരചേഷ്ടാഃ । താസ്മൈ പ്ര്യം ഗുലമംഗുലമദ്ധ്യംഗുലം യവം യവാലം ച ഗതാ ദൃഢപത്രസേവ നീപ്രതാനവൽ ഭിദ്യമാനാഃ സപ്ത ശതാനി ഭവന്തി ॥

സാ.—മൂലസിരകൾ പത്താണ്. മൂലസിരകൾ എന്നുവെച്ചാൽ പ്രധാനസിരകളെന്നർത്ഥം. മറ്റുള്ള സിരകൾ അവയിൽനിന്നുണ്ടാകുന്നതാകയാലാണവയ്ക്കു പ്രാധാന്യം. ഈ മൂലസിരകൾ ഹൃദയത്തിൽ ഘടിപ്പിക്കപ്പെട്ടവയാകുന്നു. അവയാണ് എല്ലാ അംഗങ്ങളിലും പ്രത്യംഗങ്ങളിലും ഓജസ്സിനെ കൊണ്ടുചെല്ലുന്നത്. ശരീരത്തിന്റെ സർവ്വ ചേഷ്ടകളും അവയിൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടാണിരിക്കുന്നത്. അവ രണ്ടംഗുലം, ഒരു ഗുലം, അര അംഗുലം, ഒരു യവം, അരയവം എന്നിങ്ങിനെ പോയിട്ടു മരത്തിന്റെ ഇലയിലുള്ള തൈന്ദുകൾപോലെ പലവഴികൾ തിരിഞ്ഞ് എറുന്റേ എണ്ണമായിച്ചമയുന്നു. ഹൃദയത്തിൽനിന്ന് ഒരു ഗുലം ചെന്നാൽ ഒരു ചെന്നു തിരിയും. പിന്നെ ഒരു ഗുലം ചെന്നാൽ ഒന്നരംഗുലം തിരിയും. അനന്തരം അര അംഗുലം ചെന്നാൽ വീണ്ടും ഒരു തിരിയും. പിന്നെ ഒരു യവത്തോളം ചെന്നിട്ട് ഒന്നരം വീണ്ടും അരയവത്തോളം ചെന്നിട്ട് ഒന്നരം തിരിയും. ഇങ്ങിനെ വളരെ തിരിഞ്ഞു മറിഞ്ഞ് എഴുന്നള്ളിയിച്ചമയുമെന്നു സാരം.

താസാം ചതുശ്ശതീ ശാഖാസൃതത്ര ഷോഡശാവ്യധനീയാഃ । ഷഡ്വിംശം ശതമന്തരാധൗ । തത്ര ദ്വാവിംശൽ । പതുഷ്ഠഷ്ട്രധികം ശതമുല്പഥി । തത്രാപി പഞ്ചാശൽ ॥

സാ.—ആ എഴുന്നൂറു സിരകളിൽ നാനൂറുറേണ്ണം ശാഖകളിൽ (കര

ചരണങ്ങളിൽ) ആകുന്നു. ആ നാഭിയിൽ പതിനാറു സിരകൾ വേധിക്കപ്പെടുവാൻ പാടില്ലാത്തവയാണ്. അന്തരാധിയികൾ ഒരുനൂറ്റാറു മുപ്പത്താറു സിരകൾ ഉണ്ട്. ആ നൂറ്റാറു മുപ്പത്താറിൽ മുപ്പത്താറും വേധിക്കുവാൻ പാടില്ലാത്തവയാണ്. ഉഷ്ണപാശാണികൾ ഒരുനൂറ്റാറു പത്തുനാലു സിരകളാണുള്ളത്. ആ നൂറ്റാറു പത്തുനാലിൽ അമ്പതും മുറിക്കുവാൻ പാടില്ലാത്തവയാണ്.

ശാഖകളിലെ സിരകളെ വിഭാഗിക്കുന്നു:—

താസാമകൈകസ്തിൻ സക്സ്തി ശതമ് । തത്ര ന വിധ്യേജ്ജാലന്ധരാമ് । തിസ്രശ്ചാഭ്യന്തരഗാഃ ॥

സാ—ശാഖകളിലെ സിരകളിൽവെച്ച് ഓരോ കാലിലും നൂറു സിരകൾ വീതമുണ്ട്. അപ്പോൾ രണ്ടുകാലുകളിലും രണ്ടു കൈകളിലുംകൂടി നാഭിയാകുമല്ലോ. അവയിൽ ഓരോ കാലിലുമുള്ള ജാലന്ധര എന്ന സിരയേയും അന്തരാശ്രയങ്ങളായ മൂന്നു സിരകളേയും അറക്കുക. അപ്പോൾ കരചരണങ്ങളിലെല്ലാംകൂടി പതിനാറു സിരകൾ അവേല്പുകയെന്നു സിദ്ധിച്ചു.

അന്തരാധിയിലെ സിരകളെപ്പറയുന്നു:—

ഭാത്രിംശശ്ചോണ്യാം ഗുദമേശ്വരാശ്രയാഃ । താസാം ഭേദഭേദാക്ഷണയോഃ കടീകതരുണയോഃ ശ്വേതൃഷ്ണു ശസ്ത്രതോ രക്ഷേൽ । ഷോഡശ പാർവയോഃ । തയോരൂർദ്ധ്വഗാമേകൈകാം പാർവസന്ധിസംജ്ഞാമ് । ചതുർച്ചിംശതിഃ പൃഷ്ഠഃ । താസാം പൃഷ്ഠവംശമുഭയതോ ഭേദഭേദ ഉർദ്ധ്വഗാമിനേന താശ്ചതസ്രഃ । ചതുർച്ചിംശതിരുരേ । താസാം മേശ്വരസ്പോപരി രോമരാജീമുഭയതോ ഭേദഭേദ താ അപി ചതസ്രഃ । ചതപാരിംശഭക്ഷസി । താസാം ഭേദ ഹൃദയേ ഭേദഭേദ ച സൂനമൂലസൂനരോഹിതേഷു ഏകൈകാപസ്മാഭാപാലാലേഷപിതി താശ്ചതുർദ്വയഃ ॥

സാ—അന്തരാധിയിലുള്ള ഒരുനൂറ്റാറു മുപ്പത്താറു സിരകളിൽ മുപ്പത്തിയൊന്നുണ്ടെന്നും അരക്കെട്ടിൽ ഗുദത്തേയും മേശ്വരത്തേയും ആശ്രയിച്ചുള്ളവയാകുന്നു. അവയിൽവെച്ച് രണ്ട് ഒടികളിലുള്ള ഇരണ്ടു സിരകളും കടീകതരുണങ്ങളിൽ ഇരണ്ടുംകൂടി ഏഴു സിരകൾ ശസ്ത്രംകൊണ്ടു തൊടുവാൻ പാടില്ല. പാർവങ്ങളിൽ (ചാരികളിൽ) പതിനാറെണ്ണമുണ്ട്. അവയിൽവെച്ച് പാർവസന്ധി എന്നു പേരായി മേല്പോട്ടു പടന്നിട്ടുള്ള

ഓരോ സിരകൾ അവേല്പുകൾകൊണ്ടു. പുഷ്പത്തിൽ (പുറത്തു) ഇരുപത്തു നാലു സിരകളാണുള്ളത്. അവയിൽവെച്ച് പുഷ്പവംശ (തന്നെല്ല)ത്തിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിൽ ചേർത്തുപോയിട്ടുള്ള ഇരുണ്ട സിരകൾ വേർതിരിക്കുക; അങ്ങിനെ അവേല്പുസിരകൾ നാലാകുന്നു. ഉദാത്തീകൾ ഇരുപത്തുനാലു സിരകളാണുള്ളത്. അവയിൽവെച്ച് മേൽത്തലിന്റെ മുകളിൽ രോമരാജിയുടെ ഇരുപുറങ്ങളിലും ഉള്ള ഇരുണ്ട സിരകൾ അവേല്പുകൾകൂടേ; അങ്ങിനെ നാല്. വക്ഷസ്സികൾ നാലു സിരകൾ ഉണ്ട്. അവയിൽവെച്ച് ഹൃദയത്തിൽ രണ്ടും രണ്ടു സ്തനമൂലങ്ങളിൽ ഇരുണ്ടും സ്തനരോധിതങ്ങൾ ഓരോന്നിലും ഇരുണ്ടും അപസ്തംഭങ്ങൾ അപാലാപങ്ങൾ ഇവയിൽ ഓരോന്നുംകൂടി പതിന്നാലെണ്ണം അവേല്പുകൾകൊണ്ടു.

ഉത്തർപാശത്തിലെ സിരകളെ പറയുന്നു:—

ചതുർവിംശതിർഗ്രീവായാമ് | താസാം ചതസ്രോഷ്ഠോ ച മ
മ്സംജ്ഞാഃ ദേവ കൃകാടികയോദ്യേ വിധൂരമോരിതി ഷോഡശ ശ
സ്രോണ ന സ്പശേൽ | ഹദനപാഃ ഷോഡശ താസാം സന്ധിസംബ
ന്ധിന്യേ ദേവ | ഷോഡശ ജിഹ്വായാം | താസാമധോ ദേവ രസ
വേദിന്യേ ദേവ വാക്പ്രവർത്തിന്യേ താശ്ചതസ്രഃ | ചതുർവിംശ
തിർന്നാസായാമ് | താസാം ദേവ ഗന്ധവേദിന്യേ താസാമേവ ച
താലുന്യേകാമിതി തിസ്രഃ | ഷരപഞ്ചാശന്നേത്രയോഃ | തയോരന്വേ
ഷനിമഷക്രിയേ ദേവ ദേവ ദേവ ചാപാംഗയോരിതി ഷര | നാസാ
ന്നേത്രഗതാസ്തു ലലാഭേ ഷഷ്ടിഃ | താസാം കേശാന്താനുഗതാശ്ചത
സ്രോ ദേവ ചാവർത്തയോരേകാ ച സ്ഥപന്യാമിതി സപ്ത | കണ്ഠ
യോഃ ഷോഡശ | താസാം ശബ്ദവാഹിന്യേ ദേവ | താ ഏവ ച
ശംഖയാസ്താസാം ശംഖസന്ധിഗതേ ദേവ | ദാദശ മൂർധ്നി | താ
സാമുൽക്ഷേപയോദ്യേ | സീമന്തേഷ്വൈകൈകാമധിപതാവിത്യ
ഷ്ഠോ ശസ്രോണ പരിഹരേൽ | തഥാ ക്ഷുദ്രികാഃ കുടിലാസ്സംകീ
ണ്ണാ ഗ്രഥിതാഃ സന്ധിഷു ചാശസ്രകൃത്യാഃ ||

സാ—ഉത്തർപാശത്തിൽ നൂററുപത്തുനാലു സിരകളാണല്ലോ ഉള്ളതു. അവയുടെ വിഭാഗം എങ്ങിനെയെന്നാൽ:—ഗ്രീവയിൽ ഇരുപത്തുനാല്. അവയിൽവെച്ച് മമ്സംജ്ഞയോടുകൂടിയ (നീലകൾ രണ്ട്, മന്യകൾ രണ്ട്) നാലും, മാതൃകകൾ എന്നു പറയപ്പെടുന്ന ഏഴു മമ്ങ്ങളെ

ളം, രണ്ടു കൃകാടികകളിലു കൂടി രണ്ടും, വിധുരകൾ രണ്ടിലുംകൂടി രണ്ടും എന്നിങ്ങിനെ പതിനാറു സിരകൾ അപേദ്ധ്യകളാണ്. ഹനക്കളിൽ പതിനാറു സിരകളാണുള്ളതു. അവയിൽ ഹനസന്ധികളെ സംബന്ധിച്ച രണ്ടെണ്ണം അപേദ്ധ്യകൾ ആകുന്നു. ജിഹ്വയിൽ പതിനാറു സിരകൾ ഉണ്ട്. അവയിൽ അധോഭാഗത്തു രാവത്തെ അറിയാനപകരിക്കുന്നവ രണ്ടും, വാക്കിനെ പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നവ രണ്ടുംകൂടി നാലെണ്ണം അപേദ്ധ്യകളാകുന്നു. നാസികയിൽ ഇരുപത്തുനാലു സിരകൾ ഉണ്ട്. അവയിൽപെച്ച് ഗന്ധത്തെ അറിയാനപകരിക്കുന്നവ രണ്ടും താലുവിൽ ഉള്ളതൊന്നുംകൂടി മൂന്നെണ്ണം അപേദ്ധ്യകളത്രേ. കണ്ണുകളിൽ അമ്പത്താറു സിരകളുണ്ട്. അവയിൽ ഉന്മേഷനിമേഷങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നവ ഇരരണ്ടും, അപാംഗങ്ങളിൽ ഓരോന്നിലും ഓരോന്നുവീതം രണ്ടുംകൂടി ആരെണ്ണം അപേദ്ധ്യകളത്രേ. (ലലാടത്തിങ്കൽ മൂക്കിലേക്കും കണ്ണിലേക്കും പോകുന്നവയായി അറുപതു സിരകളുള്ളതും ഇവതന്നെതാണ്.) അവയിൽ പെച്ച് കേശാദഗതകളായി നാലും ആവർത്തങ്ങളിൽ ഓരോന്നുവീതം രണ്ടും, സ്ഥപനയിങ്കൽ ഒന്നുംകൂടി ഏഴെണ്ണം വർജ്ജിക്കണം. ചെവികളിൽ സിരകൾ പതിനാറ്. അവയിൽ ശബ്ദപ്രാവിനികളായ രണ്ടെണ്ണം അപേദ്ധ്യകൾ. (അവതന്നെയാണ് ശംഖങ്ങളിലുള്ളവയും). അവയിൽ ശംഖസന്ധികളിലുള്ള രണ്ടെണ്ണം അപേദ്ധ്യകളത്രേ. ശിരസ്സിൽ പന്ത്രണ്ടു സിരകളുണ്ട്. അവയിൽപെച്ച് ഉർഷ്വപങ്ങളിൽ രണ്ടും, സീമാതങ്ങളിൽ ഓരോന്നുവീതം അഞ്ചും, അധിപതി എന്ന മർമ്മത്തിൽ ഒന്നുംകൂടി എട്ടു സിരകൾ അപേദ്ധ്യകളാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ ശിരസ്സിൽ ആകെ ഒരുനൂറ്റാറു പത്തുനാലു സിരകളേയും അവയിൽപെച്ച് അപേദ്ധ്യകളായ അമ്പതു സിരകളേയും വിവരിച്ചു. ഇവമാത്രമല്ല, ക്ഷുദ്രികാദികളായ സിരകളും ശസ്ത്രംകൊണ്ടു വേദിച്ചാർപാടില്ലാത്തവയാകുന്നു. ക്ഷുദ്രികകൾ = അതിസൂക്ഷ്മകൾ. കടിലകൾ = വളഞ്ഞവ. സംകീർണ്ണകൾ = കൂട്ടിപിടിച്ചവ. ഗ്രമിതകൾ = ഗ്രന്ഥിരൂപകൾ. (മുഴച്ചവ). സന്ധികളിലുള്ളവ = കൂപ്പുരാദികളായ സന്ധിസ്ഥാനങ്ങളിലുള്ളവ.

താസാം യഥാസ്ഥാനം തുല്യാംശവിഭാഗേന പഞ്ചസപ്തത്യധികം ശതമനിലരക്തം വഹതി | ഏഷ വിഭാഗഃ പിത്തശ്ലേഷ്മാശുഭരകേതവിചി | സ്ഥിതാ ഹൃദ്രവം ഭോമനഗുണ്ണന്തി ദോഷാഃ | വൃത്യയേന തു പിഡയന്തി ||

സാ—മേൽപറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള എഴുനൂറു സിരകളിൽ നാലിലൊ

ന്നായ ക്തന്തൊഴുപത്തഞ്ച് സിരകൾ വാതരക്തത്തെ വഹിക്കുന്നു. പിത്തരക്തം, കഫരക്തം, ശുദ്ധരക്തം എന്നിവയും ഈ വിഭാഗംതന്നെ. എന്നുവെച്ചാൽ ത്തൊഴുപത്തഞ്ച് സിരകൾ പിത്തരക്തത്തെയും, അത്രതന്നെ കഫരക്തത്തെയും, അത്രതന്നെ ശുദ്ധരക്തത്തെയും വഹിക്കുന്നു എന്നു ഭാഗം. വാതാദിദോഷങ്ങൾ ഈ സിരോപഹനനിയമപ്രകാരം സ്ഥിതിചെയ്താൽ ദോഷത്തെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. ഇതിന്നു വിചാരിതമായാലാകട്ടേ പീഡിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ഇന്നിന്ന സിരകൾ ഇന്നിന്നവയെ വഹിക്കുമെന്നറിയാനായി പറയുന്നു:—

തത്ര ശ്വാവാതങ്ങൾ പ്രസ്തവിന്യഃ സൂക്ഷ്മഃ ക്ഷണമുണ്ണരി
ക്താ വാതരക്തം വഹന്തി । നീലപീതാസിതഃ സ്പർശാണഃ ക്ഷി
പ്രസ്രാചിന്യഃ പിത്തരക്തമ് । ഗൌര്യഃ സ്തിശ്ലാഃ സ്ഥിരാശ്ലീതഃ
കണ്ഡുചർമ്മഃ തഫരക്തമ് । ലക്ഷണസംകരേ സംസ്കൃതസന്നിപാത
രക്തമ് । സമാഗ്രന്ധഃ സ്തിശ്ലാ ദോഹിണ്യഃ ശുദ്ധരക്തമിതി ॥

സാ—അ പയിൽവെച്ച് ശ്വാവാതങ്ങളെ വായും പ്രകാശമെന്ന
മിടിക്കുന്നവയും സൂക്ഷ്മങ്ങളും വേഗത്തിൽ നിറഞ്ഞും ഒഴിഞ്ഞുമിരിക്കുന്നവയുമായ സിരകൾ വാതരക്തത്തെ വഹിക്കുന്നു. നീലപീതകൃഷ്ണവ
ണ്ണങ്ങളുള്ളവയും തൊട്ടാൽ മുട്ടുള്ളവയും വേഗത്തിൽ സ്രവിക്കുന്നവയു
മായ സിരകൾ പിത്തരക്തത്തെ വഹിക്കുന്നു. ഗൌരവണ്ണമുള്ളവയും സ്തി
ശ്ലങ്ങളും സ്ഥിരങ്ങളും തണുപ്പുള്ളവയും ചൊരിച്ചിലുള്ളവയുമായവ ക
ഫരക്തത്തെ വഹിക്കുന്നു. ഈ ലക്ഷണങ്ങൾ സമ്മിശ്രങ്ങളായിട്ടുള്ള
സിരകൾ സംസ്കൃതസന്നിപാതരക്തങ്ങളേയും വഹിക്കുന്നു. സമതപാദി
കളോടുകൂടിയ സിരകളാകട്ടേ ശുദ്ധരക്തത്തെ വഹിക്കുന്നു. സമകൾ=
അവിഷമകൾ. ഗുഡകൾ=ലീനകൾ. രോഹിണികൾ=രക്തവണ്ണകൾ.

അനന്തരം ധമനികളെ പറയുന്നു:—

ധമന്യസ്തു മാതുർവിംശതിഃ । താഭിഃ കാഃനായമാരോ ഇവ ജ
ലഹാരിണീഭിഃ കേദാര ഇവ കല്യാഭിരുപസ്തിവൃതി । താഭിശ്ച
നാഭിശ്ചക്രനാഭിരരൊകരിചാവൃതാ । തന്യൂരം നാഭ്യൂരം വിശേഷേ
ണ പ്രാണാ വ്യവസ്ഥിതാഃ । യതശ്ച സാന്തരാഗ്നധിഷ്ഠനമ് ॥

സാ—ധമനികൾ എന്നുവെച്ചാൽ ചില വിശേഷങ്ങളോടുകൂടിയ
സിരകൾതന്നെയാണ്. അവ ഇരുപത്തിനാലാകുന്നു. ഈ ധമനിക
ളെക്കൊണ്ടാണ് ദേഹം ഉപസ്തേധിക്കുന്നത് (തല്പണത്തെ പ്രാപിക്കു

നന്തം). ദിഷ്ടാന്തം പറയുന്നു—ആരംഗം ഇതി—ആരംഗം ജലാദാരിണി കളെ (വെള്ളച്ചാലുകളെ) കൊണ്ടെന്നപോലെയും, കേദാരം (കണ്ടം, വയർ) കലകളെ കൊണ്ടെന്നപോലെയും എന്നു ദിഷ്ടാന്തം. ഈ ധമനികളാൽ നാഭി ആവരണം ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ചക്രത്തിന്റെ നാഭി അരകളാൽ (അരാവലികളാൽ) എന്നപോലെ. ഇങ്ങിനെ ധമനീ പരിവൃതമായ നാഭിയിൽ വിശേഷിച്ചും പ്രാണങ്ങൾ (ജീവൻ) സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ട്. നാഭി എന്നതു അന്തരാഗ്നിയുടെ അധിഷ്ഠാനമാകകൊണ്ടും പാചികൻ പ്രാണങ്ങൾ വ്യവസ്ഥിതങ്ങൾ (വിശേഷേണ അധിസ്ഥിതങ്ങൾ) ആയിരിക്കുന്നുണ്ട്.

അസാംഖ്യ ധമനീനാം ദശോല്പം പ്രസൃതാ ദശാധശ്ചത സ്രസ്തികഃ । തതസ്താഭിർജ്ജമാസ്ഥാജ്ജാവയവാ ധാർയ്വന്തേ ആപ്താ യന്തേ ച ॥

സാ—നാഭിപ്രതിബലങ്ങളായിട്ടുള്ള ആ ധമനികളിൽവെച്ചു പത്തു ധമനികൾ ഉത്ഭവം പ്രാപിക്കുക വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നു; പത്തു ധമനികൾ അധോഭാഗത്തേക്കും വ്യാപ്തങ്ങളായിരിക്കുന്നു; നാലെണ്ണം വിലങ്ങത്തിലും വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നു. സ്പഷ്ടം.

അസാമുല്പഗാ ഹൃദയമഭിപ്രപന്നാഃ പ്രത്യേകം ത്രിധാ ജായന്തേ । തതസ്ത്രിംശതോ മദ്യേ ദേപദേ വാതപിത്തകഫരക്തരഃ സാൻ വഹതഃ । അഷ്ടാഭിശ്ശബ്ദരൂപരസഗന്ധാ ഗൃഹ്യന്തേ । ദോഭ്യം ദോഭ്യം ഭാഷതേ ഘോഷം കരോതി സ്ഥപിതി പ്രതിബുധ്യതേ ച । ദേപ ചാശു വഹതഃ । ദേപ ച സുനാശ്രിതേ നർയ്യാഃ സുന്ദ്രം നരസ്യ ശുക്ലമ് ॥

സാ—അവയിൽവെച്ച് ഉത്ഭവപ്രവൃത്തങ്ങളായ ധമനികൾ (പത്തു) ഹൃദയത്തെ പ്രാപിച്ച് അവിടെവെച്ച് ഓരോന്നും മുരുന്നായി തീരിയുന്നു. അങ്ങിനെയുണ്ടായ മുപ്പതു ധമനികളിൽ ഇതരങ്ങളെല്ലാം വാതം പിത്തം കഫം രക്തം രസം എന്നിവയെ വഹിക്കുന്നു. (ഇങ്ങിനെ പത്തു) ഏതു ധമനികളെ കൊണ്ടു ശബ്ദം, രൂപം, രസം, ഗന്ധം എന്നിവ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. (ഓരോന്നിന്റെ ഗ്രഹണത്തിന്നും ഇതരങ്ങളുപരിതം) ഇതരങ്ങളെ കൊണ്ടു മനുഷ്യൻ സംസാരിക്കുക, ശബ്ദിക്കുക, ഉറങ്ങുക, ഉണരുക എന്നീ നാലു ക്രിയകളെ ചെയ്യുന്നു. രണ്ടു ധമനികൾ കണ്ണുവീരിനെ വഹിക്കുന്നു. രണ്ടു ധമനികൾ നൂനങ്ങളെ

ളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു. അവ സ്രീകാണൈങ്കിൽ മുഖപ്പാലിനേയും പുതപ്പനാണൈങ്കിൽ ശുക്ലത്തേയും വഹിക്കുന്നു.

അധോഗമാഃ പകപാശയസ്ഥാ ഏവം ത്രിധാ ജായന്തേ | തത്ര ദശാദ്യാഃ പൂർവ്വവൽ | ദേവഹന്താനാം മാത്രാശ്രയേണ | ദേവതോയം | ദേവമൃഗം | ദേവശുക്ലം വഹന്തോ ദേവചമുഞ്ചതഃ | തേ ഏവ നാരീണാമാത്മവർ | ദേവവർച്ചാനിരസിന്യേന സ്ഥൂലാശ്രപ്രതിബദ്ധേ | ഏവം ദാദശ | ശേഷാസ്തപഞ്ചേന ധമന്യസ്മിരശ്ചീനാഃ സേവമേഭിതപ്തയന്തി ||

സാ—നാഭിയിൽനിന്നു കീഴ്പോട്ടുപോകുന്ന പത്തു ധമനികളും ഇതുപോലെതന്നെ പകപാശയത്തിൽ ചെന്നിട്ടു മുപ്പതായി തിരിയുന്നു. അവയിൽ ആദ്യത്തെ പത്തെണ്ണം മുഖത്തേതുപോലെതന്നെ. അതായത് ഈരണ്ടെണ്ണം വാതപിത്തകഫരക്തരസങ്ങളെ വഹിക്കുന്നു എന്നർത്ഥം. ശേഷമുള്ളവയിൽ രണ്ടെണ്ണം മാത്രമെ അനുസരിച്ച് അന്നത്തെ വഹിക്കുന്നു; രണ്ടെണ്ണം ജലത്തെ വഹിക്കുന്നു; രണ്ടെണ്ണം മൃഗത്തെ വഹിക്കുന്നു; രണ്ടെണ്ണം ശുക്ലത്തെ വഹിക്കുന്നു; രണ്ടെണ്ണം അതിനെ വിസർജ്ജിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. പുതപ്പനും ശുക്ലത്തെ വഹിക്കുകയും മേർച്ചക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ധമനികൾതന്നെയാണു് സ്രീകൾക്കു് ആത്മവത്തെ വഹിക്കുകയും വിടുകയും ചെയ്യുന്നതു്. രണ്ടു ധമനികൾ സ്ഥൂലാശ്രത്തിനേർത്ത് ഫടിപ്പിക്പ്പെട്ടുപയായിട്ടു മലത്തെ വിസർജ്ജിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ പന്ത്രണ്ടു്. ശേഷമുള്ള ഏഴു ധമനികളാകട്ടേ വിചങ്ങത്തിൽ നിന്നിട്ടു് സേവദത്തെ തല്പണം ചെയ്യുന്നു. [ഇങ്ങിനെ നാഭിയിൽനിന്നു മേർപ്പോട്ടും കീഴ്പോട്ടും പോകുന്ന ധമനികളെ വിവരിച്ചു കഴിഞ്ഞു.]

തിയ്യഗ്ഗാമിനശ്ചതഃസ്രാ ഭിദ്യമാനാഃ സുബഹുധാ ഭവന്തീത്യക്തം പ്രാക്. ||

സാ—നാഭിയിങ്കൽനിന്നു് എടത്തും വലത്തും പാർശ്വങ്ങളിലേക്കായി വിചങ്ങനെ പോകുന്ന നാലു ധമനികൾ ഭേദിച്ചു് ബഹുപ്രകാരങ്ങളായി ഭവിക്കുമെന്നു മുഖ്യം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ഇങ്ങിനെ ധമനികൾ വിചരിക്കപ്പെട്ടു.

ഇനി ക്രമപ്രാപ്തങ്ങളായ ശ്ലോകങ്ങൾ പഠിക്കുന്നു:—

ശ്ലോകം—സി പുംസാം നവ കണ്ണേന നേത്രേ നാസാപുണ്ടു മുഖം പായുമ്മൃത്രപഃശാന്നാനി ച ത്രീണി സ്രീണാം സ്മനേന രക്തം

പഥ്യം । തഥാപരാഗ്യാന്തഃസ്ത്രോതാംസി ജീവിതായതനാനി ത്ര
യോദശ പ്രാണോദകാനധാതുമലാനായതനാനി ॥

സാ—സ്ത്രോതസ്സുകളെന്നാൽ ദ്വാരങ്ങളെന്നർത്ഥം. ഇവ പുരുഷ
നാർക്ക് ബലമാകുന്നു. രണ്ടു ചെവികൾ, രണ്ടു കണ്ണുകൾ, രണ്ടു മുക്കു
കൾ, ഒരു മുഖം (വായ), ഒരു ഗുദം, ഒരു മുത്രമാർഗ്ഗം ഇവയാണ് നവ
ദ്വാരങ്ങൾ. സ്ത്രീകൾക്കു കട്ടേ രണ്ടു മുലകളും ഒരു രക്തമാർഗ്ഗവും എന്നി
ങ്ങിനെ മൂന്നു സ്ത്രോതസ്സുകൾ അധികമുണ്ട്. ഇതുകൂടാതെ ജീവിതായത
നങ്ങൾ (ജീവൻ നിർമ്മിക്കുന്ന സ്ഥാനങ്ങൾ) ആയിട്ട് അകത്തു പതിമൂ
ന്നു അന്തഃസ്ത്രോതസ്സുകൾ ഉണ്ട്. അതുകൾ പ്രാണൻ, ജലം, അന്നം,
ധാതു, മലം എന്നിവയുടെ മാർഗ്ഗങ്ങളാകുന്നു.

തത്ര പ്രാണാദീനാം ഹൃദയം മൂലം മഹാസ്ത്രോതശ്ച । താനി
ധാതുമലയരൗഷ്ട്രപിപാസാക്ഷുദ്വ്യായാമവേഗധാരണാദിഭിർദ്വ്യു
ന്തി । തതോതിസൃഷ്ടം പ്രതിബലമല്ലാപ്ലമഭീക്ഷ്ണം വാ സശബ്ദശ്ച
ലമുച്ഛപസനമ് । തത്ര ശ്വാസവത്സാധനമ് ॥

സാ—അവയിൽവെച്ചു പ്രാണാദികളുടെ മൂലം ഹൃദയവും മഹാ
സ്ത്രോതസ്സുമാകുന്നു. അതുകൾ ധാതുമലം, രൗഷ്ട്രം, പിപാസാ, വി
ശപ്പ്, വ്യാധാമം, വേഗധാരണം എന്നിവയെക്കൊണ്ടും മറ്റും ഭക്ഷി
ച്ചുപശാധനം. ആ ഭുഷണംകൊണ്ട് ശ്വാസം പോകുന്നതു അധികമാ
യി അഭീക്ഷ്ണമാകുമെന്നുമോ തടഞ്ഞു അല്ലാപ്ലമാകുമെന്നുമോ ആയി
ത്തീരുകയും, ശ്വാസം കഴിക്കുമ്പോൾ ശബ്ദവും വേദനയും ഉണ്ടാകയും
ചെയ്യും. പ്രാണവാഹികളായ സ്ത്രോതസ്സുകൾ ഭക്ഷിച്ചുണ്ടാകുന്ന ഈ
രോഗത്തിൽ ശ്വാസത്തിങ്കലുള്ള ചികിത്സതന്നെ ചെയ്യേണ്ടതാണ്.
ഇങ്ങിനെ പ്രാണവാഹികളായ സ്ത്രോതസ്സുകളുടെ ഭുഷണത്തെ പാ
ര്യം. ഇനി ഉദകവാഹികളുടേതിനെ ചൊല്ലുന്നു:—

ഉദകവാഹിനാം താലു മൂലം ക്ലോമ ച । താന്യോമഭോതിപാ
നോഷ്ണതുഷ്ണാനകഷായതുണ്ണിഗ്രഹാദിഭിർദ്വ്യുന്തി । തതോതിത്ര
ണ്ണാ മുഖഃശാഷഃ കണ്ണക്ഷേപഭൂനം തമോദർശനഞ്ച । തത്ര തൃഷ്ണോ
ക്തമൗഢധമ് ॥

സാ—ഉദകവാഹികളായ (ജലത്തെ വഹിക്കുന്നവ) സ്ത്രോതസ്സുക
ളുടെ മൂലം താലുവും ക്ലോമവുമാകുന്നു. അവ ആമഭോഷം, ഭയം, അതിമാ
ത്രമായ ജലപാനം, ഉഷ്ണമോ ശുഷ്ണമോ ആയ അന്നത്തെ ഭക്ഷിക്കൽ, ക
ഷായകസങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളെ അധികം ശീലിക്കൽ, ദാഹിക്കുമ്പോൾ

പെള്ളംകുടിക്കാതിരിക്കൽ മുതലായവനിമിത്തം ഭുഷിച്ചുപോകും. എന്നാൽ അതിയായ പെള്ളംദാഹം, മുഖശോഷം, ചെവി മുളംപാടൽ, കണ്ണ് ഇതളടക്കം എന്നിവയുണ്ടാകും. അതിന്നു തൃജ്ഞാചികിത്സ ചെയ്യേണ്ടതാണ്. ഇനി അന്നവാധിഃസ്രോതസ്സുകളുടെ ഭുഷണത്തെ പറയുന്നു.

അന്നവാഹിനാമമാശയോ മൂലം വാമപാർശ്വത്വം | തോഷം ഭുഷ്യേ സർവ്വം മാത്രാശിരീരേരക്തമവഗച്ഛൽ ||

സാ—അന്നവാധികളായ സ്രോതസ്സുകളുടെ മൂലം ആമാശയവും വാമപാർശ്വമാകുന്നു. അവ ഭുഷിപ്പാനുള്ള ഹേതുവും ലക്ഷണവും ചികിത്സയും എപ്പോൾ മാത്രാശിരീയാഭ്യായത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരംതന്നെ അറിയേണ്ടതാണ്. [അന്നവാധിഃസ്രോതസ്സുകൾ ഭുഷിക്കാൻ ചേതു അതിഭുഷണം മുതലായവയാണെന്നും, ഭുഷിച്ചാൽ റിഷ്ടചികാദികൾ ഉണ്ടാകുമെന്നും, വമനാദികളാണ് ചികിത്സ എന്നും സാരം]. മേൽപ്പറഞ്ഞവയിൽ പ്രാണാദിവാധികളായ സ്രോതസ്സുകളുടെ “മൂലം” എന്നുവെച്ചാൽ ആശ്രയം, അതായതു (ഉപകാരാപകാരദപാരം എന്നു താൽപര്യം. ഇപ്രകാരം പ്രാണോദകാനവാധികളായിട്ടുള്ള മൂന്നുവിധം സ്രോതസ്സുകളുടെ ഭുഷണത്തെ പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. ഇനി ധാതുവാധികളായ ഏഴു സ്രോതസ്സുകളെപ്പറ്റി പറയുന്നു.

രസവാഹിനാം ഹൃദയം മൂലം ദശ ധമന്യശ്ച | രക്തവാഹിനാം യക്തൽ പ്ലീഹാ ച | മാംസവാഹിനാം സ്തോമനി തപക്ച | മേദോവാഹിനാം വൃക്കൗ മാംസഞ്ച | കശ്മിവാഹിനാം ജഘനം മേദശ്ച | മജ്ജവാഹിനാം പച്ഛാണുസ്ഥിനി ച | ശുക്ലവാഹിനാം സുന്ദനൗ മുഷ്ണൗ മജ്ജാ ച | മൂത്രവാഹിനാം വന്ധിദ്വന്ദ്വൗണൗ ച | ശക്തവാഹിനാം പകപാശയഃ സ്ഥൂലാന്ത്രഞ്ച | സ്പേപോഹിനാം മേദോ രേമകുപാശ്ച | തോഷം ഭുഷണം വിവിധമഹിതാഹം രവിഹാരമുപദ്രവാൻ പൃഥക് പൃഥക്ക്ലാധനം ഭോഷാദിവിജ്ഞാനീയാ ഭൃഥാസപം വൃദ്ധിക്ഷയലക്ഷണേന ലക്ഷയേൽ ||

സാ—സപ്തധാതുക്കളിൽ ആദ്യത്തേതായ രസത്തെ വാഹിക്കുന്ന സ്രോതസ്സുകളുടെ മൂലം ഹൃദയവും പത്തുധമനികളുമാകുന്നു. രസധാതുവിനെ വാഹിക്കുന്ന സ്രോതസ്സുകളുടെ മൂലം യക്തത്വം പ്ലീഹയുമാണ്. മാംസവാഹിസ്രോതസ്സുകളുടെമൂലം സ്തോമനുകളും തപകമത്രേ. മേദോവാഹി

കളായവയുടെമൂലം വൃക്കങ്ങളും മാംസവുമത്രേ. അസ്ഥിവാഹികളുടെമൂലം ജഘരവും മേദസ്സും, മജ്ജവാഹികളുടെമൂലം സന്ധികളും അസ്ഥികളും, ശുക്ലവാഹികളുടെമൂലം സ്തനങ്ങളും മജ്ജയും വൃഷണങ്ങളും ആകുന്നു. ഇങ്ങിനെ സപ്തധാതുക്കളെ വഹിക്കുന്ന ശ്വാതസ്സുകളെ അറിഞ്ഞുകൊൾക. അനന്തരം മലവാഹികളായ ശ്വാതസ്സുകളെപ്പറ്റി പറയുന്നു. മലങ്ങൾ മുത്രം, മലം, സേചദം എന്നിവയാകുന്നു. അവയിൽ മുത്രത്തെ വാഹിക്കുന്ന ശ്വാതസ്സുകളുടെ മൂലം വന്ധിയും വംശങ്ങളുമാണ്. പുരിഷവാഹികളുടെമൂലം പകപാശയവും സമുലാസ്രവുമത്രേ. സേചവാഹികളുടെമൂലം മേദസ്സും രോമകൂപങ്ങളുമാണ്. ഈ രസാദിവാഹികളായ ശ്വാതസ്സുകളെ ഭക്ഷിപ്പിക്കുന്നത് അപശ്ചമ്യങ്ങളായ പലതരം ആഹാരവിധാരങ്ങളാകുന്നു. അവയേയും, ഭുഷണംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ഉപദ്രവങ്ങളേയും, അവക്കുള്ള ചികിത്സയേയും, വൃദ്ധിഷ്ടചക്ഷുരങ്ങളോടുകൂടി ദോഷാദി പിജ്ഞാനീയാദ്ധ്യായത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം അറിയേണ്ടതാകുന്നു.

വ്യായാസശ്വാതസാം ഭ്രമമോഹകം പപ്രലാപാധ്യാനശുലാഭചിത്രമുച്ഛിച്ഛിപരന്തിരധിരസ്മൃതിമുത്രപുരിഷരോധാ മരണഞ്ച | തസ്മാൽ ശ്വാതോവിദ്ധം പ്രത്യാഖ്യായോപാചാരേൽ | ഉദ്ധൃതശല്യഞ്ച സദ്യോവ്രണവിധാനേന ||

സാ—മേൽപറയപ്പെട്ട ശ്വാതസ്സുകൾക്കു വ്യധം (=ശ്വാതാദികളെക്കൊണ്ടു താഡനം) ഭവിച്ചാൽ തലതിരിച്ചിൽ, മോഹാലസ്യം, വിറ, പേപറയൽ, ആധ്യാനം, ശ്രദ്ധം, അത്ഥി, തൃഷ്ണ, ചരളി, പനി, രക്തത്തിന്റെ അതിസ്രവണം, മലമുത്രരോധം എന്നിവയോ മരണംതന്നെയോ ഭവിക്കും. ആകയാൽ വൈദ്യൻ ശ്വാതോവ്യധംവന്നവനെ നിഷേധിച്ചു ചികിത്സിക്കണം. അകത്തു ശല്യമുള്ളവനായ ശ്വാതോവിദ്ധന്റെ ശല്യമെടുത്ത് അവനെ സദ്യോവ്രണപ്രതിഷേധപ്രകാരം ചികിത്സിക്കണം.

തത്ര ശ്വാതസാമേവ വിശേഷാസ്സിരാധമന്യഃ | അന്യേ തപന്യതപമിച്ഛന്തി സിരാധമനീശ്വാതസാമ് | കേവലം പരസ്പരസന്നിക്ഷാത്സദൃശകർമ്മതാൽ സൗക്ഷ്ഛാച്ച വിഭക്തകർമ്മണാമപ്യവിഭാഗ ഇവ ലക്ഷ്യതേ ||

സാ—സിരകളും ധമനികളും (സൗഷ്ഠിജമുള്ളവയാകകൊണ്ട്) സിരകളുടെതന്നെ വകഭേദങ്ങളാകുന്നു. മറ്റുചില ആചാര്യന്മാർ സിരകളും ധമനികളും ശ്വാതസ്സുകളും വേറെയാണെന്നു പറയുന്നു. സിരാദി

കൾക്കു തമ്മിലുള്ള സാമീപ്യംകൊണ്ടും, (വാചകത്വം എന്ന) സദൃശക
യ്ക്കുതലമുള്ളതുകൊണ്ടും, സൂക്ഷ്മത്വംകൊണ്ടും, സിരാദികൾ വേറെ വേറെ
യുള്ളവയാണെങ്കിലും അവയ്ക്ക് അഭേദംകൊണ്ടുകയറുന്നു ചെയ്യുന്നതെന്നാ
ണ് അർത്ഥം പറയുന്നത്.

അപരം പുനരാഹ്വേദം : ശ്രോതാസി സിരാധമന്യോ രസവാഹി
ന്യോ നാഡ്യഃ പന്ഥാനോ മതനാനി മാഗ്ഗാഃ ശരീരച്ഛിദ്രാണി സം
വൃതാസംവൃതാനി സ്ഥാനാന്ത്യാശയാഃ ക്ഷയാ നികേതാശ്ചേതി ശരീ
രേ ധാതവകാശാനാം ലക്ഷ്യാലക്ഷ്യാണാം നാമാപീതി ||

സാ—മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു:— ശ്രോത
സ്സുകൾ, സിരകൾ, ധമനികൾ, രസവാഹിനികൾ, നാഡികൾ, പ
ന്ഥാക്കൾ, ആയതനങ്ങൾ, മാഗ്ഗങ്ങൾ, ശരീരച്ഛിദ്രങ്ങൾ, സംവൃതസ്ഥാ
നങ്ങൾ, അസംവൃതസ്ഥാനങ്ങൾ, ആശയങ്ങൾ, ക്ഷയങ്ങൾ, നികേത
ങ്ങൾ എന്നീ പേരുകൾ പറയുന്നത് ഭേദത്തിൽ ലക്ഷ്യങ്ങൾ (ഇന്ദ്രിയ
ഗോചരങ്ങൾ) കൂടും അലക്ഷ്യങ്ങളുമായിട്ടുള്ള ചില ധാതവകാശങ്ങൾ
കൊണ്ട്. (ഇവയെല്ലാം ശ്രോതസ്സുകളാണെന്നു സാരം).

തേ ചാവകാശാഃ പ്രകപിതാഃ സ്ഥാനസ്ഥാൻ മാഗ്ഗസ്ഥാശ്ച
ധാതുൻ പ്രകോപയന്തി । തേപി കപിതാസ്താനി ശ്രോതാസി ।
ശ്രോതാസി ച ശ്രോതാസി । ധാതവശ്ച ധാതുൻ । തേഷാം സ
ദ്വേഷാമവ ഭൂഷയിതാരാ ഭൂഷാ ഭോഷാഃ । തേ ച പ്രായശോ ഭ
ഷ്യന്ത്യഗ്നിഭോഷാൽ । തസ്താത്തന്നിമിത്താന്ത്യായുരാരോഗ്യബലോപ
ചയവണ്ണജാംസി । തൽപ്രതിബദ്ധാഃസ്യ ച രഞ്ജകാദീനി ഭൂ
താഗ്നയോ ധാതവഗ്നയശ്ച । തഥാന്നമപി തേനൈവ പകപമൃതതാം
യാത്രപകപഞ്ച വിഷ്താമീ ||

സാ—ശ്രോതസ്സുകൾ ഭൂഷിച്ചാൽ ധാതുകൾ ഭൂഷിക്കുമെന്നും ധാതു
കൾ ഭൂഷിച്ചാൽ ശ്രോതസ്സുകളും ഭൂഷിക്കുമെന്നും പറയുന്നു. തേ ഇതി—
മേൽപറഞ്ഞ ധാതവകാശങ്ങൾ പ്രകപിതങ്ങളായാൽ സ്വസ്ഥാന
ങ്ങളിലും സ്വമാഗ്ഗങ്ങളിലും നിർമ്മിക്കുന്ന ധാതുകളേയും കോപിപ്പിക്കും.
ധാതുകൾ കോപിച്ചാൽ ആ ശ്രോതസ്സുകളെ (ധാതവകാശങ്ങളെ)
യും കോപിപ്പിക്കും. കപിതങ്ങളായ ശ്രോതസ്സുകൾ അങ്ങിനെയല്ലാത്ത
ശ്രോതസ്സുകളേയും കോപിപ്പിക്കും. കപിതങ്ങളായ ധാതുകൾ അന്യ
ധാതുകളേയും കോപിപ്പിക്കും. അവയെല്ലാം ഭൂഷിപ്പിക്കുന്നതിൽ ഭൂഷ
ങ്ങളായ വാതാദിഭോഷങ്ങളാണു കാരണം. ഭോഷങ്ങൾ ഭൂഷിക്കുന്നതു

മിക്കതും അഗ്നിദോഷം നിമിത്തമാകുന്നു. ആകയാൽ അഗ്നിയെ കാരണമാക്കിയിട്ടാണ് ആയുരാരോഗ്യങ്ങളും ബലോപചയവണ്ണങ്ങളും ഇരിക്കുന്നത്. തൽപ്രതിബദ്ധങ്ങളായിട്ടാണ് രണ്ടുകാലികളായ പിത്തങ്ങളും ഭൂതാഗ്നികളും ധാതപാഗ്നികളും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത് (ജഠരാഗ്നിയെ ആശ്രയിച്ചാണ് ഇതാഗ്നികളുടെ സ്ഥിതി എന്നു സാരം) ആ അഗ്നിയോൽ പകപമായിട്ടാണ് അന്നം അമൃതമായിത്തീരുന്നത്. അന്നം വിഷമാകുന്നത് അധിനാൽ അപകപമാകുകൊണ്ടുമാകുന്നു.

തത്ര പിത്തവിശേഷഃ പാചകസഞ്ജ്ഞാഗ്നിരിതി പ്രാഗഭിഹിതഃ | അന്യ പുനരപക്ഷതേ ദോഷധാതുമലസന്നിപാതജനീതോന്തരൂഷാ യഥാൻവിദ്വിഷ്ടാധിഷ്ഠാനകർമ്മാഗ്നിരിതി ||

സാ—മുഖ' ദോഷഭേദീയാല്പായത്തിൽ അന്നത്തിന്റെ പദതാവയിട്ട് പാചകം എന്ന സംജ്ഞയാടുകൂടി ഒരു അഗ്നിയെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. (ഈ തന്ത്രകാർന്റെ മതം ഇതാണ്) മറ്റു ചിലർ പറയുന്നത് ണിനെയല്ല, അവർ പിത്തത്തെ അഗ്നിയായി കരുതുന്നില്ല. ദോഷധാതുമലങ്ങളുടെ സന്നിപാതത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ അന്തരൂഷാവാണ് അഗ്നിയെന്നും, അതു പാകരാഗാദികളായി പറയപ്പെട്ട കർമ്മങ്ങളോടുകൂടിയതാട്ട് അഗ്നിപദോദ്ധ്യമായി ഭവിക്കുന്നുവെന്നുമാണ് അവരുടെ വിഷയം.

ഇനി ധാതുപോഷണത്തെപ്പറ്റിയാണ് പറയുന്നത്. ഈ വിഷയത്തിൽ ആയുർവ്വേദചർമ്മാർ രണ്ടഭിപ്രായക്കാരാണ്. ചിലർ അന്തരാഗ്നിയോൽ പചിക്കപ്പെട്ട അന്നസാരംകൊണ്ടു ക്രമേണ ധാതുക്കൾക്കു പോഷം വരുന്നുവെന്നു പറയുന്നു. മറ്റു ചിലർ എല്ലാ ധാതുക്കൾക്കും ഒന്നിച്ചുതന്നെ പോഷണം വരുമെന്നും പറയുന്നു. ഈ സംഗതിയിൽ ഗ്രന്ഥത്തിലെ താൽപര്യംതന്നെ വിവരിക്കുന്നു:—

സ ചപ്യ വിധി പദഭ്യവഹൃതമന്നജാതം പ്രാണേന വായുനാ കോഷാമാകൃഷ്ടം ദ്രവൈർവിഭിന്നസംഘാതം സ്നേഹേന മൃദുകൃതമഭിസന്ധ്യ ക്ഷിതസ്സമാനേനാമാശയസ്ഥം സ്ഥാലീസ്ഥമിവാംബുതണ്ഡു പാശ്വനിരന്തരാനിഃ പചതി ||

സാ—ഇവിടെ ക്രമപാദികൾ പറയുന്നു:—പുരുഷനാൽ വിധിപ്രകാരം ഭക്ഷിക്കപ്പെട്ടതായ അന്നസമൂഹം പ്രാണതോദീരതനായ പ്രാണവായുവിനാൽ കേ ഷ്ഠത്തിലേക്ക് ആകർഷിക്കപ്പെട്ട്, ദോഷികളായ ദിഗ്വപദാർത്ഥങ്ങളാൽ വിഭിന്നസംഘാതം (കട്ടയടച്ചു മേക്കപ്പെട്ടത്) ആയി

ട്ടു, സ്നേഹംകൊണ്ടു മാത്രം പരോത്തമകൃഷ്ടിയതാക്കപ്പെട്ടിട്ട്, നാദിദേശചാരിയായ സമാനപായുധിനാൾ ആമാശയത്തിങ്കൽ പിടിച്ചുനിൽക്കപ്പെട്ടിട്ടു, സമാനപായുധിനാൾ പ്രദീപിതമായ അന്തരാഗ്നിയാൽ, അടുപ്പത്തു പാത്രത്തിൽ വെച്ചിരിക്കുന്ന അരിയും വെള്ളവും ബാഹ്യാഗ്നിയാചക്ഷണപോലെ, പചിക്കപ്പെടുന്നു.

തത്തു സർവ്വസമപി പച്യമാനമാദൈ മധുരീഭൂതം കഫം ഹേമീഭൂതമുദീരയതി । തതഃ വിദഗ്ദ്ധമല്ലീഭൂതമാമാശയാൽ ചൂവ മാനമച്ഛം പിത്തമ് । പ്രാപ്യ ച പകപാശയം കടുകീഭൂതമനിലമ് ॥

സാ—ഭക്ഷിക്കപ്പെട്ടതായ അന്നം ഐശ്വര്യം സന്ദർഭിച്ചാൽ കൂടിയതായിത്തന്നാലും അതു ആമാശയത്തിങ്കൽ പചിക്കപ്പെടുമ്പോൾ ആദ്യം മധുരമായിച്ചമഞ്ഞു് ഹേമ (നർ) മാതിട്ടുള്ള കഫത്തെ പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നു. പിന്നെ ആ അന്നം വിദഗ്ദ്ധമായി അമ്ലസമാധി ഭവിച്ച് ആമാശയത്തിങ്കൽനിന്നു പോകുമ്പോൾ അതു സ്വച്ഛമായ പിത്തത്തെ പ്രവർത്തിപ്പിക്കും. അന്നന്തരം പകപാശയത്തെ പ്രാപിച്ചാൽ അതു കടുകുസമാധിയിച്ചമഞ്ഞു് വാമുവിടുന്നതും പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നു.

തതഃശ്ചൈവ വിക്ലിന്ന ആഹാരേ പഞ്ചപഞ്ചാത്മകാ മഹാഭൂതാഗ്നഃ യാ വായുനാ വ്യസ്താൻ പാഞ്ചൈവ ഭൂതഗുണാനാഹാരസ്ഥാൻ പചന്തി । തേ പകപാഃ പുനയ്ജമാസ മേവ ദേഹാശ്രിതാശ്ച സ്വവികാരഭൂതാൻ ഭൂതഗുണാനാപ്തായയന്തി ॥

സാ—ഇങ്ങിനെ ജ്വരാഗ്നിയുടെ പാകം കഴിഞ്ഞു് ആഹാരം നമുക്കു് ചമഞ്ഞാൽ പാത്ഥിവാദികളായ അഞ്ചു മഹാഭൂതാഗ്നികൾ വായുവിനാൾ പേർതിരിക്കപ്പെട്ടവയും ആഹാരത്തിൽ ഇരിക്കുന്നവയുമായ അഞ്ചു ഭൂതഗുണങ്ങളെ യഥാസ്വഭാവം പചിപ്പിക്കുന്നു. പാത്ഥിവാഗ്നി ആഹാരത്തിലെ പാത്ഥിവാംശത്തേയും, ആപ്താഗ്നി ആപ്തവാംശത്തേയും, ഇതുപോലെ ഇതരാഗ്നികൾ സ്വസ്വഗുണാംശങ്ങളേയും വീണ്ടും പചിപ്പിക്കുമെന്നർത്ഥം. അപ്രകാരം പകപങ്ങളായ ആഹാരഗുണങ്ങൾ, ദേഹത്തിലുള്ളവയും തന്റെ (അന്നത്തിന്റെ) വികാരങ്ങളുമായ അഞ്ചു മഹാഭൂതഗുണങ്ങളെ വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ഏവഞ്ച പകപാദാഹാരാദിവിരധൗഷധഗഭാദിവ സ്നേഹാഭ്യഃ സാരഭൂതാ രസാച്യുഃ കിട്ടാച്യുശ്ച മലോദിനിവർത്തതേ । താദ്യഞ്ച സാരമലാഭ്യം തദാത്മകാനാമേവ ശരീരഗുണാനാം ധം

തപാചൂടനാം യഥാസ്ഥം ശ്വാതാംസി പാരംപദ്യുണാവിച്ഛിന്ന
 സന്താനമാപ്തയന്തേ । ശ്വാതോഭൃശ്വ യഥാവിഭാഗം യഥാമഥ
 മേവ ധാതവഃ പുഷ്യന്തി । ഉത്തരോത്തരാനപ്രവേശേപി ച പൃ
 ദ്വേഷാം ശ്വാതസാം യഥാകാലം സമ്യഗാഹാരോപയോഗേന പ
 റിണാമവതാപ്തായുമാനാനാം നപചയോ ഭവതി । തതശ്ച ധാ
 താചൂടഃ പ്രസാദമലഃ സ്ഥം സ്ഥമേവ മാനമനവന്തന്തേ യഥാ
 വയശ്ശരീരീ ॥

ഈ - മേൽപ്രകാരം പഠിക്കപ്പെട്ടതായ അന്നത്തിൽനിന്നു സാ
 മ്യമെന്നും കിട്ടമെന്നും രണ്ടുശബ്ദം ഉണ്ടായിച്ചമയുന്നു. പലേ ഔഷധ
 ങ്ങളും മേൽത്ത കാച്ചിയതായ ഏതാദിസ്ത്രോതസ്സിൽനിന്നു തെളിഞ്ഞ
 ഏതാദിസ്ത്രോതസ്സും 'കഷായം ഉണ്ടാകുന്നതുപോലെയാണിവ ഉണ്ടാകുന്നത്'.
 ഈ രസം, മലം എന്നിവ അങ്ങിനെതന്നെ സാരങ്ങളായും മലങ്ങളാ
 യുമിരിക്കുന്ന ധാതുക്കൾ എന്ന ശരീരഗുണങ്ങളുടെ (രക്താദികളുടേയും
 കൃതാദികളുടേയും) ശ്വാതസ്സുകളെ ക്രമത്താലേ അവിച്ഛിന്നധാരമാകും
 വണ്ണം പുരിപ്പിക്കുന്നു. ആ ശ്വാതസ്സുകളിൽനിന്നു യഥാസ്ഥം ധാതു
 കൾ പാഴായി പ്രാപിക്കുന്നു. ഈ ധാതുപോഷണപരിപാടിയിൽ ര
 ക്താദികളായി മുഖ്യ മുഖ്യയ്ക്കു ധാതുക്കൾ മാംസാദികളായി പിമ്പു പിമ്പു
 ഇവയിൽ പ്രാപിക്കുമെങ്കിലും, മുഖ്യ മുഖ്യയ്ക്കു രക്താദിസ്ത്രോതസ്സുകൾക്കു
 അപചയം (ക്ഷയം) വരുന്നില്ല. കാരണം ഇടവിടാതെ ചെയ്യപ്പെട്ട
 ന്നതും പരിണാമത്തോടുകൂടിയതുമായ ആഹാരോപയോഗംകൊണ്ട് അ
 വയസ്സ് തപ്പണം ഭവിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കുന്നു. രക്താദിധാതപാത്മ
 നു പരിണമിച്ച അന്നസാരം എല്ലാ ശ്വാതസ്സുകളിലും ഇടവിടാതെ
 ചെന്നുകൊണ്ടു ഇരിക്കുകയാൽ ശ്വാതഃക്ഷയം വരികയില്ലെന്നുസാരം.
 ഇതേ സംഗതി മാർത്തന്തെന്നു ദേഹത്തിന്റെ നീചനില്പിന്നു നേതവായ
 ധാതുക്കൾ എന്നു പറയപ്പെടുന്ന രക്തമാംസാദികളായ സാര (പ്രസാദ
 ങ്ങൾ) ങ്ങളും കരമാവിക്കാലുള്ള മലങ്ങളും, അതാതാളുകളുടെ പ്രാ
 യത്തിന്നു ശരീരത്തിന്നുസരിച്ച്, പറയപ്പെട്ടതായ പരിണാമത്തെ
 മാനവർത്തിക്കുന്നു. 'ശരീരത്തിന്നുസരിച്ച്' എന്നതുകൊണ്ടു മഹാശരീ
 രങ്ങളിൽ പ്രസാദമലങ്ങൾ അധികമായും ക്ഷുദ്രശരീരങ്ങളിൽ കുറവായും
 ഇരിക്കുമെന്നു കാണിച്ചിരിക്കുന്നു.

തത്രാഹാരരസോ വ്യാനവിക്ഷിപ്തോ യഥാസ്ഥം സപ്തസു ധാ
 തപിന്ദ്ര ക്രമാൽ പച്യമാനഃ സ്വാത്മഭാപ്രചൃതിസമനന്തരേ

വ പ്രാപ്തരക്താദിധാതുസംജ്ഞകഃ കാലവർഗ്ഗം ചലിതബലപ്രമാണോ ദേഹമുജ്ജയിതം ധാതുൻ ധാതുമലാംശ്ച പുണ്ണാതി ॥

സാ—ക്രമവാദത്തിലുള്ള ക്രമത്തെ പറയുന്നു. തത്രേതി:—പ്രധാനാഗ്നിയർത്ഥപരമായ ആഗ്നിയത്തിന്റെ രസം ഹൃദയമുലത്തിലുള്ള വ്യാനവായുവിനാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായിട്ടു ക്രമത്താലേ ഏഴ് ധാതുഗ്നികളിലും വെച്ചു പചിക്കപ്പെടുമ്പോൾ സപതേയുള്ള അദാസ്മ പോകുന്നതോടുകൂടിത്തന്നെ രക്താദിധാതുകൾ എന്ന സംജ്ഞകളെ പ്രാപിച്ചിട്ട്, കാലംപോലെ അവിച്ഛിന്നമായ പ്രവാഹവും ശക്തിയും ഉള്ളതായിട്ട്, ദേഹത്തെ ശക്തിപ്പെടുത്തിയിട്ടു രക്താദികളായ ധാതുകളേയും കർമ്മാദികളായ ധാതുമലങ്ങളേയും ക്രമത്തിൽ പോഷിപ്പിക്കുന്നു.

അഥാന്നകിട്ടമച്ഛം മൂത്രം ഘനം ശക്തം । രസസ്യ സാരോ രക്തം മലഃ കഫോ ലസികാ ച । രക്തസ്യ സാരോ മാംസം കണ്ഡരാസ്സിരാശ്ച മലഃ പിത്തമ് । മാംസസ്യ സാരോ മേദസ്സപചോ വസാച, കിട്ടം കണ്ഠാക്ഷിനാസികാസ്യരോമകൂപപ്രജനനമലഃ । മേദസഃ സാരോസ്ഥിസ്തായുസന്ധയഃ കിട്ടം സേചദഃ । അസ്ഥസ്താരോ മജ്ജാ കിട്ടം കേശരോമനഖാഃ । മജ്ജസ്യ സാരഃ ശുക്ലം മലോ ക്ഷിപിരതപചാം സ്നേഹഃ । ശുക്ലസ്യ സാരമോജഃ । അത്യന്തശുദ്ധതയാസ്യ മലാഭാവഃ । അന്യേ പുനരത ഏവ തസ്യ നേച്ഛന്തി പാകമ് । അപര പുനഃ ശുക്ലസാരം ഗർഭമവാനന്തി ॥

സാ—ഇനി പ്രസാദമലങ്ങളുടെ വിഭാഗത്തെ പറയുന്നു. അഥേതി—അന്നത്തിന്റെ കിട്ടം (മലം) മൂത്രവും, ഘനാംശം പുരീഷവുമാകുന്നു. അന്നരസത്തിന്റെ സാരം രക്തവും, മലം കഫലസികകളുമാകുന്നു. രക്തത്തിന്റെ സാരം മാംസം, കണ്ഡരേകൾ, സിരകൾ എന്നിവയും, മലം പിത്തവുമാകുന്നു. മാംസസാരം മേദസ്സ്, തപക്, വസ എന്നിവയും, മലം കണ്ഠാക്ഷിനാസികാസ്യരോമകൂപപ്രജനന (പ്രിഗ) മലങ്ങളും ആകുന്നു. മേദസ്സിന്റെ സാരം അസ്ഥിസ്തായുസന്ധികളും, മലം സേചദവുമത്രേ. അസ്ഥിസാരം മജ്ജയും, മലം കേശരോമനഖങ്ങളുമാണ്. മജ്ജയുടെ സാരം ശുക്ലവും, മലമാകട്ടേ നേത്രം മലം തപക് എന്നിവയിലെ സ്നേഹവുമാകുന്നു. ശുക്ലത്തിന്റെ സാരം ഓജസ്സാകുന്നു. ശുക്ലം അത്യന്തശുദ്ധമായതുകൊണ്ട് അതിന്റെ പാകത്തിങ്കൽ മലം ഉണ്ടാകുന്നില്ല. ഇതേകാരണത്താൽ ശുക്ലത്തിന്നു പാകംതന്നെയില്ലെന്നു ചിലർ പറയുന്നു.

റയുന്നു. വേറെ ചിലർ ശുക്ലത്തിന്റെ സാരം (ഓജസ്സിനു പകരം) ഗർഭം തന്നെയാണെന്നും പറയുന്നു.

അന്നന്തരം വായുവിന്റെ ഉൽപ്പത്തിയെ രണ്ടുപ്രകാരത്തിൽ പറയുന്നു:—

വായുഃ പുനരന്തരോദാരസ്യ ച ബഹുപല്പതയാ തസ്യാത്ത സ്താനുർച്ഛന്നാവിശേഷാദമൃതം. ശബ്ദവാനീഷ്ടബ്ദഃ പ്രചുരോല്പ്ലവോ വാ പഞ്ചാത്മം കോഷ്യ പ്രാദുർഭവതി | ഏവഞ്ച കൃതപന്നമ യോ ഏവ ദദേഹ സദാ ഭാവാഃ | തന്നൈവ ചേദേമവം ചിരേണ വ്യാപ്തമനുബ്ധിശ്ശരീരയന്ത്രമനുചരതപ്രാദാമണ സമാസ്തബ ലോപചയയുക്തം യാവൽ കലോപാദാനം യാപ്യതേ | അന്യഥാ തപനരസാൽക്ഷേപന്നാദപിബലഃസ്രോതസാ വാ യദാവനേദി സന്ധീയമാനധാതുപ്രാഹമന്തരാ വ്യവച്ഛിദ്യതേ, വ്യംധിഭാജനം വാ ഭവതി ||

സം—വായുവാകട്ടേ, അഗ്നി അധികമായും ആഹാരം അല്പമായും ഇരിക്കയാലോ അഗ്നി അല്പമായും ആഹാരം അധികമായും ഇരിക്കയാലോ ഉണ്ടാകുന്ന പലതരം മുർച്ഛനകൾ ഹേതുവായിട്ട്, അമൃത്തനാണെങ്കിലും ശബ്ദവാനായും അല്പശബ്ദനായും ഭവിച്ചിട്ട് പ്രചുരനായോ അല്പനായോ തീന്ന് അഞ്ച് ആത്മാക്കളോടുകൂടിയതായി കോഷ്ഠത്തിങ്കൽ ആവിർഭവിക്കുന്നു. ആകയാൽ അഗ്നിയുടെ രൂപീകരണത്തിനും ആഹാരമാണ് കാരണം. ഇത്രയും പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് ശരീരത്തിങ്കലുള്ള മുത്താമൃത്തഭാവങ്ങളൊക്കെയും അന്നമയങ്ങളാണെന്നു സിദ്ധിച്ചു. അന്നംതന്നെയാണ് ഈ ശരീരയന്ത്രത്തെ ചിരകാലംകൊണ്ട് വ്യാപിച്ചു. ബാഹ്യാന്തർഭാഗങ്ങളിൽ അന്നവരതം പ്രവചിച്ചു സമാസ്തം, ബലം, ഉപചയം എന്നിവയുണ്ടാക്കി, ശരീരഹേതുവായ കർമ്മം നിവർത്തിക്കുന്നതോളം കാലം നിലനിൽക്കുന്നത്. അന്യപ്രകാരത്തിലായാലാകട്ടേ, ഒന്നുകിൽ അന്നരസം ഉൽക്കുലമായി സ്രോതസ്സുകളെ ബന്ധിക്കുകയോ അല്ലെങ്കിൽ അന്നരസം ഇല്ലായ്മയാൽ വേണ്ടതുപോലെ ധാതുപ്രാഹമം നടത്താതിരിക്കുകയോ ചെയ്ത് ശരീരത്തിന്ന് കേടുവരികയും ശരീരം വ്യംധികൾക്ക് പാത്രമായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇപ്രകാരമാണ് ക്രമധാതുവായത്.

അന്യേതു വണ്ണയന്തി | അഭ്യവഹൃതമാത്രസ്യ ഹാരസ്യ കണ്ണാജീപ്രലുരിതസ്യ മഹാനിമ്നമവതിണ്ണസ്യ യോ യ ഏവാംശഃ

കായാഗ്നിനാവലീഡഃ പാകമപനീയതേ തസ്യ തസ്യൈവ പ്രസാദഃച രസാഭിനിവൃത്തിസമനന്തരം സമം സമസ്യധാതുഷ്ഠി സംവൃതാസംവൃതൈഃ പ്രവിസ്യതോ വിവൃതമുപേക്ഷാസന്നേഷു സ്രോതസ്സു ഭൂയാൻ പ്രഥമതരം ചാനേപതി പശ്ചാദേവണേതരേഷപി । ഏവമന്നരസ ഏവ സാക്ഷാത്സർവ്വധാതുൻ കേനചിദേവ കാലഭേദേന പുഷ്പാതി । ന പുനർഭാതവോ ധാതവന്തരതാം സ്വപത്രപോപമദ്വേന പ്രതിപദ്യന്ത ഇതി ॥

സാ—മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നത് ഇങ്ങിനെയാണ്:— അന്നരസത്തിങ്കൽനിന്നുതന്നെയാണ് എല്ലാ ധാതുക്കളും ഉണ്ടാകുന്നത്; അല്ലാതെ ഒരു ധാതുവിൽനിന്നല്ല മറ്റൊരു ധാതുവുണ്ടാകുന്നത്. എങ്ങിനെയാണെന്ന്—അന്നം ഭക്ഷിക്കപ്പെട്ട ഉടനെ അതു കണ്ഠനാളത്തിൽക്കൂടെ ഉരുണ്ട് മഹാനിഗ്നമായ സ്ഥാനത്തേക്കിറങ്ങിയാൽ അതിന്റെ യാതൊരംശമാണോ കായാഗ്നിയായ് പരിച്ഛിന്നപ്പെടുന്നത് അതിന്റെ അതിസൂക്ഷ്മമായ പ്രസാദം എന്ന രസം രസാത്മനാ പരിണമിച്ച ഉടൻതന്നെ ഒരുമിച്ചു സർവ്വ ധാതുക്കളിലും വ്യാപിക്കുന്നു. ആ രസം ആദ്യമായും അധികമായിട്ടും പ്രാപിക്കുന്നത് വിവൃതമുഖങ്ങളും അടുത്തുള്ളവയുമായ ധാതുസ്രോതസ്സുകളിലാണ്. സംവൃതമുഖങ്ങളും ദൂരവർത്തികളുമായവയിൽ ചെല്ലുന്നത് ക്രമത്തിലും അല്പമായിട്ടു മാത്രമാകുന്നു. ഇപ്രകാരം, അന്നരസംതന്നെ സാക്ഷാത്തായിട്ട് (പരമ്പരയാ അല്ല) എല്ലാ ധാതുക്കളേയും അല്പം കാലഭേദത്തോടുകൂടി പോഷിപ്പിക്കുന്നു. അല്ലാതെ ധാതുക്കൾ സ്വപത്രപോപമദ്വേന ധാതവന്തരങ്ങളായിത്തീരുകയല്ല ചെയ്യുന്നത്—എന്നാണിവരുടെ മതം.

അഗ്നിസ്തു ബലഭേദേന ചതുർവിധോ ഭവതി । സമോ വിഷമസ്മിന്നേന മന്ദശ്ച । തത്ര സമോ യഃ സമ്യഗേവേപയുക്തമന്നം സമ്യക്പചതി । വിഷമോസമ്യഗപൃപയുക്തം പചതി സമ്യഗപി ന പചതി । തീക്ഷ്ണസമ്യഗപൃപയുക്തമാത്ര പചതി । സ ഏവ വർദ്ധാനോത്യഗ്നിർഭവതി । മന്ദസ്തു സമ്യഗപൃപയുക്തമുദരഗൗരവായ് മാനവിബന്ധാടേപാത്രകുജനമുഖശോഷവായുസ്സംഭാദീ — സ്വാമലിജ്ജാനി ദർശിതം ചിരാൽ പചതി । ബാഹ്യേനാപി ച ജപാലാംഗാരാത്മകേനാഗ്നിനാ നൈകാകാർസ്സർവ്വഭാ പാകോ ഭവതി । കിമുതാന്തരാത്രയേണോഷ്ണാത്മനാ സമേനാപി । തസ്മാത്തം

പ്രമത്തതോ രക്ഷൽ | തത്ര പ്രവരേണ സാത്മ്യേന സമം യഥ
സ്ഥപപരേണേതരാൻ ക്രമശഃ സാത്മ്യമപാദ്യ പ്രവരേണ പരിപാ
ലയേദോഷോപക്രമണീയോക്തേന ച വാതാദിസാധനേന ഗ്രഹ
ണീരോഗവിഹിതൈശ്ചേഷധവ്യായാമയോഗൈരിതി ||

സാ—അഗ്നീയാകട്ടേ അതിന്റെ ബലത്തിനുള്ള ഭേദംനിമിത്തം
നാലുവിധത്തിൽ ഭവിക്കുന്നു. ഒന്ന് സമാഗ്നി, രണ്ടു വിഷമാഗ്നി, മൂന്നു
തീക്ഷ്ണാഗ്നി, നാലു മന്ദാഗ്നി. അവയിൽ സമാഗ്നി അന്നരക്ഷ, മാത്രാ
ശീതീയം മുതലായവയിൽ പാഞ്ഞെപ്രകാരം വഴിപോലെ ഭക്ഷിക്കപ്പെ
ട്ടതായ അന്നത്തെ വഴിപോലെ പചിക്കും. വിഷമാഗ്നി അങ്ങിനെയ
ല്ലാത്ത അന്നത്തെയും പചിച്ചുപെന്നും, മിലപ്പോൾ വഴിപോലെ ഉപ
യുക്തമായ അന്നത്തെക്കൂടി പചിച്ചിപ്പെന്നും വരും. തീക്ഷ്ണാഗ്നി അ
സമ്യഗുപയുക്തമായ അന്നത്തെയും വേഗത്തിൽ പചിക്കും; അതുതന്നെ
വലിച്ചാൽ അത്യഗ്നിയായി ഭവിക്കുന്നു. മന്ദാഗ്നീയാകട്ടേ സമ്യഗുപയു
ക്തമായ അന്നത്തെക്കൂടി ചിരനേരംകൊണ്ടു പചിക്കുകയുള്ളു. അതുതന്നെ
ആയ്മാനം, മലബന്ധം, ആടോപം, ആന്ത്രകുജനം, മുഖശോഷം, വാ
യുസ്തംഭേമുതലായ ആമലക്ഷണങ്ങളെ കാണിച്ചു പചിക്കുകയുമുള്ളു. ബാ
ഹ്യമായിട്ടുള്ള ജപാലയും കനലുമുള്ള അഗ്നിയെക്കൊണ്ടുള്ള പാകംത
ന്നെ എല്ലായ്പ്പോഴും ഒരേവിധത്തിലാകയില്ല. പിന്നെ ഉള്ളിൽ കേവലം
മുടായിട്ടുള്ള അഗ്നി സമനായിടുന്നാലും അതുകൊണ്ടുള്ള പാകം സമമാ
യിരിക്കുമോ? അതുകൊണ്ട് അഗ്നിയെ പ്രയത്നപ്പെട്ടു രക്ഷിക്കണം.
മേൽപ്പറഞ്ഞ നാലുതരം അഗ്നികളിൽ സമാഗ്നിയെ പ്രവരം(ഉൽകൃഷ്ടം,
സർവ്വസാദ്ധ്യം) ആയ സാത്മ്യത്തെ ശീലിച്ചും, മറ്റുള്ള അഗ്നികളെ
മറ്റുള്ള സാത്മ്യത്തെ ശീലിച്ചു സമാവസ്ഥയിലേക്കു കൊണ്ടുവന്നു പി
ന്നെ പ്രവരമായ സാത്മ്യത്തെ ശീലിച്ചും രക്ഷിക്കണം. ദോഷോപക്രമ
ണീയത്തിൽ പാലപ്പെട്ട വാതാദിസാധനമായ ചികിത്സയും, ഗ്രഹണ്
യിൽ പാഞ്ഞിട്ടുള്ള ഷഷധവ്യായാമാദികളും ചെയ്തയുമാം.

ഭവന്തി ചാത്ര —

സ്ഥധാതുസമവണ്ണാനി വൃത്തസ്ഥൂലാന്യൗണി ച
സ്രോതാംസി ദീപ്താണുക്താ പ്രതാനസദശാനി ച
ആഹാരശ്ച വിഹാരശ്ച യഃ സുദോഷഗുണൈസ്സമം
ധാതുഭിർവിഗുണോ യശ്ച സ്രോതസാം സ പ്രദൂഷകഃ.
അതിപ്രവൃത്തിസ്സംഗോ വാ സിരാണാം ഗ്രന്ഥയോപി വാ

വിമാഗ്ഗ്തോ വാ ഗമനം സ്രോതസാം ദൃഷ്ടിലക്ഷണം
വിസാനാമിച സൂക്ഷ്യാണി ദൂരം പ്രവിസൃതാനി ച
പാരാണി സ്രോതസാം ദേഹേ രസോ യൈരപചീയത.

സാ—സ്രോതസ്സുകൾ എത്ര ധാതുവിന്റെ സ്രോതസ്സുകളാണോ ആ ധാതുവിനെപ്പോലെയുള്ള നിറമുള്ളവയായിരിക്കും. രക്തസ്രോതസ്സുകൾ രക്തചർമ്മമായും മാംസസ്രോതസ്സുകൾ മാംസനിറമായും മറുചിരിക്കുമെന്നർത്ഥം. ആകൃതികൊണ്ട് ചിലതു സമുഖങ്ങളും ചിലതു വൃണങ്ങളും ചിലതു അണുക്കളും ചിലതു ദീപ്തങ്ങളും ആയിരിക്കും. ലതാപ്രകാറങ്ങളോടുതുല്യവുമായിരിക്കും. യാതൊരു ആഹാരവും വിഹാരവും വാതാദിദോഷങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങളോടു സമവും ധാതുക്കളുടെ ഗുണങ്ങൾക്കു വിപരീതമായ ഗുണത്തോടുകൂടിയതുമായാണോ ആ ആഹാരവും വിഹാരവും സ്രോതസ്സുകളെ ദൃഷ്ടിപ്പിക്കും. സ്രോതസ്സുകൾ ദൃഷ്ടിച്ചാലത്തെ ലക്ഷണം സിരകളുടെ അതിപ്രവൃത്താദികളാകുന്നു. അതിവൃത്തി=സിരകൾ അധികമായി തോന്നുക. സംഗം=അടവ്. ഗ്രന്ഥികൾ=മുഴുകൾ. വിമാഗ്ഗ്ഗമനം=വഴിതെറ്റി ഗമിക്കൽ. ദേഹത്തിങ്കലുള്ള സ്രോതസ്സുകളുടെ പാരങ്ങൾ താമരവളയപാരംപോലെ സൂക്ഷ്മങ്ങളും സൂദൂരം വ്യാപ്തങ്ങളും ആയിരിക്കും. അവയിൽക്കൂടെയാണ് ആഹാരരസം ഉപചയിക്കുക.

അനന്തരം അന്നസാരം സപ്തധാതുക്കളിൽ വ്യാപിക്കുവാൻ എത്ര സമയം വേണമെന്നു പറയുന്നു:—

കേചിദാഹൂരഹോരാത്രാൽ ഷഡ്ധാഹാരപരേ പരേ
മാസാൽ പ്രയാതി ശുക്ലതപമനം പകേക്രമാദിദിഃ.
വൃഷ്ടാദീനി പ്രഭാവേണ സദ്യഃ ശുക്ലാദി കർദ്ദതേ
പ്രായഃ കരോത്യഹോരാത്രാൽ കർമ്മാന്യദപി ഭേദജം.

സാ—അന്നത്തിന്റെ രസം ക്രമേണ എട്ടാധാതുക്കളിലും ചെന്നു തത്തലാതപാത്തനാ പരിണമിക്കുമല്ലോ. ശുക്ലാത്തനാ പരിണമിക്കുന്നതാണ് അതിന്റെ പരമകാഷ്ഠ. ഈ ശുക്ലതപപ്രാപ്തി ഒരുഹോരാത്രംകൊണ്ടു സംഭവിക്കുമെന്നു ചിലതും, ആറുദിവസംകൊണ്ടെന്നു ചിലതും പറയുന്നു. മറുചിലർ അന്നം അതിന്റെ പാകക്രമാദിപരിപാടിപ്രകാരം ശുക്ലമായിത്തീരുവാൻ ഒരുമാസം വേണമെന്നു പറയുന്നു. ഇങ്ങിനെ മൂന്നു മതമുണ്ട്. ഈ മൂന്നു മതത്തിലും ശുക്ലതപപ്രാപ്തി അത്ര പെട്ടെന്നു വരികയില്ലെന്നു വരുന്നുണ്ടല്ലോ. എന്നാൽ വൃഷ്ടങ്ങൾ (ശുക്ലപർവ്വതങ്ങൾ) ആയും മറുമുള്ള ചിലവ വേഗത്തിൽതന്നെ ശുക്ലാദികളെ ഉണ്ടാക്കുന്നു

ണ്ടല്ലോ, അതെങ്ങിനെ എന്നു സംശയം. അത് അവയുടെ പ്രഭാവം കൊണ്ടാണ്. രസവീര്യ പിപാകങ്ങളെക്കൊണ്ടുള്ള കായ്കരണത്തിൽ മാത്രമേ പാകക്രമത്തിന്റെ അപേക്ഷയുള്ളൂ. പ്രഭാവം സർവ്വാതിശായിയാകയാൽ അതിന്റെ മഹിമ അചിന്ത്യമെന്നത്. എന്നാൽ വൃഷ്ടാദികളല്ലാതേകണ്ടുള്ള ഔഷധവും പ്രായേണ ഒരേപോരാത്രംകൊണ്ട് അതിന്റെ കർമ്മത്തെ ചെയ്യുന്നുണ്ട്.

കഫഃ പിത്തം മലഃ വേഷ്യ പ്രസേപദോ നഖരോമ ച
സ്തേഃഹാക്ഷിതപഗപിശാഃമാജോധാതുനാം ക്രമശോ മലാഃ
സമഃ സമാനേ സ്ഥാനസ്ഥേ വിഷമോഗ്നിച്ഛിമാഗ്നൗ
പിത്താദിമൂർച്ഛിതേതീഃക്ലാ മന്ദോസ്തിൻ കഫപീഡിതേ.
ശാന്തേണൗ മ്രിയതേ യുക്തേ ചിരം ജീവത്യനാമയഃ
രോഗീ സ്വാദികൃതേ തസ്താത്തം പ്രയത്നേന പാലയേൽ.

സാ—രസാദിധാതുക്കളുടെ മലങ്ങൾ ക്രമേണ കഫാദികളാകുന്നു. കഫം രസത്തിന്റേയും, പിത്തം രക്തത്തിന്റേയും, കണ്ണനാസാദിസ്രോതസ്സിലുള്ള മലം മാംസത്തിന്റേയും, സേപദം മേദസ്സിന്റേയും, നഖവും രോമവും അസ്ഥിയുടെയും, കണ്ണ തപക് മലം ഇവയിലെ സ്തേഹം മജ്ജയുടേയും, ഓജസ്സ് ശുക്ലത്തിന്റേയും മലമാകുന്നു. [ഇതു സംഗതി മുന്പു പറഞ്ഞതാകയാൽ ഇവിടെ പറഞ്ഞത് സംഗ്രഹശ്ലോകമായി പറഞ്ഞാൽ ശിഷ്യോപസ്ഥിതിക്കധികം നന്നെന്നുവെച്ചാണ്] സമാനവായു സ്ഥാനത്തു നിന്നാൽ അഗ്നി സമനായും, മാഗ്നൈവഗ്നുതൈ പ്രാപിച്ചാൽ അഗ്നി വിഷമനായും, പിത്തമൂർച്ഛിതമായാൽ തീക്ഷ്ണനായും, കഫപീഡിതമായാൽ മന്ദമായും ഭവിക്കും. സമാനവായുചാണ് അഗ്നിഭേദങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നതെന്നു സാരം. അഗ്നി കെട്ടുപോയാൽ ആൾ മരിക്കും. അഗ്നി യുക്തമായിരുന്നാൽ ആരോഗ്യത്തോടുകൂടി വളരുകയും ജീവിക്കും. അഗ്നി വികൃതമായാൽ രോഗിയായും ഭവിക്കും. ആകയാൽ അഗ്നിയെ പരിപൂർണ്ണമാക്കിക്കൊണ്ടുതാകുന്നു.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ

ഷ ട്ട ഔ ാ ഭ്യ ാ യഃ

സ മ ാ പ്തഃ .

സ പ്ത മോ ഭ്യ ധ യഃ .

അഥാതാ മർവിഭാഗം നാമാദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യമഃ । ഇ
തിഹ സ്മാഹുരാത്രേനാദേയോ മഹർഷിഃ ॥

സാ—ഇനി മർവിഭാഗമെന്നുപറയ അദ്ധ്യായത്തെ പറയാൻ
പോകുന്നു. ആത്രേനാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. സ്വപ്നം.

സപ്താന്തരം മർശതമ് । തത്ര ചതുശ്ചതപാരിംശച്ഛാപാ
സു । ഷഡപിംശതിരന്തരായൗ । സപ്തത്രിംശദൃല്പമ് ॥

സാ—ഒരാളുടെ ദേഹത്തിൽ ആകെ ഒരുനൂറ്റോഴ് മർശങ്ങളുണ്ട്.
അവയിൽ നാല്പത്തുനാലു മർശങ്ങൾ നാലു ശാഖകളിൽ (കാരോന്നിൻ
പതിനൊന്നുവീതം) ആകുന്നു. അന്തരായിയിങ്കൽ ഇരുപത്താറു മർശ
ങ്ങൾ. ഉൾപാംഗത്തിൽ മുപ്പത്തേഴ് മർശങ്ങളും ഉണ്ട്. ഈ മർശങ്ങളെ
ഇനി സവിഭാഗം പറയുന്നു.

അഥൈകസ്മിൻ സക്ഷസ്തി മദ്ധ്യമാംഗുലിമഭിതോ മദ്ധ്യേ പാ
ദതലസ്യ തലഹൃദയം നാമ മർ, തത്ര വിദ്ധസ്യ രജയാ മരണമ് ।
അംഗുഷ്ഠാമദ്ധ്യോർമ്മദ്ധ്യേ ക്ഷിപ്രം, തത്രാക്ഷപങ്കന മരണമ് ।
ക്ഷിപ്രഃസ്യാപരി ദ്വ്യാംഗുല ഉദയതഃ കൂച്ഛഃ, തത്ര പാദസ്യ ഭ്രമണ
വേപന ഭവതഃ । ഗുല്ഫസന്ധാരധഃ കൂച്ഛശിരഃ, തത്ര രജാശോ
ഘ്നഃ । പാദജംഘഃയാസ്സന്ധാനേ ഗുല്ഫഃ, തത്ര രക്ത സുബ്ബസ
ക്തമിതാ ഷണ്ഡതാ വാ । പാർണ്ണിപ്രഭൃതിപാദശഭിരംഗുലൈജ്ജം
ഘാമദ്ധ്യേ ഇന്ദ്രവസ്തിഃ, തത്ര ശോണിതക്ഷയാനമരണമ് । ജംഘോ
ച്ഛോസ്സംഗമ ജാന, തത്ര വഞ്ജതാ ॥

സാ—ഒരു കാലിന്മേൽ ഉള്ള മർശങ്ങളെ വിഭാഗിക്കുന്നു. അഥേ
തി—കാലിന്റെ അടിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ കഴിവിരചിന്നഭിമുഖമായി തല
ഹൃദയം എന്ന മർശം ഭവിക്കുന്നു. ആ മർശത്തിൽ മുറിഞ്ഞാൽ വേദന സ
ഹിക്കാൻപാടില്ലാതെ മരണം വരും. പെരുവിരലിന്റെയും മൂന്നാണി
വിരലിന്റെയും മദ്ധ്യത്തിൽ ക്ഷിപ്രമെന്ന മർശം. അതിൽ മുറിഞ്ഞാൽ
ആക്ഷേപകമെന്ന വാതരോഗം പിടിപെട്ടു മരിക്കും. ക്ഷിപ്രമർശത്തി
ന്റെ രണ്ടാംഗുലം മുകളിൽ രണ്ടുഭാഗത്തായിട്ടു (അതായതു കാലിന്റെ
പുറംമുതൽ അകംവരെ) കൂട്ടമെന്ന മർശം. അതിൽ മുറിഞ്ഞാൽ കാലി
ന്നു ഭ്രമണവും വിയലും ഉണ്ടാകും. ഗുല്ഫസന്ധി (നെരിയാണികളുടെ
കെണിപ്പ്)യുടെ അടിയിൽ കൂച്ഛശിരസ്സ് എന്ന മർശം. അതു മുറിഞ്ഞാൽ

വേദനയും നീരുമുണ്ടാകും. കാലടിയുടെയും കണങ്കാലിന്റേയും സന്ധിയിങ്കൽ ഗുല്ഫം എന്ന മർമ്മം. അവിടെ മുറിഞ്ഞാൽ വേദനയും പാദസ്പന്ദവും ഭവിക്കുമോ ഷണ്ഡത (സ്രീഗമനത്തിന്ന യോഗ്യതയില്ലായ്മ) ഭവിക്കുമോ ചെയ്യും. പാർശ്വീയിൽ (മടമ്പിൽ)നിന്നു തുടങ്ങി പന്ത്രണ്ടുഗുല്ഫം ചെന്ന സ്ഥലത്ത് ഇന്ദ്രവസ്തി എന്ന മർമ്മം. അവിടെ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം വാർദ്ധ്വജം തെളിയിക്കും. കണങ്കാലിന്റേയും തുടയുടെയും സന്ധിയിൽ ജാന എന്ന മർമ്മം. അവിടെ മുറിഞ്ഞാൽ കാൽ മുടുന്നതായി ഭവിക്കും.

ജാനനസ്രോത്രഗുല്ഫാദൃദ്ധ്വമുദയത ആണിഃ। തത്ര ശോഫാതിവൃദ്ധിഃ സുബ്ബസങ്കമിതാ ച। ഉഷ്ണമദ്ധ്യേ ഉച്ഛി। തത്ര രക്തക്ഷയം സങ്കമിശോഷഃ। ഉച്ഛാസ്മുദ്ധ്വമധോ വംഷണസന്ധേത്രതമുലേ ലോഹിതാക്ഷമ്। തത്ര രക്തക്ഷയം പക്ഷാഘാതഃ। വംഷണവൃഷണമദ്ധ്യേ വിടപമ്। തത്ര ഷണ്ഡമല്ലതൃക്കതാ വാ। സങ്കമിപൽ ബാഹോഃ। വിശേഷതസ്തു ഗുല്ഫോ മണിബന്ധസ്മഥാ ജാന ക്ലിപ്തമ്। തയോവ്യധേ കണിതാ। വിടപവച്ച ക്ഷാക്ഷമദ്ധ്യേ ക്ഷാധരഃ। തത്ര കണിതപമ് ॥

സാ--ഇതിൽ മുട്ടിന്റെ മൂന്നുഗുല്ഫം മുകളിൽ ആണി എന്ന മർമ്മം. ഇത് ഉഷ്ണമധ്യോദാഗങ്ങളിൽ (ഉദയതഃ) ഭവിക്കുന്നു. അതു മുറിഞ്ഞാൽ നീര് അധികമാകയും കാൽ സ്തംഭിക്കുകയും ചെയ്യും. തുടയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ഉച്ഛി എന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതിങ്കൽ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം വാർദ്ധ്വജമായി കാലിന്നു ശോഷം (മെലിച്ചിൽ) ഭവിക്കും. ഉച്ഛിമർമ്മത്തിന്റെ മുകളിലും വംഷണസന്ധി (ഒടിക്കെട്ട്) യുടെ താഴെയുമായി തുടയുടെ മൂലത്തിൽ ലോഹിതാക്ഷമെന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതിങ്കൽ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം ക്ഷയിച്ചു പക്ഷാഘാതശോഭം ഭവിക്കും. വംഷണത്തിന്റെയും വൃഷണത്തിന്റെയും മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ വിടപമെന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതിങ്കൽ മുറിഞ്ഞാൽ ഷണ്ഡതയോ ഗുല്ഫത്തിന്ന് അല്പതപമോ ഭവിക്കും. ഇപ്രകാരം തലഘൃദയം, ക്ഷിപ്രം, ക്ലിപ്തം, ക്ലിപ്തശിരസ്സ്, ഗുല്ഫം, ഇന്ദ്രവസ്തി, ജാനം, ആണി, ഉച്ഛി, ലോഹിതാക്ഷം, വിടപം എന്ന പതിനൊന്നു മർമ്മങ്ങൾ ഒരു കാലിയിൽ ഉണ്ട്. അതുപോലെ മറ്റു കാലിലും. കാലിയിലെത്തൊട്ടിലെതന്നെ കൈകളിലും മർമ്മങ്ങളെ കണ്ടുകൊൾക. എന്നാൽ ചില പേരുകൾക്കു ഭേദമുണ്ട്. കാലിയിലെ ഗുല്ഫം (നെരിയാണി) കയ്യിന്മേൽ മണിബന്ധവും, ജാന (കാൽമുട്ട്) ക്ലിപ്തം (കൈമുട്ട്)

ട്ട്) വും ആകുന്നു. അവയുടെ വ്യധംകൊണ്ടു കണിതാ (കൈമുടന്തൽ) ഭവിക്കും. വിടപമർത്തിന്റെ സ്ഥാനത്ത് കയ്യിന്മേൽ കക്ഷാധരം എന്ന മർമ്മമാണ്. അതു കക്ഷാക്ഷമദ്ധ്യത്തിങ്കലാണ്. അതു മുറിഞ്ഞാലും കണിതമാകുന്നു. ടുങ്ങിനെ ഒരോ ശാഖയിൽ പതിനൊന്നുവീതം നാലു ശാഖയിലുംകൂടി ആകെ മർമ്മങ്ങൾ നാല്പത്തിനാല്.]

വാതവദ്യോനിരസനഃ സ്ഥൂലാന്ത്രപ്രതിബദ്ധോ ഗുരഃ । തത്ര സദ്യോമരണമ് । അല്പമാംസശോണിതോദ്യന്തരതഃ കട്ടോ ധനുർവൃകു ഏകദോരോധോമുഖോ വസ്തിഃ । തത്രാപി സദ്യോമരണമശ്ശരീ വ്രണാദതേ । തത്രാപ്യുദയതോ വിദ്ധേ ന ജീവതി । ഏകതോഭിന്നേ മൂത്രസ്രാവീ വ്രണോ ഭവതി । സ തു യത്തേഃനാപക്വാന്തോ രോഹതി । പകപാമാശയമദ്ധ്യേ നാഭിഃ തത്രാപി സദ്യോമരണമ് ॥

സാ—അതരാധിയിച്ചുള്ള ഇത പത്തുനാലു മർമ്മങ്ങളെ വിഭാഗിക്കുന്നു. വാതേതി—സ്ഥൂലാന്ത്രഃത്താടു ഘടിപ്പിക്കപ്പെട്ടതും വായു മഖം എന്നിവയെ വിസർജ്ജിക്കുക എന്ന കർമ്മത്താടു കൂടിയതുമായിട്ടു ഗുരമെന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതിങ്കൽ മുറിഞ്ഞാൽ സദ്യോമരണം (പെട്ടെന്നു മരണം) ഭവിക്കും. കടിയുടെ മദ്ധ്യത്തിലായിട്ടും വില്ലുപോലെ പുറത്തുകു വളഞ്ഞതായിട്ടും മാംസരക്തങ്ങൾ കുറഞ്ഞതായിട്ടും വസ്തി എന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതു മുറിഞ്ഞാലും സദ്യോമരണംതന്നെ ഭവിക്കും. എന്നാൽ അശ്ശരീരോഗത്തിങ്കലുള്ള വ്രണമുണ്ടായാൽ മുറിച്ചാലും മരണം ഭവിക്കുകയില്ല. എന്നാൽ അശ്ശരീവ്രണമുണ്ടായിട്ടായാലും രണ്ടുഭാഗത്തും മുറിച്ചാൽ മരിക്കുകതന്നെ ചെയ്യും. ഒരു ഭാഗത്തുമാത്രമേ മുറിഞ്ഞുള്ള എങ്കിലും സദാ മൂത്രമൊലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വ്രണമുണ്ടാകും. ആ വ്രണം വളരെ മനസ്സിൽ ചികിത്സിച്ചാൽ ഉണങ്ങുകയും ചെയ്യും. പകപാശയത്തിന്റേയും ആമാശയത്തിന്റേയും മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ നാഭി എന്ന മർമ്മം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. അവിടെ മുറിഞ്ഞാലും സദ്യോമരണം ഭവിക്കും.

കോഷ്ഠവക്ഷസോഃ സൂനയോശ്ച മദ്ധ്യേ സതപരജസ്മദോധി ഷ്ഠാനമാമാശയഭാരം ഹൃദയം, തത്രാപി സദ്യോമരണമ് । സൂനയോരധസ്മാൽ ദ്വ്യംഗുലമുദയതഃ സൂനമുലേ തയോഃ കഫപൂണ്ണ കോഷ്ഠസ്യ മരണമ് । സൂനമുചുകയേത്രേല്പം ദ്വ്യംഗുലമുദയതഃ സൂനരോഹിതേ । തയോഃ ശോണിതപൂണ്ണകോഷ്ഠസ്യ മരണമ് । ഉദയത്രോരസോന്നാഡ്യൗ വാതവഹേ അപസ്മന്ദൗ, തയോഃ ശോണിതപൂണ്ണകോഷ്ഠതയാ മരണമ് । അംസകൂടയോരധഃ പാർശ്വേ

അപരിഭാഗയോരപാലാപൌ തയോഃ പുയതപമാപന്നന രക്തേന മരണമ് ||

സാ—കോഷ്ഠം, വക്ഷസ്സ്, സ്തനങ്ങൾ എന്നിവയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ സതപരജസ്തമോഗുണങ്ങൾക്കധിഷ്ഠാനവും ആമാശയത്തിന്റെ ദോഷവുമായിട്ട് ഹൃദയമെന്ന മർമ്മഭവിക്കുന്നു. അവിയുടെയും മുറിഞ്ഞാൽ സദ്യോ മരണം ഭവിക്കും. സ്തനങ്ങളുടെ മൂലയുടെ രണ്ടംഗുലം വിട്ട് സ്തനമൂലങ്ങൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഇരിക്കുന്നു. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ കോഷ്ഠത്തിൽ കഫം നിറഞ്ഞു മരണം ഭവിക്കും. മുലക്കണ്ണുകളുടെ ഉൾഭാഗങ്ങളിൽ രണ്ടുവിധം വിട്ട് സ്തനരോധിതങ്ങളെന്നു പേരായ രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ കോഷ്ഠത്തിൽ രക്തം നിറഞ്ഞു മരിച്ചുപോകും. മാറിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിലും വാതത്തെ വഹിക്കുന്ന ചയായിട്ട് അപസ്തംഭങ്ങൾ എന്നു പേരായിട്ട് രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം കോഷ്ഠത്തിൽ നിറയുകയും കാസശ്വാസങ്ങളുണ്ടാകയും ചെയ്തു മരണം ഭവിക്കും. അംസകൂടങ്ങളുടെ (ചുരുക്കുകളുടെ) അധോഭാഗങ്ങളിൽ പാശ്ചാപരിഭാഗത്തായി അപാലാപങ്ങൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം ചലമായിത്തീർന്ന് വേഗത്തിൽ മരണംഭവിക്കും.

പുഷ്പവംശമുഭയതഃ പ്രതിശ്രോണീകണ്ഠാവസ്ഥിനീ കടീകതരുണേ | തയോഃ ശോണിതക്ഷയാൽ പാണ്ഡുവിവണ്ണോ ഹീനത്രപോ മ്രിയതേ | പാശ്ചയോജ്ജഘനബഹിർഭാഗേ പുഷ്പവംശമുഭയതഃ ക്ഷിപ്തന്തേ | തയോഃ സ്പർശജ്ഞാനമധഃകായേ ചേഷ്ടാനാശശ്ച | ശ്രോണീകണ്ഠോരപയ്യുശയച്ഛോഭന്തേ പാശ്ചന്തരപ്രതിബദ്ധൌ നിതാബ്ധൌ | തയോരധഃകായേ ശോഫോ ദൌർബ്ബല്യം മരണഞ്ച | അധഃപാശ്ചാന്തരപ്രതിബദ്ധൌ ജഘനപാശ്ചമധ്യേ തിച്ഛഗുൽബഞ്ച പാശ്ചസന്ധീ | തയോഃ ശോണിതപൂണ്ണകോഷ്ഠതയാ മരണമ് ||

സാ—പുഷ്പവംശ (തണ്ടല്ല) ത്തിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിലും അരക്കെട്ടിന്റെ കണ്ഠങ്ങളിലേക്കഭിമുഖമായി കടീകതരുണങ്ങൾ എന്നു പേരായ രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം വാന്നു വിളർത്തു നിറംകെട്ടു കണ്ടാൽ വിരൂപനായിത്തീർന്നു മരണംപ്രാപിക്കും. രണ്ടു പാശ്ചങ്ങളിലും ജഘനത്തിന്റെ പുറത്തു തണ്ടല്ലിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിലുമായിട്ട് ക്ഷിപ്തങ്ങൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവയിൽ മുറി

ത്താൽ അധ്വജരീരത്തിൽ തൊട്ടാലറിയാതെയൊക്കയും എടുക്കുവാൻ വ
യ്യാതൊക്കയും ചെയ്യും. പാർവതത്തിൽ ശ്രോണികണ്ഠങ്ങളുടെ ഉപരിഭാ
ഗത്തിൽ പകുത്തായതെ മറച്ചുകൊണ്ടും പാർവതത്തിൽ കെട്ടപ്പെ
ട്ടുകൊണ്ടും നിതംബങ്ങൾ എന്നു പേരായ രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു.
അവ മുറിഞ്ഞാൽ അധ്വജരീരത്തിൽ ശോഫമോണ്ടുപുറങ്ങളും മരണവും
ഭവിക്കും. പാർവതങ്ങളുടെ അധോഭാഗത്തിൽ പ്രതിബദ്ധങ്ങളായി
ട്ട് ജഘനപാർവതങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ (ഏകത്തേ പാർവതത്തിന്റെ അ
ധോഭാഗത്തിലും വലത്തേതിന്റെ അധോഭാഗത്തിലും ഘടിപ്പിക്കപ്പെ
ട്ടിട്ട്) വിലങ്ങത്തിലും മേൽപ്പോട്ടുമായിട്ട് പാർവതസന്ധികൾ എന്നു ര
ണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവ മുറിഞ്ഞാൽ കോഷ്ഠത്തിൽ രക്തം നിറഞ്ഞു
മരിച്ചുപോകും.

സ്തനമൂലയോരാജ്ജവേനോഭയതഃ പൃഷ്ഠവംശം ബൃഹത്തേഃ ।
തയോഃ ശോണിതാതിപ്രവൃത്തിനിമിത്തൈരപഭ്രവൈർമരണമ് ।
പൃഷ്ഠവംശമുഭയതോ ബാഹുമൂലസംബദ്ധേ അംസഫലകേ । തയോ
ബാഹുസപാപദശാഷ്ഠൗ । ഗ്രീവാബാഹുശിരഃസാമധ്യംസപീഠ
സ്തന്ധബന്ധനാവംസൗ । തയോഃ സുബ്ബബാഹുതാ ॥

സാ—സ്തനമൂലങ്ങളെന്ന മർമ്മങ്ങളുടെ നേരെ തണ്ടെല്ലിന്റെ ഇരു
പുറങ്ങളിലും ബൃഹത്തികൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ മു
റിഞ്ഞാൽ അതിയായ രക്തസ്രാവത്താലുണ്ടാകുന്ന ഉപഭ്രവങ്ങളാൽ മര
ണംവരും. തണ്ടെല്ലിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിലും ബാഹുമൂലത്തോടു സംബ
ന്ധിച്ച് അംസഫലകങ്ങൾ (കയ്യലകകൾ) എന്നു രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്.
അവ മുറിഞ്ഞാൽ കൈകൾക്കു തരിപ്പും മെലിച്ചിലും ഭവിക്കും. മൂലം,
കയ്യലക ഇവയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ അംസപീഠങ്ങളേയും സ്തന്ധങ്ങളേയും
ബന്ധിക്കുന്നവയായി അംസങ്ങൾ എന്നു രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവ മു
റിഞ്ഞാൽ ബാഹുസ്തംഭം ഭവിക്കും. ഇങ്ങിനെ ഗുദം, വസ്തി, നാഭി, ഹൃദ
യം, സ്തനമൂലങ്ങൾ രണ്ട്, സ്തനരോമിതങ്ങൾ രണ്ട്, അപസ്തംഭങ്ങൾ
രണ്ട്, അപാലാപങ്ങൾ രണ്ട്, കടീകതതണങ്ങൾ രണ്ട്, കിഷ്കിര
ങ്ങൾ രണ്ട്, നിതംബങ്ങൾ രണ്ട്, പാർവതസന്ധികൾ രണ്ട്, ബൃഹതി
കൾ രണ്ട്, അംസഫലകങ്ങൾ രണ്ട്, അംസങ്ങൾ രണ്ട് എന്നിപ്രകാ
രം ഇരുപത്താറു മർമ്മങ്ങൾ അന്തരായിയിലുള്ളവ വിവരിക്കപ്പെട്ടു.

കണ്ഠനാളീമുഭയതശ്ചതസ്ത്രോ ധമന്വഃ । താസാം ദേവനീലേ
ദേവ മന്വേ । താസു മുകതാ സ്വരവൈകൃത്യം രസാഗ്രാഹിതാ വാ

ഭവതി । ഗ്രീവാമാതൃഭയതഃ പൃഥക് ചതസ്രഃ സിരാ മാതൃകാസ്താസു
 സദ്യോമരണമ് । ശിരോഗ്രീവയോസ്സന്ധാനേ കൃകാടിക, തയോശ്ച
 ലമുൽതാ । കണ്ഠപുഷ്പയോരധഃസംഗ്രിതേ വിധുരേ, തയോഞ്ചാധി
 യ്മ് । പ്രാണമാഗ്നാഭയതഃ ശ്രോത്രമാഗ്നപ്രതിബലാചഭ്യന്തരതഃ
 ഫരണൗ । തയോഗ്നന്ധാജ്ഞാനമ് । ഭൂവോഃ പുച്ഛാന്തരയോരധഃ
 ക്ഷോഞ്ചാഹ്യതോപാംഗൗ തയോരാന്ധ്യമ് । ഭൂവോഃ പുച്ഛാന്തരയോ
 രപയ്ജനകണ്ഠം ലലാടേ ശംഖൗ । തയോസ്സദ്യോമരണമ് । ഭൂവോ
 രപരി നിമ്നയോരാചന്തൗ । തയോരാന്ധ്യം ദൃഷ്ട്വപാലാതോ വാ ॥

സാ—ഉതൽ പാശത്തിങ്കലുള്ള മർമ്മങ്ങളെ ഭാഗിക്കുന്നു: — കണ്ഠ
 നാളത്തിന്റെ ഇരുപറങ്ങളിലുമായിട്ടു നാലു ധമനികൾ മർമ്മങ്ങളാകു
 ന്നു. അവയിൽ ഒന്നു നീച എന്നും മറ്റൊന്നു മന്യ എന്നും പറയപ്പെ
 ടുന്നു (ഇവ രണ്ടുഭാഗങ്ങളിലുമുണ്ട്). അവയിൽ മുറിവുപറ്റിയാൽ മി
 ണ്ടാൻ വയറായ്ക്കയോ ഒച്ചക്കു വികാരമോ രസമറിയായ്ക്കയോ ഭവിക്കും. ഗ്രീ
 വ (കഴുത്ത്) യുടെ ഓരോ പാശ്ചത്തിങ്കലും മാതൃകകൾ എന്നു പേരാ
 യി നന്നാലു സിരകളുണ്ട്. അങ്ങിനെ ഗ്രീവയിൽ എട്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഭവി
 ക്കുന്നു. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ പെട്ടന്നു മരണംഭവിക്കും. തലയും കഴി
 ത്തുംകൂടിച്ചേരുന്ന സമ്പിചിൽ കഴുത്തിന്റെ ഇരുഭാഗങ്ങളിലുമായി കൃ
 കാടികകളെന്നു പേരായ രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ
 ശിർസ്സ് എളുക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കും. ഓരോ കണ്ഠങ്ങളുടെ ചുവട്ടിൽ വിധുര
 കൾ എന്നു രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ. അവ മുറിഞ്ഞാൽ ചെവികേൾക്കാതെക
 ണ്ടാകും. മൂക്കിന്റെ രണ്ടു ഭാഗങ്ങൾക്കു നേരെ ഉള്ളിൽ രണ്ടു ഭാഗങ്ങ
 ലിലും ഫടിപ്പിക്കപ്പെട്ടുപയായിട്ട് ഫണങ്ങൾ എന്നു പേരായി രണ്ടു
 മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവ മുറിഞ്ഞാൽ ഗന്ധം അറിയാതെകണ്ടാകും. പുരിക
 ങ്ങളുടെ പുച്ഛത്തിന്റെ ചുവട്ടിലായിട്ടു കണ്ണുകളുടെ മുകളിൽ അപാംഗ
 ങ്ങൾ എന്നു പേരായി രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഉണ്ടു. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ
 കണ്ണുകൾ കാണാതെയൊകും. അതുപോലെതന്നെ പുരികങ്ങളുടെ പു
 ച്ഛാന്തങ്ങൾക്കു മുകളിൽ നെററിമേൽ കണ്ണങ്ങളിലേക്കുളിമുഖങ്ങളായിട്ടു
 ഗംഭിരങ്ങൾ എന്നു പേരായി രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവ മുറിഞ്ഞാൽ ന
 ദ്ര്യോമരണം ഭവിക്കും. പുരികങ്ങളുടെ മുകളിലുള്ള നിമ്നപ്രദേശങ്ങളിൽ
 ആവർത്തങ്ങളെന്നു രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവ മുറിഞ്ഞാൽ കണ്ണുകൾ ക
 ണ്ടാതാകയോ കണ്ണുകൾക്കു കേടുവരികയോ ചെയ്യും.

ശംഖയാതപരികേശാന്ത ഉൽക്ഷേപൗ | തയോഃ സശല്യഃ
പാകാൽ പതിതശല്യോ വാ ജീവേണോദ്ധ്യതശല്യഃ | ഭൂവോമ്ഭ്യേ
സ്ഥപനീ | തത്രാൽക്ഷപചൽ | പഞ്ചസന്ധയഃ ശിരസി തിച്ഛ
ശുദ്ധ്വഞ്ച സീമന്താനാമ | തേഷുമാദഭൂമചിത്തനാശൈർമരണമ്,
ജിഹ്വാപ്രാണാക്ഷിഃശ്രോത്രതപ്പണീനാം സിരാണാം താലൂനി സ
ന്നിപാതഃ | താസാം മുഖാനി ചതപരി ശൃംഗാടകസംജ്ഞാനി തേ
ഷു സദ്യോമരണം | മന്യുകാഭ്യന്താ ഉപരിഷ്ടാസിരാസന്ധിസന്നി
പാതോ രോമാവത്തസ്സാധിപതിന്നാമ | തത്രാപി സദ്യോമരണം
ഭവതീതി ||

സാ—ശംഖമർമ്മങ്ങളുടെ മുകളിൽ തലമുടിവന്നവസാനിക്കുന്ന
ദിക്കിൽ ഇരുപുറങ്ങളിലുമായി ഉൽക്ഷേപങ്ങളെന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഉ
ണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ മുറിവാൻ കാരണമായ ശല്യം ഉള്ളിലിരി
ക്കുമ്പോൾ ജീവിക്കും. താനേ പഴുത്ത ശല്യം പോന്നാലും ജീവിക്കും.
ശല്യം ഉദ്ധരിച്ചാലാകട്ടേ മരിക്കും. പുരികങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ സ്ഥപ
നീ എന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അവിടെ മുറിഞ്ഞാലും ഉൽക്ഷേപങ്ങളിലെ
പ്പോലെതന്നെ (സശല്യനോ പതിതശല്യനോ ആയാൽ ജീവിക്കയും ശ
ല്യം ഏടുത്താൽ മരിക്കയും ചെയ്യുമെന്നർത്ഥം). ശിരസ്സിൽ തലയോടുക
ളുടെ സന്ധികളായിട്ട് വിലങ്ങനേയും മേൽപ്പോട്ടുമായി സീമന്തങ്ങളെ
ന്നു പേരായി അഞ്ചു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. [ഇവയിൽ രണ്ടെണ്ണം ലലാടപാ
ശ്ചങ്ങളിലും രണ്ട് എണ്ണം കൃകാടികാപാർശ്വങ്ങളിലും ഒന്ന് അവയു
ടെ മുകളിലുമാകുന്നു] അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ ഉന്മാദം, ഭ്രമം, ചിത്തനാ
ശം ഇവയുണ്ടായി മരിക്കും. നാവ്, മൂക്ക്, കണ്ണ്, ചെവി ഇവയെ ത
ല്പണംചെയ്യുന്നവയായ സിരകൾ താലു (അണ്ണാക്ക്) വികൽ ഒന്നിച്ചു
ചേരുന്നു. അവ കെട്ടിപ്പിണഞ്ഞു കിടക്കുന്നവയാണെങ്കിലും അവക്കു
നാലു മുഖങ്ങളുണ്ട്. അതുകൾക്കു ശൃംഗാടകങ്ങളെന്നാണ് പേര്. അവ
യിൽ മുറിഞ്ഞാൽ സദ്യോമരണംഭവിക്കും. തലയുടെ ഉള്ളിൽ ഒത്തനിറു
കയിൽ തലയിലുള്ള സർവ്വസിരാസന്ധികളും ഒത്തുചേരുന്ന സ്ഥലത്തു രോ
മാവത്തെന്നും അധിപതി എന്നും പേരുള്ള ഒരു മർമ്മമുണ്ട്. അവിടെ
മുറിഞ്ഞാലും സദ്യോമരണംഭവിക്കും. ഇങ്ങിനെ നീചകൾ രണ്ട്, മന്യു
കൾ രണ്ട്, മാതൃകകൾ ഏട്ട്, കൃകാടികകൾ രണ്ട്, വിധൂരകൾ രണ്ട്,
മണങ്ങൾ രണ്ട്, അപാംഗങ്ങൾ രണ്ട്, ശംഖങ്ങൾ രണ്ട്, ആവന്ത
ങ്ങൾ രണ്ട്, ഉൽക്ഷേപങ്ങൾ രണ്ട്, സ്ഥപനീ ഒന്ന്, സീമന്തങ്ങൾ

അഞ്ച്, ശ്വാശാടകങ്ങൾ നാല്, അവർത്തം അഥവാ അധിപകി ഒന്ന്,—എന്നിപ്രകാരം ഉത്തർ പാശത്തിങ്കലുള്ള മുപ്പത്തേഴ് മർമ്മങ്ങൾ വിവരിക്കപ്പെട്ടു.

ഇങ്ങിനെ മർമ്മങ്ങളുടെ പേരും സ്ഥാനവും അറിഞ്ഞതിനുശേഷം ലക്ഷണം അറിയാനായി പറയുന്നു:—

സാമാന്യലക്ഷണം പുനർമ്മണം പീഡിതേ രജോൽപത്തി വ്യാധിമഞ്ചേ സ്പന്ദനമ് । സാമാന്യനൈവ ച.

ദേഹപ്രസുപ്തിശ്ചതാ സംമോഹശ്ചീതകാമിതാ

സ്വേപദോ മുച്ഛാ വമിഃ ശ്വാസോ മർമ്മവിദ്ധസ്യ ലക്ഷണം.

അപി ച—മരണകാരിതപാതമ് । തൽപുനർമ്മാംസസിരാസ്സാവാ സ്ഥിസന്ധിസന്നിപാതഃ । തേന തന്മിൻ പീഡ്യമാനേ വിശേഷതഃ പ്രാണാബാധഃ । ബാഹുല്യേന തു നിദ്ദേശഃ । തന്മൂലാംസാദ്യാശ്ര യതോ മർമ്മാണി പഞ്ചധാ ഭിദ്യന്തേ ॥

സാ—എല്ലാ മർമ്മങ്ങൾക്കും സാമാന്യമായിട്ടുള്ള ലക്ഷണം എന്തെന്നാൽ—ആ സ്ഥാനത്ത് അമർത്താൽ വേദനയുണ്ടാകും; വിഷമമാകുംവണ്ണം ഒരു സ്പന്ദനവും ഉണ്ടാകും. മർമ്മമുറിഞ്ഞാലത്തെ സാമാന്യലക്ഷണം ഇതാണ്—ദേഹം തരികൊ. കനക്കുകയും ചെയ്യും. മോഹാലസ്യമുണ്ടാകും. തണുപ്പേർക്കുവാനാഗ്രഹംതോന്നും. വിയർക്കും. മുർച്ഛയുണ്ടാകും. ചരടിക്കും. വായുക്ഷോഭവുമുണ്ടാകും. എന്നുതന്നെയല്ല; മർമ്മത്തിന്ന് ആ പേർ പറയുന്നതു മരണകാരിതപാതകൊണ്ടാണ്. മർമ്മം എന്നതു മാംസം, സ്ഥിരം, സ്നായു, അസ്ഥി, സന്ധി എന്നിവയുടെ സന്നിപാതമാകുന്നു. (സന്നിപാതം=ഏകത്രാവസ്ഥാനം) അതുകൊണ്ടു മർമ്മത്തിൽ പീഡനംചെയ്താൽ പ്രാണന്ന് അധികം ഉപദ്രവംതോന്നും. മാംസാദികളെല്ലാം ചേരുന്ന ദിക്കാണ് മർമ്മമെങ്കിലും ബാഹുല്യത്തെ പിടിച്ചു മാംസാദിമർമ്മങ്ങളെന്നു വ്യവഹരിക്കുന്നു. മാംസബാഹുല്യമുള്ളിടത്തേതു മാംസമർമ്മം, സിരാബാഹുല്യമുള്ളിടത്തേതു സിരമർമ്മം, സ്നായുബാഹുല്യമുള്ളിടത്തേതു സ്നാവമർമ്മം, അസ്ഥിബാഹുല്യമുള്ളിടത്തേതു അസ്ഥിമർമ്മം, സന്ധിബാഹുല്യമുള്ളിടത്തേതു സന്ധിമർമ്മം എന്നിങ്ങിനെ ബാഹുല്യത്തെ പിടിച്ചു മർമ്മങ്ങൾ അഞ്ചു പകയായി തിരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

തദ്യഥാ—തലപുദയേന്ദ്രവന്ധിഗുദേന്ദ്രനരോഹിതാന്യേകാദേശമാംസമർമ്മാണി । ഉച്ഛീലോഹിതാപ്യനാഭിഹൃദയേന്ദ്രനമൃലാപസംഭാപാലാപപാർപ്പസന്ധിബഹുതീന്ദ്രീലാമന്യാമാതൃകാഹണാപാം—

ഗന്ധപരീശാശാടകാഃസ്യകചതപരിശൽ സിരാമമ്മാണി । ക്ഷി
പ്രകൃച്ഛകൃച്ഛശിരോവിടപകക്ഷാധരാണി വസ്യംസവിധുരോൽക്കേ
പാഃ സപ്തവിംശതിഃ സ്താവമമ്മാണി । കടീകതരുണനിതംബാംസ
ഫലകശംഖാസ്പഷ്ടാപസ്ഥിമമ്മാണി । ഗുൽഫമണിബന്ധജാനകു
പ്തരകുക്കുരകൃകാടികാവത്തസീമന്താധിപതയോ വിംശതിഃ സ
ന്ധിമമ്മാണി ॥

സാ—കൈകാലുകൾ നാലിലുംകൂടി തലഹൃദയങ്ങൾ നാല്, ഇ
ന്ദ്രവസ്തികൾ നാല്, ഗുരോ ഒന്ന്, സ്തനരോഹിതങ്ങൾ രണ്ട് ഇങ്ങ
നെ പാരിനൊന്നു മമ്മങ്ങൾ മാംസമമ്മങ്ങളാണ്. ഉച്ഛികൾ നാല്, ലോ
ഹിതാക്ഷങ്ങൾ നാല്, നാഭി ഒന്ന്, ഹൃദയം ഒന്ന്, സ്തനമൂലങ്ങൾ ര
ണ്ട്, അപസ്തംഭങ്ങൾ രണ്ട്, അപാലാപങ്ങൾ രണ്ട്, പാർപസന്ധി
കൾ രണ്ട്, ബ്രഹ്മതികൾ രണ്ട്, നീലകൾ രണ്ട്, മന്യകൾ രണ്ട്, മാ
തൃകകൾ എട്ട്, ഫണങ്ങൾ രണ്ട്, അപാംഗങ്ങൾ രണ്ട്, സ്ഥപനി ഒ
ന്ന്, ശംഗാടകങ്ങൾ നാല് ഇങ്ങിനെ നാല്പത്തൊന്നെണ്ണം സിരാമമ്മ
ങ്ങളാകുന്നു. കൈകാലുകളിലായി ക്ഷിപ്രങ്ങൾ നാല്, കൂച്ഛങ്ങൾ നാ
ല്, കൂച്ഛശിംസ്സുകൾ നാല്, വിടപങ്ങൾ രണ്ട്, കക്ഷാധരങ്ങൾ രണ്ട്,
ആണികൾ നാല്, വസ്തി ഒന്ന്, അംസങ്ങൾ രണ്ട്, വിധുരകൾ രണ്ട്,
ഉൽക്ഷേപങ്ങൾ രണ്ട് ഇങ്ങിനെ ഇരുപത്തേഴ് എണ്ണം സ്താവമമ്മ
ങ്ങൾ. കടീകതരുണങ്ങൾ രണ്ട്, നിതംബങ്ങൾ രണ്ട്, അംസഫലക
ങ്ങൾ രണ്ട്, ശംഖങ്ങൾ രണ്ട് ഇങ്ങിനെ എട്ടെണ്ണം അസ്ഥിമമ്മങ്ങളാ
കുന്നു. ഗുൽഫങ്ങൾ രണ്ട്, മണിബന്ധങ്ങൾ രണ്ട്, ജാനകൾ രണ്ട്,
കൂപ്തരങ്ങൾ രണ്ട്, കുക്കുരങ്ങൾ രണ്ട്, കൃകാടികകൾ രണ്ട്, ആവ
ത്തങ്ങൾ രണ്ട്, സീമന്തങ്ങൾ അഞ്ച്, അധിപതി ഒന്ന് ഇങ്ങിനെ ഇ
രുപത് എണ്ണം സന്ധിമമ്മങ്ങളാണ്.

പുനശ്ച പഞ്ചധാ । ഗുദവസ്തിനാഭീഹൃദയമാതൃകാശംഖപ്തം
ശാടകാധിപതയ ഏകോനവിംശതിഃ സദ്യഃപ്രാണഹരാണാംഗേ
യതപാത്തേഷാം സപ്തരാത്രാഭ്യന്തരം കാലഃ ॥

സാ—ചേറെ പ്രകാരത്തിലാ മമ്മങ്ങൾ അഞ്ചുവിധമാകുന്നു. അവ
യിൽ ഒരുവിധം സദ്യഃപ്രാണഹരങ്ങളത്രേ. [ചിലതു സദ്യഃപ്രാണഹര
ങ്ങൾ, ചിലതു കാലാന്തരപ്രാണഹരങ്ങൾ, ചിലതു വിശച്ഛപ്തങ്ങൾ,
ചിലതു വൈകല്യജനനങ്ങൾ, ചിലതു തജാകരങ്ങൾ ഇങ്ങിനെയാണ്
അഞ്ചു വിധം] ഗുരോ, വസ്തി, നാഭി, ഹൃദയം എന്നിവ നാലും, മാതൃകകൾ

എട്ടും, ശംഖങ്ങൾ രണ്ടും, ശൃംഗാടകങ്ങൾ നാലും, അധിപതി ഒന്നും കൂടി പത്തൊമ്പതു മർമ്മങ്ങൾ സദ്യുപ്രാണമരങ്ങളാകുന്നു. ഇവ ആഗ്നേയങ്ങളാകയാലാണ് പെട്ടെന്നു മരണം വരുന്നത്. ഇവ മുറിഞ്ഞാൽ മരിപ്പാനുള്ള അവധി ഏഴുദിവസമാകുന്നു.

തലഹൃദയക്ഷിപ്രേന്ദ്രവസ്ത്രിചക്ഷോമർമ്മകടീകതരുണനിതംബ പാർശ്വസന്ധിബൃഹതീസീമന്താസ്രാശ്ത്രിംശൽ കാലാന്തരപ്രാണഹരാണി സൗമ്യാഗ്നേയതപാത്തേഷാം പക്ഷാഭ്യന്തരം കാലഃ । തേഷപി തു ക്ഷിപ്രാണി കദാചിദാതു ॥

സാ—തലഹൃദയങ്ങൾ നാലും, ക്ഷിപ്രങ്ങൾ നാലും, ഇന്ദ്രവസ്ത്രികൾ നാലും, വക്ഷോമർമ്മങ്ങൾ (സ്തനമൂല-സ്തനരോധിത-അപസ്തംഭ-അപാലാപങ്ങൾ) എട്ടും, കടീകതരുണങ്ങൾ രണ്ടും, നിതംബങ്ങൾ രണ്ടും, പാർശ്വസന്ധികൾ രണ്ടും, ബൃഹതീകൾ രണ്ടും, സീമന്തങ്ങൾ അഞ്ച് ഇങ്ങിനെ മുപ്പത്തിമൂന്നു മർമ്മങ്ങൾ കാലാന്തരംകൊണ്ടു പ്രാണനെ കളയുന്നവയാണ്. കാരണം അതുകൾ സൗമ്യതപവും ആഗ്നേയതപവും കലർന്നവയാകുന്നു. ഇവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ ഒരു പക്ഷത്തിനുള്ളിൽ മരണം ഭവിക്കും. ഇവയിൽത്തന്നെ ക്ഷിപ്രമർമ്മങ്ങൾ ചിലപ്പോൾ അതിവേഗത്തിൽ പ്രാണമാണിയെ വരുത്തിയേക്കും.

ഉൽക്ഷേപൗ സ്ഥപനീ ച ശ്രീണി വിശല്യപ്ലാഹ്നി വായവ്യതപാൽ । ശല്യമുഖാപരുദ്ധോ ഹി യാവദത്ര വായുസ്മിഷ്ഠതി താപജ്ജീവതി ॥

സാ—ഉൽക്ഷേപങ്ങൾ രണ്ടും സ്ഥപനീ ഒന്നും എന്നിങ്ങിനെ മൂന്നു മർമ്മങ്ങൾ വായവ്യങ്ങളാകയാൽ അവ വിശല്യപ്ലാഹ്നങ്ങൾ (=ശല്യമെടുത്താൽ ഹനിക്കുന്നവ) ആകുന്നു. ഇവയിൽ ശല്യാഗ്രത്താൽ പുറത്തു പോകാതെ തടുക്കപ്പെട്ട വായു എത്രനേരം നീൽക്കുന്നുവോ അത്രനേരം ജീവിച്ചിരിക്കും. വായുപോയാൽ മരിക്കും.

കുച്ഛജാനുകൂപ്പരാബ്ധുർവിലോഹിതാഖ്യവിടപകക്ഷാധരകുങ്കന്ദരാംസഫലകനീലാമന്യാകൃകാടികാവിധൂരഫണപാംഗാവത്താശ്വതുശ്ചതപാരിംശദൈകല്യകരാണി സൗമ്യതപാൽ । സോമോ ഹി സൈമ്യശൈശ്വരാഭ്യം പ്രാണാൻ ധരയതി । തന്നൂപി ച കദാചിദഭിഹതാനി മാരയന്തി ॥

സാ—കുച്ഛങ്ങൾ നാലു, ജാനുകൾ രണ്ടു, കൂപ്പരങ്ങൾ രണ്ടു, ആണികൾ നാലു, ഉർച്ചികൾ നാലു, ലോഹിതാക്ഷങ്ങൾ നാലു, വിടപ

ങ്ങൾ രണ്ടു, കഷ്ടാധരങ്ങൾ രണ്ടു, കിഷ്കന്ദരങ്ങൾ രണ്ടു, അംസങ്ങൾ രണ്ടു, അംസമലകങ്ങൾ രണ്ടു, നീലകൾ രണ്ടു, മന്യകൾ രണ്ടു, കൃകാടികൾ രണ്ടു, വിയുരകൾ രണ്ടു, ഫണങ്ങൾ രണ്ടു, അപാംഗങ്ങൾ രണ്ടു, ആവത്തങ്ങൾ രണ്ടു ഇങ്ങിനെ നാല്പത്തിനാലു മർമ്മങ്ങൾ സൗമ്യതപം മേതുവായിട്ടു വൈകല്യകരങ്ങളാകുന്നു (അംഗഹാനിയെ വരുത്തുകയേ ഉള്ളൂ). സോമൻ അതിന്റെ ഗുണങ്ങളായ സ്വൈരയും, ശൈത്യം എന്നിവകൊണ്ട് ഇവയിങ്കൽ പ്രാണനെ നിലനിർത്തും. എന്നാൽ ഇവയും ചിലപ്പോൾ അഭിഹ്വതം തട്ടിയാൽ മരണത്തെ വരുത്തും.

കൂച്ചശിരോഗുൽഫമണിബന്ധാസ്സപഞ്ചത രജാകരാണുഗ്നി വായുസോമഗുണബാഹുല്യാൽ | അഗ്നിവായു ഹി വിശേഷേണ രജാകരൗ സോമസ്തു പ്രാണാനവലംബത ഇത്യുക്തമ് ||

സാ—കൂച്ചശിരസ്സുകൾ നാലു, ഗുൽഫങ്ങൾ രണ്ടു, മണിബന്ധങ്ങൾ രണ്ടു ഇങ്ങിനെ എട്ടു മർമ്മങ്ങൾ അഗ്നിയുടേയും വായുവിന്റേയും സോമന്റേയും ഗുണങ്ങൾ അധികമുള്ളവയാകകൊണ്ടു രജാകരങ്ങൾ (പീഡനാദികളെക്കൊണ്ടു വേദനയുണ്ടാക്കുന്നവ) ആകുന്നു. അഗ്നിയും വായുവും വിശേഷിച്ചും വേദനയെ ജനിപ്പിക്കുന്നവയാണ്. സോമനാകട്ടേ പ്രാണനെ നിലനിർത്തുമെന്നു പറകയും ചെയ്തുവല്ലോ. [ആദ്യംപറഞ്ഞ മാംസമർമ്മങ്ങൾ, സിരാമർമ്മങ്ങൾ ഇത്യാദി വിഭാഗം സ്ഥാനഭേദം പുരസ്കരിച്ചും, ഈ പറഞ്ഞ വിഭാഗം കർമ്മഭേദം പുരസ്കരിച്ചും ആണെന്നു കാണുക.]

അന്യേ തപാഹുഃ—മാംസാദീനാം പഞ്ചാനാമപി വിവൃദ്ധാനാം സമവായാൽ സദ്യഃപ്രാണഹരാണി | ഏകൈകഹീനാനാമല്ലാനഞ്ച ക്രമാദിതരാണി സ്വഭാവത ഏവ ച ||

സാ—മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നു. എങ്ങിനെയെന്നാൽ:—സദ്യഃപ്രാണഹരങ്ങളായിട്ടുള്ള മർമ്മങ്ങൾ പ്രാണനെ ഹനിക്കുന്നതു മാംസം, സിര, സ്നായു, അസ്ഥി, സന്ധി എന്നിവ ആധിക്യം ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന സ്ഥാനങ്ങളാകയാലാണ്. (ഗുദഭികളായ ഇതപത്തൊന്നു മർമ്മങ്ങളിലും ഇങ്ങിനെയാണു) കാലാന്തരപ്രാണഹരങ്ങൾ തുടങ്ങിയ മറ്റു നാലിലും മാംസാദികൾ ഓരോന്നു കുറഞ്ഞോ സ്വല്പങ്ങളായോ ഭവിക്കും. അപ്പോൾ മാംസാദികളിൽ ഒന്നു കുറവായിട്ടുള്ള മർമ്മങ്ങൾ കാലാന്തരഹ്വാനികളും, രണ്ടുകുറഞ്ഞവ വിലപ്തങ്ങളും, മൂന്നുകുറഞ്ഞവ വൈകല്യകരങ്ങളും, ഒന്നു മാത്രമായവ രജാകരങ്ങളാകുന്നു എ

ന്നു സിദ്ധിച്ചു. ഈ മതക്കാർ സദ്യോമാരകത പാദികളിൽ ആഗോയ തപാദിഹേതുക്കളെ വിട്ടു മാംസാഭിപഞ്ചകത്തിന്റെ അനുനാധികഭാവ വൃദ്ധി മുതലായവയാണു മേന്മയെന്നു പറയുന്നു എന്നു സാരം.

അന്യേ വദന്തി—പ്രതിനിയതകർമ്മാണി ചന്ദ്രസൂക്തായസ്തോ ന്തോപലാനാമിവാംബുവഹ്നികാളലേഹസംശ്ലേഷാഃ । തഥാ ച ഛിന്നേഷു ബഹുജ്ജ്വലപി പാണിപാദേഷു സ്വഭാവത ഏവ ന മുത്യഃ ॥

സാ—വേറെ ചില ആചാര്യന്മാർ മേൽപ്പറഞ്ഞ രണ്ടുതരം ചോതു കളേയും വിട്ടു സദ്യോമാരണംഭി കാരണം സ്വഭാവം മാത്രമാണെന്നു പ റയുന്നു. ചന്ദ്രകാന്തകുല്ല് ജലത്തേയും, സൂര്യകാന്തകുല്ല് അഗ്നിയേയും, അയസ്കാന്തം കാരീതമ്പിനേയും ആകർഷിക്കുന്നതു സ്വഭാവമായതുപോ ലെ അനേകം മർമ്മങ്ങളുള്ളവയായ കൈകാലുകൾ മുറിഞ്ഞാൽ മരണം വരാത്തതും സ്വഭാവവികമാകുന്നു.

അപര പുനരത്രാപി ഹേതുമാഹൂഃ । പാണിപാദേഷ്ലേഭേ ഹി സിരാഃ സംക്ഷോചമായാന്തി । തതോല്പാസ്യകപ്രവൃത്തേജ്ജീവിതമ് । മജ്വപ്രധേതപതിരക്തസ്രുതിതോ വായുവൈകൃതേന ച മരണമ് । തസ്മാന്നർമ്മാഭിഹതസ്യ തദുജ്ജമാത്ര സന്ധിദേശാഷ്ലേഭേനീയമ് । അ തിഹതാനാത്ര മജ്ഞാം യഥാസ്വപ്നം പൂർവ്വം പൂർവ്വഞ്ച കർമ്മ ഇഷ്ട ഭന്തേ വാ ഹതാനാമുത്തരോത്തരമേവ ॥

സാ—മാറ്റ ചിലർ പറയുന്നു—കൈകാലുകളിൽ മുറിയുമ്പോൾ സിരകൾ സംക്ഷോചത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു രക്തം, അല്പമേ പോകയുള്ളു. ആകയാൽ ജീവിക്കും. മർമ്മങ്ങളിൽ മുറിഞ്ഞാലാകട്ടേ ര ക്തം അധികം സ്രവിക്കുന്നതുകൊണ്ടു വായു കോപിച്ച് മരണം ഭവിക്കും. അതുനിമിത്തം മർമ്മത്തിൽ ആഘാതം തട്ടിയവന്റെ ആ അംഗം അതിന്റെ സന്ധിസ്ഥാനത്തിൽപെച്ചു മുറിച്ചുകളയണം. മർമ്മങ്ങൾക്ക് അധികമായ ആഹനനം വന്നാൽ യഥോക്തങ്ങളായ കർമ്മങ്ങളിൽ ആദ്യമാദ്യം പറഞ്ഞവ ഭവിക്കും. അല്പമായി മുറിയുകയോ അഗ്രത്തിൽ പെച്ചു മുറിയുകയോ ആണു ചെയ്തതെങ്കിൽ ഒടുവിലൊടുവിൽപറഞ്ഞ കർമ്മങ്ങളാണു ഭവിക്കുക. [മർമ്മങ്ങൾക്കു സദ്യഃപ്രാണഹരണം തുടങ്ങി അഞ്ചുവിധം കർമ്മങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടുവല്ലോ. അവയിൽ ശുഭാദി മർമ്മങ്ങൾമുറിഞ്ഞാൽ സദ്യഃപ്രാണഹരണംതന്നെഭവിക്കും. തലഹൃദയം ഹൃദികൾമുറിഞ്ഞാൽ കാലാന്തരപ്രാണഹരണമോ മൂലപ്ലോൾ സദ്യോ

മരണമേ ഭവിക്കും. ഉൾക്കേൾപ്പുകൾക്കു വിശപ്പുപറ്റുവാൻ കാലം അനുഗ്രഹംതന്നെ ഭവിക്കും. കൂട്ടാലികൾ മുറിഞ്ഞാൽ സപകർമ്മമായ വൈകല്യമെന്നതോ കാലംതന്നെ അനുഗ്രഹംതന്നെ ഭവിക്കും. കൂട്ടം ശിഷ്യന്മാർ മുറിയുവെക്കുന്ന സപകർമ്മമായ തത്വമെന്നതോ വൈകല്യമെന്നതോ ഭവിക്കും—എന്നു താൽപര്യം ആകയാൽ അത്യാലോചനകൊണ്ട് കാലംതന്നെ അനുഗ്രഹംതന്നെ മർമ്മങ്ങൾക്കു സമുദായംതന്നെ അനുഗ്രഹംതന്നെ അല്ലാത്തതൊക്കെ സമുദായംതന്നെ കാലംതന്നെ അനുഗ്രഹംതന്നെ ഭവിക്കും.

മർമ്മങ്ങൾക്കു സ്ഥാനമേകുകയും കർമ്മമേകുകയും പഞ്ചവിധതപം പറഞ്ഞുവെല്ലാം. ഇനി മാനമേകുകയും മേവ അനുഗ്രഹംതന്നെ പറയുന്നു:—

പുനശ്ച പഞ്ചധാ ഭിദ്യതേ | തദ്യഥ—ഉച്യുഃ കൂട്ടശിരംസി വിടപേ കക്ഷാധരേ ച ദാദശ സ്വാംഗുലോന്മിതാനി | ഗുൽഫേ മണിബന്ധേ സുനമുലേ ച ഷർദ്വംഗുലാനി | ജാനനീ കൂപ്പരേ ച ചതപരി ശ്യാംഗുലാനി | കൂട്ടാ ഗുദോ വസ്തിനാഭിഹൃദയം നീലേ മന്ത്രേ മാതുകാസ്തീമന്താഃ ശൃംഗാടകാനി ചൈകോനത്രിശൽ പാണിതലസമ്മിതാനി | ശേഷാണി ഷർപഞ്ചാശദംഗുലാലപ്രമാണാനി | അന്ത്രേ പുനരാഹുഃ—വ്രീഹിപ്രമാണാനി ക്ഷിപ്രാണി | കളായപ്രമാണാഃ സുനരോഹിതാൽക്ഷേപാഃ | തഥാന്ത്രേതി ലപ്രമാണാന്യപി മർമ്മാണീച്ഛന്തി ||

സാ—മർമ്മങ്ങൾ പിടുന്നതും അഞ്ചുപ്രകാരമായി ഭേദിക്കുന്നു. എങ്ങിനെയെന്നാൽ—ഉച്യുഃ നാഭ്, കൂട്ടശിരസ്സുകൾ നാഭ്, വിടപങ്ങൾ രണ്ടു, കക്ഷാധരങ്ങൾ രണ്ടു എന്നിങ്ങിനെ പന്ത്രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ തന്റെ (മർമ്മവാന്റെ) വിരൽക്ക് ഒരുഗുലം വലുപ്പമുള്ളവയാണ്; ഗുൽഫങ്ങൾ രണ്ടു, മണിബന്ധങ്ങൾ രണ്ടു, സുനമുലങ്ങൾ രണ്ടു ഇങ്ങിനെ ആറു മർമ്മങ്ങൾ രണ്ടുഗുലം വലുപ്പമുണ്ടായിരിക്കും. ജാനകർ രണ്ടു കൂപ്പങ്ങൾ രണ്ടുകൂടി നാലുഗുലം മൂന്നുഗുലം വലുപ്പമുണ്ടായിരിക്കും. കൂട്ടങ്ങൾ നാലു, ഗുദം, വസ്തി, നാഭി, ഹൃദയം, നീലകൾ രണ്ടു, മന്ത്രകൾ രണ്ടു, മാതുകകൾ ഏട്ടു, സീമന്തങ്ങൾ അഞ്ചു, ശൃംഗാടകങ്ങൾ നാലു ഇങ്ങിനെ ഇരുപത്തൊമ്പതു മർമ്മങ്ങൾ അവനവന്റെ ഉള്ളൻകയ്യോളം വലുപ്പമുള്ളവയായിരിക്കും. ഇതുകൾ കഴിച്ച് ബാക്കിയുള്ള അമ്പത്താറു മർമ്മങ്ങൾ അംഗുലാലം (അരവിരൽ) വലുപ്പമുള്ളവ

തായിരിക്കെ. “ശേഷാണി മാംഗുലിതേനമേനി ദേഹം” എന്നു വാചനവും പറയുന്നുണ്ട്. മറ്റൊരു ചർച്ചയെന്നു ക്ഷിപ്രമർമ്മങ്ങൾ ഒരു പ്രീതിയോടും, സുനരോധിതങ്ങൾ ഉൽക്കേപങ്ങൾ എന്നിവ ഒരു കടലകയോടും വലുപ്പമുള്ള പയാണെന്നാകുന്നു. വേറെ ചർച്ച മർമ്മങ്ങളെ തിപ്രമാണങ്ങളായിട്ടും ഇഷ്ടിക്കുന്നുണ്ട്.

ഭവന്തി ചാത്രം—

മർച്ചാപി ദേഹേന്തിനായുർമ്മേണി രക്ഷതി
ആയുഷ്യാണുവ സേവത സദാ തസ്താദിചക്ഷണം
മർമ്മാഭിപ്രായം സ്വപ്നോപി പ്രാരംഭം ബാധതേതരമ്
രോഗം മർമ്മാശ്വാസം പ്രകാശം യതതേഹി ച.

സാ—ഈ ദേഹംതൊട്ടാൽ കൊല്ലുന്നവനായ മർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞതാണെന്നിലും, ആയുസ്സ് അവയെ കേടുകൂടാതെ രക്ഷിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് ബുദ്ധിയുള്ളവൻ എപ്പോഴും ആയുഷ്യങ്ങളായവയെത്തന്നെ ശീലിക്കണം. മർമ്മത്തിലുള്ള പീഡ ചമരതാഴാൽക്കൂടിയും വലിയ ഉപദ്രവത്തെ ചെയ്യും. അപ്രകാരംതന്നെ മർമ്മത്തിൽ തട്ടിയ രോഗങ്ങളും വലിയ ഉപദ്രവത്തെ ചെയ്യും. എത്ര പ്രയത്നപ്പെട്ട ചികിത്സിപ്പാൻ തുടങ്ങിയാലും അവ ഉപദ്രവകാരികളായിരിക്കും.

വിഷിപ്യതേ ഭൂശം സീദൻ ശൂന്യോ ഭൂമതി വേപഭത
ഉഷ്ണം ശപസിതി കൃഷ്ണേണ സ്രസ്തഗാത്രോ മുഹൂർത്തം
ഏതോ ഭവ്യതേ ചാസ്യ നൈകസ്ഥാനേവതിഷ്ഠതേ
മർമ്മപഘാതാനന്ദമൈതല്ല്യംഗൈസ്സമസ്തതേ
അമർച്ചിഭാധാപി നരഃ ക്ഷേദഭേദാദിപീഡിതഃ
അതിനിഃസൃതരക്തശ്ച സദ്യസ്തൃജതി ജീവിതം
അതോന്യഥാ ജീവതി തു വിഭാഗ്ഗരഗതൈരപി.

സാ—മർമ്മത്തിൽ മുറിഞ്ഞവന്റെ ലക്ഷണം വീക്ഷേപം ഭവിക്കുക, വളരെ തളരുക, ശൂന്യനായി ഭവിക്കുക, ഭ്രമിക്കുക, വിറയ്ക്കുക, ഏതോ ഭവിക്കുക, ഒരു ഭിക്ഷിൽ ഇരിക്കാതിരിക്കുക ഇവയാകുന്നു. ഈ ലക്ഷണങ്ങളുള്ളവൻ മർമ്മോപഘാതംകൊണ്ട് മരണത്തെ പ്രാപിക്കും. മർമ്മത്തിൽ മുറിപറ്റാത്ത മനുഷ്യനും ചേദഭേദാദികളെക്കൊണ്ടു പീഡിതനായാ അധികം രക്തംപോകയാ ചെയ്താൽ ഉടൻതന്നെ മരിക്കും. അങ്ങിനെയാൽപക്ഷം അനേകശരങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിധവാ യാലും ജീവിക്കും.

പുണ്യവാൻ നിമത്തയുദ്ധന കഥഞ്ചിന ജീവതി
തസ്യാദാ ചരമേച്ഛാസാചികിഷ്ടഃസേവേ യത്തതഃ
തദ്ബന്ധുചിത്രാനന്തഃ പ്രൗഢാപ്യായാത്രരം ഭിഷക്.

സം — പുണ്യകർമ്മങ്ങളെ ചെയ്യുന്നവനും നിമത്തമായ ആയുസ്സോടു കൂടി ചരമം (ദൈവികമായ കർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ട് ആയുസ്സിനു ദൈവതവശത്തിലധീനം) ആയുള്ളവൻ എത്തിനേയും ജീവിക്കാതിരിക്കുകയും ചെയ്യുകയാണെന്ന് പൈശ്വർ രോഗിയുടെ അപസാന്നശ്ചാരം വചിക്കുന്നതുവരെയും പ്രയത്നപ്പെട്ട ചികിത്സിക്കണം. എന്നാൽ അതു ബന്ധുചിത്രങ്ങളുടെ അനുമതി വാങ്ങിയും “ചികിത്സിച്ചുനോക്കാം. ഫലം ഇതരപരമേച്ഛാപോലെയല്ല എന്നു നിഷേധശ്രവത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടും വേണം. ഇങ്ങിനെ ചെയ്തിട്ടു പീന്നെ ഗുണം കിട്ടിയില്ലെങ്കിലും വൈദ്യനു ഭിക്ഷിതരിൽ നിന്നു കിട്ടിയല്ലെന്നു സാരം.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ

സപ്തമോദ്ധ്യായഃ

സമാപ്തഃ.

—

അഷ്ടമോദ്ധ്യായഃ.

ശരീരത്തിന്റെ വിചാരണമാണല്ലോ ഇവിടെ പ്രകൃതം. അതിൽ അവയവപരിച്ഛേദം ചെയ്യപ്പെട്ടു. ഇനി ദോഷാഭിഭേദന പ്രകൃതിപ്രഭവത്തിനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതഃ പ്രകൃതിഭേദീയം ശരീരം വ്യാഖ്യാസ്യമഃ | ഇതിഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹഷ്ഠയഃ ||

സം — അനന്തരം പ്രകൃതിഭേദീയം എന്ന ശരീരത്തെ പറയുവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹഷ്ഠിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

പ്രകൃതികൾ പലതരമുണ്ട്. അവയിൽവെച്ച് പ്രാധാന്യം ദോഷപ്രകൃതികൾക്കുകയാൽ അവയെത്തന്നെ ആദ്യം പറയുന്നു:—

സപ്തപ്രകൃതയോ ദോഷൈഃ പൃഥക് സംസർഗ്ഗേണ സാമ്യേന ച ഭവന്തി | തത്ര ശുക്ലാർത്ഥഗദാശയകരപേഷ്ട മാതുശ്ചാഹാരവിഹാരദോഷരക്ഷണേനോ വാ യോ ദോഷോ ഭവത്യാധികൃതതേന മരണാദപിഷ്ഠപ്രാമിയോൽപദ്യമാനസ്യ ക്ലേശവിഷേണ സ വിഷകൃമരീച വൃത്തികാദരോശീവിഷസ്യേവ വാ സ്വവിഷേണ പ്രകൃതി ജായതേ ||

സാ—വാതം, പിത്തം, കഫം എന്നിവയെക്കൊണ്ടും, അവയിൽ ഇവയെക്കൂടിച്ച മൂന്നു സംസ്കൃതങ്ങളെക്കൊണ്ടും, സന്നിപാതംകൊണ്ടും എങ്ങിങ്ങിനെ മനുഷ്യന് ഏകദിഗ് പ്രകൃതികൾ ഭവിക്കുന്നു. ശുക്ലാർത്ഥശാലകാലങ്ങളിലും മാതാവിന്റെ ആഹാരവിഹാരങ്ങളിലും ഒന്നോ ഒന്നിലധികമോ ദോഷം ആധിക്യം നിൽക്കുന്നതായാൽ അതുകൊണ്ടാണ് പ്രകൃതി ഉണ്ടാകുന്നത്. എന്നാൽ ദോഷം എന്നതു രോഗകാരണമാകയാൽ അതിർന്നിന്നു പ്രകൃതി എങ്ങിനെ ഉണ്ടാവുമെന്നു ഞെങ്കിൽ ദുഷ്ടാന്തം പറയുന്നു. വിഷവല്യാമിനി—ഒരു വിഷവല്ല്യയിൽ ഉണ്ടാകുന്ന കൃമിക്ക് അതിലെ വിഷംകൊണ്ടും വൃശ്ചികം (തേളം) മുതലായി വിഷമുള്ളതായ കൃമിക്ക് നല്പത്തിന്റെ വിഷംകൊണ്ടും നല്പത്തിന് അതിന്റെതന്നെ വിഷംകൊണ്ടും എങ്ങിനെ പ്രകൃതി ഭവിക്കുന്നുവോ അങ്ങിനെ എന്നു ദുഷ്ടാന്തം. ഇങ്ങിനെ ഉണ്ടാകുന്നവയായ വാതാദിപ്രകൃതികൾ മനുഷ്യന്റെ മരണംവരെ നിലനിൽക്കും. ഇതിനെത്തന്നെ താഴെ വിവരിക്കുന്നു.

തസ്മാത്തന്മയതയാ ശുക്ലാർത്ഥയോഃദ്വഹസ്യ ഭാവിതപാൽ : പ്രകൃതത്വപാച്ച താവതാ തേന ഭോഷണേന വിഹന്യതേ : തദ്ഗുണൈരോവ ചാസ്യ ശരീരമുപസ്ക്രിയതേ : തതശ്ച തദ്ഗുണപ്രതിപാക്കൈഃ സഹസാ ന ബാല്യതേ : തസ്യേം തപവസ്ഥാ യാ വികൃതിമതി ഭോഷേ ഉദ്ബന്ധേന നൈവ ഗർഭസ്സഭവതി : സംഭവഃ ഹ്യവ വാ വിപദ്യതേ : വികൃതോ വാ ഭവതി ||

സാ—ദോഷത്തിലെ ശുക്ലാർത്ഥങ്ങൾക്കു വാതാദിദോഷമായതും അവശ്യം ഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ടും ദോഷം പ്രകൃതികൃതമാകുകൊണ്ടും, വാതാദിദോഷങ്ങളെക്കൊണ്ട് ശുക്ലാർത്ഥങ്ങൾക്കു ദോഷരംഭാനുകൂലമായിട്ടുണ്ടാകുന്ന പരിണാമം വിചിന്തിക്കപ്പെടുന്നില്ല. ദോഷാശങ്കാരികളായ വാതാദിദോഷങ്ങൾ ശുക്ലാർത്ഥനിഷ്ഠങ്ങളായിട്ടു ദോഷാരംഭത്തിന്നു ഹേതുവായി ഭവിക്കുന്നതിൽ തടസ്സമില്ലെന്നർത്ഥം. ഈ ശുക്ലാർത്ഥങ്ങൾ ആഹാരസംഭവങ്ങളാകയാൽ മേൽപ്രകാരം ബീജനിഷ്ഠങ്ങളായിട്ടുള്ള ദോഷങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങളാൽ ശരീരം ഉപസ്ഥിരിക്കപ്പെടുന്നു. എന്നാൽ ദോഷാരംഭങ്ങളായി ബീജത്തിൽ നിൽക്കുന്ന ദോഷങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങൾക്കു വിപരീതങ്ങളായ ആഹാരവിഹാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശരീരത്തിന്നു വലിയ കേടുതലുകയുമില്ല. ആ അവസ്ഥയിൽ (അതായതു ശുക്ലാർത്ഥസംസ്കാരാവസ്ഥയിൽ) വികൃതിയോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ദോഷം അധികമായി

വിഷയം (ആ ദോഷത്തിന്റെ ആധിക്യത്തോടുകൂടി) ഗർഭം ഭവിക്കുന്നതല്ല. ഭവിക്കുന്ന പക്ഷം അതു സംഭവകാലത്തിങ്കൽതന്നെ നശിക്കും. അല്ലെങ്കിൽ വികൃതമായി ഭവിക്കും ചെയ്യും. ദോഷമോഹത്തായ ശുക്ലാർത്ഥങ്ങളിൽ നിൽക്കുന്ന അവികൃതങ്ങളായ ദോഷങ്ങളെക്കൊണ്ടാണ് പ്രകൃതികൾ ഉണ്ടാകുന്നതെന്നു സാരം.]

തഥാ ച കേചിദാഹൂഃ | ദ്വിവിധാ വാതായഃ പ്രകൃതാവൈകൃതാശ്ച | തത്ര പ്രകൃതാസ്സപ്തവിധാഃ പ്രകൃതേഃ ഹതുഭൂതാശ്ച രീതിരകജന്മാനഃ | തേ ശരീരധാരണാദ്ധാതുസംജ്ഞാ ദോഷാഖ്യാനാം വികൃതാനാം ബീജഭൂതാഃ | മുമൂഷാഃ സ്വരൂപാച്ചലന്തി | സർവ്വേഷ്വപി ച ദേഹേ സന്നിഹിതേഷു പ്രകൃതാവർബ്ബണേന വ്യപദശഃ ||

സാ—അപ്രകാരംതന്നെ മിവ ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നുമുണ്ട്. എങ്ങിനെയെന്നാൽ—വാതാദികളായ ദോഷങ്ങൾ പ്രകൃതങ്ങളെന്നും വൈകൃതങ്ങളെന്നും രണ്ടുപ്രകാരത്തിലുണ്ട്. അവയിൽ പ്രകൃതങ്ങൾ ഏഴുവിധത്തിലും ആകുന്നു. അവ പ്രകൃതിയുടെ ഉൽപ്പത്തിക്കു കാരണഭൂതങ്ങളും ശരീരത്തോടൊന്നിച്ചുണ്ടാകുന്നവയുമാണ്. അവയാണ് ശരീരത്തെ ധരിക്കുന്നത്. (നിചനിർത്തുന്നത്) അതുകൊണ്ടുവക്കു ധാതുക്കളെന്നു പേരുണ്ട്. അവയാണ് ദോഷങ്ങളെന്നു പേരുള്ളവയും വികൃതങ്ങളായ വാതാദികളുടെ ബീജം. ജന്മസമകാലങ്ങളായ ഈ പ്രകൃതവാതാദികൾ മരണമടുത്ത മനുഷ്യന്റെ ശരീരത്തിങ്കൽ സ്വരൂപത്തിങ്കൽനിന്നു ഇളകിത്തീരും. വാതാദികളെല്ലാം പ്രകൃത്യവസ്ഥയിൽ കലർന്നിരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും അവയിൽ ആധിക്യത്തെ പിടിച്ചാണ് വാതപ്രകൃതി, പിത്തപ്രകൃതി ഇത്യാദിയായ വ്യവഹാരം ഭവിക്കുന്നത്.

വൈകൃതാസ്തു ഗർഭാദഭിനിസ്സൃതസ്യാഹാരസസ്യ മലാസ്സംഭവന്തി | പ്രകൃതേഷ്വപചരോഹന്തി | തേ കാലാദിവശേന സ്വപ്രമാണവുദ്ധിക്ഷയയോഗാദുഹമനുഗൃഹ്ണന്തി ഭൂഷയന്തി ച | തഥ ദോഷാപി പരം ഹൃദയസ്ഥമഷ്ടബിന്ദുപ്രമാണമാധാരഃ പ്രാസ്തതി കസ്യ രസാർത്ഥകസ്യഭ്ജസഃ ക്ഷയവുദ്ധിഭോജഃ ||

സാ—മേൽപറഞ്ഞപ്പോൾ വൈകൃതങ്ങളായ വാതാദികളാകട്ടെ ഗർഭത്തിങ്കൽനിന്നുപോകുന്ന ആഹാരമലങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. അതുകൾ സജ്ജാതീയത പാണിമിത്തം പ്രകൃതങ്ങളായ വാതാദികളിൽ ചെന്നുചേരുന്നു.

ഇപ്രകാരം പ്രാകൃതങ്ങളായവയോടു ചികിത്സിച്ചവയായ ചൈതൃതവഃ
 താദികൾ കാലാഭിവശാൽ സ്വപ്രമാണത്തോടുകൂടി നിൽക്കും. എന്നാൽ
 ദേഹത്തെ അനുഗ്രഹിക്കും ചിലപ്പോളുകൾ വൃദ്ധിക്കുയങ്ങളെ പ്രാ
 പിക്കയും തന്നിടാനും ദേഹത്തെ ഭക്ഷിപ്പിക്കയും ചെയ്യും. അപ്രകാരം ത
 ന്നെ ഓജസ്സും സ്വപ്രമാണത്തോടുകൂടിയിരുന്നാൽ ദേഹത്തെ അനുഗ്ര
 ഹിക്കയും വൃദ്ധിക്കുയങ്ങളുണ്ടായാൽ ദേഹത്തെ ഭക്ഷിപ്പിക്കയും ചെയ്യും.
 ഓജസ്സ് ഹൃദയത്തിലാണിരിക്കുന്നത്. അതിന്റെ പ്രമാണം ഏതു ബീ
 ങ്ങുകയാകുന്നു. ഇതാണ് ദേഹത്തിൽ വ്യാപിക്കുന്നതും രസാത്മകവും ക്ഷ
 യവൃദ്ധി സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയതുമായ ഓജസ്സിന്റെ ആധാരമായിട്ടുള്ളത്.

ഇനി വാതാദിപ്രകൃതികളുടെ വിശേഷലക്ഷണങ്ങളെ പറയുന്നു.

അഥ സ്വഭാവഗുണാനുരോധാദാതപ്രകൃതിസ്മനരൂക്ഷസ്മ
 ഷ്ടാപ്താംഗന്തേനവരോമനേത്രസപതഃ ശീതദിപിദ് ഉബലപിണ്ഡി
 കഃ സശബ്ദസന്ധിശരമീ ശീഘ്രാരംഭക്ഷോഭഗ്രഹണവിസ്മരണഞ്ച
 ക്വധൃതിമതിഗതിദൃഷ്ടിസ്വഭാവസൈന്ധവാർദഃ സ്പന്ദനോനായോ മത്സ
 യ്ജജിതേന്ദ്രിയഃ പ്രിമഗാന്ധദ്വേതിഹാസഹാസവിഹാസകലഹമൃഗ
 ഭമാദ്യനയാത്രഃ സ്തിഭധാസ്ത്വധ്വരാജ്വലവണാന്നപാനകാക്ഷോപശ
 യഞ്ച ഭവതി । അപി ച

അപ്രവിത്തബലജീവിതനിദ്രഃ

ക്ഷാമവാശാമനിസന്തതഗാത്രഃ

ദുർഗ്ഗോതിബഹുദ്വേബഹുഭാഷി

നാസ്തികഃ സൂടിതഃകശകരാശ്രിഃ

കീഞ്ചിദന്മിഷിതദമ്ബവസുപ്ത

സൂസൃതി ക്രമതി ചാഭന്തി ദന്തന്

ശുഷ്കരൂക്ഷവിഷമാസു സരിസു

വ്യോളി ശൈലശീവരേഷു ച യാതി ॥

സ്വഭാവപ്രകൃതിയായ മനുഷ്യൻ സ്വഭാവമായ വാതത്തിന്റെ
 ഗുണമനുസരിച്ച് തന്നെ പാതാദികളോടുകൂടിയവനായി ഭവിക്കുന്നു.
 കഠിനമായ ദോഷത്തിന്റെ ഗുണങ്ങൾ കാര്യമായ ദേഹത്തിങ്കൽ സദ
 ശ്രമിക്കുമെന്ന ഭാവം. തന്നരൂക്ഷ...സ്വപാർ-തന്മവായും രൂക്ഷമായും സ്മ
 ഷ്ടായും അപ്തമായും ഉള്ള അംഗദൈവരോമനേത്ര സപതങ്ങളോടുകൂ
 ടിച്ചവൻ. ശീതദിപിദ്=തണുപ്പിച്ചുമല്ലാത്തവൻ. ഉബലപിണ്ഡികഃ=
 ഉർബലങ്ങൾ (എസ്വപകരി.നങ്ങൾ) ആയ പിണ്ഡിക (കാർവണ്യ)

കുടാഭിഷിക്തൻ. സശബ്ദസന്ധിഗാമീ=നടക്കുമ്പോൾ കരളിന്റെ സ
ന്ധി കൾ ശബ്ദിക്കു നവൻ. ശീശ്മാരംഭം.....വിസ്തരണൻ-പ്രവൃത്തി ആ
രംഭിക്കുക, ക്ഷോഭിക്കുക, ധരിക്കുക, മറക്കുക എന്നിവ വേഗത്തിൽ ക
ഴിയുന്നവൻ. ചലയുതി.....സൗമ്യമാർദ്ദവം=സ്വതന്ത്രവും മനസ്സും ശതൃയും ഭ
ക്തിയും സഹോദരവും സൗമ്യമാർദ്ദവം അസ്ഥിരമായിട്ടുള്ളവൻ. സ്നേഹൻ=
മോഷണം ചെയ്യുന്നവൻ. അനായുധൻ=അപൂർണ്ണൻ. മത്സരി=മത്സരബു
ദ്ധിയോടുകൂടിയവൻ. അജിതേന്ദ്രിയൻ=ഇന്ദ്രിയജയമില്ലാത്തവൻ. പ്രിയ
ശാസ്ത്രം.....യന്ത്രൻ=സംഗീതം, കഥാകഥനം, മാന്യം, വിവാഹം, കല
കൾ, ഉദ്യോഗയാത്ര എന്നിവ പ്രിയങ്ങളായിട്ടുള്ളവൻ. സ്തിഷ്ഠോഷ്ണ.....
കാഷ്ടോപശയൻ=സ്തിഷ്ഠമായും ഉഷ്ണമായും മധുരമായും അമ്ലമായും ലവ
ണമായുമുള്ള അന്നപാനങ്ങളിൽ കാഷ്ടവും അവയെക്കൊണ്ടു ഉപശ
യ (സുഖ) വരുത്തുവൻ. ഇന്ദ്രിയൈർലാഭിരീകണതുകൂടാതെ അപ്പവി
ത്തത പാദികളോടുകൂടിയവനായുമിരിക്കും. അല്പവിത്തം.....നിദ്രൻ=ധന
വും ബലവും ജീവിതവും നിദ്രയും കുറവായിട്ടുള്ളവൻ. ക്ഷാമമാർദ്ദവം=പര
ക്കിന്ന് കാർശ്യമുള്ളവൻ. ധമനിസന്തതഗന്ത്രൻ=ധമനികളാൽ വ്യാപ്ത
മായ ശരീരത്തോടുകൂടിയവൻ. ദർഭരൻ=ഐശ്വര്യം ധനം യശസ്സ് ശ്രീ
പൈരാഗ്നം മോക്ഷം എന്നിവ ഭജിച്ചവൻ. അതിവഹളകം=വളരെ
യധികം ഭക്ഷിക്കുന്നവൻ. ബഹുഭാഷി=പലരെ സംസാരിക്കുന്നവൻ.
നാസ്തികൻ=ഇരൾ പരവിശ്വാസമില്ലാത്തവൻ. സ്തംഭിതം.....ശ്രീ=കേശാ
ഭികൾക്കു സ്തംഭമുള്ളവൻ. കിഞ്ചിദ്വിചിതഭജ്ജ്വസുപ്തൻ=കുറഞ്ഞൊന്നു
വിവിധ ഭജ്ജ്വത്തോടുകൂടി ഉറങ്ങുന്നവൻ. ഇന്ദ്രിയൈർലാഭിരീകണതുകൂടാ
തെ വാതപ്രകൃതിയായവൻ ഭയപ്പെടുകയും കൂടും വലിക്കുകയും പല്ല
കൾ കടിക്കുകയും ചെയ്യും. വെള്ളമില്ലാത്തവയും വ്രക്ഷങ്ങളും വിഷമങ്ങളും
കൂടിയ നദികളിലും ആകാശത്തിലും പശുതശിഖരങ്ങളിലും ഉറക്ക
ത്തിൽ യാനംചെയ്യും ചെയ്യും. (ഉറക്കത്തിൽ സപ്തം കരണം.)

പിത്തപ്രകൃതിജ്ഞാഗൗരഗാന്ത്രസ്യാഗ്രനവനയനജിഹ്വപശുഷ്ക
പാണിപാദതലഃ ശിഥിലസന്ധിബന്ധമാംസഃ കരഭകപിലവിരള
മുദുകേശരോമാ മദ്ധ്യബലായുർലുപ്തകൃത്യവശാപത്നഃ ശുരോഭിമാ
സി ശീശ്മവലീചലതിപലിതപിഫ്ലവ്യഗക്ഷൽപിപാസോ മേ
ധാധീ ദർഭഃ സപാദതികതക്ഷായശീതാഭിലാഷോപശയശ്ച ഭവ
തി. അപി ച

ദയിതമാല്യവിഭവപനമണ്ഡനഃ
 സുചരിതഃ ശുചിരാശ്രിതവത്സലഃ
 വിഭവസംഹസഞ്ചലിബലാനപിത്വേ
 ഭവതി ഭീഷ്യ ഗതിർദിഷ്ണതാമപി
 ഘർമ്മദേഹീ സ്വേദനഃ പൃതിഗന്ധിഃ
 ഭൃശാച്ഛാരക്രോധപാനാശനേഷ്ടഃ
 സുപ്തഃ പശ്യേൽ കണ്ഠികാരാൻ പലാശാൻ
 ദിശാഹോത് കാവിദ്യഭക്താനലാശ്വേ ॥

സാ—പിത്തപ്രകൃതിയായിട്ടുള്ളവൻ ഉഷ്ണമുള്ളതും ശൈത്യവർണ്ണവുമായ ശരീരത്തോടുകൂടിയവനും താമ്രവർണ്ണമുള്ളതായ നഖം, നയനം, ജിഹ്വയും, പാണിതലം, പാദതലം എന്നിവയോടുകൂടിയവനും ശിഥിലമുള്ളതായ സന്ധിബന്ധമാംസങ്ങളോടുകൂടിയവനും, കരഭകുപില (കഴുതയെപ്പോലെ കുപിലവർണ്ണം) മൂലം വിരളങ്ങളായും മൃദുക്കളായുമുള്ള കേശരോമങ്ങളോടുകൂടിയവനും, മദ്ധ്യബലനും, മദ്ധ്യായുസ്സും, അല്പശുക്ലനും, അല്പമൈഥുനനും, അല്പസന്തതിയും, ശ്രമനും, അഭിമാനിയും, വേഗത്തിൽ വലികൾ (മുളികൾ) വലതി (കാഷ്ണി) പലിയം (നര) പിഫ്ല വ്യാഗം വിശപ്പ് ഭാഹം എന്നിവയുണ്ടാകുന്നവനും, ബുദ്ധിമാനും, ഭർഗനും, മധുരതിക്തകഷായങ്ങളും ശീതങ്ങളുമായ വസ്തുക്കളിൽ അഭിലാഷവും അവയെക്കൊണ്ട് ഉപശയവുമുള്ളവനും ആയി ഭവിക്കും. എന്നതന്നെയല്ല—മാല്യങ്ങൾ, കുറിക്കുട്ടകൾ, ആദരണങ്ങൾ എന്നിവയിൽ താല്പയ്യമുള്ളവനും സച്ചരിത്രനും ശുദ്ധനും ആശ്രിതന്മാരിൽ വാത്സല്യമുള്ളവനും ധനം സാഹസശീലം ബുദ്ധി ബലം എന്നിവയോടുകൂടിയവനും ഭയംവരുന്ന സമയങ്ങളിൽ ശത്രുക്കൾക്കുകൂടി അഭയം നൽകുന്ന സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയവനുമായി ഭവിക്കും. അതിന്നു പുറമെ മുടി എന്ന പെരുമാറ്റവനും വിരക്തനവനും ഭഗ്ഗസ്വത്തോടുകൂടിയവനും ഉച്ഛാരക്രോധപാനാശനേഷ്ടകൾ അധികമുള്ളവനും ആയിരിക്കും. ഉറക്കത്തിൽ കണ്ഠികാരവൃക്ഷങ്ങൾ പലാശവൃക്ഷങ്ങൾ ദിശാഹം ഉൽകാലിദ്യത് സൂര്യൻ അഗ്നി എന്നിവയെ കാണുകയും ചെയ്യും.

കഫപ്രകൃതിയുള്ള ഭൂച്ചേന്ദീപരശരകാണ്ഡാന്യതമവർണ്ണഃ സമസു വിഭക്തസ്തിശ്ലസ്ഥിരസുകമാരളിഷ്ടമാംസസന്ധിബന്ധഃ പരിപൂർണ്ണചാരുശാത്രോ മഹാലലാടോരുബാഹുവൃക്തസിതാസിതപ്രസന്നായതചിശാലപക്ഷിളാക്ഷഃ സിംഹമൃദംഗഘനഘോഷഃ

ക്ഷുൽപിപാസോഷ്ണസഹിഷ്ണുബ്ധഹൈന്ദവജോബലശുക്ലവൃദ്ധാപ-
 തൃശ്ചിരഃശാഷ്ണാലോചനലേപനോ ദൃഢപ്രച്ഛന്നാവരഃ പേശലഃ
 സത്യവാദീ സ്മൃതിമാൻ ധൃതിമാനലോലുപോ ബാഃദ്യപൃരോദനഃ
 കടുതിക്തക്ഷായോഷ്ണത്രാഷ്ടോപശയശ്ച ഭവതി । അപി ച-

അപ്ലവ്യാഹാരക്രോധപാനാശനേഹഃ
 പ്രാജ്ഞായുർവിത്തോ ദീശലദർശീ വദാനുഃ
 ശ്രാദ്ധോ ഗംഭീരഃ സ്ഥൂലലക്ഷഃ ക്ഷമാവാ-
 നായ്യാ നിദ്രാലഭ്യദീപ്തസ്മൃതഃ കൃതജ്ഞഃ
 ജ്ജിച്ഛപശ്ചിരസുഭഗസ്സലജ്ജോ
 ഭക്തോ ഗുരൂണ്ഠം ദൃഢാസൗഹൃദയുഃ
 സ്വപ്നേ സ്വപത്മാൻ സവിഹംഗമാലാഹ-
 സ്തോയാശയാൻ പശുതിത്തോമദാശ്ച.

സാ—കഥപ്രകൃതിയായവനാകട്ടേ കറുകപോലെയോ ഇന്ദീവരം
 പോലെയോ ഉള്ള നിറത്തോടുകൂടിയവനും, സമങ്ങളായും വേർതിരി-
 ണ്തവയായും സ്തിശ്ചങ്ങളായും സ്ഥിരങ്ങളായും മുടക്കളായും ശ്ലിഷ്ടങ്ങളായു-
 മുള്ള മാംസസന്ധിബന്ധങ്ങളോടുകൂടിയവനും, തികഞ്ഞ മനോഹരമാ-
 യ ഗാത്രത്തോടുകൂടിയവനും, വലിയ നെററി തുട ഇവയുള്ളവനും, വൃ-
 ക്തങ്ങളായ ശുക്ലകൃഷ്ണമണ്ഡലങ്ങളോടുകൂടിയും തെളിഞ്ഞും നീണ്ടും വി-
 റിഞ്ഞും രോമങ്ങളോടുകൂടിയും ഇരിക്കുന്ന കണ്ണുകളുള്ളവനും, സിംഹ-
 ത്തിന്റെയും മുദംഗത്തിന്റെയും മേഘത്തിന്റെയും ശബ്ദംപോലെയുള്ള
 ശബ്ദമുള്ളവനും, വിശപ്പും ദാഹവും മൂടും സഹിക്കുന്നവനും, ഓജസ്സും
 ബലവും ശുക്ലവും മൈഥുനവും സന്തതിയും വളരെയുള്ളവനും മാലധരി-
 കളയോ കുറിയിടുകയോ ചെയ്താൽ ഉണങ്ങാൻ താമസമുള്ളവനും ദൃഢാ-
 യും ഗുഢമായുമുള്ള വൈരത്തോടുകൂടിയവനും, സുന്ദരനും, സത്യവാദി-
 യും, കാർമ്മരക്തിയുള്ളവനും, ധൃതിയുള്ളവനും, അതൃഷ്ണനും, ബാഹ്യത്തിൽ
 കൂടി വളരെ കഠിനാത്മവനും, കടുതിക്തക്ഷായോഷ്ണത്രാഷ്ടങ്ങളായ ദ്ര-
 വ്യങ്ങളിൽ ഇച്ഛയും അവയെക്കൊണ്ടു സുഖമുള്ളവനും ആചരിക്കും.
 സംഭാഷണവും കോപവും അന്നപാനങ്ങളും പ്രവൃത്തിയും അല്പമായിരി-
 കും. ആയുസ്സും ധനവും അധികമുണ്ടായിരിക്കും. ദീപ്തദർശിയും മുദദാഷി-
 യും ശ്രദ്ധാശീലനും ഗംഭീരനും (ഉള്ള പുറത്തുകാണിക്കാത്തവൻ) അ-
 ധികദാനശീലനും ക്ഷമാശാലിയും പുഷ്പനും നിദ്രാശീലനും ദീപ്തസ്മൃത-

നാ കൃതജ്ഞതയുള്ള പനാ ജ്ജീവം വിദപാനം സുഗേഹനം ലജ്ജാശീലനം ഗുരുകേതനം സ്നേഹത്തിന്നുറപ്പുള്ളവനുചാലിരിക്കും. ഈ കഥപ്രകൃതിക്കാരൻ സപ്തസ്ഥിതികളിൽ താമസമാകും പക്ഷികളോടുകൂടിയ ജലാശയങ്ങളേയും മേഘങ്ങളേയും കാണുകയും ചെയ്യും.

ഉഭയലക്ഷണസങ്കരേ തു സംസ്കൃതപ്രകൃതിഃ । സമുഗ്രണസമുദിതസ്സമഭോഷപ്രകൃതിഃ । തത്രാദ്യാസ്ത്രയോ നിത്യോതര ഭോഷാനശയിതപ്രകൃതിതപാൽ । വിശേഷതത്വം ഭവപ്രകൃതയഃ । തേഷു ഹിഗുണമിശ്രവികാരകാരിഷു ക്ഷുൽവിപാസാദിഷ്ടിവാഭോഗ്യവ്യപദേശഃ । തസ്മാദപിപരീതഗുണേന വിധിനാ ഭോഷോപക്രമണീയോക്തേന താനുപാചരേൽ । സമസമുദസേന സാത്ത്വേനാനന്ത്യം യഥാർത്ഥവിഹിതേന ച ॥

സാ—ഇതാണ്ടു ഭോഷപ്രകൃതികളുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ കലർന്നിരിക്കുന്നത് സംസ്കൃതപ്രകൃതിയാകുന്നു. വാതപിത്തപ്രകൃതി, വാതകഥപ്രകൃതി, കഥപിത്തപ്രകൃതി എന്നിങ്ങിനെ സംസ്കൃതപ്രകൃതികൾ മൂന്നുവിധം. എല്ലാ പ്രകൃതികൾക്കും പറയപ്പെട്ട ഗുണങ്ങൾ (ഗർഹണീയങ്ങളായ വാതാദിപ്രകൃതിലക്ഷണങ്ങളെ ഒഴിക്കണം) ചേർന്നിരിക്കുന്നതായ പ്രകൃതി സമഭോഷപ്രകൃതിയാകുന്നു. ഇപ്രകാരം പറയപ്പെട്ട എഴു പ്രകൃതികളിൽവെച്ച് ആദ്യത്തെ മൂന്നു പ്രകൃതിക്കാർ (അതായതു വാതപ്രകൃതി, പിത്തപ്രകൃതി, കഥപ്രകൃതി എന്നിവർ) നിത്യരോഗികളായിരിക്കും. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അവരുടെ പ്രകൃതികൾ ഭോഷാനശയിതങ്ങളാകുകൊണ്ടുതന്നെ. ഇതേകാരണത്താൽത്തന്നെ സംസ്കൃതപ്രകൃതികൾ വിശേഷിച്ചും നിത്യരോഗികളായിരിക്കും. എന്നാൽ ഈ പൃഥഗ്ഭോഷപ്രകൃതികളേയും സംസ്കൃതപ്രകൃതികളേയും ആരോഗ്യമെന്ന പദംകൊണ്ടു വ്യവഹരിക്കുന്നുണ്ട്. ആയതു അവ ഗുണസംകീർണ്ണങ്ങളായ ഭോഷങ്ങളെ ചെയ്യുന്നവയായതുകൊണ്ടത്രേ. എന്തുപോലെയാണെന്ന് തജാകരങ്ങളായ വിശപ്പ്, വെള്ളംഭാഹാ മുതലായവയിൽ ആരോഗ്യവ്യപദേശം എങ്ങിനെയാ അങ്ങിനെതന്നെ. ആകയാൽ ആ ആറു പ്രകൃതികളുള്ളവരേയും പ്രകൃതിഭോഷങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങൾക്കു വിപരീതമായ ഗുണമോടുകൂടിയ മിക്കിസയെ ഭോഷോപക്രമണീയത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം ചെയ്ത് ഉപചരിക്കണം. ഒടുവിൽ പറഞ്ഞ സമഭോഷപ്രകൃതിയെയാകട്ടെ സമുദസങ്ങളും സമങ്ങളായി ചേർന്നിട്ടുള്ള സാത്ത്വാനുപാസനങ്ങളെ അതാത് ഔഷധങ്ങൾക്കു തക്കവണ്ണം പ്രയോഗിച്ചു ഉപചരിക്കണം. ഇങ്ങിനെ എഴു വിധമുള്ള ഭോഷപ്രകൃതികൾ പറയപ്പെട്ടു.

അനന്തരം ഗുണപ്രകൃതികളെ പറയുന്നു:—

ഭോഷവച്ച ഗുണൈരപി സതപാദിഭിസ്സപ്ത പ്രകൃതയോ ഭവ
ന്തി । താസ്കദഭിവിർവ്യാഞ്ഞരേവ യഥോക്തൈഃ ശൌചാദിഭി
ജ്ജാനീയാൽ ॥

സാ—ചാതാദികളായ മൂന്നു ഭോഷങ്ങളെക്കൊണ്ടെന്നപോലെതന്നെ സതപാദികളായ മൂന്നു ഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഏഴ് പ്രകൃതികൾ ഭവിക്കുന്നു. സതപപ്രകൃതി, രജപ്രകൃതി, തമപ്രകൃതി എന്നിങ്ങിനെ പുമഗ്നപ്രകൃതികൾ മൂന്നും; സതപരജപ്രകൃതി സതപതമപ്രകൃതി രജസ്തമപ്രകൃതി എന്നിങ്ങിനെ സംസർഗ്ഗപ്രകൃതികൾ മൂന്നും; സമഗുണപ്രകൃതി ഒന്നുകൂടിയാണ് ഏഴ് ഗുണപ്രകൃതികൾ. ഈ ഗുണപ്രകൃതികളെ മേൽപറഞ്ഞ സതപാദിഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ഉണ്ടാകുന്ന ശൌചമാന്ദ്യക്യാദികളായ ലക്ഷണങ്ങളെക്കൊണ്ടറിയണം. ശൌചം, ആസ്തിക്യം, ശുക്ലവർമ്മതചിതപം, ബുദ്ധിമത്തപം എന്നിവകണ്ടാൽ സതപപ്രകൃതിയും ബഹുഭാഷിതപം, മാനിതപം, ക്രോധം, ഡംഭം, മത്സരം മുതലായവ കണ്ടാൽ രജപ്രകൃതിയും ഭയം, അജ്ഞാനം, നിദ്ര, ആലസ്യം മുതലായവകണ്ടാൽ തമപ്രകൃതിയുമാണെന്നറിയേണമെന്നും ഇപ്പറഞ്ഞ ലക്ഷണങ്ങളുടെ സങ്കരംകൊണ്ടുതന്നെ സംസർഗ്ഗപ്രകൃതികളേയും സമഗുണപ്രകൃതിയേയും അറിയേണമെന്നും സാരം.

അനന്തരം ജാത്യാദിപ്രകൃതികളെ പറയുന്നു:—

തഥാ പുനസ്സപ്ത പ്രകൃതഃയാ ജാതികലദേശകാലവയോബ
ലപ്രത്യാത്മസംശ്രയാഃ । ദൃശ്യന്തേ ഹി പുരുഷാണാം ജാത്യാദിനി
യതാസ്യേ തേ ഭാവവിശേഷാഃ ॥

സാ—മേൽപ്രകാരംതന്നെ ജാതി, കലം, ദേശം, കാലം, വയസ്സ്, ബലം, എന്നിവയെ ആശ്രയിച്ചും പ്രത്യാത്മസംശ്രയമായും എന്നിങ്ങിനെ പേരേയും ഏഴ്വിധം പ്രകൃതികൾ ഭവിക്കുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ആളുകൾക്ക് ജാത്യാദിവിശുദ്ധങ്ങളായി പലതരം ഭാവവിശേഷങ്ങൾ കാണപ്പെടുന്നുണ്ട്. ജാതി=ബ്രാഹ്മണാദി പണ്ഡിത. ഇതുകൊണ്ടുള്ളതെങ്ങിനെയാണെന്ന്—ബ്രാഹ്മണൻ മധുരപ്രായങ്ങളായ ആചാരങ്ങളിൽ അഭിരുചിയുള്ളവനായും അനുരാഗിനായും അധികം ഭയമുള്ളവനായും ശത്രുക്കളെ സമീകൃതവനായും ഭവിക്കും. ഇപ്രകാരം ക്ഷത്രിയാദികളിലും യഥാസം ഉദാഹരിക്കുന്നു. കലം=തരവാട്. ഇതുകൊണ്ടുള്ള ഭാവവിശേഷങ്ങൾ എങ്ങിനെയാണെന്ന്—മിവ കലക്കർ സ്വഭാവേൻ

മദ്യപ്രിയന്മാരായും, ചിലർ മാംസാദികളിൽ കൊരിയുള്ളവരും മറ്റുമാരും കാണപ്പെടുന്നു. ഇപ്രകാരം ദേശകാലവയേ. ബലങ്ങളേയും ഉപാധികേണ്ടതാണ്. പ്രത്യേകസംഗ്രഹമായിട്ടുള്ളതു ഓരോ വൃക്കയിലും ഉള്ള ഭിന്നപ്രകൃതിയാകുന്നു. ഒരാളുടെ ദേഹത്തിനുള്ള സ്വഭാവത്തിന്നു മറ്റൊരാളുടേതിന്നു അപേക്ഷിച്ച് ചില സൂക്ഷ്മഭേദങ്ങൾ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതാണ് ഇത്.

സതപാദീനഞ്ച തരതമയോഗാച്ഛരീരവിശേഷേഭ്യശ്ചാന്യോന്യാനവിധായിതപാച്ച ഭേദാശ്രയമസംഖ്യേയം ഭവതി | ശരീരമപി സതപാദീനനുഭൂയതേ, സതപാദയോഗി ശരീരമ് ||

സാ—മേൽപറഞ്ഞ ഏഴുവിധം പ്രകൃതികൾക്ക് പരസ്പരമുള്ള ഭേദാശ്രയം (=ഭേദപ്രകാരം; ഭേദനിഷ്ഠത) ഇത്രയെന്നു കണക്കാക്കുവാൻ വയ്യാത്തവിധം അത്ര വളരെ പ്രകാരത്തിൽ ഉണ്ടാകുന്നുണ്ട്. ഓരോ പ്രകൃതിയിലുള്ള സതപാദീഗുണങ്ങളുടെ സംയോഗത്തിന്റെ തരതമഭാവം (സ്മനാധിക്യം) ഫേതുവായും, ഓരോ ശരീരങ്ങൾക്കുമുള്ള വിശേഷങ്ങൾ ഫേതുവായും, അന്യോന്യാനവിധായിതപം ഫേതുവായുമാണ് അസംഖ്യഭേദങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നത്. അന്യോന്യാനവിധായിതപമെന്നാൽ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടുള്ള ഗുണാനുരോധമെന്നർത്ഥം. അതിനെ വിവരിക്കുന്നു. ശരീരമിതി—ശരീരം സതപാദികളായ ഗുണങ്ങളേയും സതപാദികൾ ശരീരത്തേയും അനുരോധിക്കുന്നു. ശരീരത്തിന്നുകാച്ചുവിശേഷം ഉണ്ടാകുന്നതു സതപാദികളെ അനുസരിച്ചും സതപാദികൾക്കു ശരീരത്തെ അനുസരിച്ചുമാണെന്നു സാരം.

സതപാദ്യസംഖ്യഭേദഃപേശാച്ച രൂപസ്വരചരിതാനുക്കരണമപുന്തകശബ്ദചാച്ചമസംഖ്യഭേദം ഭവതി | തലാവേശസ്വപനന്തരജന്മാദ്യാസവാസനയാ ജന്യതേ | തസ്മാദ്ഭേദമാനവതിയ്ക്പ്രേതനാരകാണാം തത്തദ്വിശേഷാണഞ്ച യഥായഥമേവാന്തകം പുരുഷസ്യാനപവേഷേത ||

സാ—സതപാദികളായ ഗുണങ്ങൾ അസംഖ്യഭേദങ്ങളായി ആവേശിക്കുന്നതുകൊണ്ട് മനുഷ്യാർ അസംഖ്യപ്രകാരത്തിൽ മറ്റുള്ളവരുടെ രൂപം, സ്വരം, ചേഷ്ട എന്നിവയെ അനുകരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള രൂപാദ്യനുക്കരണത്തെ അന്തകം എന്നു ശബ്ദംകൊണ്ടു വ്യവഹരിക്കുന്നു (അന്തകം=സ്വഭാവവിശേഷം). മേൽപ്രകാരമുള്ള സതപാദീഭേദങ്ങളുടെ ആവേശം ഉണ്ടാകുന്നതു പുച്ഛജന്മത്തിലെ അദ്യാസത്തിന്റെ വാസനകൊണ്ടാകുന്നു. അതു ഫേതുവാവിട്ട് പുരുഷന് ദേവന്മാർ, മാനുഷ

നാർ, തിജ്ജകൾ, പ്രേതങ്ങൾ, നരകവാസികൾ എന്നിവരുടെയും അവരുടെ സ്വഭാവവിശേഷങ്ങളുടേയും യഥാർത്ഥമുള്ള അനുകരണത്തെ അറിയണം. ദേവന്മാരുടെ രൂപാലികളെ അനുകരിക്കുന്നവർ ദേവാനുകന്മാർ, തിജ്ജകളുടേതിനെ അനുകരിക്കുന്നവർ തിജ്ജഗന്തുകന്മാർ എന്നു തുടങ്ങി സ്വപഥരിക്കപ്പെടുന്നു.

ഈ പ്രകൃതികളുടെ പ്രസ്താവത്തിൽ വയോബാലികളെ അറിയേണ്ടതായി വന്നതുകൊണ്ട് അവയെയാണ് ഇനി വിവരിക്കുന്നത്. അതിൽ ആദ്യം വയസ്സിനെ പറയുന്നു:—

വയസ്ത്രിവിധം ബാലം മദ്ധ്യം വൃദ്ധഞ്ച | തത്രാഷോഡശാഭ്യന്താൽ ബാലമ് | ആഷ്ടേഷ്മദ്ധ്യമ് | തതോ വൃദ്ധമ് | തേഷപി സൂന്യാഹാരോഭയവൃത്താ ബാലം ത്രിവിധമ് | തസ്മിൻ ദേഹപ്രമാണവൃദ്ധിഃ ശ്ലേഷോദ്രക്വത്വം | തേന ബാലസ്യ സ്നേഹമാദ്വസൗ കമാത്യാപ്തോധതപസൗഭാഗ്യാനി ഭവന്തി ||

സാ—ബാലം, മദ്ധ്യം, വൃദ്ധം എന്നിങ്ങിനെ വയസ്സ് മൂന്നുവിധമാകുന്നു. അവയിൽ ബാലവയസ്സ് പതിനാറു വർഷം വരേയും, മദ്ധ്യവയസ്സ് പതിനാറിനുശേഷം അറുപതു വർഷംവരേയും, വൃദ്ധവയസ്സ് അറുപതിനു ശേഷവും ആകുന്നു ഇങ്ങിനെ മൂന്നുപ്രകാരമുള്ള വയസ്സുകളിൽ ബാലവയസ്സുതന്നെ മൂന്നുവിധമുണ്ട്. ഒന്ന് സൂന്യവൃത്തി (മലപ്പാൽ കടിച്ചു ജീവിക്കുന്ന കാലം), രണ്ട് ആഹാരവൃത്തി (അന്നംകൊണ്ടു ജീവിക്കുന്ന കാലം) മൂന്ന് ഉഭയവൃത്തി (മലപ്പാലും ആഹാരവും ആവശ്യമുള്ള കാലം) ഇങ്ങിനെയാണ് ബാലം മൂന്നുവിധം. ഇങ്ങിനെയുള്ള ബാലവയസ്സിങ്കൽ ദേഹത്തിന്റെ വലുപ്പത്തിനു വളർച്ചവരികയും കഫം വർദ്ധിച്ചിരിക്കുകയും ചെയ്യും. ഈ ദേഹവളർച്ചയും കഫാധിക്യവും നിമിത്തം ബാലന് സ്നേഹം (സ്തിശ്ലത) മാദ്യം സൗകമാത്യാം അല്പക്രോധതപം സൗഭാഗ്യം എന്നിവ ഭവിക്കും.

മദ്ധ്യമപി ത്രിവിധം യൌവനം സംപൂർണ്ണതപരിഹാസിത്വം | തസ്മിൻ പിത്തോദ്രകഃ | തേന ദീപ്താഗ്നിതാ പ്രജ്ഞാധികൃപരിപാകൗ വ്യവസായത്വം | തത്രാത്രിംശതോ യൌവനമാചതപരിംശതഃ സർവ്വാതപിത്രിയബലപീർവ്വപൗരൂഷസ്മരണവചനവിജ്ഞാനപ്രശ്നഗുണസംപൂർണ്ണതപരമപരിഹാസിഃ ||

സാ—മദ്ധ്യവയസ്സും മൂന്നുവിധമാകുന്നു. ഒന്ന് യൌവനം, രണ്ട് സമ്പൂർണ്ണതപം, മൂന്ന് അപരിഹാസി. ഈ മൂന്നുവിധവുമുള്ള മദ്ധ്യവയ

സ്തികൾ പിത്തം വർദ്ധിച്ചിരിക്കുകയും തന്മിമിത്തം അഗ്നിഭീഷ്ടിയും ബുദ്ധി ക്ഷയം ആയിട്ടും, പരിപാകം എന്നിവയും വ്യവസായവും ഉണ്ടാകയും ചെയ്യും. ഇവയിൽ യൗവനം മുപ്പതു വർഷം വരെയും, എല്ലാ ധാതുക്കൾക്കും ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും ബലത്തിനും വീര്യത്തിനും പെരുതപ്പത്തിനും സ്മരണത്തിനും വചനത്തിനും വിജ്ഞാനത്തിനും വിനയഗുണത്തിനുമുള്ള തികവാകുന്നു സംപൂർണ്ണതപം മുപ്പതിന്നുശേഷം നാല്പതാം വർഷം വരെയും, അപരിമാനി നാല്പതു വർഷത്തിനു മേലുമാകുന്നു. അപരിമാനി - വൃദ്ധിയും ക്ഷയവുമില്ലാത്ത അവസ്ഥ.

വൃദ്ധസ്തു ശശപൽക്ഷീയമാണധാതപിത്രിയാദിഗുണം വലീപ ചിതകാസശ്വാസാഗ്നിസാദാദിഭിരഭിഭൂയമാനം ജീർണ്ണം ഭവനമിവാ ഭിവൃഷ്ടമവസീദതി । തസ്തിൻ മാതതോദ്രേകഃ । തേന ഋഥസാര മാംസസന്ധ്യസ്ഥിതാ തപക്പാതഷ്ടമവനാമഃ കായസ്യ വേപഥുഃ കാസഃ ശ്വാസഃ ശ്ലേഷ്മസിംഹാണകോദീരണം ധാതുക്ഷയശ്ച ॥

സാ - വൃദ്ധവയസ്സുകളേ എല്ലായ്പ്പോഴും ക്ഷയിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്ന ധാതപിത്രിയാദിഗുണങ്ങളാടുകൂടിയതും വലി (മുളി) പചിതം (നര) കാസം ശ്വാസം അഗ്നിമാന്ദ്യം മുതലായവയാൽ അനവരതം ബാധി ക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടു വരുന്നതും ആകുന്നു. ജീർണ്ണമായ ഗൃഹം മഴവെള്ളം കൊണ്ടു നന്നത്താൽ എങ്ങിനെ ഇടിഞ്ഞു തകരുമോ അങ്ങിനെ വൃദ്ധ വയസ്സും അവസാദ (ക്ഷീണത) തെ പ്രാപിക്കുന്നു. ഈ വയസ്സികൾ വായുവിന്ന് ആധിക്യം ഭവിക്കും. അതുകൊണ്ടു സാരങ്ങൾ, മാംസം, സന്ധികൾ, അസ്ഥികൾ എന്നിവ ശീഘ്രങ്ങളായി ഭവിക്കുകയും തപക്കിനു പാതഷ്ടം (പറുപറുപ്പ്) ഉണ്ടാകുകയും കായത്തിന്ന് അവനാമം (കൂന്) ഉണ്ടാകുകയും വിറ, മുദ, ഏക്കം എന്നിവ ഭവിക്കുകയും ശ്ലേഷ്മസിംഹാണ കന്യാവണം (നാസാമലസ്രാവം) ഉണ്ടാകുകയും ധാതുക്ഷയം വരികയും ചെയ്യും. ഇങ്ങിനെയാണ് വയസ്സിന്റെ വിവരണം. ഇനി ഇതിൽ മതഭേദത്തെ കാണിക്കുന്നു.

അന്യേ പുനരാഹുഃ -

ബാല്യം വൃദ്ധിഃ പ്രഭാ മേധാ തപക്തുകാക്ഷിശ്രുതീന്ദ്രിയം

ഭരതേ കഷ്ട ക്രമാദേവേതി മനസ്സഭ്യന്ദ്രിയാണി ച

ഏവം വർദ്ധതമായുഷഃ പ്രമാണമസ്തിൻ കാലഃ । സന്തി പുനഃ കർമ്മവിശേഷാദുന്യാധികവർഷതജീവിനോ മനുഷ്യാഃ । തേഷാം യഥോക്തേ പ്രകൃതിവിശേഷൈരായുഷഃ പ്രമാണമുപലഭ്യ വയസ്സിധാ വിഭജേൽ ॥

സാ—മറു ചില ആചാര്യന്മാർ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു. എങ്ങിനെ എന്നാൽ—ബാല്യം, വൃദ്ധി, പ്രായം, മേധാ, തപസ്, ശുക്ലം, അക്ഷീപ്തിയും, ശ്രുതീപ്രിയം, മനസ്സ്, സർവ്വഗ്രിയങ്ങൾ എന്നീ പത്തുകൂട്ടം ജനനമുതൽ പതിപ്പത്തുകൊല്ലം കൂടുമ്പോൾ ക്രമേണ വൃത്തിയാകും ചെയ്യുന്നു. (വൃത്യാസപ്പെടുന്നു) ആദ്യത്തെ പത്തു കഴിഞ്ഞാൽ ബാല്യം പോകും. രണ്ടാം പത്തു കഴിഞ്ഞാൽ വൃദ്ധി (വളർച്ച) നിലയ്ക്കും. മൂന്നാം പത്തിൽ പ്രഭയോ, നാലാം പത്തിൽ മേധയും, അഞ്ചാം പത്തിൽ തപസ്സും അന്യഥാ ഭവിക്കും. ആറാം പത്തിൽ ശുക്ലവും, ഏഴാം പത്തിൽ ദർശനഗ്രിയവും, എട്ടാം പത്തിൽ ശ്രവണഗ്രിയവും, ഒമ്പതാം പത്തിൽ മനസ്സും, പത്താം പത്തിൽ സർവ്വഗ്രിയങ്ങളും ക്ഷയിക്കും—എന്നു സാരം. ഇങ്ങിനെ ഏകകൊല്ലമാണ് ഈ കലികാലത്തിൽ ആയുസ്സിന്റെ പ്രമാണം. എന്നാൽ ദൈവമായും പൈതൃഷമായും ഉള്ള ചീത്തയും നല്ലതുമായ കർമ്മങ്ങളുടെ വിശേഷത്താൽ ചില മനുഷ്യർ ഏകവയസ്സിൽ കുറഞ്ഞു, മറുചിലർ ഏകിൽ അധികമായും ജീവിച്ചിരിക്കും. അവരുടെ ആയുസ്സിന്റെ പ്രമാണത്തെയും മേൽപറഞ്ഞ പ്രകൃതിവിശേഷങ്ങളെക്കൊണ്ട് അറിഞ്ഞ് ശൈശവയൗവനവാല്കൃങ്ങളെ വിഭജിക്കേണ്ടതാണ്. അവതു വയസ്സ് ജീവിക്കുന്നവരോ ഇതപതു വയസ്സ് ജീവിക്കുന്നവരോ ഏകിലധികം ജീവിക്കുന്നവരോ ആയവരുടെ വയസ്സിനേയും ബാല്യാദിഭേദമെന്ന മൂന്നായി തിരിച്ചുകൊള്ളണമെന്നും ഈ ആൾക്കു് ഇത്രകൊല്ലത്തെ ആയുസ്സുണ്ടെന്നു വാദാദിഭാഷപ്രകൃതികൾക്കും സതപാദിഗുണപ്രകൃതികൾക്കും ജാത്യാദിപ്രകൃതികൾക്കും പറയപ്പെട്ടതനുസരിച്ചു് അറിയേണമെന്നും സാരം. (വാതപ്രകൃതിക്കു സപ്തായുസ്സ്, പിത്തപ്രകൃതിക്കു മദ്ധ്യായുസ്സ്, കഫപ്രകൃതിക്കു ദീർഘായുസ്സ് ഇത്യാദിരീത്യാ അറിഞ്ഞുകൊള്ളണം).

അപി ച—

വഷം വഷം ക്ഷയം യാതി നൃണാം യാതേ ശതേ ശതേ

ആയുഷോപണ്യബാഹുല്യാദ്യദാ യന്മാനമിഷ്യതേ ॥

സാ—കൃത്യഗാദികളായ കാലങ്ങളിൽ ആയുസ്സിന്നു യാതൊരു പരിമാണം പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടോ ആ പരിമാണത്തിൽ ഏകഏകവഷം വെല്ലുമ്പോൾ കാരോ വയസ്സുപിതം കുറച്ചു ജീവിക്കുകയുള്ളു. ആയുസ്സിന്നു സപതേയുള്ള അപണ്യബാഹുല്യമാണിതിന്നു മേതു. മനുഷ്യർ ശതജീവികളോ സഹസ്രജീവികളോ ദശജീവികളോ എങ്ങിനെയായിരുന്നു

പും ജവതഃ ആയുസ്സിൽ നൂറ്റി ഒന്നു ചീതം കിഴിച്ച് അനുഭവത്തിൽ ഉണ്ടാകുമെന്നു ചുരുക്കം.

അനന്തരം ബലത്തെ പറയുന്നു:—

ബലമപി ത്രിവിധം ഭവതി । സഹജം കാലകൃതം യുക്തികൃതഞ്ച । തത്ര സഹജം ഭേദസതപയോഃ പ്രകൃതമ് । കാലകൃതമുതുവിഭാഗജം വയഃകൃതഞ്ച । യുക്തികൃതം പുനരാഹാരവിഹാരോത്ഥജ്ജസ്തരയോഗജഞ്ച । തദ്വൃദ്ധികരാസുപിമേ ച ഭാവോ ഭവന്തി । തദ്യഥാ—ബലവൽപുരുഷേ ദേശേ ജന്മ തദപിധേ ച കാലേ സുഖശ്ച കാലയോഗോ ബീജക്ഷേത്രഗുണശരീരാഹാരസതപസപഞ്ചായഃ സ്വഭാവോ യൌവനം വ്യാധാമോ ഹഷ്ടശ്ച ॥

സാ—ബലവും മൂന്നുവിധത്തിലായി ഭവിക്കുന്നു. ഒന്ന് സഹജം, രണ്ട് കാലകൃതം, മൂന്ന് യുക്തികൃതം ഇവയിൽ സഹജബലം ഭേദത്തിന്റേയും സതപത്തിന്റേയും പ്രകൃതി(സ്വഭാവം) കനുസരിച്ചുണ്ടായതാകുന്നു. കാലകൃതമായ ബലം ഹേമന്താദികളായ ജ്യോതിഷങ്ങളുടെ വിഭാഗംകൊണ്ടുണ്ടായതും ബാല്യയൌവനാദികളായ വയസ്സുകളെക്കൊണ്ടുണ്ടായതും ആകുന്നു. യുക്തികൃതമായ ബലമാകട്ടെ ആഹാരവിഹാരങ്ങളിൽനിന്നുണ്ടാകുന്നതും രസായനവാജീകരണാദികളായ ഉജ്ജ്വലരയോഗങ്ങളെക്കൊണ്ടുണ്ടാകുന്നതുമാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ മൂന്നുവിധത്തിലുള്ള ബലത്തിന്നും താഴെ പറയുന്ന ഭാവങ്ങൾ വൃദ്ധികരങ്ങളാകുന്നു. അവ ഏവയെന്നാൽ—ബലവാനാരായ ആളുകൾ ഉള്ള ദേശത്തിങ്കൽ ജനിക്കുക, ബലവാനാരായ ആളുകൾ ഉള്ളതായ കാലത്തിൽ ജനിക്കുക, കാലത്തിന്റെ യോഗം സുഖം (സമൃദ്ധ്യോഗം) ആയി ഭവിക്കുക, ബീജഗുണം ക്ഷേത്രഗുണം ശരീരാഹാരസതപസബന്ധി എന്നിവയുണ്ടായിരിക്കുക, സ്വഭാവബലമുണ്ടായിരിക്കുക, യൌവനം വ്യാധാമം ഹഷ്ടം ഇവ ഭവിക്കുക എന്നിവയാണ് ബലവൃദ്ധികരങ്ങളായ ഭാവങ്ങൾ.

അനന്തരം സാരങ്ങളെ പറയുന്നു:—

തഥാ സാരാണുഷ്ടൗ തപഗ്രകതമാംസമേദോസ്ഥിമജ്ജന്തുക്ലിപ്തസതപാത്മകാന്ധ്യത്തരോത്തരവരഃണി ബലമാനജ്ഞാനാത്മരൂപദിഗുണൈ । അപി ച—ന മുഹൂദ്രേഹമാത്രദർശനാദേവ ഭിഷഗയമുപചമേന മഹാശരീരതപാദോ ബലവാനായം കൃശതാദല്ലശരീരതപാദാല്പബല ഇതി । തദ്യോഭയമപ്യന്യഥാ ദൃഷ്ടം ഗജസിംഹേ ॥

സാ—അ പ്രകാരംതന്നെ ഒരാളുടെ ഭേദബലത്തിന്റെ മാനം അ

രിയുപാനാദി തപശ്ശതാദികളായി ഏകസാരങ്ങൾ ആചാര്യന്മാരാൽ ഉപദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. (തപശ്ശാസം, രമതസാരം, മാന്യസാരം, മേഘസാരം, അസ്ഥിസാരം, മജ്ജസാരം, ശുക്ലസാരം, സതപസാരം) ഇവ മേഘോദമേൽപ്പോട്ടു അധികമധികം ഗുണതരങ്ങളാകുന്നു. ആകയാൽ തപശ്ശാരമുളവൻ ബലവാൻ, രമതസാരമുളവൻ അതിലും ബലവാൻ ഇത്യാദിമായി അധികബലത്താലത്തെ ഗ്രഹിക്കണം. എന്നതന്നെയല്ല, വൈദ്യൻ ഒരാളുടെ ദേഹം മാത്രം കണ്ടിട്ട് ഇയാൾ നല്ല തടിയും വലിയ ശരീരവുമുള്ളതുകൊണ്ടു ബലവാനാണ്; ഇയാൾ കൃശനും അല്പദേഹനുമായതുകൊണ്ട് ബലം കുറഞ്ഞവനാണ് എന്നു ഭൂമിച്ചുപോകരുത്. ജഗസിംഹങ്ങളിൽ ഇതു രണ്ടും മറിച്ചു കാണുന്നുണ്ടല്ലോ. ഗജത്തിന്റെ ദേഹം എത്ര വലുതാണ്, എന്തു തടിയാണ്? സിംഹത്തിന്റേത് അതിൽ ചെറുതല്ലേ? എന്നിങ്ങും ഗജം സിംഹത്താൽ കൊല്ലപ്പെടുന്നു.

തത്ര സഞ്ചിസ്സാഹാരരത്നപേതോ ഭവത്യതിബലഃ പരമഗൗരവയുക്തഃ ക്ലേശക്ഷമഃ സർവ്വാരംഭേഷ്ചാത്മനി പ്രത്യാശാവാൻ കല്യാണാഭിനിഃവശീ സ്ഥിരശരീരഃ സുസമാഹിതഗതിഃ സാനനാദസ്തി ശ്വഗംഭീരമഹാസപഃ സുഖൈശ്ച പശ്യവിത്തോപദോഗസമാനഭാങ്ങ് മന്ദജരാമയഃ പ്രായസ്സുഗുണവിസ്മിത്താപത്യോ ദീർഘായുശ്ച | തദപി പരീതസ്തപസാരഃ | മദ്ധ്യോ മദ്ധ്യഗുണഃ ||

സാ—മേൽപ്പറഞ്ഞ സാരങ്ങളിൽ എല്ലാം തികഞ്ഞവൻ അതിബലതപാദികളോടുകൂടിയവനായി ഭവിക്കും. സർവ്വാരംഭങ്ങളിൽ പ്രത്യാശാവാൻ=എല്ലാ പ്രവൃത്തികൾ ചെയ്യുമ്പോഴും അവയ്ക്കു ഫലം വരുമെന്ന വിശ്വാസമുള്ളവൻ. കല്യാണാഭിനിഃവശീ=ദുഷ്ടാദുഷ്ടങ്ങളായ ശുഭങ്ങളിൽ താൽപര്യമുള്ളവൻ. സാനനാദ.....മഹാസപരൻ=അനനാദത്തോടുകൂടിയതും സ്തിശ്വപും ഗംഭീരവുമായ വലിയ ഒച്ചയുള്ളവൻ. സുഖൈശ്ച പശ്യ.....ഭാഷ്=സുഖം ഐശ്വര്യം (സ്വശക്തി) ധനം മാത്രമല്ല എന്നിപയുള്ളവൻ. മന്ദജരാമയൻ=ജരയും രോഗവും കുറവായവൻ. പ്രായേണ തുല്യഗുണവിസ്മിത്താപത്യൻ=തന്നോടു തുല്യങ്ങളായ ഗുണങ്ങളുള്ള അനേക സന്താനങ്ങളോടുകൂടിയവൻ. ശേഷം ദ്വാഷ്ഠാത്മം. സാരങ്ങളോടുകൂടാത്തവൻ ഇപ്പറഞ്ഞവയിൽനിന്നു വിപരീതനായും മദ്ധ്യസാരൻ മദ്ധ്യഗുണനായും ഭവിക്കും.

അനന്തരം ശരീരാവയവങ്ങളുടെ അളവിനെ പറയുന്നു:—

പ്രമാണം പുനഃ സ്വാംഗുലൈഃ ഫാലേനാമുപദേശിത്യേത
32*

ദ്വേഗാഗ്രലായതേ തിസ്രാഗ്രാഃ ക്രമേണാഞ്ചരോത്തരം പഞ്ചമഭോഗ
ഹീനം സുനവചീനം വാ । ചതുരഗ്രലായതാഃ പൃഥക്പ്രപഭോ
ഭൈലപാർഷ്ണിരഃ ഷരപഞ്ച ചതുരഗ്രലവിസ്തൃതാശ്ചതുർദശ
വായാമേന പാദോത്തൃദശൈവ പരിണാഹേന । തഥാ ഗുൽഫേന
ജംഘാമദ്ധ്യേണ । ചതുരഗ്രലോത്സേധഃ പാദഃ । അഷ്ടാഗ്രോത്സേധഃ
ജംഘാ ഉത്തേജ്യ । ചതുരഗ്രലം ജാന । ത്രിംശദഗ്രലപരിണാഹ
ഉത്തേജ്യ ॥

സാ - കാലിന്റെ തളവിന്റെ മൂണ്ടവിന്റെ തന്റെ വിരൽക്ക്
ഇരണ്ടുഗ്രലം നീളമുണ്ടായിരിക്കും. ശേഷമുള്ള മൂന്നു വിരലുകൾ ര
ണ്ടുഗ്രലത്തിങ്കൽനിന്ന് അഞ്ചിരചാരംശം ക്രമേണ കുറഞ്ഞവയായിരി
ക്കും. കഴിവിരൽ രണ്ടുഗ്രലത്തിന്റെ അഞ്ചിലൊന്നു കുറച്ചും, മോതിര
വിരൽ അതിൽനിന്നും അഞ്ചിലൊന്നു കുറച്ചും, ചെറുവിരൽ അതിൽ
നിന്നും അഞ്ചിലൊന്നു കുറച്ചും നീളമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നർത്ഥം. അല്ലെ
ങ്കിൽ ആ മൂന്നു വിരലുകളിൽ ആദ്യത്തേതിന്റെ നഖം കുറഞ്ഞത്ര വലു
പ്പമായിരിക്കും പിന്നത്തേതിനുമായിരിക്കുക. പ്രപദം (=അംഗപ്രസ
ന്നമുള്ള പാദാഗ്രം), പാദതലം (=കാലടി), പാർഷ്ണി (=മടമ്പ്) ഇവ
കാരോന്നം നാലുഗ്രലം നീളമുള്ളവയും, ക്രമത്തിൽ ആറും അഞ്ചും നാ
ലും അംഗുലം വിസ്താരമുള്ളവയുമായിരിക്കും (പ്രപദത്തിന്ന് ആറും പാ
ദതലത്തിനഞ്ചും മടമ്പിന്നു നാലും അംഗുലം വിസ്താരമുണ്ടായിരിക്ക
മെന്നർത്ഥം.) പാദം ആയാമം (=നീളം) കൊണ്ടും പരിണാഹം (=വട്ടം)
കൊണ്ടും പതിന്നാലുഗ്രലം ഉണ്ടായിരിക്കും. അപ്രകാരംതന്നെ നെരി
യാണി, ജംഘാമദ്ധ്യം എന്നിവയും പതിന്നാലുഗ്രലം പരിണാഹമുള്ള
തായിരിക്കും. പാദത്തിന്റെ ഉത്സേധം (=ഉയരം) നാലുഗ്രലമാണ്.
ജംഘാ, ഉത്തേജ്യ എന്നിവയുടെ നീളം പതിനെട്ടുഗ്രലം. ജാന നാലുഗ്ര
ലം. തുടയുടെ വട്ടം മുപ്പതുഗ്രലം.

ഷഡ്വായാമേന മുഷ്ട്വമശ്രാവഷ്ടപഞ്ചപരിണാഹേന । ഷോഡ
ശവിസ്താരം കടീ പഞ്ചാശൽ പരിണാഹം । ദശാഗ്രലം വസ്തിശി
രഃ । പോദശാഗ്രലമുദാമ് । ദശവിസ്താരം പോദശായാമേ പാർശ്വേ
പോദശോത്സേധം ത്രികമ് । അഷ്ടാദശോത്സേധം പൃഷ്ഠമ് । പോദ
ശകം സുനാനരമ് । ദ്വേഗ്രലം സുനവയ്ഞമ് । ചതുർവിംശത്യം
ഗുലവിശാലം പോദശോത്സേധമുദഃ । ദ്വേഗ്രലം പുദയമ് । അഷ്ട
കൗസ്ത്യന്ധ കഷ്ഠ ച । ഷരകാചംസൗ ഷോഡശകൗ പ്രഞ്ച

ശ്രീ | പഞ്ചദശൈക പ്രപാണീ | ദ്വാദശാംഗുലൈഃ പാണീ | തത്രാ
പി പഞ്ചാംഗുലാ മദ്ധ്യമാംഗുലിഃ | തതോല്പാദനേ പ്രദേശി
ത്യനാമിഭേ | സാല്യംഗുലൈഃ കനിഷ്ഠികാംഗുലൈഃ | ചതുരംഗ
ലോത്സേവാ ദ്വാവിംശതിപരിണാമം ശിരോധരം | ദ്വാദശോത്സേ
ധം ചതുർവിംശതിപരിണാമമാനനമ് ||

സാ—മുഷ്ട (വൃഷണ) ഞൾ ഏകാംഗുലം പരിണാമവും ആറാം
ലം നീളവുമുണ്ടായിരിക്കും. ലിംഗം അഞ്ചാംഗുലം പരിണാമവും ആറാം
ഗുലം നീളവുമുണ്ടായിരിക്കും. കടി (അര; വൃഷണങ്ങളുടേയും ലിംഗത്തി
ന്റേയും ഉപരിഭാഗം) പതിനാറാംഗുലം വിസ്താരവും അയ്യമ്പതാംഗുലം
പരിണാമവും ഉള്ളതായിരിക്കും. വസ്തിശിംസ് (ലിംഗമൂലം മുതൽ
നാഭിപരെയുള്ള സ്ഥാനം) പത്താംഗുലം നീളമുണ്ട്. ഉദരം പന്ത്രണ്ടാംഗു
ലം. പാൽപഞ്ചൾ (വാരികൾ) പത്താംഗുലം വിസ്താരവും പന്ത്രണ്ടാംഗു
ലം നീളവുമുണ്ടായിരിക്കും. ത്രികത്തിന്റെ ഉയരം പന്ത്രണ്ടാംഗുലം. പു
ഷ്പ (പുറം) ത്തിന്റെ ഉയരം പതിനെട്ടാംഗുലം. സ്തനങ്ങളുടെ ഇട പ
ന്ത്രണ്ടാംഗുലം. സ്തനങ്ങളുടെ വട്ടം രണ്ടാംഗുലം. ഉരസ്സിന്റെ വിസ്താരം
ഇരുപത്തിനാലാംഗുലവും ഉയരം പന്ത്രണ്ടാംഗുലവുമാകുന്നു. ഹൃദയം ര
ണ്ടാംഗുലം. സ്തനങ്ങളുടേയും കക്ഷങ്ങളുടേയും നീളം ഏകാംഗുലം വീ
തം. അംസങ്ങളുടെ നീളം ആറാംഗുലവും, പ്രബാഹങ്ങളുടെ നീളം പ
തിനാറാംഗുലവും, പ്രപാണികളുടെ നീളം പതിനഞ്ചാംഗുലവും, പാണി
കളുടെ നീളം പന്ത്രണ്ടാംഗുലവുമാണ്. അരിതന്നെയും മദ്ധ്യമാംഗുലി
(നടുവിരൽ) അഞ്ചാംഗുലം നീളമുണ്ടായിരിക്കും. പ്രദേശിനി (മുണ്ട
വിരൽ) നാലര അംഗുലവും മോതിരവിരൽ നാലാംഗുലവും നീളമുണ്ടാ
യിരിക്കും. ചെറുവിരലിന്റേയും ചെറുവിരലിന്റേയും നീളം മൂന്നര
അംഗുലം വീതമാകുന്നു. ശിരോധരയുടെ (കഴുത്തിന്റെ) ഉയരം നാലാം
ഗുലവും പരിണാമം ഇരുപത്തിരണ്ടാംഗുലവുമാണ്. മുഖത്തിന്റെ ഉ
യരം പന്ത്രണ്ടാംഗുലവും പരിണാമം ഇരുപത്തിനാലാംഗുലവും ആകുന്നു.

പഞ്ചാംഗുലമാസ്യമ് | ചതുരംഗുലം പൃഥക് ചിബുദൈകൃഷ്ട
നാസാദൃഷ്ട്യന്തരകണ്ണലലാടമ് | ത്രിഭാഗാംഗുലവിസ്താരം നാസാ
പുടമയ്യാദാ | ദ്വേംഗുലായതമംഗുഷോദരവിസ്തൃതം നേത്രമ് | ത
ത്ര ശുക്ലാന്തരീയാംശം കൃഷ്ണമ് | കൃഷ്ണാനവമാംശം മസൂരദലമാത്രാ
ദൃഷ്ടിഃ | ഷഡംഗുലാഃശഡം ദ്വാത്രിംശൽ പരിണാമം ശിര ഇ
തി | സപ്ത പുനശ്ശരീരംഗുലാനി ചതുരശീതിഃ | തദോമാമവിസ്തൃ

രസമം സമമുച്യതേ | തത്ര യഥോക്തപരിമാണമിഷ്ടമനിഷ്ടം ഹീനമധികം വാ | തഥാ ഹ്രസ്വദീർഘഗാരകൃഷ്ണരോമശാ രോമസ്ഥൂലകൃശം ചേതി ||

സാ—വായയുടെ വലുപ്പം നാലംഗുലമാണ്. ചിബുക് (താടി), ചുണ്ട്, മുക്ക്, ദൃഷ്ടാന്തരം (കണ്ണുകളുടെ എട), ചെവി, നെറ്റി എന്നിവ ഓരോന്നിന്റേയും നീളം നന്നാലംഗുലമാകുന്നു. നാനാപുടത്തിന്റെ മയ്യാദ (മാംസമയമായ അതൃത്തി) ഒരു വിരലിന്റെ മുന്നിലൊന്നു വിസ്താരത്തോടുകൂടിയതാകുന്നു. കണ്ണിന്റെ നീളം രണ്ടംഗുലവും വിസ്താരം അംഗുഷ്ഠോദരത്തോളവുമാകുന്നു. അരിർ ശുക്ലമണ്ഡലത്തിന്റെ മുന്നിലൊരംശം കൃഷ്ണമണ്ഡലം. കൃഷ്ണമണ്ഡലത്തിന്റെ ഒമ്പതിലൊരംശം വലുപ്പവും ഒരു ചണ്ഡപയറിന്റെ പരിപ്പിനോളം ഘനവുമുള്ളതാണ്. ദൃഷ്ടി. ശിരസ്സിന്റെ ഒന്നരയും ആറംഗുലവും പരിണാമം മുപ്പത്തിരണ്ടംഗുലവുമാകുന്നു. ശരീരം എല്ലാംകൂടി ചാൽ ആകട്ടേ എണ്ണത്തിനാലംഗുലം നീളമുണ്ടായിരിക്കും. അത് ആയാമവിസ്താരങ്ങളിൽ സമമായിരുന്നാൽ സമദേഹമെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ശരീരത്തിന്നു മേൽപ്പറഞ്ഞ പരിമാണമാണു വേണ്ടത്. ഇതിൽ കുറയുകയോ ഏറുകയോ ചെയ്യുന്നത് അനിഷ്ടമാകുന്നു. അപ്രകാരംതന്നെ ഹ്രസ്വമായോ ദീർഘമായോ ഗൗരവണ്ണമായോ കൃഷ്ണവണ്ണമായോ രോമശമായോ രോമഹീനമായോ സ്തൂലമായോ കൃശമായോ ഉള്ള ദേഹവും ചിത്തയാകുന്നു.

ഈ ഷ്ടം പുനർമ്മഹാശരീരദർശനവനേഹനസുനാഗ്രപൃഷ്ഠസപരമുപചിതാരുസ്തിക്കടിചക്ഷോഗ്രീവാതാലുകമുദ്രേഗുണപാണിഹാദചിബുക്കണ്ണലലാടമ് | സൂക്ഷ്മാസ്ഥിദന്തനഖംഗുലിപദ്കേശമ് | ദീർഘലംഗുലിസക്ഥിബഹുപ്രച്ഛപാസേക്ഷിതനേത്രജിഹ്വപമ് | വിസ്തീർണ്ണാസ്ത്യാധരൈഷ്ഠജിഹ്വപാലലാടകണ്ണപീഠവക്ഷഃപ്ലവരഗ്രീവാകേശമ് | സ്തിശ്ലതപക്ഷചകരജനയനസ്വപനമ് | സ്ഥിരേന്ദ്രിയതപദ്യനചക്ഷുശപാർശ്വപമ് | ഗംഭീരനാഭിനസ്ഥിസപരമ് | ഗുഡജരൂപപൃഷ്ഠചംശന്തേമുലമ് | രക്തതാലേപാഷ്ടനഖനേത്രാനുമാതാമ്രജിഹ്വാഹനസുവാതേലമ് | കൃഷ്ണകേശഭൂനേത്രപക്ഷ്ണതാരകമ് | ശുക്ലശുക്ലമണ്ഡലദശനചരിതമുന്നതചിത്തസ്തന്ധലലാടാരേമുഖനഖഹാദമ് | നീചൈർമുഖകണ്ണസുനനാസാഗ്രമാംത്രമണമ് | ഘനസ്തന്ധകന്ധരാദനംഗുലിതപക്ഷസംഹാദ്യമ് | രന്നവമദ്ധ്യജിഹ്വപമ് | വൃത്തസ്തിഗ്രീവാതവമ് | സമപൃഷ്ഠേതലലാടേക്ഷിതമ് |

തഥാനുപൂർവ്വത്താമുത്ര । ഭക്തിനാവർത്തനാഭിഃ । പ്രകൃഷ്ടാന്തരൈ
 സ്കാനാ ഭൂപൗ ച । ക്ഷുമാകൃതയോ നഖാഃ ചാഭൗ ച । പ്രജപ
 ത്വം നാസാവംശശ്ച । അനുൽബന്ധേ ച ന്ത ചേഷശ്ച । ഏകേ
 താലു ജിഹവാ ച । നാരിസ്ഥൂലകൃശാവോഷ്ഠേ ഭേഹവന്ധശ്ച ।
 സസ്തനാഃ ഹൃദയം ശംഖൈ മന്ത്രേ ച । സോഷ്ഠ താലുപാദാദരം
 നിശ്വാസശ്ച । പുഷ്പതാവനതൗ രോമശൗ ച കണ്ഠേ ഈഷൽ
 പ്രലംബിനൗ ഭൂപൗ വലിനം സുശ്ലിഷ്ടസന്ധ്യർചന്ദ്രാകൃതില
 ലാഭമാതപഃശ്രാപമം ശിരഃ । നൈകമൂലാ മൃദവഃ കേശഃ । ദൃഢം
 ഗുഡം സിരാസ്ഥിസന്ധി । പ്രകൃതിയുക്താനി വാതമൂത്രപുരീഷഗു
 ധ്യാനി । ഹസിതരുദിതാനി ച ചേഷ്ടിതാനി । തഥാ സ്താതാനലി
 പ്തമധഃപ്രസൃതാനുപൂർവ്വം ശുഷ്കദിഷ്ടം ശരീരമിതി ॥

സാ—താഴെ പറയുംപ്രകാരം ശരീരം ഭവിക്കുന്നതു നല്ലതാക
 ന്ന—ശരീരം മുതൽ സ്വരംവരെയുള്ളവ മഹത്തക്കളായും, ഉത്തമതൽ
 താലുവരെയുള്ളവ തടിച്ചവയായും, പാണിമുതൽ ലലാടംവരെയുള്ളവ
 മഹത്തപവും തടിയുമുള്ളവയായും ഭവിക്കുന്നതു നല്ലതാകുന്നു. അസ്ഥിമു
 തൽ കേശംവരെയുള്ളവ സൂക്ഷ്മങ്ങളായിരിക്കണം. അംഗുലിമുതൽ ജി
 ഹവാവരെ ഉള്ളവ ദീർഘങ്ങളായിരിക്കണം. ആസ്പ്മുതൽ വക്ഷസ്സുവ
 രെയുള്ളവ വിസ്തീർണ്ണമായിരിക്കണം. മേഘ്രംമുതൽ കേശംവരെ ഉള്ളവ
 അല്പമായിരിക്കണം. തപക്കമുതൽ സ്വരം (ശബ്ദം) വരെയുള്ളവ സ്നി
 ഘങ്ങളായിരിക്കണം. ഇന്ദ്രിയംമുതൽ പാശ്ചാത്യവരെയുള്ളവ സ്ഥിരങ്ങ
 ളായിരിക്കണം. നാഭിമുതൽ സ്വരം (കച്ച) വരെയുള്ളവ ഗംഭീരങ്ങളാ
 യിരിക്കണം. ജത്രമുതൽ ദന്തമൂലംവരെയുള്ളവ ഗുഡങ്ങളായിരിക്കണം.
 താലുമുതൽ നേത്രാന്താവരെയുള്ളവ രക്തവർണ്ണങ്ങളായിരിക്കണം. ജി
 ഹവമുതൽ പാദതലംവരെയുള്ളവ ഇരപ്പൽതാമ്രവർണ്ണമായിരിക്കണം.
 കേശംമുതൽ താരകംവരെയുള്ളവ കൃഷ്ണവർണ്ണമായിരിക്കണം. ശുക്ലമണ്ഡ
 ലംമുതൽ ചരിതം (നടവടി) വരെയുള്ള ശുക്ലമായിരിക്കണം. ചിത്തം
 (മനസ്സ്) മുതൽ പാദംവരെയുള്ളവ ഉന്നതമായിരിക്കണം. ചിത്തത്തി
 ന്നുന്നതൃമെന്നാൽ ഔദയ്യമെന്നർത്ഥം. കണ്ഠംമുതൽ ചന്ദ്രമണ്ഡല
 വരെയുള്ളവ നീലം (താണത്) ആയിരിക്കണം. സ്തനംമുതൽ സൈന്ധവ
 ദ്വംവരെയുള്ളവ ഹനുമായിരിക്കണം. നഖംമുതൽ ജിഹവാവരെയുള്ളവ
 തന്നവായിരിക്കണം. സ്തിക്ക് (ആസനം) മുതൽ നഖംവരെയുള്ളവ വൃ

ത്തമായിരിക്കണം. പൃഷ്ഠാമുതൽ ഇരക്കുതിതം (നോട്ടം) വരെയുള്ളവ സമമായിരിക്കണം. ഉരതക്കൾ (തുടകൾ) അനുപൂർവ്വവൃത്തങ്ങളായിരിക്കണം. നാഭി വലംപിരിയായും, സ്തനങ്ങളും പുരികങ്ങളും നല്ല അകലമുള്ളവയായും, നഖപാദങ്ങൾ കൃഷ്ണാകൃതികളായും, വായയും മൂക്കിൻപാലവും ജുജുവായും, താടിമെല്ലുകളും പേഷുവു അത്യർബ്ബണമല്ലാത്തതായും, അണ്ണാക്കു നായും മിനുസമുള്ളതായും, ചുണ്ടുകളും ദോഷസ്ഥവും അധികം തടിപ്പോ മെലിഞ്ഞോ അല്ലാതേയും, ഹൃദയം മുതൽ മന്യകൾ വരെയുള്ളവ മിടിക്കുന്നവയായും, താലമുതൽ നിശ്വാസം വരെയുള്ളവ മുട്ടുള്ളവയായും ഭവിക്കണം. കണ്ണുങ്ങൾ പുറത്തേക്കു കഴിഞ്ഞും രോമത്തോടു കൂടിയുമിരിക്കണം. പുരികങ്ങൾ തെല്ലൊന്നു തുണിയവയായിരിക്കണം. ലലാടം വലിനത പാദികളോടുകൂടിയിരിക്കണം (വലിനം = മുളിയുള്ളത്). ശിരസ്സ് കടയുടെ ആകൃതിയിലിരിക്കണം. കേശങ്ങൾ അനേകമുലത പാദികളോടുകൂടിയും അസ്ഥിസന്ധികൾ സ്ഥിരഗുഡങ്ങളായുമിരിക്കണം. വാതാദികളും ഹസിതാദിഃ പശ്ചിതങ്ങളും പ്രകൃതിയോടുകൂടിയിരിക്കണം. കുളികയും കുറിയിടുകയും ചെയ്താൽ അതു കീഴ്പ്പോട്ടു വ്യാപിക്കുന്നതിന്റെ ക്രമത്തിൽ വലിയുന്ന ശരീരമായിരിക്കയും വേണം. ഇപ്പറഞ്ഞ ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയ ശരീരമാണ് ഇഷ്ടമായിട്ടുള്ളത്.

ഭവതി ചാത്രം

ഉത്തരോത്തരസുക്ഷേത്രം ഗർഭാഭുപതി നീരുജം
 ആയാമജ്ഞാനവിജ്ഞാനൈവല്യമനം ശന്നൈശ്ശഭമ് |
 ഇതി സർവ്വഗുണോപേതേ ശരീരേ ശരദാം ശതം
 ആയുരാരോഗ്യമിച്ഛാത്വ സർവ്വേ ഭാവാഃ പ്രതിഷ്ഠിതാഃ.

സാ—ഗർഭമുതൽക്ക് ഉത്തരോത്തരസുക്ഷേത്രത പാദികളോടുകൂടിയതായ ശരീരം ശുഭമാകുന്നു. ഉത്തരോത്തരസുക്ഷേത്രം = മേൽപ്പോട്ടു മേല്പോട്ടു സുസ്ഥിതിയോടുകൂടിയതു. ഗർഭാധാനമുതൽ വർത്തമാനാവസ്ഥവരെ ഉത്തരോത്തരം ശോഭനമായും പരിപൂർണ്ണമായുമുള്ളത് എന്നർത്ഥം. നീരുജം = രോഗങ്ങളില്ലാത്തതു. ക്രമേണ ആയാമാദികളെക്കൊണ്ടു വല്യിച്ചു കൊണ്ടുവരുന്ന ഭോധവും ശുഭമാകുന്നു. ആയാമം = ഭേദത്തിന്റെ നീളം. ജ്ഞാനം = അറിവ്. വിജ്ഞാനം = കേൾവലം. ഇപ്രകാരമുള്ള ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ ശരീരത്തിൽ ഏകകാലത്തേ ആയുസ്സും ആരോഗ്യവും ഇഷ്ടങ്ങളായ എല്ലാ ഭാവങ്ങളും പ്രതിഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടിരിക്കും.

അനുസരണമെന്നു സുഖം ദുഃഖമു സേവതേ
 സതപാൻ, സൂത്രമാനന്ത്യ രാജസം, നൈവ താമസഃ.
 ദാനശീലദയാസത്യബ്രഹ്മചര്യകൃതജ്ഞതഃ
 രസായനാധി മൈത്രീച പുണ്യായുർവൃദ്ധികൃദ്ഗുണഃ.

സാ—സതപതനമുള്ളവൻ സുഖമനുഭവിക്കുന്നതു ഗർവ്വത്തോടുകൂടാ
 തേയും ദുഃഖമനുഭവിക്കുന്നതു ദൈന്യത്തോടുകൂടാതേയും ആയിരിക്കും. രാ
 ജസനാകട്ടേ സുഖമായാലും ദുഃഖമായാലും മനസ്സിനു സ്കന്ദനത്തോടുകൂ
 ടിയേ അനുഭവിക്കയുള്ള താമസനാകട്ടേ സുഖദുഃഖങ്ങളെ അനുഭവിക്ക
 തന്നെയില്ല. സുഖദുഃഖകാരണമുണ്ടായാലും അവയെ അറിഞ്ഞനുഭവി
 ക്കയില്ല എന്നു സാരം. അഥവാ താമസൻ ഗർവ്വത്തോടുകൂടാതെ സുഖ
 തേയും ദൈന്യത്തോടുകൂടാതെ ദുഃഖത്തേയും അനുഭവിക്കയില്ലെന്നും
 സൂത്രമാനനാകാതെ അനുഭവിക്കയില്ലെന്നും അർത്ഥം. ദാനമുതൽ മൈ
 ത്രീചരെയുള്ളവ പുണ്യത്തിനും ആയുസ്സിനും വൃദ്ധിനൽകുന്ന ഗുണമു
 കുന്നു.

ഇത്യർജുനഃ ശരണാഗതോ ശരീരസ്ഥാനേ

അ ഷ്ട മോ ധ്യ ധ യഃ

സ മ ധ പ്ല ഃ.

നവമോദ്ധ്യായഃ.

ഗർഭാധാനമുതൽക്കു തുടങ്ങി ശരീരത്തിന്റെ അവസ്ഥകളെ പ്ര
 തിപാദിക്കുന്നതാണ് ഈ സ്ഥാനം. ആയതിൽ ദേഹത്തിന്റെ പ്രകൃതി
 വരെ പറയപ്പെട്ടു. അനന്തരം വികൃതിയെപ്പറയുവാനായി അദ്ധ്യായമാ
 രംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതാ വികൃതി പിജ്ഞാനീയം നാമാദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യോ
 മഃ | ഇതിഹ സ്മാഹുരാത്രോദയോ മഹച്ഛയഃ ||

സാ—അനന്തരം വികൃതി പിജ്ഞാനീയമെന്ന അദ്ധ്യായത്തെ പറ
 യുവാൻപോകുന്നു. ആത്രോദയകളായ മഹച്ഛയം ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു.
 [വികൃതി=മരണം, ജന്മാന്തരപ്രാദുർഭാവം, പരാസുതാ, ദേഹാന്തരഗമ
 നം, ചഞ്ചതപാ, അഭൗനം, അന്താ, വിനാശം. അല്ലെങ്കിൽ വികൃതി
 എന്നാൽ സ്വഭാവവർണ്ണനയിൽനിന്ന് അന്യമായത്. വികൃതിയുടെ

വിജ്ഞാനത്തിന്നു വിതമായിട്ടുള്ളത് എന്ന് അല്പായസംജ്ഞയുടെ അർത്ഥം.

സ്വസ്ഥാനമാത്രമെന്നും വാ പുരുഷാണാം ദേഹാന്തരാഭിലാഷിണാമൗഷധവിഷയമതീതാഃ സകലശരീരവ്യാപിനാം ദോഷാലനംഘനം ഇവ വർഷായുഷഃ ക്ഷയം സൂക്ഷ്മയന്ദ്രോക്ഷ്മാൽ സ്വഭാവവിപത്യാസം ജനയന്തി | തത്സമാസതോ രിഷ്ടമിത്യാഹുഃ ||

സാ-ജനങ്ങൾ സ്വസ്ഥനായിരുന്നാലും രോഗികളായിരുന്നാലും ശരീ, ദേഹാന്തരത്തെ പ്രാപിപ്പാൻ ഭാവിക്കുന്നതായാൽ (മരണമുത്താൽ) അവരുടെ ദേഹത്തിൽ വാതാദിദോഷങ്ങൾ കാരണമെന്നുംകൂടാതെ പ്രകൃതിവ്യത്യാസം ജനിപ്പിക്കുന്നു. ദോഷങ്ങൾ ഔഷധവിഷയാതീതങ്ങൾ (അതായത് ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ട് അസാധ്യങ്ങൾ) ആയും സർവ്വശരീരവ്യാപികളായും ഭവിച്ചിട്ടാണ് ഇങ്ങിനെ പ്രകൃതിവിപത്യാസമുണ്ടാക്കുന്നത്. ഇങ്ങിനെ ഭവിക്കുന്ന ദോഷങ്ങൾ ആയുസ്സിന്റെ ക്ഷയത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഭിഷ്യാനതം പറയുന്നു. ഘനേതി-മേഘങ്ങൾ മഴയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതുപോലെ. മേഘങ്ങളെക്കണ്ടാൽ എങ്ങിനെ മഴപെയ്യാനടുത്തിരിക്കുന്നുവെന്നു ഉപദിക്കാമോ അതുപോലെ ദോഷകൃതമായ സ്വഭാവദോഷം ദേഹത്തിൽ കണ്ടാൽ ആയുഃക്ഷയം അടുത്തിരിക്കുന്നു എന്ന് ഉപദിക്കണമെന്നു താൽപര്യം. ഇതിനെയാണ് മുതക്കത്തിൽ രിഷ്ടം എന്ന് പറയുന്നത്. രിഷ്ടം=മരണലക്ഷണം.

മേൽപറഞ്ഞ വികൃതി ശരീരത്തിലെ വർണ്ണാദികളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതാകയാൽ ആദ്യം വർണ്ണത്തെ പറയുന്നു:-

തത്ര ഗൌരഃ ശ്യാമഃ കൃഷ്ണഃ ഗൌരശ്യാമഃ കൃഷ്ണശ്യാമ ഇതി ദേഹപ്രകൃതിവർണ്ണാഃ | തദ്ദേദാത്ര പദ്മഗൌരോദയഃ | നീലശ്യാമതാമ്രഹാരിദ്രശുക്ലാദയസ്തു വികൃതയഃ | തത്ര പ്രകൃതിവികൃതിവർണ്ണൗ യഗ്രപദേഷ്ടേണൈകദേശേ വാ മരണായ | ഏതേന ധ്യാന്യപചയശോകഹഷ്ഠൈര്യന്ദ്രോന്മേഷാദന്യഥാ പ്രകൃതിഭേദീയോക്താനാം മഹദ്വചയസൂക്ഷ്മഭിച്ഛാണം സർവ്വധാഞ്ച ദോഷാദിഭാഗേന പ്രതിനിയതാനാം ഭോധാവാമിമിത്തതോന്യഥാതപമുക്തം ഭവതി ||

സാ-ഗൌരം, ശ്യാമം, കൃഷ്ണം, ഗൌരശ്യാമം, കൃഷ്ണശ്യാമം എന്നിങ്ങിനെ അഞ്ചു വർണ്ണങ്ങൾ ശരീരത്തിന്റെ പ്രകൃതിവർണ്ണങ്ങൾ(സ്വാഭാവികവർണ്ണങ്ങൾ) ആകുന്നു. പദ്മഗൌരാദികൾ ഇവയുടെ തന്നെ

ഭേദങ്ങളത്ര അവയിൽ പദ്മഗൗരവം, ചന്ദ്രഗൗരവം, ശരഗൗരവം ഇത്യാദികൾ ഗൗരവഭേദങ്ങൾ; കപിന്ദുശ്യാം, ഭൂപാകുരശ്യാം, നഭഃശ്യാം ഇത്യാദികൾ ശ്യാമഭേദങ്ങൾ; പ്രിയംഗുശ്യാം, ജലശ്യാം, ഹൃതശ്യാം ഇത്യാദികൾ ഗൗരവശ്യാമഭേദങ്ങൾ; കഞ്ചുവകുണ്ഠം, കോകിലകുണ്ഠം ഇത്യാദികൾ കുണ്ഠഭേദങ്ങൾ; അതസീകുണ്ഠം, തമാലകുണ്ഠമുതലായവ കുണ്ഠശ്യാമഭേദങ്ങൾ—എന്നിങ്ങിനെ ഭേദങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കണം. ഇത്രയുമാണ് പ്രകൃതിവർണ്ണങ്ങൾ. നീലാ, ശ്യാം (=അരുണലോഹിതം), താമ്രം (=അഗ്നിനിറം) ധാതീഭം (=ധരിതാലസമം), ശുക്ലം മുതലായവയാകട്ടെ വികൃതിവർണ്ണങ്ങളാകുന്നു. മേൽപ്പറഞ്ഞ പ്രകൃതിവർണ്ണങ്ങളും വികൃതിവർണ്ണങ്ങളും ഒരേസമയത്തു ഒരാളുടെ ദേഹത്തിലോ ദേഹൈകദേശത്തിലോ കാണുന്നതായാൽ അതു മരണലക്ഷണമാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടുതന്നെ ക്ഷീണത തടി, ശോകം സന്തോഷം, രൗക്ഷ്യം സ്നേഹം തുടങ്ങി പരസ്പരവിരുദ്ധമായിട്ടുള്ള ഭാവങ്ങളും കാരണംകൂടാതെ ഒരേസമയത്തു ദേഹത്തിലോ ദേഹൈകദേശത്തിലോ ഉണ്ടാകുന്നതു മരണലക്ഷണമാണെന്നും, പ്രകൃതിഭേദീയത്തിൽ പറയപ്പെട്ടപ്രകാരം ദോഷാഭിവിഭാഗമനുസരിച്ച് നിയതങ്ങളായ മഹത്വം, ഉപമയം, സൂക്ഷ്മത്വം, ഭീഷ്വത്വം എന്നിവക്കു കാരണം വിനാ അന്യമാഭാവംവരുന്നതും മരണലക്ഷണമാണെന്നും പറയപ്പെട്ടു.

വർണ്ണാനന്തരം മരായയെ വിവരിക്കുന്നു:—

മരയാസ്തു ശരീരേ പഞ്ച ! തത്ര പാദമേലഖരഗാകാശനീലനിമ്ബം സസ്തോഃ സപ്രഭേവ ! വതോൽ പാഠസുഭസ്മരൂക്ഷാ രജോതണാ ശ്യാം നിഷ്പ്രഭാ സ്വേദമേലഗന്ധിഃ ! തേജസോ ഹൃതതാശനവിദ്യുത്തപ്തപനീയരക്തം ദൃഷ്ടിസുഖം ! അമ്ഭസോ വൈസ്യഃ ശ്വന്തീലവിമലാ ഘനം സുസ്തിഷ്ഠാ ! ഭൂപാ തചിരാഭാ ഘനം സ്ഥിരം സ്തിഷ്ഠാ ശുദ്ധാ ശ്യാം ശ്വേതാ ച ! താസാം വായവ്യാ വിനാശായ ക്ലേശായ ചാതിമഹതേ ! ശേഷാസ്തു സുഖോദയാഃ ॥

സാ—ആകാശമുതലായുള്ള പഞ്ചമാരാത്രങ്ങളെസ്സംബന്ധിച്ച് അഞ്ചുതരം മരായകൾ ശരീരത്തിങ്കൽ ഭവിക്കുന്നു. മരയാ=കാന്തി. അവയിൽ ഖ (ആകാശ) ത്തിങ്കൽനിന്നുള്ള മരായ നിമ്ബമായ വാർവോലെയും ആകാശപോലെയും നീലനിറമായും സ്നേഹത്തോടും പ്രഭയോ

കും കൂടിയതുപോലെയും ഭവിക്കും. വായുപ്ലായ പൊടിപോലെയും ഭസ്മപോലെയും രൂക്ഷമായും പൊടിപോലെ അരുണനിറമായും കരുവാളിച്ചും പ്രഭയോടുകൂടാതെയും വിചല്പ് ചളിയുടെ ഗന്ധത്തോടുകൂടിയുമിരിക്കും (ഛായക്കു ഗന്ധമില്ലായ്കയാൽ ഗന്ധം ഛായാധാരമായ ദോഷസിന്മാണെന്നറിയണം). അഗ്നിസംബന്ധിയായ ഛായ കത്തുന്ന തീപോലെയും മിന്നൽപോലെയും മുട്ടുപഴുത്ത തങ്കാപോലെയും രക്തനിറമായും ദൃഷ്ടിക്കു സുഖപ്രദമായും ഭവിക്കും. ജലപ്ലായ വൈദ്യുത രത്നംപോലെയും ഇന്ദ്രനീലക്കല്ലുപോലെയും നിർമ്മലമായും ഘനമായും സ്നിഗ്ദ്ധമായും ഭവിക്കും. ഭൂപ്ലായ മനോഹരമായ പ്രഭയോടുകൂടിയും ഘനമായും സ്ഥിരമായും സ്നിഗ്ദ്ധമായും ശുദ്ധമായും ശ്യാമായും ധവളമായും ഭവിക്കും. ഇങ്ങിനെയുള്ള അഞ്ചുതരം ഛായകളിൽവെച്ച് വായുവ്യമായ ഛായ വിനാശത്തേയും വലുതായ ക്ലേശത്തേയും ഉണ്ടാക്കും. വായുവ്യപ്ലായാലക്ഷണദർശനം മരണലക്ഷണമാണെന്നതും. മാറുള്ള ഛായകൾ സുഖകരങ്ങളാകുന്നു.

ഛായാനന്തരം പ്രഭകളെ പറയുന്നു:-

സപ്ത പ്രഭാ രക്താ ചീതാ പാണ്ഡുരാ സിതാസിതാ ശ്യാവാ ഛരിതാ ച | താഃ സ്നിഗ്ദ്ധാ വികാസിന്യോമലാഃ ശുഭാഃ | വിപരീതാസ്തപശുഭാഃ ||

സാ-പ്രഭ എന്നുവെച്ചാൽ ദീപ്തി എന്നർത്ഥം. ഇത് ചുവപ്പ്, മഞ്ഞ, പാണ്ഡുരം (ആനക്കൊമ്പിന്റെ നിറം), വെളുപ്പ്, കറുപ്പ്, കരുവാളിപ്പ്, പച്ച ഇങ്ങിനെ ഏഴുവിധമുണ്ട്. ഈ പ്രഭകൾ സ്നിഗ്ദ്ധതയുള്ളവയായും വികസിക്കുന്നവയായും നിർമ്മലകളായും ഇതന്നാൽ നല്ലവയാകുന്നു. അതിനു വിപരീതമായിത്തന്നാൽ മരണക്ലേശങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കും. ഛായയുടേയും പ്രഭയുടേയും ലക്ഷണത്തെ ശാസ്ത്രകാരൻതന്നെ താഴെ കാണിക്കുന്നു.

തയോർച്ഛിശഷാഃ-ഛായാ വർണ്ണമാക്രാമത്യാസന്നാ ച ലക്ഷ്യതേ പഞ്ചഭൂതാത്മികാ ച | പ്രഭാ തു വർണ്ണ പ്രകാശയതി വിപ്രകൃഷ്ടാലക്ഷ്യതേ തേജഃപ്രഭവൈവ ച ||

സാ-ഈ ഛായാപ്രഭകളുടെ ഭേദം പറയുന്നു-ഛായ ശരീരത്തിന്നു സ്വപതേയുള്ള നിറത്തെ ആശ്രയിക്കും; അടുത്തായിട്ടു കാണപ്പെടുകയും ചെയ്യും; അതു പഞ്ചഭൂതങ്ങളെല്ലാംകൂടിയതിന്റെ കായ്പുമാണ്. പ്രഭ

യാകട്ടേ സ്വതന്ത്രനുള്ള നിറഞ്ഞ പ്രകാശിപ്പിക്കുകയേ ഉള്ളൂ; ഭൂതമാണ് കാണപ്പെടുക; അഗ്നിയുടെ മാത്രം കായ്പ്പുമാണ്.

യസ്യ ദ്രാഷ്ടാ പ്രതിച്ഛായാമയീ കമാരികാ ന ദൃശ്യേത സ പരാസുഃ ||

സാ—യാതൊരാൾ കണ്ണാടിനോക്കുമ്പോൾ കണ്ണിന്റെ കൃഷ്ണമണിയിൽ പ്രതിച്ഛായാരൂപേണ പ്രതിബിംബിക്കുന്ന കമ്പുക (ഉണ്ണി) കാണപ്പെടാതിരിക്കുന്നുവോ അവൻ മരിച്ചതായി അറിയണം. കമ്പുകയുടെ അഭൗതിക മരണലക്ഷണമാണെന്നർത്ഥം.

യസ്യോതപാദർശാദിഷ്ഠപകസ്താൽ പ്രതിച്ഛായാ ചരിന്നാ ഭിന്നാ ഹീനാധികാകുലാ നഷ്ടാ ജിഹ്വാവാക്ശിരാ വിശിരാ ദപിശിരാ വിസ്തൃതാനൃഗാ വാ വികൃതാ വാ ദൃശ്യേതേ, യസ്യ ലലാടം ന സപിദ്യതി, യസ്യ ദേശരോമാണ്യനഭ്യുക്താനൃദ്യുക്തവൽ ദൃശ്യേതേ, ന യദന പാതിപ്രവിഷ്ട നിഗ്ദ്യതേ വിസ്തൃതേ സംക്ഷിപ്തേ സംക്ഷിപ്തേ ഭൂമി വിനതഭൂമി ജിഹ്വ വിഷമേ വിഭ്രാന്തദർശനേ ഹീനദർശനേ നകുലാഭേ കപോതാഭേ അലാതവണ്ണേ നീലാദിവികൃതവണ്ണേ അതിപഃല സുബ്ബസ്രുസു പ്രസൃതേ അത്യന്ധിഷിതേ അതിനിമിഷിതേ ലുളിതപക്ഷുണീ വാ, നരസിങ്ക പാതിവിവൃതാതിസംവൃതാകുടിലാ സ്തൂപിതാ പിടകാചിതാ ശുഷ്ണാ വാ സ ഗതാസുഃ ||

സാ—യാതൊരാളുടെ പ്രതിച്ഛായ വെയിലത്തോ കണ്ണാടിയിലോ മറ്റോ കാണുമ്പോൾ മുറിക്കത്തോ തുളഞ്ഞോ വലുപ്പം കുറഞ്ഞോ ഏറിയോ ആകുല (അസ്സഷ്ടാവയവ) മായോ നഷ്ടമായോ മഹിനമായോ തലകീഴായോ തലയില്ലാത്തതായോ രണ്ടുതലയോടുകൂടിയോ സ്വതന്ത്രനുള്ള വിസ്താരത്തേക്കാൾ കൂടുതൽ വിസ്താരത്തോടുകൂടിയോ തദപിപരീതമായോ കാണപ്പെടുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നതായി അറിയണം. യാതൊരാളുടെ ഹൃദിമാത്രം കാരണംവിനാ വിയർക്കാതിരിക്കുന്നുവോ അവനും, യാതൊരാളുടെ തലരോമങ്ങൾ മിഴിക്കുപുരട്ടാത്തതും മിഴിക്കുള്ളതുപോലെ കാണപ്പെടുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ കണ്ണുകൾ അധികം അകത്തേക്കു കുഴിക്കത്തോ അധികം പുറത്തേക്കു തുറിച്ചോ അധികം വിസ്താരത്തോടുകൂടിയോ ചുരുങ്ങിയോ പുരികങ്ങൾ ചുരുങ്ങിയോ പുരികങ്ങൾ താനോ ഉള്ളവയായോ വക്രങ്ങളായോ സമങ്ങളല്ലാത്തതോ വിഭ്രാന്തദർശനങ്ങൾ (ഇല്ലാത്തവയെ കാ

ണന്നവ) ആയോ കാശ്ചിയില്ലാതായോ കീരി-കപോതം എന്നിവയുടെ പ്രഭയോടുകൂടിയോ തീക്കൊള്ളിയുടെ നിറത്തോടുകൂടിയോ നീലം മുതലായ വികൃതവർണ്ണങ്ങളോടുകൂടിയോ അധികം ഇളകുക, ഒട്ടം ഇളകാതിരിക്കുക സ്രംസിക്കുക വെള്ളം കിനിയുക എന്നിവയോടുകൂടിയോ അധികം മിഴിഞ്ഞോ അധികം ചീമ്മിയോ അക്ഷിരോമങ്ങൾ കൊഴിഞ്ഞോ കാണപ്പെടുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ മൂക്ക് അധികം വിരിഞ്ഞോ കൂടിയോ വളഞ്ഞോ പൊട്ടിയോ കുരുക്കൾ നിറഞ്ഞോ വരണ്ടോ കാണപ്പെടുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു [മേൽപറഞ്ഞ ലക്ഷണങ്ങൾ കാരണംകൂടാതെ കണ്ടാലേ അതു വികൃതിയാകരുള്ളു].

യസ്യായോധരോഷോ യത്വൃത്തരൗഷ്ട്രേഭ്യേപമുഭൗ വാ പകപജംബുനിഭൗ, ദന്താവതിത്രക്ഷാസ്മാദാഃ ശ്വാമാഃ പംകിതാഃ പൃച്ഛിതാഃ സശർക്കരാ വാ സഹസാ വാ പതന്തി, ജിഹ്വാ വാ ജിഹ്വാ സുഷ്ണം സുപ്താവലിപ്തം ഗുവീ ശ്വാപാ ശൂനം ശുഷ്ണം വിസ്പിണ്ണീ കണ്ടകാചിതേവ വാ, യസ്യ ഗണ്ഡലലാടഹനബന്ധംനിസ്ഥാനാമുച്ചതാനീവ സ്രസ്മാനി, യസ്യ ന ധത്തേ ശിരഃ ശിരോധരാ പൂഷം വാ സ്വഭാരം ഹന വാ പിണ്ഡമാസ്യസ്ഥം, യസ്യേന്ദ്രിക്തം മേധ്രമതിനിഃസൃതൗ വാ വൃഷണാവതോ വിപര്യയോ വാ, യസ്യ മൂത്രമത്യുഷ്ണം, യസ്യ വിഷദോഷാദപിനാ ഖേദ്യസ്തരോമകൂപേഭ്യോ രക്തം പ്രവർത്തതേ, യസ്മാനിമിത്തമംഗാന്യതിലഘുനൃതിഗുരൂണി വാ സ്പഷ്ടം സ മൂർച്ഛഃ ||

നാ—യാതൊരുവന്റെ താഴത്തേ മൂൺ താഴത്തക്കും മേലെമൂൺമേലോട്ടും പോകയോ രണ്ടു മൂണ്ടും ഞാവൽപ്പഴംപോലെയിരിക്കയോ ചെയ്യുന്നു അവൻ മരിപ്പാനടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ പല്ലുകൾ അതിത്രക്ഷങ്ങളായോ ചെമ്പിടച്ചോ കരുവാളിടച്ചോ ചളിപിടിടച്ചോ പൂത്തോ പൊടിഞ്ഞോ ഭവിക്കയോ പെട്ടന്നു കൊഴിയുകയോ ചെയ്യുന്നു അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ നാവ് വളഞ്ഞോ സ്തംഭിതച്ചോ തരിച്ചോ ഒട്ടിയോ കനത്തോ കരുവാളിടച്ചോ തടിച്ച് വരണ്ടോ വ്യാപിക്കുന്നതായോ മുളുനിറഞ്ഞതുപോലെയോ കാണപ്പെടുന്നു അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ കവിൾ നെറ്റി ഹനബന്ധം (താളി) എന്നിവ സ്ഥാനത്തു നിന്നിളകിയപോലെ കിഴിഞ്ഞുവയായിരിക്ക

നവോദ്യമം അവനും, യാതൊരാളുടെ കഴിയിൽ തല ഉറപ്പാക്കുകയും ചെയ്തതിൽ അതിന്റെ ഭാരം പൊറുക്കാതെയും താടിയില്ലാകും വായിൽപ്പെട്ട ഉള്ളയെ താങ്ങാതെയും ഇരിക്കുന്നുവോ അവനും മരണമടങ്ങിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ ലിംഗം എടുത്തു പിടിച്ചും വൃഷണങ്ങൾ അധികം തുങ്ങിയുമോ അല്ലെങ്കിൽ വൃഷണങ്ങൾ എടുത്തു പിടിച്ചും ലിംഗം അധികം തുങ്ങിയുമോ ഭവിക്കുന്നു അവനും മരണമടങ്ങിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ മൂത്രത്തിന്നു സമീപിപ്പാൻ വഹിയാത്തത്ര മൃദുണ്ടാകുന്നുവോ അവനും, യാതൊരാളുടെ വായ്ക്കുതലായ പൊരങ്ങളിൽനിന്നും രോമകൂപ്പങ്ങളിൽനിന്നും വിഷബാധകൂടാതെ രക്തം വരുന്നുവോ അവനും മരണമടങ്ങിരിക്കുന്നു യാതൊരാളുടെ അവയവങ്ങൾ കാരണകൂടാതെ കനം കുറവായോ കൂടുതലായോ വരുന്നു അവനും മരണമടങ്ങിരിക്കുന്നു.

യന്ത്രികാണേകോ വാ സ്വരോ ഗദ്ഗദോവ്യക്തഃ ക്ഷാമോ ദീനോ വാ സഹസാ ലക്ഷ്യതേ, യോ വാ വിവക്ഷുർമ്മാദ്യതി, യസ്യ വാ വദന്തോ ഭൗമമുല്പമുഃശാ ഭജതി, യസ്യോഷ്ഠപാസോതിദീപ്തോതിഹ്രസപഃ പൃതിഗന്ധിസ്സഗന്ധിച്ഛ, യസ്യോംഗലയ ആയ മൃമാനാ ന സ്തഃടയഃ, യസ്യോന്യേന്യോപി ക്ഷതഗതമൂത്രണാദിഷു സ്വഭാവതീതശ്ശബ്ദഃ, യസ്യേഷ്ടാനിഷ്ടോ വാ മാല്യഃ പലഹനകുണ്ഡലാദിഗന്ധാ ഭേദമുഖമലവ്രണവസ്ത്രാദിഷു, യസ്യ ശരീരം വൈരസ്യാൽ സൗരസ്യോദാത്യം യുകാമക്ഷികാഭ്യേന്ധ്യജന്തി ഭജന്തി വാ, യസ്യ സതതോഷ്ടസ്വപ്നാവയവേഷു ശൈത്യം ശീതേഷു വാ കുമുദോല്ലാസകാര്യതിശൈത്യമതിസ്പദോതിസ്മുന്ദോ വിഗതമാംസശോണിതേഷു ച ച സ്രംസഃ, യസ്യ ച യോഗോതി യോഗാ വാ ശരീരേ യുഗപന്മാദാഭതാനാം ദൃശ്യതേ സർവ്വേ തേ കലപകപാ ഇതി ||

സാ—യാതൊരാൾക്കു പെട്ടന്ന് ഏകമായോ അനേകമായോ ഉള്ള സ്വരം ഇടറിയാതെയോ അവ്യക്തമായോ ക്ഷാമമായോ ദീനമായോ കാണപ്പെടുന്നു അവനും, യാതൊരാൾ സംസാരിക്കുവാൻ ഭാവിക്കുമ്പോൾ പറയേണ്ടത് ഓർമ്മയില്ലാതെ മോചിക്കുന്നുവോ അവനും, യാതൊരാൾ സംസാരിക്കുമ്പോൾ ഉരസ്സിന്റെ ഉരൾ ഭാഗം അധിമമായുവേദനിക്കുന്നുവോ അവനും കാലപകപൻ(മരണമടങ്ങത്തവൻ)ആകുന്നു. യാതൊരാളുടെ ഉച്ഛ്വാസം അധികം നെടുതായോ കുറുതായോ ഭക്തിസമുത്തായോ സുഗന്ധമുള്ളതായോ ഭവിക്കുന്നു അവനും, യാതൊരാളുടെ

വിദ്യകൾ വലിച്ചാൽ പൊട്ടാതിരിക്കുന്നുവാ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാൾക്കു തുമ്പുക നടക്കുക മുത്രിക്കുക മുതലായവയിൽ മാറിമാറിയുപഭോഗത്തിനുമായും ഉള്ള ശബ്ദം ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും മരിക്കാനടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ ദേഹത്തിലും വാചിപ്പം മലത്തിലും പ്രണത്തിലും വസ്രത്തിലും മറ്റും ഇഷ്ടമോ അനിഷ്ടമോ ആയ മാല്യഫലചന്ദനശാഖാദിഗന്ധങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും, യാതൊരാളുടെ ദേഹത്തിന്നു അധികം വൈരസ്യമുണ്ടാകയാൽ പോർ ഇഴച്ചു മുതലായവ ദേഹത്തെ വിട്ടുപോകയോ അധികം സൗരസ്യമുണ്ടാകയാൽ പോർ ഇഴച്ചു മുതലായവ ദേഹത്തിൽ വന്നുകൂടുകയോ ചെയ്യുന്നു അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാൾക്കു ഏപ്പോഴും ചുട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന അവയവങ്ങളിൽ ശൈത്യവും ഏപ്പോഴും തണുത്തുപോകുന്ന അവയവങ്ങളിൽ കുമ്പോലങ്ങളിലെന്നപോലെയുള്ള അതിശൈത്യവും അതിയായ വിയപ്പും അതിസ്തംഭവും മാംസരക്തങ്ങൾ ഇല്ലാതായാലെന്നപോലെയുള്ള സ്രോസനവും ഭവിക്കുന്നു അവനും മരിക്കാനടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ ദേഹത്തിൽ പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ സമ്യക്ഗ്രാഗമോ അതിയോഗമോ ഏകകാലത്തിങ്കൽ കാണപ്പെടുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. [പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ ഏല്പാങ്കൂടിയ യോഗാതിയോഗങ്ങളേ വികൃതിയാക്കുന്നു.]

ഭവതി ചാത്രം —

യസ്യോപുച്ഛാസ്തിരാ രേഖാ ബലേന്ദ്രപക്വരയേഹി വാ
ലലാഭേ വസ്തിശീഷേ വാ ഷണ്മാസാന്ന സ ജീവതി.

സാ—യാതൊരുവന്റെ നെറ്റിയിലോ വസ്തിശിംസ്തിലോ മുമ്പില്ലാത്തവയായും ചന്ദ്രക്കലപോലെയുള്ളവയായുമുള്ള ഞരമ്പുകളും രേഖകളും കാണപ്പെടുന്നുവോ അവൻ ആരോഗ്യം മുഴുവൻ ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല.

പദ്മിനീപത്രവർത്തായം ശരീരേ യസ്യ ഭേദിനഃ.

പ്രപതേ പ്രപമാനസ്യ ഷണ്മാസം തസ്യ ജീവിതം.

സാ—യാതൊരുവൻ കുളിക്കുമ്പോൾ താമരയിലയിലെന്നപോലെ ശരീരത്തിൽ പെള്ളും ഉരുണ്ടുപോകുന്നുവോ അവന്റെ ജീവിതകാലം ആരോഗ്യമേകുന്നു.

ഹരിതാഭാസ്തിരാ യസ്യ രോമകൂപാന്തേ സംവൃതഃ

ശ്വേതോദിലാഹി പുരുഷഃ പിതൃന്മരണമശ്നതേ.

സാ—യാതൊരാളുടെ ഞെമ്പുകൾ പച്ചനിറമായും രോമകൂപ്പങ്ങൾ മുടിയവയായും ഭവിക്കുന്നുവോ അവൻ അജ്ഞാതത്തിൽ താല്പര്യമുള്ളവനായും പിന്നെ ചേരുവാൻ മരണത്തെ പ്രാപിക്കുകയും ചെയ്യും.

യസ്യ ഗോമയമുണ്ണാഭം മുണ്ണം മുർജ്ജി മുചേപി വാ
സഃസ്തഥം മുർജ്ജി ധൃമോ വാ മാസാന്തം തസ്യ ജീവിതം.

സാ—യാതൊരാളുടെ തലയിലോ മുഖത്തോ മെഴുക്കുള്ളതും ചാണകപ്പെട്ടിടപാലുള്ളതുമായ പൊടി കാണുകയോ, ശിരസ്സിങ്കൽ പുകക്കാണുകയോ ചെയ്യുന്നു അവന്റെ ജീവകാലം ഒരു മാസംവരെയൊക്കുന്നു.

മുർജ്ജി ഭൂധോർവാ കുർവ്വന്തി സീമന്താവർത്തകാ നവഃ
മൃത്യം സ-സ്ഥസ്യ ഷഡ്രാത്രാന്ത്രിരാത്രാഭോതുരസ്യ ച.

സാ—തലയിലോ പുറകുങ്ങളിലോ മുവില്ലാത്തവയായ സീമന്തങ്ങളോ മുഴികളോ ഉണ്ടായാൽ അവൻ രോഗിയല്ലെങ്കിൽ ആ ദിവസത്തിനകവും രോഗിയാണെങ്കിൽ മൂന്നു ദിവസത്തിനുള്ളിലും മരിക്കും.

യസ്യ സ്താനാലിപ്തസ്യ ഹൃദ്യം ശുഷ്യത്യുദരം ഭൂശം
ആർദ്രേവ സർവ്വഗാത്രേവ സോഽമാസം ന ജീവതി.

സാ—യാതൊരാൾ കുളിക്കുകയോ കുറിയിടുകയോ ചെയ്യാൻ, എല്ലാ അവയവങ്ങളും ആർദ്രങ്ങളായിരിക്കുമ്പോൾത്തന്നെ, ആദ്യം മാറാഹ്വരവും വരളുന്നവോ അവൻ അമാസം തികച്ചു ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല.

ഉർസ്യഷ്ടാ ഭവദ്യസ്യ ജഃര ചാരിശീതതാ
ഭിന്നം പുരീഷം തുണ്ണം ച യഥം പ്രേതസ്മൈവ സഃ.

സാ—യാതൊരാൾക്കു മാത്രമു മാത്രം വയററത്തു വലിയ തണുപ്പുണ്ടാകുകയും മലം അയഞ്ഞിരിക്കുകയും തുണ്ണിർഭാഹമുണ്ടാകുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവൻ മരിച്ചതുപോലെതന്നെയാകുന്നു.

മൂത്രം പുരീഷം നിഷ്പ്പുതം ശുക്ലബ്ധിസ്ത നിമജ്ജതി
നിഷ്പ്പുതം ബഹുവണ്ണം വാ യസ്യ മാസാത്സ നശ്യതി.

സാ—യാതൊരാളുടെ മൂത്രവും മലവും തുപ്പലും ശുക്ലവും വെള്ളത്തിൽ വീണാൽ താഴുന്നവോ അവനും, യാതൊരാളുടെ തുപ്പൽ നാനാവണ്ണങ്ങളോടു കൂടിയിരിക്കുന്നുവോ അവനും ഒരു മാസത്തിനുള്ളിൽ മരിക്കും.

സപരസ്യ ദുർബ്ബലീഭാവം ഹാനിം വാ ബലവണ്ണമഃ
രോഗവൃദ്ധിയുക്ത്യാ ച ദൃഷ്ട്വാ മരണമാഭിശേൽ.

സാ—ഒരു രോഗിക്ക് സപരത്തിന്നു ബലമില്ലായ്മയും, ബലത്തിന്നു നീന്തിനും ഹാനിയും, യുക്തിക്കുതക്കവണ്ണമല്ലാതെ രോഗത്തിന്നു ചേർന്നും ഉള്ളതായി കണ്ടാൽ മരണത്തെ പറയണം.

അപസപരം ഭാഷമാണം പ്രാപ്തം മരണമാത്മനഃ

ശ്രോതാരഞ്ചാസ്യ ശബ്ദസ്യ ദൂരതഃ പരിവർജ്ജയേൽ.

സാ—തന്നിട്ട മരണം വന്നതായി ചീത്ത സ്വപരത്തിൽ പറയുന്നവനേയും, അങ്ങിനെ പറയപ്പെടുന്ന വാക്കിനെ കേൾക്കുന്നവനേയും വൈദ്യൻ ദൂരെ ഉപേക്ഷിക്കണം. അവൻ മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു എന്നതും.

ഉത്രൽപശപാസം ഗതാഷ്ടാണം ശുഭലാപഹതവംക്ഷണം

ശമം ചാനധിഗച്ഛന്തം ബുദ്ധിമാൻ പരിവർജ്ജയേൽ.

സാ—മേൽപ്പോട്ടുമാത്രം ശപാസമുള്ളവനായും ദേഹത്തിൽ മുട്ട തീരെ ഇല്ലാത്തവനായും ഒടികളിൽ വലിയ വേദനയുള്ളവനായും ഏതു കൊണ്ടും സുഖം തോന്നാത്തവനായുമിരിക്കുന്നവനെ ബുദ്ധിമാനായ വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കണം.

യോ ജാതശീതപിടകഃ ശീതാംഗോ വാ വിദഹ്യതേ

ഉഷ്ണദോഷീ ച ശീതാൻതഃ സ പ്രേതാധിപഗോചരഃ.

സാ—ദേഹത്തിൽ ശീതമായ കുരുക്കുള്ളവനോ അവയവങ്ങൾക്കു തണുപ്പുള്ളവനോ ആവയന്നു വിദാഹം (മുട്ട്) തോന്നുകയും, തണുപ്പുകൊണ്ട് ആത്മനായിരിക്കേ മുടിനെ ചെറുക്കുകയും ചെയ്യുന്നതാരോ അവൻ മരിക്കാനടുത്തിരിക്കുന്നു.

യസ്യ രജ്ജുരിവ ക്ലായാ കണ്ഠേ സങ്കേതാപലക്ഷ്യതേ

അവശ്യം കൃഷ്ടതേ ജന്തുഃ സോചിരാദ്യമകിംകരൈഃ.

സാ—യാതൊരുവന്റെ കഴുത്തിൽ കയറിന്റെ ആകൃതിയോടുകൂടി യതായ മരായ പററിക്കാണുന്നുവോ ആ ജീവി ഉടൻതന്നെ തീച്ചുയായും യമകിംകരന്മാരാൽ വലിക്കപ്പെടുന്നു. കണ്ഠത്തിൽ രജ്ജുപാകാരക്ലായാദി ശ്വാം മരണലക്ഷണമാണെന്നതും.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ

ന ഷ മ ഹ ധ്യ ധ യഃ

സ മ ഹ പ ടഃ.

ദശമോദ്ധ്യായഃ.

മനസ്സായത്തിൽ മരായമുതലായവയുടെ വികൃതിയെ പറഞ്ഞുവ

പ്രൊ. ഇനി ചേട്ടാദികളുടെ വികൃതിയെ കാണിപ്പാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ വികൃതേഹാവിജ്ഞാനീയമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ | ഇതിഹ സ്താഹുരാരത്രയാദേയം മഹദ്യുതഃ ||

സാ—അന്നരം വികൃതേഹാവിജ്ഞാനീയമെന്ന അദ്ധ്യായത്തെ പറയുവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹദ്യുതാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. വികൃതേഹാവിജ്ഞാനീയം=വികൃതങ്ങളായ ഇഹകളുടെ (=ചേട്ടാകളുടെ) അറിവിന്നു ഹിതമായിട്ടുള്ളത്.

ഘനീഭൂതമിവാകാശമാകാശമിവ യോ ഘനം
അമൃതമിവ മൃതഞ്ച മൃതം വാമൃതപൽ സ്ഥിതം
തേജസ്വ്യതേജസ്വരൂപമുത്സൃജ്യ കൃഷ്ണമസമുത്സൃജ്യ
അനേത്രരോഗശ്ചൈവ ബഹുരൂപമലാഞ്ചനം
ജംഗമക്ഷാസി ഗന്ധർവ്വൻ പ്രേതാനന്ദ്രംശ്ച തദപിധാൻ
രൂപം വ്യാകൃതി തദപമൃതഃ പശ്യതി സ നശ്യതി.

സാ—ശൂന്യമായ ആകാശത്തെ ഘനം (കഠിനം) ആയതുപോലെയോ ഘനമായ പദാർത്ഥത്തെ ആകാശംപോലെ ശൂന്യമായോ കാണുന്നവനും, സ്വരൂപമുള്ള വസ്തുവെ സ്വരൂപമീനമായോ സ്വരൂപമില്ലാത്ത വസ്തുവെ സ്വരൂപമുള്ളതായോ കാണുന്നവനും, തേജസ്സുള്ള വസ്തുവെ തേജസ്സില്ലാത്തതായോ വെളുത്ത വസ്തുവിനെ കറുത്തതായോ ഇല്ലാത്തതിനെ ഉള്ളതായോ അവയ്ക്കു വിപരീതമായോ കാണുന്നവനും, നേത്രരോഗമില്ലാതിരിക്കെ ചന്ദ്രനെ അനേകരൂപങ്ങളോടുകൂടിയും കളങ്കത്തോടുകൂടാതെയും കാണുന്നവനും, ഉണർന്നിരിക്കുമ്പോൾ രക്ഷസ്സുകളേയോ ഗന്ധർവ്വന്മാരേയോ പ്രേതങ്ങളേയോ അതുപോലെയുള്ള മറ്റു ജീവികളേയോ വികൃതമായ ആകൃതിയോടുകൂടിയ രൂപത്തേയോ കാണുന്നവനും മരിക്കും.

സപ്താഷ്ടിണാം സമീപസ്ഥാം യോ ന പശ്യത്യന്ധതീം
ധ്രുവമാകാശഗംഗാം വാ സ ന പശ്യതി താം സമാം.

സാ—യാതൊരുവൻ സപ്താഷ്ടിനക്ഷത്രങ്ങളുടെ അരികുള്ള അന്ധതീനക്ഷത്രത്തേയോ ധ്രുവനക്ഷത്രത്തേയോ ആകാശഗംഗ എന്ന ധവളരേഖയേയോ കാണുന്നില്ലയോ അവൻ ആ സംവത്സരത്തെ മുഴുവൻ

കാണുകയില്ല (കൊല്ലത്തിനുള്ളിൽ മരിക്കും.) ഇങ്ങിനെ നേത്രോദ്വീയത്തിന്റെ വികൃതചേഷ്ടയെ പറഞ്ഞു.

മേഘതായേഃപനിഷ്ഠാഷ്ടപീണാപണവഭോണജാൻ
 ശൃണോത്യന്തരായ യശ്ശബ്ദാനസതോ ന സതോപി വാ
 നിഷ്പീഡ്യ കണ്ഠേ ശൃണോതേ യോ ധൃഢധൃകസ്വപനം
 തദപർ ഗന്ധരസസ്തർശാൻ മന്യതേ യോ വിപര്യയാൽ
 സച്ഛരോ വാ ന യോ യശ്ച ഭീപഗന്ധം ന ജിഹ്വതി
 വിധിനാ യസ്യ ദോഷായ സ്വാസ്ത്വയാവിധിനാ രസാഃ
 യഃ പാണ്ഡുനേവ കീർ്ണാശ്ളോ യോശ്ളോഘാതം ന വേത്തി വാ
 അന്തരേണ തപസ്തീവ്രം യോഗം വാ വിധിപൂർവ്വകം
 ജാനാത്യതീന്ദ്രിയം യശ്ച തേഷാം മരണമാദിശേഷ.

സാ—യാവനൊരുത്തൻ വാസ്കവത്തിൽ ഇല്ലാത്തവയായ ഇടിമഴക്കും, വെള്ളച്ചാട്ടം, വീണാ, പണവവാദ്യം എന്നിവയുടെ ശബ്ദങ്ങളെ കേൾക്കുകയോ യഥാർത്ഥത്തിൽ ഉള്ളവയായ ആ ശബ്ദങ്ങളെ ശ്രവിക്കാതിരിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുവോ, എന്നല്ല ഇല്ലാത്ത ശബ്ദങ്ങളെ കേൾക്കുകയും ഉള്ളവയെ കേൾക്കാതിരിക്കുകയും ചെയ്യുകയോ ചെയ്യുന്നതാകാം അവനും മരണത്തെ പറയണം. യാതൊരാൾ കൈകൊണ്ടു ചെയ്തി അമർത്താൻ ചെയ്തിയുടെ ഏതൊക്കേൾക്കാതിരിക്കുന്നുവോ അവനും മരണത്തെ പറയണം. അപ്രകാരമെന്ന യാതൊരുവൻ ഗന്ധം, രസം, സ്पर्ശം എന്നിവ വിപരീതമായി തോന്നുന്നുവോ അവനും മരണത്തെ പറയണം. ഗന്ധരസസ്തർശങ്ങളെ തീരെ അറിയാതിരിക്കുന്നതാകാം അവനും മരണത്തെ പറയണം. യാതൊരുവൻ ഭീപഗന്ധം (വിളക്ക് കെട്ടാലുള്ള ഗന്ധം) അറിയാതിരിക്കുന്നുവോ അവനും മരണത്തെ പറയണം. യാതൊരുവൻ ശാസ്ത്രവിധിപ്രകാരം പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്ന രസങ്ങൾ രോഗവൃദ്ധികരങ്ങളായും ശാസ്ത്രവിധിമനുസരിക്കാതെ ചെയ്യപ്പെടുന്ന രസങ്ങൾ സുഖകരങ്ങളായും ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും മരണത്തെ പറയണം. യാവനൊരുത്തൻ ദേഹത്തിൽ പൊടി പിതറിയതുപോലെയുള്ളവനായിരിക്കുന്നുവോ, അവനും, യാവനൊരുത്തൻ ദേഹത്തിൽ അടിച്ചാൽ അറിയാതിരിക്കുന്നുവോ അവനും, യാതൊരുവൻ കഠിനതപസ്സോ ശാസ്ത്രപ്രകാരമുള്ള യോഗാഭ്യാസമോ കൂടാതെ അതീന്ദ്രിയജ്ഞാനമുള്ളവനായിരിക്കുന്നുവോ അവനും മരണത്തെ പറയണം. [ഇതേ ചരമം പറഞ്ഞത് ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ വികൃതിയെയാകുന്നു]

ജിഹ്വാശ്വാവാ മുഖം പൂരി സപൃഥ്വീ നിമജ്ജതി
 പശാ വാ മുർജ്ജി ലീയന്തേ യസ്യ തം പരിവർജ്ജയൽ.

സാ—യാവനൊത്തത്തന്റെ നാവ് കയ്യാളിച്ചും വായ ഭൃംഗസ്വ
 ത്തോടുകൂടിയും ഭവിക്കുകയും ഏകത്തേക്കുണ്ണ് കുണ്ടിൻപോലുകയും ചെയ്യു
 ന്നവോ അവനേയും, യാവനൊത്തത്തന്റെ തലയിൽ കാക്കമുതലായ പ
 ക്ഷികൾ വന്നിരിക്കുന്നുവോ അവനേയും പൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കണം.

നികഷന്നിപ യഃ പാദോ ച്യുതാംസഃ പരിനല്പതി
 ഹീയത ബലതഃ ശശപദ്യന്നമശ്നൻ ഹിതം ബഹു
 യോല്ലാശീ ബഹു പിണ്മുത്രാ ബഹുപാശീ ചാല്പമുത്രവിർ
 യോ വാല്പാശീ ക്ഷമനാന്തോ ദീർഗ്ഗലം ശപസിതി മേഘ്യതേ
 ദീർഘമുച്ഛപസ്യ യോ ഹ്രസ്വം നിശപസ്യ പരിതാമൃതി
 ഹ്രസ്വഞ്ച യഃ പ്രശപസിതി വ്യാവിഡംസ്സന്ദതേ ഭരം
 ശിരോ വിക്ഷിപതേ കൃഷ്ണാദ്യോഞ്ചയിതം പ്രവാണിക്തേ
 യോ ലലാടാൽ സൂതസ്യഭഃ ശ്ലഥസ്സധാർമ്മ്യന്ധനഃ
 ഉത്ഥാപ്യമാനഃ സന്ദഹേദ്യോ ബലീ ഭഞ്ജുഃലാപി വാ
 ഉത്തരേ ഏവ സ്വപിതി യഃ പാദോ വികരോതി ച
 ശയനാസനകല്യാദഭ്യോ സദേവ ജിഹ്വജ്ജതി
 അഹാസ്യഹാസി സമുഹ്യൻ യോ ലേഡി ഭരനച്ഛന്ദോ
 ഉത്തരോച്ഛാ പരിലിഥൻ ഹുൽകാരാഞ്ച കരോതി യഃ
 യമഭിദ്രവതി ചൂഢാ കൃഷ്ണാപീതാരുണാപി വാ
 ഭിഷ്ടഭിജപാനാനഗൃതമിത്രദിഷ്ടവേ യേ
 വശംഗസ്സച്ഛ ഏവൈതേ വിജ്ഞയാസ്സമവർത്തിനഃ.

സാ—യാവനൊത്തത്തൻ കൗൽ നിലത്ത് ഉരക്കുന്നതുപോലെയും
 മുമ്പുകൾ സ്ഥാനത്തിൽനിന്നു ച്യുതങ്ങളായിട്ടും നടക്കുന്നുവോ അവൻ
 കാലന്നധീനനാകുന്നു; യാവനൊത്തത്തൻ പശ്യമായ ആഹാരത്തെ ധാ
 രാളം ഉണ്ടാലും സദാ ബലം കുറഞ്ഞുംകൊണ്ടു വരുന്നുവോ അവനും
 അങ്ങിനെതന്നെ; യാവനൊത്തത്തൻ കുറച്ചു ഭക്ഷിച്ചാലും അധികമായ മ
 ലമുത്രങ്ങൾ ഉള്ളവനായും ധാരാളം ഭക്ഷിച്ചാലും മലമുത്രങ്ങൾ കുറഞ്ഞ
 വനായും ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും അല്പംമാത്രം ഭക്ഷിക്കുന്നവനായ യാ
 വനൊത്തത്തൻ കമാർത്തനായി നെടുപിറ്റിട്ടു മേച്ഛിക്കുന്നുവോ അവനും
 കാലന്നധീനനാകുന്നു; യാവനൊത്തത്തൻ ദീർഘമായ ഉച്ഛവാസത്തെ

ചെയ്ത് ബ്രഹ്മപ്രായം നിശ്ചയിക്കുകയും ചെയ്ത് പരവശനായി ഭവിക്കു ന്നവോ അവനും, യാവനോതത്തൻ ശ്വാസംകഴിക്കുന്നതു ബ്രഹ്മപ്രായം തീർത്താകുന്നുവോ അവനും യാവനോതത്തൻ വ്യാധിജനകംവണ്ണം ഏതൊരു സ്ഥിതിക്കുന്നുവോ അവനും കാലനധീനനാകുന്നു; യാവനോതത്തൻ ഹസ്തഗ്രന്ഥങ്ങളെ ആകഞ്ചനംചെയ്തുകൊണ്ട് വളരെ പണിപ്പെട്ട് തലയിട്ടുരുട്ടുന്നുവോ അവനും, യാവനോതത്തൻ നെറ്റിയിൽനിന്നും വിച്ഛേദിച്ചും സന്ധിബന്ധങ്ങൾ അയഞ്ഞും ഭവിക്കുകയും കിടക്കുന്നിടത്തുനിന്നുഴന്നിപ്പിച്ചാൽ അപ്പോഴേക്കു മോഹാലസ്യപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവനും, ബലവാനായാലും ബലഹീനനായാലും യാതൊരു വൻ മലൻകിടന്നുംകൊണ്ടുതന്നെ ഉറങ്ങുന്നുവോ അവനും, യാവനോതത്തൻ കാലുകളെ വികൃതങ്ങളായിട്ടുതന്നെ വ്യാപിപ്പിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനോതത്തൻ കിടക്ക ആസനം ചുമർമുതലായവയിൽ ഇല്ലാത്തതിനെത്തന്നെ എടുക്കുവാൻ ഭാഗിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനോതത്തൻ ചിരിക്കാൻ പ്രസക്തിയില്ലാത്തതിടത്തു ചിരിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനോതത്തൻ മോഹാലസ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ട് മുണ്ടുകൾ നക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനോതത്തൻ മേലേമുണ്ട് നക്കിയുകൊണ്ടു ഫുൽക്കാരങ്ങളെ ചെയ്യുന്നുവോ അവനും, യാവനോതത്തന്റെ പിന്നാലെ കരതതോ മഞ്ഞച്ചതോ ചുവന്നതോ ആയ നിഴൽ പിന്തുടരുന്നുവോ അവനും, യാവനോതത്തൻ വൈദ്യനേയും മതന്നിനേയും അന്നപാനങ്ങളേയും ഗൃഹകന്മാരേയും ബന്ധുക്കളേയും ദേവപ്രാർത്ഥിക്കുന്നുവോ അവനും അനേകന്റെ അധീനനാകുന്നു.

ഗ്രീവാലലാടഹൃദയം യസ്യ സ്ഥിര്യതി ശീതളം

ഉണ്ണോപരഃ പ്രദേശശ്ച ശരണം തസ്യ ദേവതാഃ.

സാ—യാവനോതത്തന്റെ കഴുത്തും നെറ്റിയും ഹൃദയവും തണുത്തിരിക്കുകയും വിചർക്കയും ശേഷം അവയവങ്ങൾ ഉണ്ണങ്ങളായിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവനും പരലോകദേവതമാരേ ശരണമായുള്ള (മരിക്കുന്നതു എന്നർത്ഥം).

യോണശ്ചോതിരനേകാഗ്രോ ദുഃഖരായോ ദുർമ്മനസ്സഭോ

ബലിം ബലിഭുജാ യസ്യ പ്രണീതം നോപഭുജതേ

നിന്നിമിത്തഞ്ച യോ മേധം ശോഭാമുചചതം ശ്രിതം

പ്രാപ്തോഽഗ്രോ വാ വിഭ്രംശം സ പ്രാപ്തോതി യമക്ഷയം.

സാ—യാവനോതത്തൻ സപ്തപ്രകാശനായും ഏകഗ്രന്ഥയില്ലാ

തവനായും ചിത്ത മായയോടുകൂടിയവനായും സദാ ഭജനസ്സായും ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനൊത്തതൻ ശ്രാദ്ധമുട്ടി നൽകിയ പിന്ധയെ കാക്കുകൾ തിന്നുന്നില്ലയോ അവനും, യാവനൊത്തതൻ കാരണമുടാതെ ബുദ്ധി ശോഭാ പുഷ്ടി കാന്തി ഇവയെ ലഭിക്കുകയോ മുമ്പുള്ള ബുദ്ധാദികൾ കാരണമുടാതെ ഇല്ലാതാകുകയോ ചെയ്യുന്നുവോ അവനും യമന്റെ ഗുഹത്തേക്കു പോകും.

ഗുണഭോഷ്മയീ യസ്യ സ്വസ്ഥസ്യ വ്യംധിതസ്യ വാ
യാത്രസ്യ മരതപം പ്രകൃതിഃ ഷണ്മാസാൻ ന സ ജീവതി.

സാ—യാവനൊത്തതൻ സ്വസ്ഥനായിത്തന്നാലും ശരി രോഗിയായിത്തന്നാലും ശരി, അവന്റെ സ്വതഃപരിജമായ ഗുണപ്രകൃതിയും വാതാദിജമായ ഭോഷപ്രകൃതിയും പൂർ്വ്വസ്ഥയിൽനിന്നു മാറുന്നുവോ അവൻ ആരമാസം മുഴുവൻ ജീവിച്ചിരിക്കുകയില്ല.

ഭക്തിഃ ശീലം സ്മൃതിസ്ത്യാഗോ ബുദ്ധിശ്ചലമഃമതഃ
ഷഡേതാനി നി പരന്തന്തേ ഷഡ്വിജ്ഞാസൈർമരിഷ്യതഃ.

സാ—ഭക്തി, ശീലം, ഓർമ്മ, ത്യാഗം, ബുദ്ധി, ബലം എന്നീ ആറു കൂട്ടം കാരണം കൂടാതെകണ്ട് ഇല്ലാതായാൽ ആരമാസത്തിന്നകം അവൻ മരിക്കും.

മരതവദ്ഗതിവാക്കംപഃമാഹാ മാസാന്മരിഷ്യതഃ
നശ്യത്യജാനൻ ഷഡഹാൻ കേശലുഞ്ചനവേദനാം.

സാ—ഒരു മാസത്തിന്നകം മരിച്ചാൽപോകുന്നവൻ മമേന്തമാരുടേതുപോലെയുള്ള നടത്തം, വാക്, വിറച്ചിൽ, മോഹം എന്നിവയുണ്ടാകും. തലയിലെ രോമം പറിച്ചാലുള്ള വേദനയെ അറിയാത്തവൻ ആറു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ മരിക്കും.

ന യാതി യസ്യ മാഥാരഃ കണ്ഠം കണ്ഠാമയാദൃത
പ്രേഷ്ഠാഃ പ്രതീപതാം യാന്തി പ്രേതാകൃതികദീയ്തേ
യസ്യ നിദ്രാ ഭവേന്നിത്യാ നൈവ വാ ന സ ജീവതി.

സാ—യാവനൊത്തതൻ കണ്ഠരോഗമില്ലാതിരിക്കേതെന്ന ആഹാരം കണ്ഠത്തിലേക്കിറങ്ങാതിരിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനൊത്തതൻ ഇഷ്ടഭുക്തന് പ്രതികൂലന്മാരായി ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനൊത്തതൻ ആകൃതി പ്രേതന്റെ (മരിച്ചവന്റെ) ആകൃതിപോലെയിരിക്കുന്നുവെന്നു കാണുകൾ പറയുന്നുവോ അവനും, യാവനൊത്തതൻ ഡഭാ ഉറക്കം വരികയോ അല്ലെങ്കിൽ ഉറക്കം തീരെ വരാതിരിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുവോ അവനും ജീവിക്കുകയില്ല.

വക്ത്രമാപുഷ്ട്യഃതശ്ച നാം സ്വിദ്യതശ്ചരണൗ ഭൂതം
 ചക്ഷുശ്ചാകുലതാം യാതി യമരജ്യം ഗമിഷ്യതഃ
 ഔയഃ പുരം രമത ഭാവൈരരതിഭയേന്ദുൻ ജീവതി.

സാ—വായിർ അശ്രുക്കൾ നിറയുക, കാലുകൾ അധികമായി വി
 യർക്കുക, കണ്ണ് ആകുലമായിരിക്കുക ഇവയെല്ലാം യഥേ കത്തേക്കു
 പോകാനടുത്തിരിക്കുന്ന പന്റെ ലക്ഷണങ്ങളാകുന്നു. മുമ്പു യാവചില
 ഭാവങ്ങളിൽ രസംതോന്നിയിരുന്നുവോ ആവക ഭാവങ്ങളിൽ ഇഷ്ടമില്ലാ
 തായി പരിണമിച്ചവൻ ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല.

ഇങ്ങിനെ വികൃതികൃതങ്ങളായ ചേഷ്ടകളെ പറഞ്ഞിട്ട് ആചാ
 യ്യൻ വൈദ്യൻ്റെ ഒരുപദേശം നൽകുന്നു:—

കഥയേന്ന തു പൂഷ്ടാപി ദുഃശ്രവം മരണം ഭിഷക്
 ഗോദസാർജ്ജസ്യമിത്രാണാം ന ചേഷ്ടേത്തം ചികിത്സितും
 യമദൂതപിശാചാചൈദ്യുൽ പരസ്യതപാസ്യതേ
 ഏഭൂരിരേഷധചീത്യാണി തസ്മാത് പരിവർജയേൽ.

സാ—ഒരുപന്ന് മരണലക്ഷണം കണ്ടാൽ അവർ മരിക്കുമെന്നുള്ള
 കഠിനവിചാരത്തെ അവന്റെ ബന്ധുചിത്രങ്ങളോടു വൈദ്യൻ, ഇങ്ങോ
 ടു ചോദിച്ചാൽകൂടിയും പറയരുത്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ മരണം കേൾ
 ക്കുന്നത് ഏവർക്കും ദുസ്സഹമാകുന്നു. എന്നാൽ വൈദ്യൻ മരണലക്ഷണം
 കാണുന്നവനെ ചികിത്സിപ്പാനിച്ഛിക്കരുത്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ—
 മരണമടുത്തവന്റെ മേൽ യമദൂതന്മാർ, പിശാചുക്കൾ മുതലായ അദൃ
 ശ്യകൃത്തികൾ ആവേശിച്ചിരിക്കും. അവർ അവനിൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെ
 ടുന്ന ഔഷധങ്ങളുടെ വീഴ്ചകളെ ഇല്ലായ്മചെയ്യും. അതുകൊണ്ട് അവ
 നെ വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കുകതന്നെ വേണം.

അരിഷ്ടം നാസ്തി മരണം ദൃഷ്ടരിഷ്ടഞ്ച ജീവിതം
 അരിഷ്ടേ റിഷ്ടവിജ്ഞാനം ന ച റിഷ്ടാപ്യനൈപുണാൽ
 ചർക്കസ്യേതി വചനം...

സാ—ചർക്കമഹഷി പറയുന്നതിങ്ങിനെയാണ്—രിഷ്ടം (വികൃതി
 ലക്ഷണം) കൂടാതെ മരണമില്ല; റിഷ്ടം കാണപ്പെട്ടാൽ പിന്നെ ജീവിത
 വുമില്ല. എന്നാൽ വൈദ്യന്റെ സാമർത്ഥ്യമൊന്നുകൊണ്ട് റിഷ്ടമല്ലാത്തതി
 നെ റിഷ്ടമായിട്ടും റിഷ്ടത്തെ റിഷ്ടമല്ലാതായിട്ടും അറിയുന്നു. അതിനുകൂ
 ളായ വികൃതിലക്ഷണങ്ങളെ തിരിച്ചറിയാൻ ശക്തിയില്ലാത്ത വൈ
 ദ്യൻ മരണകാരണമായ ലക്ഷണത്തെ കണ്ട് അങ്ങിനെയല്ലെന്നും, വേ

റെവല്യൂട്ടും കണ്ടിട്ട് മരണലക്ഷണമാണെന്നും അസ്വാഭാവികമാണെന്നും
എന്നു സാരം. ആകയാൽ റിപ്പോർട്ടിങ്ങിൽ വളരെ മനസ്സിലാക്കേണ്ടതാണെന്നു ഭാവം.

... .. സുശ്രുതേന തു പത്രേ
സ്രുചം ഹി റിഷ്ടം മരണം ബ്രാഹ്മണൈസ്കൽ കിലാമൈലഃ
രസായനതപേ.ദാനതല്പരൈശ്ച നിവായ്തേ.

സാ—സുശ്രുതനാകട്ടേ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു—മരണലക്ഷണം ഉണ്ടായാൽ മരിക്കുമെന്നുള്ളതു നിശ്ചയമാണ്. എന്നാൽ നിമ്ബന്ധനാരായ ബ്രാഹ്മണരായും, രസായനോപയോഗം തപസ്സ് ഭനം എന്നിവയിൽ തൽപരനായവരായും ആ മരണലക്ഷണം നിവാരണം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. ആകയാൽ റിപ്പോർട്ടിങ്ങിൽ സർകമ്മുണ്ടെ ചെയ്യേണ്ടതാണെന്നു സാരം.

കൃഷ്ണാത്രേയോ ദ്വിധാ റിഷ്ടം സ്ഥിരംസ്ഥിരവിഭേദഃ
ദോഷാണാമപി ബാഹുല്യം റിഷ്ടാഭാസസ്സഭൂതേ
തൽ ദോഷാണാം ശമേ ശാമ്യേൽ സ്ഥായ്യവശ്യേണ മൃത്യുവ.

സാ—കൃഷ്ണാത്രേയമഹർഷി സ്ഥിരമെന്നും അസ്ഥിരമെന്നും രണ്ടുവിധത്തിൽ റിഷ്ടലക്ഷണത്തെ തിരിച്ചു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വാതാദിദോഷങ്ങളുടെ ബാഹുല്യം മേതുവായിട്ടും റിഷ്ടാഭാസം (കാഴ്ചയിൽ മരണസൂചകമാണെന്നു തോന്നിക്കുന്ന ലക്ഷണം) ഉണ്ടാകും. അത് അസ്ഥിരമാകുന്നു. ദോഷങ്ങൾ ശമിച്ചാൽ ആ ലക്ഷണവും ശമിക്കും. എന്നാൽ സ്ഥായി (സ്ഥിരം) ആയ റിഷ്ടലക്ഷണമാകട്ടേ തീർച്ചയായും മരണത്തെ വരുത്തും—എന്നാണ് ആത്രേയവചനം.

അല്പായം ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

ആയുർവ്വേദമലം കൃൽസ്സം യദായുർജ്ഞേ പ്രതിഷ്ഠിതം
റിഷ്ടജ്ഞാനാദുതസ്യസ്താൽ സർവ്വദൈവ ഭവേദ്ഭീഷക്.

സാ—ആയുർവ്വേദത്തിന്റെ മലം (ആയുസ്സിന്റെ പരിപാലനം) മുഴുവനും ആയുസ്സിനെ അറിയുന്നവനായ വൈദ്യകുമാണ് പ്രതിഷ്ഠിതമായിരിക്കുന്നത്. അതുകൊണ്ടു വൈദ്യൻ എല്ലായ്ക്കൊഴും റിഷ്ടലക്ഷണത്തെ അറിയുന്നതിൽ താൽപര്യമുള്ളവനായിരിക്കണം.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ

ദേശമോദ്ധ്യയഃ

സമാപ്തഃ.

ഏകാദശോദ്ധായഃ.

മുഖത്തെ അദ്ധ്യായത്തിൽ വികൃതിചേഷ്ടകളെപ്പറ്റി പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഇനി മരണം വരുത്തുന്നവയായ വ്യാധികളുടെ സ്വരൂപം അറിവാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ വികൃതവ്യാധിവിജ്ഞാനീയമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതിഹ സ്മാഹുരാത്രേയാഭ്യോ മഹഷ്ടയഃ ॥

സാ—അനന്തരം വികൃതവ്യാധിവിജ്ഞാനീയമെന്നുപേരായ അദ്ധ്യായത്തെ പറവാൻപോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹഷ്ടിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. വികൃതവ്യാധിവിജ്ഞാനീയം=വികൃതങ്ങളായ (മരണസൂചകങ്ങളായ) വ്യാധികളെ അറിവാനായിക്കൊണ്ടു ചിതമായിട്ടുള്ളത്. ഭാഗം സ്പഷ്ടം.

സഞ്ചയ്യാശ്വാസം മേതുപ്രാഗ്രൂപത്രപൈരതിമന്ത്രൈസ്സുവ്യാധിക്തപദ്യതേ, വ്യാധിതസ്യ വാ യസ്മാശ്ച മുഖേ പിപ്ലവ്യാലേഖാതിലകാളകഃ, കരജരദനേഷു വാ പൂഷ്യാണ്യദേര വാ നന്നവണ്ണാഃ സിരാഃ, യസ്യ ശുഷ്യതോ നേത്രോപദേഹോ വർത്തനം സികാന്യതരശ്ചഥുച്ഛർത്തസ്രംഭസം വാ, യസ്യ ക്ഷീണസ്യ ക്ഷുത്തുഷ്ണം വാ ഹൃദ്യൈർബുഹുഭിരപ്യന്നപാനൈർ ശമ്യതി, യസ്യ സഹേനമസ്യക് പ്രസിച്യതേ, കിക്ഷിശുലഞ്ച, ഉരസോ വാ, യസ്യ ശ്ലേഷ്മാ നീലപീതലോഹിതോ ബഹുശയ, യസ്യ ബലവാൻ ഗ്രീവാവമദ്യോ ജിഹ്വാശോഷഃ കണ്ഠാസ്യഗുദപാകശ്ച, യസ്മാമശരോത്ഥാ പരികർത്തികാതിതൃഷ്ണാ ശക്തഭേദശ്ച, യസ്യ പകാശയോത്ഥാ പരികർത്തികാതിതൃഷ്ണാതിമാത്രശ്ച ഗുദഗ്രഹഃ, യസ്മാമപകാശയാന്യതരമാശ്രിത്യ സംജ്ഞാഞ്ച ഹതപാ വാരുഃ കണ്ഠേഷുർഘോരകം കരോതി, യസ്യ ക്ഷീണസ്യ തൃഷ്ണാതിവുദ്ധിർഹൃദി ശുലഞ്ച, തഥാ ഹിഡ്മാരക്താതിസാരൗ വഡ്മാനാതിസാരൗ വാ ഭൂതം സത്വരേണ സ പരാസുരിതി ॥

സാ—ഏകാദശോദ്ധായങ്ങൾക്കു പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം പറയപ്പെടുന്ന മേതു, പൂർവ്വരൂപം, ലക്ഷണം എന്നിവ അതിമാത്രങ്ങൾ (അതിസ്സഷ്ടങ്ങൾ) ആയിട്ട് ഏതു വ്യാധിയെങ്കിലും ഒരാൾക്കുണ്ടായാലവനും, വ്യാധി ഉണ്ടായ ഉടനെ മുതൽ ചിപ്പു വൃഗം, ലേഖാ തിലകാളകം (ഇ

(ഇവയെല്ലാം വർണ്ണവിശേഷങ്ങളത്രേ) എന്നിവയുണ്ടായാലവനും, കൈ നഖങ്ങളിനെയും പല്ലുകളിനെയും പുഷ്പകളും ഉദരത്തിങ്കൽ വിവിധവർണ്ണങ്ങളോടുകൂടിയ തെരമ്പുകളും ആർക്കുണ്ടാകുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തവനാകുന്നു. ശരീരം ശോഷിക്കുകയും കണ്ണുകൾ കെട്ടിപ്പിടിക്കുകയും കണ്ണോളകളിലും മുക്കിലും വീക്കമുണ്ടാകുകയും കണ്ണോളകൾ സ്രവിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതാകട്ടെ അവനും, ക്ഷീണനായ യാതൊരുത്തനും ഹൃദ്യങ്ങളായ അനേകാനുപാസനകളെക്കൊണ്ടും തീർത്തതായ വിരപ്പും ദാഹവും ഉണ്ടാകുന്നുവോ അവനും, നരയോടുകൂടിയ രക്തം വരയിൽനിന്നു വരുകയും വയറിയിലോ മാത്രത്തോ വേദനയുണ്ടാകുകയും ചെയ്യുന്നതാകട്ടെ അവനും, യാവനൊരുത്തന്റെ വായിൽനിന്നു നീലനിറമോ മഞ്ഞനിറമോ രക്തനിറമോ ആയ കഫം വരുന്നുവോ അവനും, ബലവത്തായ കഴുത്തിൽ പിടുത്തവും നാവുവരൾച്ചയും കഴുത്തിലും വായിലും ഗുദത്തിലും പഴുപ്പും ഒന്നിച്ചു് ആർക്കുണ്ടാകുന്നുവോ അവനും, യാതൊരുവൻ് ആമാശയത്തിൽ അരിഞ്ഞുനോവു് അതിതൃഷ്ണ മലദോഷം എന്നിവയും പകപാശയത്തിങ്കൽ അരിഞ്ഞുനോവു് അതിതൃഷ്ണ അതിമാത്രഗുദഗ്രഹം എന്നിവയും ഒരേസമയത്തുണ്ടാകുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാവനൊരുത്തനും വായു ആമാശയത്തിലോ പകപാശയത്തിലോ കടന്നുകൂടി തന്റേടവും കെടുത്തി ഫലഹരശബ്ദത്തെ കണ്ണത്തിൽ ജനിപ്പിക്കുന്നുവോ അവനും, യാതൊരുവനും ക്ഷീണതയും വലിയ തണ്ണീർദാഹവും അതിശ്രദ്ധവും ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും, ഇക്കിട്ടു് രക്താതിസാരം എന്നിവയോ ആലോനം അതിസാരം എന്നിവയോ വലിയ തൃഷ്ണയോടുകൂടി ആർക്കുണ്ടാകുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. ഇത്രയും പറഞ്ഞതു സർവ്വരോഗസാമാന്യമായ വികൃതിചക്ഷണമാകുന്നു. ഇനി രോഗവിശേഷങ്ങൾക്കുള്ള വികൃതികളെ പറയുന്നു.

ഭവതി ചാത്രം —

ജപരോ നിഹന്തി ബലവാൻ ഗംഭീരം ദൈർഘ്യരാത്രിഃ
 സപ്രലംപഭ്രമശ്ചാസുഃ ക്ഷീണം ശൂനം ഹൃതാനലം.
 അക്ഷോമം സക്തവചനം രക്താക്ഷം ഹൃദി ശൂലിനം
 അശുഷ്കാസഃ പൂർവ്വാഹ്നം ചോപരാഹ്നവി വാ ഭവൽ.
 ബലമാംസധീനീനസ്യ ശ്ലേഷ്മാസസമനപിതഃ.

സാ— ജപരം ബലവാനായിരിക്കുക, ആഴത്തിൽ തട്ടിയതായിരിക്ക

ക, അധികദിവസം പഴ്ചിതമായിരിക്കുക, പേപായൽ തലതിരിച്ചിൽ ഏകം എന്നിവയുണ്ടായിരിക്കുക; രോഗി ക്ഷീണനായും നീരുള്ളവനായും അഗ്നിമാന്ദ്യമുള്ളവനായുമിരിക്കുക, രാവിലേയോ വൈകുന്നേരമോ ശുഷ്കമല്ലാത്ത മുമയോടുകൂടിയിരിക്കുക (കുറച്ചുതുപ്പുക) രോഗിക്കു വെച്ചും മാംസവും ഇല്ലാതിരിക്കുക, കഫകാസമുണ്ടായിരിക്കുകയും ചെയ്യും — ഇങ്ങിനെയുള്ളതായ ജപരം മരണത്തെ ഉണ്ടാക്കും.

രക്തവിത്തം ഭൂശം രക്തം കൃഷ്ണമിന്ദ്ര പനശ്ചഭം
തമ്രഹാരിദ്രാഹരിതം രൂപം രക്തം പ്രദർശൻ
രോമകൂപപ്രവിസൃതം കണ്ഠാസ്യഹൃദയേ സജൽ
വാസസോ രഞ്ജനം പുതി വേഗവച്ചുന്തിഭൂരി ച
വൃദ്ധം പാണ്ഡുജപരപ്ലൂട്ടികാസശരഫോതിസംരിണം.

സാ — രക്തവിത്തത്തിങ്കൽ പോകുന്ന ചോര ഏററവും രക്തമേയോ കറുത്തതായോ മഴുവിപ്പിനെപ്പോലെ നാനാവണ്ണമായോ ചെമ്പിച്ചോ മഞ്ഞച്ചോ പച്ചച്ചോ ഇരിക്കുക, രക്തവണ്ണമായ രൂപത്തെ കാണിക്കുക, രോമകൂപങ്ങളിലൂടെ പുറപ്പെട്ടതും കണ്ഠാസ്യഹൃദയങ്ങളിൽ തങ്ങിയതുമായിരിക്കുക; രക്തം വസ്ത്രത്തിൽ പറ്റിയാൽ വസ്ത്രം തുടുകാതിരിക്കുക, ദുർഗന്ധമുണ്ടായിരിക്കുക, വേഗമുള്ളതായും അതിമാത്രമായുമിരിക്കുക, രോഗി വൃദ്ധനും പാണ്ഡു-ജപരം-മരട്ടി-കാസം-ശരഫം-അതിസാരം ഇവ ഉള്ളവനായിരിക്കുക — ഇങ്ങിനെയിരിക്കുന്നതായ രക്തവിത്തം മരണത്തെ ഉണ്ടാക്കും.

കാസശ്വാസേ ജപരപ്ലൂട്ടിതൃഷ്ണതീസാരശരഫിനം
യക്ഷ്ണ പാർവതജാനാധരകൃഷ്ണത്വം സതാപിനം
മരട്ടീവ്യാഗവതീ മൂത്രശക്തം ഗന്ധിസ്സചന്ദ്രികം
സംസ്രവിഷപുയതശ്ശാസശ്വാസവത്യനുഷംഗിണീ
തൃഷ്ണാസ്യരോഗക്ഷപിതം ബധിജ്ജിഹ്വ വിചലതനം
മദാത്മ്യയോതിശീതാത്മം ക്ഷീണം തൈലപ്രഭാനനം
അശ്വാസി പാണിപന്നാഭിഗുദമുഷ്ണാസ്യശരഫിനം
ഹൃൽപാർവതജാപരപ്ലൂട്ടിപ യുചാകജപരതുരം
അതീസാരേ യക്ഷ്ണപിണ്ഡമാംസധാവനമേവൈകഃ
ഇദ്യുതസുചംപുതക്ഷീരദധിമജ്ജവസാസവൈഃ
മന്യുക്തം ഗമധീപുയവേഗവാറാഞ്ചുമാക്ഷിഃകൈഃ

അതിരക്താസിതസ്തിഷ്ഠപുത്ര്യച്ഛന്നപേദനേഃ
 കബ്ധം പ്രസുപൻ ധാതുൻ നിഷ്പുരീഷാഥവാതിചിരം
 തത്തുമാൻ മക്ഷികാക്രാന്താ രാജീമാംശുഗ്രാഹകയുതഃ
 ശീർണ്ണപായുവലിം മുക്തനാളം പദ്യംസമിശ്ഠലിനം
 സ്രസ്തപായം ബലക്ഷീണമനമേവാപവേശയൻ
 സതൃടകാസജപരച്ഛിദ്രിദാഹാനാഥപ്രവാഹിഭഃ
 അശ്ശരീ ശൂനവൃഷണം ബലമൂത്രം തജാദ്രിതം.

സാ— കാസശ്വാസങ്ങൾ ജപരച്ഛിദ്രിതജ്ഞാതീസാരശോമങ്ങളുള്ള
 വന്നുണ്ടായാൽ നാശത്തെ ചെയ്യും. യക്ഷ്വാപ് (ക്ഷയം) പാർപവേദ
 നയും ആനാഥവും രക്തച്ഛിദ്രിയും അസപ്രഭേരത്തിൽ മുട്ടും ഉള്ളവ
 നുണ്ടായാൽ മരണകരമാകുന്നു. മരട്ടി വേഗവതിതപാദിച്ചക്ഷണങ്ങ
 ലോടുകൂടിയിരുന്നാൽ മരണത്തെ ചെയ്യും. വേഗവതി-വേഗത്തോടുകൂ
 ടിയത്. മുത്രശക്തഗന്ധി-മുത്രത്തിന്റേയും മലത്തിന്റേയും ഗന്ധം
 പോചെയുള്ള ഗന്ധത്തോടുകൂടിയത്. സമന്ത്രികാ-ചന്ത്രികയോടുകൂടിയ
 ത്. സാസ്രവിർപുഷതക്-രക്തത്തോടും മലത്തോടും ചലത്തോടും വേദ
 നയോടും കൂടിയത്. കാസശ്വാസവതി-മുദയോടും ഏകത്തോടും കൂ
 ടിയത്. അനുഷംഗിണ്ഡി-ദീപ്തകാലാൻബന്ധത്തോടുകൂടിയത്. തൃഷ്ണ,
 ജപരാദികളായ അന്യരോഗങ്ങളാൽ പിടിയിതന്നായവന്നും നാവ് പുറ
 തയ്ക്കു തുറിച്ചവന്നും തന്റേറടാ വിട്ടവന്നും മരണത്തെ നൽകും. മദാത്മ
 യമെന്ന രോഗം അതിയായ ശീതത്താൽ ആർത്തനായവനേയും ക്ഷീണ
 നായവനേയും എണ്ണപ്പായയോടുകൂടിയ മുഖത്തോടുകൂടിയവനേയും ഹ
 നിക്കും. അശോരോഗം കൈകാലുകളിലും നാഭിയിലും ഗുദത്തിലും വൃ
 ഷണങ്ങളിലും മുഖത്തും നീതളവനും ഹൃദയത്തിലും പാർപങ്ങളിലും
 വേദനയോടുകൂടിയവനും മരട്ടി ഗുദപാകം ജപരം എന്നിവയാൽ പി
 ഡിതനായവനെ ഹനിക്കും. അതിസാരം യക്തപിണ്ഡത്തോടും മാം
 സംകഴ്കിയ പെള്ളത്തെപ്പോലെയുള്ള വിവിധവണ്ണങ്ങളോടും കൂടിയ
 തായിരിക്കുകയോ, എണ്ണ നെയ്യ് പാൽ തയീര് മജ്ജ വസ അസവം എ
 ന്നിവയോടോ തചച്ചോര് മഷി മചം വേശവാദവിധിപാചെ നറു
 കിയ മാംസത്തിന്റേ പെള്ളം തേൻ എന്നിവയോടോ തുല്യമായിരിക്ക
 യോ, അതിയായ രക്തവണ്ണത്തോടോ അതിയായ കൃഷ്ണവണ്ണത്തോടോ അ
 തിയായ സ്തിഷ്ഠതയോടോ അതിയായ ദുഗ്ഗന്ധത്തോടോ അതുപുതയോ

ഭോ അതിവനതപത്തോടൊ അരിഭവനോടോ കൂടിച്ചതായിരിക്കുകയോ
നാനാപണ്ണങ്ങളോടുകൂടുംവണ്ണം ധാതുക്കളെ സ്രവിപ്പിക്കുന്നതായിരിക്കു
യോ, ഒന്നുകിൽ ചലംകൂടാതെയോ അല്ലെങ്കിൽ അധികം ചലത്തോടുകൂ
ടിയോ ഭവിക്കുകയോ, നൂറുകൾക്കോടുകൂടി അതിസരിക്കുകയോ അതിസരിക്ക
പ്പെട്ടതിൽ ഈച്ചകൾ അധികമായി കൂടുകയോ അതിസാരം രാജിക
ളോടുകൂടിയായിരിക്കുകയോ ചെയ്താൽ മരണത്തെ വരുത്തും. അതിസാരമു
ള്ളവന്റെ ഗുദവലികൾ പൊട്ടിപ്പോകയോ ഗുദത്തിന്റെ ബന്ധനം
വേർപെടുകയോ പർവ്വസ്ഥികളിൽ വേദനയുണ്ടാകയോ ഗുദം പുറത്തു
യ്ക്കു തുറക്കുകയോ രോഗിക്കു ബലം തീരെ ഇല്ലാതിരിക്കുകയോ ചെയ്തയോ
വെറും അന്നംതന്നെ പോകയോ ചെയ്താൽ ആ അതിസാരവും മരണ
ത്തെ വരുത്തും. അതിസാരമുള്ളപ്പോൾ തണ്ണീർഭാവവും ചുമയും ജപരവും
മർദ്ദിയും ദാഹവും ആനാഹവും പ്രവാഹികയും ഉണ്ടായിരുന്നാലും മര
ണം ഭവിക്കും. അശ്വരീരോഗമുള്ളവനു വൃഷണങ്ങൾ തടിക്കുകയും മൂ
ത്രം ബന്ധിക്കുകയും കലശലായ വേദനയുണ്ടായിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ
മരണം ഭവിക്കും.

മേഹസർഭാഹപിടകാമംസങ്കോമാതിസാരിണം
പിടികാ മമ്ഹൃൽപുഷ്പസുനംസഗുദമുൽഗാ
പർവ്വപാദകരസ്ഥാ വാ മന്ദോത്സാഹം പ്രമേഹിണം
സർവ്വഞ്ച മാംസസങ്കോമാഹരൂഷ്ണമഭജപരൈഃ
വിസപ്പ്തമമ്സംരോധഹിജ്വാശപാസഭ്രമക്താമൈഃ.

സാ—പ്രമേഹം, തുഷ്ണവും ചുട്ടനീറലും കരുവും മാംസശ്ലേഷവും ഉ
ണ്ടായിരുന്നാൽ മരണം വരുത്തും. കരു (ശരാപികാദികൾ) മമ്ഹൃ, ഹൃ
ദയം, പുഷ്പം, സുനം, അംസം, ഗുദം, മുൽഗാവ് ഈ സ്ഥാനങ്ങളിലോ
സന്ധികളിലോ പാദകരങ്ങളിലോ സ്ഥിതിചെയ്തുകയോ ചെയ്താലും രോഗി
ഗി ഉത്സാഹവീണനോ പ്രമോഹമുള്ളവനോ ആയിരുന്നാലും മരണം വ
രുത്തും. ഏല്പാദരം കരുവും മാംസസങ്കോമാദികളോടുകൂടിയിരുന്നാൽ
മരണകരമാകുന്നു. മാംസസങ്കോമം=മാംസശ്ലേഷം. കാംസദാഹം=മാംസ
ത്തിങ്കൽ ചുട്ടനീറൽ. വിസപ്പ്തം=വിനപ്പ്തമെന്ന രോഗം. മമ്സംരോ
ധം=മമ്ത്തിന്നു തടവ്. ശേഷം സ്പഷ്ടം.

ഗുരുഃ പൃഥുപരീണാമോ ലേനഃ കൂമ് ഇവോന്നതഃ
സിരാനലോ ജപരച്ഛിഹിജ്വാജ്വാതജാനപിരഃ
കാസപീനസഹൃല്ലാസശാപാസാരിസമരഃശാഫവരൻ.

സാ—ഉന്നം, പൃഥുപരീണാഥതപാദികളോടുകൂടിയിരുന്നാൽ മരണകരമാകുന്നു. പൃഥുപരീണാഥം=അധികം പ്രദേശത്തു വ്യാപിച്ചിട്ടുള്ളത്. ഫന്നം=കുട്ടിയുള്ളത്. ക്ലൃപ്തം (ആമ) പോലെ ഉന്നതമായിട്ടുള്ളത്. സിരാനദ്ധാ=ഞരമ്പുകളാൽ കെട്ടപ്പെട്ടതു. ജപം.....നപിതം=പിനിയും ചരളിയും ഇക്കിളും വയറുവീപ്പും വേദനയും ഉള്ളത്. കാസം.....ശോഫചാൻ=മുമ്പും പിന്നെയും നെഞ്ഞുകലിപ്പും ശ്വാസവും അതിസാരവും നീക്കം ഉള്ളത്.

വിഷ്ണുൗസംഗ്രഹശാസശോഫാമിച്ഛാജപരഭൂതൈഃ

മൂർച്ഛാച്ഛിദ്യതിസാരൈശ്ച ജരം ഹന്തി ഭുഞ്ചലം

ശൂനാക്ഷം കടിലാപസമുപക്ലിന്നതന്ത്രപഥം

വിരേചനഘതാനാഥമാനന്യന്തം പുനഃ പുനഃ.

സാ—ജര(ഉദര) രോഗം മലമൂത്രബന്ധത്തോടുകൂടിയവനേയും ശ്വാസശോഫാമിച്ഛാജപരഭൂതങ്ങളുള്ളവനേയും മോമാലസ്യം ചരളി അതിസാരം എന്നിവയുള്ളവനേയും ബാധിച്ചാത്തവനേയും കണ്ണുകൾ വീണിയവനേയും ലിംഗം വളഞ്ഞവനേയും ദോഷത്തിലെ തപക്കിനു നല്ലവുള്ളവനേയും വിരചനം ചെയ്തു വയറൊഴിച്ചാൽ പിന്നേയും പിന്നേയും വയറുവീടുന്നവനേയും മരിപ്പിക്കും.

പാണ്ഡുരോഗഃ ശ്വേതമാൻ പീതാക്ഷിനഖദർശനം

തന്ത്രാദാഹതചിച്ഛർദ്ദിമൂർച്ഛാച്ഛാനാതിസാരചാൻ.

സാ—പാണ്ഡുരോഗം നീക്കം മടി, മുട്ടനീക്കം, അരോചകം, ചരളി, മോമാലസ്യം, വയറുവീപ്പ് എന്നിവയോടും കൂടിയിരിക്കയും രോഗിയുടെ കണ്ണുകളും നഖവും ദർശനവും മഞ്ഞളിച്ചിരിക്കയും ചെയ്താൽ ഹനിക്കും.

അനേകാപഭവയുതഃ പാദോദ്യം പ്രസൃതം നരം

നാരീം ശോഫോ മുഖാലന്തി ക്ഷിപ്രഹ്യാദഭോധപി

രാജീപിതഃ സ്രവംശ്ശർദ്ദിജപരശാസാതിസാരിണം.

സാ—അനേകം ഉപഭവങ്ങൾ ഉണ്ടായ ശോഫം കാലിൽനിന്നു മേല്പോട്ടു വ്യാപിക്കുന്നതായാൽ പുരുഷനെ ഹനിക്കും. അതുതന്നെ മുഖത്തുനിന്നു കീഴ്പോട്ടു വ്യാപിക്കുന്നതായാൽ സ്ത്രീയെ ഹനിക്കും; ക്ഷിപ്രത്തിൽനിന്നും ഗുഹ്യത്തിൽനിന്നും വ്യാപിക്കുന്നതായാൽ അതു സ്ത്രീയേയും പുരുഷനേയും ഹനിക്കും (ആദ്യം ശോഫം കാലിൽനിന്നു കാണു

നതു പുഷ്പനാ, മുഖത്തു കാണുന്നതു സ്രീകും, ക്ഷിപ്രമൃഗങ്ങളിൽ കാണുന്നത് ഇവയ്ക്കു മരണലക്ഷണമാണെന്നും) നീരിന്മേൽ വരുകൾ നിറഞ്ഞിരിക്കയും പൊട്ടി ഒലിക്കയും ചർദ്ദി, ജ്വരം, ശ്വാസം, അതിസാരം ഇവ ഉണ്ടായിരിക്കയും ചെയ്താൽ ആ നീര് സ്രീയാമാലും പുഷ്പനാമാലും ഹനിക്കും.

ജ്വരാതിസാരമുൾക്കൊള്ളുന്ന ശ്വാസമുട്ടാ തയോടുകൂടെ
ഭൂമുഖസ്യ വിശേഷേണ ജായന്തേനാമരോഗിണഃ.

സാ—ശ്വാസം ഉണ്ടായി മാറിയാൽ പനിയും അതിസാരവും ഉണ്ടാകുകയും, ജ്വരാതിസാരങ്ങളുടെ അവസാനത്തിൽ ശ്വാസം ഉണ്ടാകുകയും ചെയ്താൽ രോഗിക്കു മരണം ഭവിക്കും. രോഗി ഭൂമുഖനാണെങ്കിൽ ഇതു വിശേഷിച്ചും മരണലക്ഷണമാകുന്നു.

ശ്വാസമുട്ടുന്ന പാദനമഃ പരിസ്രംസു ച പിണ്ഡികേ
സീദതഃ സക്ഥിനീ ചൈവ തം ഭിഷക്പരിവർജ്ജയേൽ.

സാ—യാതൊരാൾക്കു കാലിന്മേൽ നീരുണ്ടാകയും, പിണ്ഡികകൾ സ്രംസിക്കുകയും, തടകൾ തളുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവനെ വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കണം.

ആനനം ഹസ്യപാദഞ്ച വിശേഷാദ്യസ്യ ശൃഷ്ടതഃ
ശൃഷ്ടേത വാ വിനാ ദേഹാത്സ മംസാദ്യാനി പഞ്ചതാം.

സാ—യാതൊരാളുടെ ദേഹം ശോഷിക്കാതെ മുഖവും കൈകാലുകളും മാത്രം വിശേഷേണ ശോഷിക്കുകയും, ദേഹം തടിക്കാതെ മുഖവും കൈകാലുകളും മാത്രം വിശേഷാൽ തടിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവൻ ഒരു മാസത്തിനുള്ളിൽ പഞ്ചതയെ പ്രാപിക്കും. പഞ്ചതാ=പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ വേർപാട്, മരണം.

ഉദരീ യശ്ച ശോഫീ വാ സ്വപ്ന പശ്യതി മേഹനം
യസ്യ വാ ജരാരാന്നാമാൽ പരിധാനം ന രിഷ്ടതി.

സാ—ഉദരരോഗിയോ ശോഫരോഗിയോ ആയ യാവനൊരാളുടെ വയറിന്റെ വീല്പിനിമിത്തം ലിംഗം കാണാൻ സാധിക്കാതെ വരികയോ അതിൽ വസ്രം ഉറച്ചിരിക്കാതെ വരികയോ ചെയ്യുന്നുവോ അവനും മരിച്ചുപോകും.

വിസല്പഃ കാസവൈവണ്ണ്യജ്വരമൂർച്ഛാംഗഭംഗചാൻ
ഭ്രാസ്യരോഹഃപുഷ്പാസദേഹസാദാതിസാരവാൻ.

സാ—വിസല്പമെന്ന രോഗം മുഖത്തോടും വൈവണ്ണ്യത്തോടും ജ്വരം

രക്താദം മൂർച്ഛയോദം അംഗഭംഗത്തോടുകൂടിയും തലതരിശിൽ വായ് വീക്കം നെഞ്ഞുകലിപ്പ് മെഴുളച്ച് അതിസാരം എന്നിവയോടുകൂടി യുചിതന്നാൽ മരണത്തെ വരുത്തും.

കഷ്ടം വിശീല്യമാനാംഗം രക്തനേത്രം ഹതസ്വരം
മന്ദാഗ്നിം ജന്തുഭിജ്ജ്ഞം ഹന്തി തൃഷ്ണാതിസാരീണം.

സാ—കഷ്ടരോഗം, അംഗവിശരണവും നേത്രത്തിന്നു രക്തവണ്ണവും സ്വരമാനിയും അഗ്നിമാന്യവും കൃമിബാധയും തൃഷ്ണാതിസാരങ്ങളുമുളവാണെ ഹനിക്കും.

വായുസ്സുപതപച ഭൂനം കമ്പശോഫജാതുരം
വാതാസ്രം മോഹമൂർച്ഛായമദം സ്വപ്നജപരാന്വിതം
ശിശിരാഗ്രഹരചിശ്വാസസങ്കോചാസ്തോടുകാഥവൽ.

സാ—വായുരോഗം തപക്കിന്നു തരിപ്പോടും ദേഹത്തിന്നു വക്ത്രയോടും വിറ, വീക്കം, വേദന എന്നിവയോടും കൂടിയിരുന്നാൽ ഹനിക്കും. രക്തവാതം, മോഹമൂർച്ഛാമടങ്ങളും നിദ്രയില്ലായ്മയും ജപരവും ശിശിരാഗ്രഹം, അരാചകം, ശ്വാസം, സംകോചം, സ്തോടം, കോഥം എന്നിവയും ഉള്ളതായിരുന്നാൽ ഹനിക്കും.

ശിശിരാഗ്രഹരചിശ്വാസമോഹചിദഭേദത്രയഭൂതമഃ
ഏന്തി സർവ്വമയാഃ ക്ഷീണസ്വരധർതുബലാനലം.

സാ—തലരോഗം, അരാചകം, ശ്വാസം, മോഹാലസ്യം, മലഭേദം, തണ്ണീർദാഹം, തലതരിശിൽ എന്നിവയുണ്ടായിരിക്കുകയും രോഗിക്കു സ്വരക്കുഴവും ധാതുക്കുഴവും ബലക്കുഴവും അഗ്നിക്കുഴവുമുണ്ടായിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ എല്ലാ രോഗങ്ങളും മരണത്തെ ഉണ്ടാക്കും.

വാതവ്യാധിരചസ്താരി കഷ്ടീ രക്തപിത്തം ഉദരം ക്ഷയം
ഗുരീമേഹീ ച താൻ ക്ഷീണാൻ വികാരേല്പേഹി വർജ്ജയേൽ.

സാ—വാതം, അപസ്താരം, കഷ്ടം, രക്തപിത്തം, ഉദരം, ക്ഷയം, ഗുരൂര്യം, മേഹം എന്നീ രോഗങ്ങളുള്ളവർക്കു ഉപദ്രവങ്ങൾ കുറവായിരുന്നാലും ദേഹത്തിന്നു ക്ഷീണതയുണ്ടെങ്കിൽ അവരെ വർജ്ജിക്കണം. വഴതാദികളിൽ ക്ഷീണത മരണലക്ഷണമാണെന്നു സാരം.

ബലമാംസക്ഷയസ്തീശ്വാ രോഗവൃദ്ധിരാരാചകഃ
യസ്യാതുരസ്യ ലക്ഷ്യന്തേ ത്രീൻ പക്ഷാൻ ന സ ജീവതി.

സാ—യാതാത രോഗിക്കു കുറിയമായ ബലമാംസക്ഷയവും രോഗ

തിന്നു വലന്നയും തചിയില്ലായ്ക്കയും കാണപ്പെടുന്നുവോ അവൻ മൂന്നു പക്ഷങ്ങൾ തികച്ചു ജീവിച്ചിരിക്കുകയില്ല.

വാതാഷ്ട്രീലാതിസംവൃദ്ധാ തിഷ്ഠന്തീ ഭാരണം ഹൃദി

തൃഷ്ണയാനുപരീതസ്യ സദ്യോ മൃണ്ണാതി ജീവിതം.

സാ—വാതാഷ്ട്രീല എന്ന രോഗം ഏറ്റവും വലിച്ചു ഹൃദയത്തിൽ ഭയങ്കരമായി സ്ഥിതിചെയ്തതും രോഗി എല്ലായ്പ്പോഴും തൃഷ്ണയാൽ പീഡിതനായിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ ഉടനെതന്നെ ജീവനെ മറന്നിടും.

ശൈഥില്യം പിണ്ഡിക വായുന്റീതപാ നാസാഞ്ച ജീമതാം.

ക്ഷീണസ്യോഽഥ മന്യേ വാ സദ്യോ മൃണ്ണാതി ജീവിതം.

സാ—വാതം പിണ്ഡികകൾക്കു ശൈഥില്യവും മൂക്കിന്നു വളവും വതത്തുകയോ, ക്ഷീണനായ രോഗിയുടെ മന്യകൾ എന്ന ഞരമ്പുകൾക്കു് ആയാമം വതത്തുകയോ ചെയ്തിട്ട് ഉടനെതന്നെ ജീവനെ മറന്നിടും. (പിണ്ഡികാശൈഥില്യം നാസാജീമത എന്നിവയോ ക്ഷീണനായിരിക്കുമ്പോൾ മന്യായാമമോ വതത്തിയിട്ടാണ് വായു സദ്യോമരണം വതത്തുക എന്നർത്ഥം.)

നാഭീഗുരോന്തരം ശതപദ വംക്ഷണൗ വാ സമാശ്രയൻ

ഗൃഹീതപാ വായുഘഭയേ ക്ഷീണഭേദസ്യ വാ ബലീ

മലാൻ വസ്കീശിരോനാഭി വിബധ്യ ജനയൻ തജം

കുച്ഛൻ വംക്ഷണയോഃ ശുലം തൃണ്ണം ഭിന്നപുരീഷതാം

ശപാസം വാ ജനയൻ വായുർഗൃഹീതപാ ഗുദവംക്ഷണൗ

വിതത്യ പർശ്വകാഗ്രാണി ഗൃഹീതേപാശ്ച മാരതഃ

സ്മിമിതസ്യോതതംക്ഷസ്യ സദ്യോ മൃണ്ണാതി ജീവിതം.

സാ—വായു മരണം വതത്തുന്നതായ പ്രകാരത്തെത്തന്നെ പറയുന്നു. നാഭീതി—വായു നാഭിയുടെയും ഗുദത്തിന്റെയും നടുവിൽ ചെന്നു വിലങ്ങിട്ടു കൂടിയിട്ടോ, വംക്ഷണങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചിട്ടോ, ഗുദത്തെയും ഹൃദയത്തെയും പിടിച്ചുവലിച്ചിട്ടോ, ക്ഷീണഭേദനായ രോഗിയുടെ ദോഷത്തിൽ ബലവാനായിത്തീർന്ന മലങ്ങളേയും വസ്കീശിരസ്സിനേയും നാഭിയേയും ബന്ധിച്ചു വേദനയേ ഉണ്ടാക്കിയിട്ടോ, ഒരികളിൽ വേദനയും തൃണ്ണീർദാഹവും മലഭേദവും വതത്തുകയോ ശപാസത്തെ ഉണ്ടാക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടോ, നിശ്ചലനം കണ്ണുകൾ വിരിഞ്ഞവനുമായ രോഗിക്കു ഗുദത്തെയും വംക്ഷണത്തെയും പിടിച്ചുവലിക്കുകയും പർശ്വകാഗ്രങ്ങളെ

വിസ്തൃതങ്ങളാക്കുകയും ഉറസ്സിനെ ഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്തിട്ട് സഭ്യോമരണത്തെ ഉണ്ടാക്കും.

സഹസ്രം ജപരസന്താപസ്തൂണ്മൂർച്ഛം ബലക്ഷയഃ
വിശ്ലേഷണഞ്ച സന്ധീനാം മുമുഷ്ഠാരുപജായതേ.

സാ—മരിക്കാൻ പോകുന്ന ചന്ദ്രൻ പെട്ടെന്നു ജപരംകൊണ്ടുള്ള മൂടും തണ്ണീർദാഹവും മോഹാലസ്യവും ബലക്ഷയവും സന്ധികൾ വേർപെടുന്നതുപോലെയുള്ള തോന്നലും ഉണ്ടാകും.

ഗോസഗ്ഗേ വദനാദൃന്ധ സേപദഃ പ്രച്യവതേ ഭുശം
ലേപജപരോപതപ്തസ്യ ഭുല്യഭാ തസ്യ ജീവിതം.

സാ—യാവനൊരുത്തൻ മുഖലേപത്താലും ജപരത്താലും പീഡിതനായിരിക്കുകയും ഗോസഗ്ഗത്തിങ്കൽ (പശുക്കളെ വിടുന്ന സമയത്ത്, അതായത് പ്രഭാതത്തിൽ) മുഖത്തുനിന്നു വിചല്പ്തപുറപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവന്നു ജീവിതം ഭുല്യഭമാണ്. (അവൻ മരിക്കും.)

പ്രവാളഗുളികാഭാസാ യസ്യ ഗാത്രേ മസൂരികാഃ
ഉൽപദ്യാന്തു വിനശ്യന്തി നചിരാത്സ വിനശ്യതി.

സാ—യാവനൊരുത്തന്റെ ദേഹത്തിൽ പ്രവിഴമണിയുടെ നിറത്തിലുള്ള മസൂരികകൾ ഉണ്ടാകയും വേഗത്തിൽത്തന്നെ അവ മാറുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവൻ താമസിക്കാതെ മരിക്കും.

മസൂരവിദപ്രഖ്യാന്യഥാ വിദ്രുമസന്നിഭാഃ
അന്തർവൃക്രാഃ കിണാഭാശ്ച വിസ്തോടാ ദോഹനാശനാഃ.

സാ—ചണ്ഡംപയററിൻപരിപ്പിന്റെ ആകൃതിയിലുള്ളവയും പവിഴമണിയുടെ നിറത്തിലുള്ളവയും നടുക്കുഴിഞ്ഞവയും വ്രണമുണങ്ങിയ കലപോലെയുള്ളവയുമായ വിസ്തോടങ്ങൾ (മഴകൾ) ദോഹത്തിലുണ്ടായാൽ അവ ദോഹത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നവയാണ്.

കാമിലംക്ഷ്ണാമുഖം പൂണ്ണം ശംഖയോമുക്തമാംസതാ
സന്ത്രാസഃശ്വാസ്താംഗേ ച യസ്യ താ പരിവജ്ജയേൽ.

സാ—യാവനൊരുത്തന്റെ കണ്ണുകളിൽ കാമില (=മഞ്ഞളിപ്പ്) ഉണ്ടാകയും വായിൽ കഫം നിറഞ്ഞിരിക്കുകയും ശംഖങ്ങളിൽ മാംസംതൊലിപ്പും വരികയും ദോഹം ഞെട്ടുകയും ദോഹം തൊട്ടാൽ മൂടായിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവനെ വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കണം.

അകന്യാനേധാപച്ച വിഘൃഷ്ടം തപക്തമാശ്രയം

ചന്ദനേശീരമദിരാകണ്ഡപാഷ്ഠഗന്ധയഃ
 ശൈവാലകുടാശിവാകുമാലമഷീപ്രഭാഃ
 അന്തദ്രാഹാ നിരൂഷാണഃ പ്രാണനാശകരഃ വ്രണഃ.

സാ—യാതൊരാളുടെ തപക്തികൾ വിഘ്നവും എന്നു സദ്യോവ്രണം അകാരണമായുണ്ടാകയും വിസർപ്പമെന്നപോലെ എല്ലാടവും വ്യാപിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവന്ന് അതു പ്രാണനാശത്തെ വരുത്തും. ചന്ദനം, രാമച്ചം, മദ്യം, ശവം, കാക്ക എന്നിവയുടെ ഗന്ധംപോലെയുള്ള ഗന്ധത്തോടുകൂടിയവയും കുരിഞ്ചുണ്ടി, കോഴിത്തല, കങ്കുമപ്പൂവ്, അരിതാലം, മഷി എന്നിവയുടെ നിറംപോലുള്ള നിറത്തോടു കൂടിയവയും അകത്തു നീറലുള്ളവയും തൊട്ടാൽ മുടില്ലാത്തവയുമായ വ്രണങ്ങളും പ്രാണനാശത്തെ ചെയ്യുന്നവയാകുന്നു.

യോ വാതജോ ന ശുദ്ധായ സ്പ്രാണ ദാഹായ പിത്തജഃ
 കഫജോ ന ച പുരായ മമ്ജശ്ച തജേ ന യഃ
 അമൃണ്യുണ്യുണ്യകീണ്ണാഭോ യത്രാകസ്താമു ദൃശ്യതേ
 രൂപം ശക്തിലാപജാദീനാം സർവ്വാസ്കാൻ വജ്ജയേദ്വ്രണാൻ
 വിബുത്രമാരുതവഹം ക്രിമിണഞ്ച ഭഗന്ദരമ്.

സാ—യാതൊരു വ്രണം വാതജമായിരുന്നിട്ടും ശുദ്ധവേദനയെ ഉണ്ടാക്കാതെയും, പിത്തജമായിരുന്നിട്ടും ദാഹത്തെ (മുട്ടുനീറലിനെ) ജനിപ്പിക്കാതെയും, കഫജമായിരുന്നിട്ടും ചലത്തെ ഉണ്ടാക്കാതെയും, മമ്ജമായിരുന്നിട്ടും വേദനയെ ഉണ്ടാക്കാതെയും ഭവിക്കുന്നുവോ ആ വ്രണവും പ്രാണനാശത്തെ ചെയ്യും. യാതൊരു വ്രണം പൊടിവിതരാതെയും വിതറിയതുപോലെ ഭവിക്കുന്നുവോ അതും, യാതൊരു വ്രണത്തിങ്കൽ കാരണംകൂടാതെ ശക്തി എന്ന ആയുധം, കൊടി മുതലായവയുടെ രൂപം കാണപ്പെടുന്നുവോ ആ വ്രണവും വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കണം. ഭഗന്ദര വ്രണത്തിൽകൂടെ കലമുത്രങ്ങളും വായുവും പോകയും കൃമിയുണ്ടാകയും ചെയ്താൽ അതിനേയും ഉപേക്ഷിക്കണം.

ഘട്ടയൻ ജാനനാ ജാന പാദോവുദൃമ്യ പാതയൻ
 യോ പാസ്യതി മുഹൂർത്തക്രമാതരോ ന സ ജീവതി
 ദൈനുഷ്ഠിനൻ നഖാഗ്രാണി തൈശ്ച കേശാം സ്തൂണാനി വാ
 ഭൂമിം കഷ്ടേന വിലിഖൻ ലോഷ്ടം ലോഷ്ടേന താഡയൻ
 ഹൃഷ്ടാഭാമം സാഗ്രമുത്രഃ ശുഷ്കാസീ ജപരീ ചയഃ

മുഹൂർത്തം മുഹൂർത്തേ ക്ഷേപമുൻ ശയ്യം പാദേന ഹന്തി യഃ
 മുഹൂർത്തേ ദാണി വിമുശന്നാതുരോ ന സ ജീവതി
 ഉപശ്വാസം ഗതോഷ്ണാണം ശുലോഽഹതവർഷണം
 ശമം ചാനധിഗച്ഛന്തം ബുദ്ധിമാൻ പരിവർജ്ജയേൽ
 വിശാഢായസ്യ വൽത്തേ പ്രകൃതിഃ പരിഹീയതേ
 സഹസ്രം സഹസ്രം തസ്യ മൃത്യുർഹതി ജീവിതം

സാ—യാതൊരു രോഗി കാൽമുട്ടുകൊണ്ടു കാൽമുട്ടിനെ ഏട്ടുനും ചെയ്യയും കാലുകളെ പൊക്കിയിടുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടു മുഖം ഇടുങ്ങുന്നവോ അവൻ ജീവിക്കുകയില്ല. യാതൊരുവൻ പല്ലുകളെക്കൊണ്ടു നഖഗ്രങ്ങളെയും നഖഗ്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു തലരോമത്തെയും അല്ലെങ്കിൽ തുണങ്ങളെയും ചേർത്തുകൊണ്ടു മരക്കഷണം (വിറക്) കൊണ്ടു നിലത്തുവരുകയും മണെട്ടുകൾ തമ്മിൽ കൂട്ടിമുട്ടുകയും രോമം എടുത്തുപിടിച്ചും മുത്രം കൊഴുത്തും ശുഷ്കാസത്തോടും ജ്വരത്തോടും കൂടിയുമിരിക്കുക എന്നിവയെ ചെയ്യുന്നവോ അവനും, പിന്നെയും പിന്നെയും ചിരിക്കുകയും വീണ്ടും വീണ്ടും ശബ്ദിക്കുക എന്നിവയെ ചെയ്തുകൊണ്ടു യാതൊരുവൻ കിടക്കയിൽ കാലിത്തല്ലുന്നവോ അവനും, യാതൊരുവൻ വീണ്ടും വീണ്ടും കണ്ണുനാസാദികളായ സ്രോതസ്സുകളെ തപ്പിനോക്കുന്നവോ അവനും ജീവിക്കുകയില്ല. ശ്വാസം മേൽപ്പോട്ടു മാത്രമായിരിക്കുകയും ദേഹത്തിൽ മുടില്ലാതിരിക്കുകയും ഒടികളിൽ ശുദ്ധവേദനയുണ്ടായിരിക്കുകയും എന്തുചെയ്താലും സുഖം തോന്നാതിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന രോഗിയെ ബുദ്ധിമാനായ വൈദ്യൻ വർജ്ജിക്കണം. യാതൊരു രോഗിക്കു വികാരങ്ങൾ (ഉപദ്രവങ്ങൾ) വർദ്ധിക്കുകയും സ്വപ്നം സ്വഭാവം ഇല്ലാതാകുകയും പൊട്ടുന്നതവേ കണപ്പെടുന്നവോ അവന്റെ ജീവനെ മൃത്യു പൊട്ടുന്നതവേ അവഹരിക്കും.

യമുദിശ്ചാതുരം വൈദ്യേസ്സന്ധാഭയിരമൗഷധം
 യതമാനോ ന ശക്തോതി ഭുജ്ജ്ഞേ തസ്യ ജീവിതം
 വിജ്ഞാതം ബഹുശസ്സിലം വിധിവചുഃപചാരിതം
 ന സിദ്ധ്യന്ത്യൗഷധം യസ്യ നാസ്തി തസ്യ ചികിത്സിതം
 ഭവദ്യസ്യൗഷധേണ വാ കല്പ്യമാന വിപര്യയഃ
 അകസ്മാദപ്തഗന്ധാഭിഃ സ്വപ്നേണാപി ന സ ജീവതി
നിവാരണേ സേവനം യസ്യ ജ്യോതിശ്ചാപ്തപശാമൃതി

ആതുരസ്യ ഗൃഹേ യസ്യ ഭിദ്യന്തേ വാ പതന്തി വാ
അതിമാത്രമമരാനി ദുല്ബ്ദം തസ്യ ജീവിതം
യം നരം സഹസം രോഗാ ദുർബ്ബലം പരിമുഞ്ചതി
സംശയപ്രാപ്തമാത്രേയോ ജീവിതം തസ്യ മന്യതേ.

സാ—യാതൊരു രോഗിക്കുവേണ്ടി വൈദ്യൻ മരണമുണ്ടാക്കുവാൻ
എത്ര ശ്രമിച്ചാലും സാധിക്കാതെ വരുന്നുവോ അവൻ ജീവിക്കുന്നത് പ്ര
യാസമാണ്. നല്ലവണ്ണം അറിയപ്പെട്ടതും പലപ്പോഴും പ്രയോഗിച്ചു
വെച്ചും കണ്ടതും വിധിപോലെ പ്രയുക്തവുമായ ഔഷധം എത്രരോഗിക്കു
വെച്ചിട്ടുണ്ടെന്നിട്ടുവോ അവന്നു മരിക്കിത്തീർന്നു. (മരിക്കുമെന്നത്.) യാ
തൊരുവനുവേണ്ടി ഔഷധമോ അന്നമോ ഉണ്ടാക്കുമ്പോൾ കാരണം കൂ
ടാതെ വണ്ണഗന്ധാദികൾക്കു വൈപരീത്യം വരുന്നുവോ അവൻ രോഗ
മില്ലാത്തവനായാലും ജീവിക്കുകയില്ല. യാതൊരു രോഗിയുടെ ഗൃഹത്തിൽ
കാറ്റില്ലാത്ത ദിക്കിലുള്ളതും വിറകുള്ളതുമായ അഗ്നി കെട്ടുപോകുന്ന
വോ, യാതൊരു രോഗിയുടെ ഗൃഹത്തിൽ പാത്രങ്ങൾ അധികമായി ഉട
യുകയോ കയ്യിൽനിന്നു വീഴുകയോ ചെയ്യുന്നുവോ അവന്നു ജീവിക്കുന്ന
തു പ്രയാസമാണ്. ബലഹീനനായ യാതൊരു രോഗിയുടെ രോഗം
കാരണംകൂടാതെ പെട്ടെന്നു ശമിക്കുന്നുവോ അവൻ ജീവിക്കുന്നത് സംശ
യമാണെന്ന് ആത്രേയൻ (ധനപന്തരി) അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു.

ഇത്യാഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ

ഏകാദശോദ്ധ്യായഃ
സമാപ്തഃ.

ദപാദശോദ്ധ്യായഃ.

ദൂതാദിവിജ്ഞാനവും ആയുസ്സിന്റെ പരിമാണപരിജ്ഞാനത്തിന്നു
പയോഗപ്പെടുന്നതുകൊണ്ട് അതിനെ കാണിച്ചാനായി അദ്ധ്യായം
ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ ദൂതാദിവിജ്ഞാനീയമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ | ഇ
തിഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹച്ഛഃ ||

സാ—അനന്തരം ദൂതാദിവിജ്ഞാനീയമെന്ന അദ്ധ്യായത്തെ പറ
വാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹച്ഛിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.
ദൂതാദിവിജ്ഞാനീയാ=ദൂതാദികളുടെ വിജ്ഞാനത്തിന്നു ചിതമായിട്ടുള്ളതു.

നിദ്രിഷ്ടം രിഷ്ടമാതുരംനാമ് | ഭൂതസ്യാപി തു ജാതിവേഷഭാ
 ഷാഃചഷ്ടിതഃദശകംലാ വൈദ്യസ്യ ച തത്സംഗമസംകല്പപ്രസ്ഥാ
 നപ്രയാണപ്രവേശം ഗ്രഹചാരാപൂർവ്വസംഭവഃ സ്വപ്നദർശനാനി
 ച രോഗിണഃ ശുഭാശുഭം സൂചയന്തി ||

സാ—രോഗികളുടെ രിഷ്ടം (വികൃതി) പറയപ്പെട്ടവല്ലോ. ഭൂത
 ണ് (അതായതു രോഗിയുടെ ആവശ്യത്തിനായി വൈദ്യനെക്കാണാൻ
 വരുന്ന ആളുടെ) ജാതി, വേഷം, ഭാഷ, ചേഷ്ടിതം (വ്യാപാരം), ഭേ
 ശം, കാലം എന്നിവയും, അപ്രകാരംതന്നെ വൈദ്യന്റെ തത്സംഗമ
 സങ്കല്പം (അതായതു വൈദ്യൻ ഭൂതനുമായി കണ്ടുമുട്ടുമ്പോഴുള്ള വിചാരം),
 പ്രസ്ഥാനം, പ്രയാണം (യാത്ര), പ്രവേശം (രോഗിഗൃഹപ്രവേശം),
 ഗ്രഹചാരം (രാശിസ്ഥിതി), വൈദ്യനും രോഗിയും തമ്മിൽ കാണുമ്പോ
 ഴുള്ള അപൂർവ്വസംഭവം എന്നിവയും, രോഗിയുടെ സ്വപ്നദർശനവും രോ
 ഗിക്കു വരുവാനിരിക്കുന്ന ശുഭാശുഭത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ
 ശുഭാശുഭസൂചകങ്ങളായ ഭൂതജാത്യാദികളെയാണ് ഇവിടെ വിചരിക്കു
 ന്നതെന്നു താൽപര്യം.

തത്രാതുരാപേണ്ണാത്തമോന്യാത്രമഃ പാഷണ്ഡഃ ഷണ്ഡോ മു
 ണ്ടീ ജടിലഃ സ്രീ വ്യാധിഃതാനേകോജീണ്ണവിവണ്ണമലിനച്ഛിന്നാ
 ഞ്ഞൈകവസ്തനഃ പങ്കജൈലദിഷോ രക്തമാല്യാനുലേപനോ വികൃ
 താംഗത്രവകമ്മാ പദരാശ്മമഹിഷവാഹനോ വികൃബഃ ശപസൻ
 തദൻ നിഷ്കാരാംഗലാഭിധായി ദൂരദോഷപയമാനസുണലോഷ്ടതു
 ഷാംഗാരഭസ്മതുഷസീസാസ്ഥികേശശിരോലലാടനാസികാസ്യന്തേ
 ജിഹ്വാഗ്രീ ചാനഖാനാമികാംഗുലിസുനജരനാഭിപുഷ്പകടീമേഹന
 ജംഘാകപാലപലലോപലമുസല-ശുഷ്കാപാദ നാജ്ജനീശസ്രവ
 സ്രാന്തദോരകംപ്താസഭഗോപ്യതസ്തുകാഷ്ടയഷ്ടീതലാരജ്ജുപാശചമം
 വേണുരിക്തഭാജനസ്സേചഭാജനധരഃ പാദോദ്യം ഭവം മഞ്ചൻ വി
 ലിഖൻ ഗൃമീതപാ പക്ഷപം ഫലമസാരം വാ തദപിധമന്യദോ വി
 കാരതുല്യഗുണേ ച ദേശേ കാലേ വാ ദൂതാ വൈദ്യമുപസർപ്പന്ന
 ശുഭഃ ||

സാ—ഭൂതൻ രോഗിയെക്കാൾ ഉയർന്ന ജാതിക്കാരനാകുന്നതു ശുഭ
 മല്ല. ശ്രുനോണം രോഗിയെങ്കിൽ ഭൂതൻ ബ്രാഹ്മണനോ ക്ഷത്രിയനോ
 വൈശ്യനോ ആയിരിക്കരുത്. വൈശ്യനാണ് രോഗിയെങ്കിൽ ഭൂതൻ

ബ്രാഹ്മണക്ഷത്രിയജാതികാർന്നാകരുത്; ക്ഷത്രിയനാണെങ്കിൽ ഭൂതൻ ബ്രാഹ്മണനുമായിരിക്കരുത് എന്നു സാരം. അപ്രകാരംതന്നെ രോഗി യിൽനിന്നു ഭിന്നാശ്രമനും ആചരിക്കുന്നതു ശുഭമല്ല. ബ്രാഹ്മണം, ഗാർഹസ്ത്യം, വാനപ്രസ്ഥം, സന്ന്യാസം എന്നീ ഞാചാശ്രമങ്ങളിൽ ഏതിലാണോ രോഗി ഇരിക്കുന്നത് അതിൽനിന്നു ഭിന്നമായ ആശ്രമത്തിലിരിക്കുന്നവനാവരുത് ഭൂതൻ എന്നുഭാ.പം. അപ്രകാരംതന്നെ പഞ്ചണ്ഡാലിയിലെ ഭൂതനും അശുഭനാകുന്നു. പാഞ്ചണ്ഡൻ=കിംഗി (നാസ്തികൻ). പഞ്ചണ്ഡൻ=നപുംസകം. മുണ്ഡീ=മുണ്ഡനം ചെയ്തവൻ. ജടിലൻ=തല ജടകെട്ടിയവൻ. സ്രീ=സ്രീഭൂതൻ. വ്യാധിതൻ=രോഗി. അനേകൻ=ഒരാൾക്കു പിന്നിലൊരാളായി വരുന്ന ഭൂതൻ. ജീണ്ണ.....വസനൻ=പഴയതോ വിപണ്ണമോ മഷിഞ്ഞതോ മുറിഞ്ഞതോ നന്നഞ്ഞതോ ഒറ്റയോ ആയ വസ്ത്രത്തെദ്ധരിച്ചവൻ. പങ്കതൈലദിശൻ=മേൽ ചളി പുരളുകയോ എണ്ണ തേക്കുകയോ ചെയ്തവൻ. രക്തമാല്യാനുലേപനൻ=രക്തവണ്ണമായ മാല ചൂടുകയോ കുറിക്കൂട്ട ചൂട്ടുകയോ ചെയ്തവൻ. വികൃതാംഗരൂപകർമ്മാവ്=വികൃതങ്ങളായ അംഗത്തോടും രൂപത്തോടും കർമ്മത്തോടുംകൂടിയവൻ. ഖരോഷ്ടമന്ദിഷവാഹനൻ=കഴുതുപ്പുറത്തോ ഒട്ടകപ്പുറത്തോ പോത്തിൻപുറത്തോ കയറി വരുന്നവൻ. വിക്ലബൻ=ഭീനൻ. ശപസൻ=വീർപ്പിടുന്നവൻ. തദൻ=കരയുന്നവൻ. നിഷ്കരാമംഗളാഭിധായീ=നിഷ്കരാമംഗളം അമംഗളമായുള്ള വാക്കിനെ പറയുന്നവൻ. ഭൂരാദാഹപയമാനൻ=ഭൂരത്തുനിന്നു വിളിക്കുന്നവൻ. തുണസ്തൃക്ക്=ചുല്ല്, മണെട്ട, തുഷാംഗാരം (=ഉമിക്കരി), ഭസ്മം, ഉമി, ഇയ്യം, എല്ല്, തലരോമം, തല, നെറ്റി, മുക്ക്, വായ, പല്ല്, നാവ്, കഴുത്ത്, നഖം, മോതിരവിരൽ, മുഖ, വയർ, പൊക്കിൾ, പൃഷ്ഠം, അരക്കെട്ട്, ലിംഗം, കണങ്കാൽ, തലയോട്, മാംസം, കല്ല്, ഉലക്ക, മുറം, മെതിയടി, ചുവ, കത്തി, തുണിത്തുവ്, തിരി, പരുത്തി, ഗേഹപൂതം (മുറിഞ്ഞും സ്ഥാനത്തു നിന്നിളകിയുമിരിക്കുന്ന വസ്തു) എന്നിവയെ സ്पर्ശിക്കുന്നവൻ. കാഷ്ട.....ധരൻ=ചിറക്, വടി, തുലസ്സ്, കയറ്, തോല, മുള, ഒഴിഞ്ഞ പാത്രം, സ്നേഹപാത്രം എന്നിവയെ എടുക്കുന്നവൻ. പദങ്ങളെ കൊണ്ടു ഭൂമിനെ മുഞ്ചൻ=കാൽകൊണ്ടു നിലത്തിനെ തള്ളുന്നവൻ. വിചിഖൻ=കാൽകൊണ്ടു നിലത്തു വരയ്ക്കുന്നവൻ. പഴുത്ത കായയോ നിസ്സാരമായ വസ്തുവോ ഇതുപോലെയുള്ള മറുവല്ലതുമോ എടുത്തുകൊണ്ടു വരുന്നതും നന്നല്ല. അപ്രകാരംതന്നെ വികാരത്തോടു തുല്യഗുണമായ ദേശത്തി

ലോ കാലത്തിലോ പൈദ്യന്റെ അടുക്കലക്കു വരുന്ന ഭൂതനും ശൂദ്രനും വികാരമുല്പാദനങ്ങളായ ദേശകാലങ്ങളെ താഴെ വിവരിക്കുന്നു.

തദ്യഥാ—ഘൃതംകോദിദ്രവസമീപസ്ഥമതിശീതഃ പ്രത്യുഷ്ണസി ശ്ലേഷ്മാമയേ അശുഭഃ, പിത്താമയേ തു ശുഭഃ । തഥാ സേതുഭ്യാമരദ്ദി, മഹാരിസാരാദിഷ്ഠപശുഭഃ, സേതുബന്ധേ തു ശുഭഃ । തഥാ മദ്ധ്യഃപാദായസന്ധ്യാർദ്ധരാത്ര്യ-ചതുർത്ഥിഷഷ്ഠീനവമീ-പദ്യദിനേഷു ഗ്രഹോപരാഗോൽപാതദർശനഭരണീകൃത. ഹിമാർദ്ദഃ ശ്ലേഷ്മാമഹാമൂലപുഷ്പംസു ചാശുഭോ യശ്ച വൈദ്യം സുപ്തം നഗ്നഞ്ച ഭൂമൗ ശയാനമദ്യക്തം മുക്തഃകശം ഭക്ഷിണാദിമുഖം വിക്ലബ്ധം ഹിനന്തം ഭിന്നമഗ്നിപിതൃകൗയ്പ്രവണമശസ്യം ചിന്തയന്തം കഥയന്തം വോപതിഷ്ഠതി । മോ വാ ദിശം യാത്രാ പ്രതി കൃതാഞ്ചലി വ്യാജമൈകപാദേവമഃ । യസ്മിൻ വ്യാധിതാശ്രയം കഥയതി ഭൂതഭിഷഗ്നുഭിമിന്ദ്രിയാർദ്ധപലക്ഷയേത്സാക്ഷ്യം യഥാ തഞ്ച നാനായാൽ । അതോന്യഥാ പുനഃ കരുണാപേശലേന മനസാ സൗമനസ്യ ചതാ മാതാപിതൃസമേനാതുരസ്യാത്യന്തമരോഗ്യമാശംസമാനേന പ്രയാതവ്യമ് ॥

സാ—അത് എങ്ങിനെയെന്നാൽ—നെയ്യ്, വെള്ളം മുതലായ ദ്രവപദാർത്ഥങ്ങളുടെ സമീപത്തു പൈദ്യൻ ഇരിക്കുമ്പോൾ വരുന്ന ഭൂതനും, അതിശീതനായിട്ടു വരുന്ന ഭൂതനും, അതിരാവിലെ വരുന്ന ഭൂതനും കഫരോഗത്തിങ്കൽ നന്നല്ല; പിത്തരോഗത്തിങ്കലാകട്ടേ നല്ലതാകുന്നു. പൈദ്യൻ സേതുഭംഗത്തിങ്കൽ (ചിറ മുറിഞ്ഞ ദിക്കിൽ) ഇരിക്കുമ്പോൾ ഭൂതൻ വരുന്നത് ഹരദ്ദി പ്രഭാതം അതിസാരം തുടങ്ങിയ രോഗങ്ങളിൽ നന്നല്ല; സേതുബന്ധത്തിങ്കൽ (ചിറകെടുത്തിടത്തു) വരുന്നതാകട്ടെ നല്ലതാണ്. ഇങ്ങിനെ ദേശങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു. ഇനി കാലങ്ങളെ പറയുന്നു. തഥേതി—മദ്ധ്യഃപാദായസമീപം, രാവിലത്തേയും വൈകുന്നേരത്തേയും സന്ധ്യകളിലും, അർദ്ധരാത്രിയിലും, ചതുർത്ഥി ഷഷ്ഠി നവമി വാവ് എന്നീ തിമികളിലും, ഗ്രഹണം ഉൽപാതദർശനം എന്നിവയുള്ള ദിവസവും, ഭരണി-കാർത്തിക-തിരുവാതിര-അയിച്ചും-മകം-മുലം-പുരം-പൂരാടം-പൂരട്ടാതി എന്നീ നാളുകളിലും പൈദ്യന്റെ അടുത്തു ഭൂതൻ വരുന്നത് അശുഭമാകുന്നു. പൈദ്യൻ ഉറങ്ങുമ്പോഴോ നഗ്നനായിരിക്കുമ്പോഴോ നിലത്തു കിടക്കുമ്പോഴോ എണ്ണ തേച്ചിരിക്കുമ്പോഴോ

തല അഴിച്ചിരിക്കുമ്പോഴോ തെക്കോട്ടു തിരിഞ്ഞിരിക്കുമ്പോഴോ ഭിന്നനായിരിക്കുമ്പോഴോ വല്ലതും മുറിക്കുകയോ പൊട്ടിക്കുകയോ ചെയ്യുമ്പോഴോ അഗ്നികായ്ക്കും പിതൃകായ്ക്കും എന്നിവയിൽ എടുപ്പട്ടിരിക്കുമ്പോഴോ അശുഭകായ്ക്കുതെ വിചാരിക്കുകയോ പാകയോ ചെയ്യുമ്പോഴോ ഭൂതൻ വരുന്നതും അശുഭമാകുന്നു. യാതൊരു വൈദ്യൻ തെക്കോട്ടു തിരിഞ്ഞു തൊഴുകയോടു കൂടി നിൽക്കുകയോ വിഷമമാകുംവണ്ണം ഭൂമിയിൽ ഒരു കാൽ മാത്രം വെച്ചു നിൽക്കുകയോ ചെയ്യുന്നു അങ്ങിനെയുള്ള വൈദ്യനെ ഭൂതൻ പ്രാപിക്കുന്നതും ശുഭമല്ല. യാതൊരു ഭൂതൻ വൈദ്യനോടു രോഗിയുടെ കായ്ക്കും സംസാരിക്കുമ്പോൾ വൈദ്യൻ അശുഭമായ ഇന്ദ്രിയായ്ക്കുതെ (ശബ്ദാദിയെ) അനുഭവിക്കുകയോ സങ്കല്പിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുവോ ആ ഭൂതന്റെ കൂടെയും വൈദ്യൻ പോകരുത്. ഇത്രയും പറഞ്ഞ അശുഭലക്ഷണങ്ങളിൽനിന്നു വിപരീതങ്ങളായ ലക്ഷണങ്ങൾ കണ്ടാൽ വൈദ്യൻ കരുണാമുദ്രയും സൗമനസ്യയുക്തവുമായ മനസ്സോടു കൂടി, രോഗിയുടെ അച്ഛനമ്മമാരെപ്പോലെ രോഗിക്കു് അത്യാതമായ ആരോഗ്യത്തെ ആശംസിച്ചുകൊണ്ടു യാത്രയെ ചെയ്യണം.

അനന്തരം യാത്രാശകുനങ്ങളെ പറയുന്നു: -

പ്രസ്ഥാനഗമനപ്രവേശേഷു ദധിമധുഘൃതലാജപുഷ്പാക്ഷതോ ഭംബരാശപത്മമുക്താമണിച്ഛത്രദുച്ഛാങ്കരദർകന്യാലപജസ്പന്ദനാ ഷ്ടംപദോക്ഷാ നൃപശ്രീതരുദ്രപീഠാനി സന്ധ്യാനി മത്സ്യം ഹയാ ഹാസചാഞ്ചല വൃക്ഷം കേശരീ ഭക്ഷിണരചന്തശംഖാഞ്ജസിലാ ത്ഥകാ രോചനാഃ സപന്ധികസ്തോരണം കീചകാ വേണവോ വരവ ധൂമ്വദേവീകൃതഗന്ധോ ഗജസ്തോയലാംബാംബുദഃ പൂണ്ണകുന്ദോ ധരിദ്രാന്ത്രിരിന്ദ്രഃ ഫലാന്യാർദ്രമാംസം സിതം ചാമരം ഗൗഃ സവ സ്താംഗനാ പുത്രിണീ മാനുഷം വൽചാനം സാമസ്രാ നരാണാം പ്ര യുക്താനി യാനാനി ധനപന്തരിദ്വാമനോ ബ്രാഹ്മണം ഭൂമിരഭ്യഭ്യ താ സിദ്ധമണം വരാഹശ്ച തോയേന്ദ്രമിതശ്രീണയന മധുസൂദന സ്തന്ദപത്മാസനം ലോകപാലാഃ ഖം ദിശേന്ദ്രിസ്തരാംസി സ്രവ ന്യസ്തമുദ്രാ മഖാ മാതന്തോ ജ്യോതിഷം ധർമ്മശാസ്ത്രാണി തീർത്ഥദി കാവ്യാ ധർമ്മാത്മകാമാമൃതം ബാലഖിലപ്രാദോ വേദോക്തം നിധിഃ കൌസ്തുഭഃ കാഞ്ചനം മാണിദ്വദ്വഃ സുമേഘഃ പ്രിഥംഗഃ പ്രദീപാ വ ഖാ മോദകൗ ദിതിരദിതിരന്ധതീ ഋദ്ധിസ്താവിത്രപ്രമാകാശം

ഗാ ശചീ ദേവസനം സ്വധാ ശാന്തിലക്ഷ്മീഃ സരസ്വതൃപതും
ക്ഷമാ സ്വസ്തിശബ്ദോ വഷ്ടകുക്കര ഓങ്കാരപുണ്യാഹധർമ്മക്രിയാ
ശൈത്യദോഷാതരം മജ്ജാസനം ശതം ദർശനം സ്പർശനം കീ
ർത്തനാച്ചാന്തരാനി വ്യപോഹാത്മസിലിം ദിശന്ത്യതമമ് ॥

സാ—യാത്രപുറപ്പെടുമ്പോഴും പോകുമ്പോഴും എന്തെങ്ങനെയ ഗു
ഹത്തിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോഴും ദധിമുതലായ ഒരുനൂറാള മംഗളപദോ
ത്ഥങ്ങൾ, വൈദ്യനായാലും മററാക്കുകിച്ചുമായാലും, ദർശനം സ്പർശനം
കീർത്തനം എന്നിവയെക്കൊണ്ടു് അശുഭങ്ങളെ അകവത്തു നീക്കുകയും
ഉൾകൊള്ളമായ കാൽസിലിയെ നൽകുകയും ചെയ്യും. അക്ഷതം=യവം.
സുന്ദനം=തേര്മുതലായത്. അഷ്ടാപദം=ചതുരശ്രഫലകം. അക്ഷം=
പാശം (മുതുക) ശ്രീതത=കൂലമരം. ഭദ്രപീഠം=ദേവനെ എഴുന്നള്ളി
ച്ചിരുന്നതും ചതുഷ്കോണവുമായ ആസനം. സ്വസ്തികം=ഒരുതരം
ആകൃതി (കുരിശിന്റെ ആകൃതി) കീലകങ്ങളായ വേണുകൾ=തുമ്പിതു
ളച്ചു ശബ്ദിക്കുന്ന മുളകൾ. വരവധു-ഉത്തമശ്രീ. വർമ്മാനം=ഒരുതരം
അലങ്കാരം. പ്രയുക്തങ്ങളായ യാനങ്ങൾ=കോപ്പണിയിച്ചിട്ടുള്ള കുതിര
മുതലായ വാഹനങ്ങൾ. ധനപന്തരി=ചിത്രത്തിലെഴുതിയ ധനപന്തരി
(ധനപന്തരിയുടെ ചിത്രം) വാമനൻ=മുണ്ടൻ. തോയാത്മിതമായ വരാ
ഹം=വെള്ളത്തിൽനിന്നു കയറിവരുന്ന പന്നി. അമൃതം=അമൃതമെന്ന
ശബ്ദം. മാണിഭദ്രൻ=ആ പേരായ യക്ഷൻ. ദിതി=അസുരന്മാരുടെ മാ
താവ്. അദിതി=സൂര്യന്റെ മാതാവ്. ദേവസേനാ=ആ പേരായ ദേവി.
സ്വധാ=പിതൃദേവതാ. ശാന്തി=ധർമ്മദേവതാ. അപതൃം=സ്വപന്താപു
ത്രൻ. ക്ഷമാ=ധർമ്മത്തിന്റെ അംഗമായ ക്ഷമാ. സ്വസ്തിശബ്ദം=സ്വസ്തി
എന്ന ശബ്ദം. ശേഷം സ്പഷ്ടം.

അപി ച | പുനാമാനഃ പക്ഷിണോ വാമാഃ ശിവാഃ | ശിവാ
ശ്യാമാ പിംഗലാ കോകിലംഭാ ചുച്ഛന്ദരീ സുകരീ ഗൃഹഗോധി
നൈകകശഘോശ സ്രീനാമാനോ ഭക്ഷിണാഃ | ശിഖീ മഷകശ്ച
നഗജാജകപയശഃ | പ്രവേശതു വിപരീതാഃ | സർപ്പത്ര മ ഭക്ഷി
ണാഭാമഗമനമിച്ഛം ശപസ്യഗാലയോഃ | വിപരീതം മൃഗവിഷ്ണ
യോഃ | സർപ്പമാപി ദർശനം ഭരദാജചംഷഭാസനകലാനാമ് |

സാ—സ്രീരൂപങ്ങളാണെങ്കിലും പുരുഷനാമത്തോടുകൂടിയവ (ശു
കചാഷാദികൾ)യായ പക്ഷികൾ പ്രസ്ഥാനാദികളിൽ എന്തെങ്ങനെയ
കാണപ്പെടുന്നതു നല്ലതാകുന്നു. സ്രീനാമങ്ങളായിട്ടുള്ള ശിവാദികൾ പ്ര

സ്ഥാനാദിസമയങ്ങളിൽ വലത്തുഭാഗത്തു കാണപ്പെടുന്നതും നല്ലതാകുന്നു. ശിവാ=കുറുക്കൻ. ശ്യാമാ, പിംഗലാ, അരളാ=ഇവ മൂന്നും ഓരോതരം പക്ഷികൾ. കോകിലാ=കുയിൽപ്പേട. മുച്ഛുദീ=മുണ്ടെലി. സുകരീ=പെണ്ണനി. ഗൃഹഗോധികാ=ഉടുമ്പ്. ഏകശമകൾ=പെണ്ണതിരമുതലായവ. ഇതുപോലെതന്നെ ശിവി (മയിലു) മുഷകം(=ആപേതജ്ഞതരം പ്രാണി). ശ്വേതം(=പത്തൻ.) ഗജം, അജം, കപി എന്നിവയും വലത്തുഭാഗത്തു കാണപ്പെടുന്നതു നല്ലതാകുന്നു. എന്നാൽ ഇവയെല്ലാം തന്നെയും ഗൃഹപ്രവേശത്തിൽ വിപരീതമായിക്കാണപ്പെടുന്നതാണ് ശുഭമായിട്ടുള്ളത്. എടത്തുഭാഗത്തു ശുഭങ്ങളായി പറയപ്പെട്ടവ പ്രവേശത്തിൽ വലത്തുഭാഗത്തും, വലത്തുഭാഗത്തുള്ള ശുഭങ്ങളായി പറയപ്പെട്ടവ പ്രവേശത്തിൽ എടത്തുഭാഗത്തും കാണപ്പെടുന്നതാണ് പ്രവേശത്തിൽ ശുഭമായിട്ടുള്ളതെന്നു സാരം. എല്ലായ്പ്പോഴും (അതായതു പ്രസ്ഥാനഗമനപ്രവേശങ്ങളിൽ മൂന്നിലും) നായും കുറുക്കനും വലത്തുനി നിടത്തോടു പോകുന്നതു നല്ലതാകുന്നു. മൃഗങ്ങളും പക്ഷികളും വിപരീതമായിട്ട് (അതായത് ഇടത്തുനിന്നു വലത്തോടു) പോകുന്നതും നല്ലതാകുന്നു. ഭരദാജൻ, മാഷം, ഭാസം, നകലം എന്നിവ എല്ലാപ്രകാരത്തിൽ കാണപ്പെടുന്നതും ശുഭമാകുന്നു (പ്രസ്ഥാനത്തിലോ, ഗമനത്തിലോ, പ്രവേശത്തിലോ എപ്പോഴായാലും, എടത്തോ വലത്തോ മൂന്നിലോ വി.നി.ലോ എവിടെയായാലും ശുഭമാണെന്നു താൽപര്യം).

ശശസ്പാജാവിഗോധാജാവികസുകരംണാം തു കീർത്തിനമിഷ്ടം | നദർന്നം വിതതം വാ | വിപരീതമുഷ്ണവാണരയോഃ | സർവ്വമപി തപനീഷ്ടം സരട്കുടവിധാലോലുകാനാം | തഥാ ഗുന്ധ്യബുഭാദിഷു പ്ലേഭശബ്ദ ഇഷ്ടോ ഗുന്ധാദരദിഷു ഭേഭശബ്ദാരിസംരക്തപിത്താദിഷു അലശബ്ദാശ്ശുഭാദിഷു പ്രവർത്തനശബ്ദ ഇതി | ഏവമന്യേപി ധ്വനയോ യോജ്യാഃ | സർവ്വൈത്രവ ച സ്ഥിരസ്ഥാവരവൽമാനത്രാപലഭ്യവക്ഷമശിവാദയഃ ശബ്ദാ ധന്യവാദിത്രസ്വരാശ്ച ശ്രേഷ്ഠാഃ ||

സാ-ശശം (മയൽ) മുതലായി സുകരം (പനി) കൂടി പറയപ്പെട്ടവയുടെ കീർത്തിനം (അവരായുടെ പേർ പറയുന്ന ശബ്ദം) ശുഭമാകുന്നു. എന്നാൽ അവയുടെ ദർശനമോ അവരായുടെ ശബ്ദശ്രവണമോ ശുഭമല്ല. ഋക്ഷം (കുരിശ്) വാനരൻ (കുരങ്ങ്) ഇവയുടേതു വിപരീതമാ

കുന്നു. അവറായെ കാണുന്നതും അവറായുടെ ശബ്ദംകേൾക്കുന്നതും നല്ലതാണെന്നും അവറായുടെ പേർ മാറാതെങ്കിലും പറയുന്നതു നല്ലതല്ലെന്നും സാരം. സരടാമൃതം ഉല്പാദനം ചെയ്യുന്നവയുടെ സർവ്വം (അതായതു ദർശനശ്രവണാദികൾ) ചീത്തയാകുന്നു. അപ്രകാരംതന്നെ വൃക്ഷാദിച്ഛേദനശബ്ദം ഗ്രന്ഥിച്ഛേദനാദികളിലും, ഭേദനശബ്ദം ഗുണോദാരാദികളിലും, തലശബ്ദം അതിസാരരക്താപിത്താദികളിലും, പ്രവർത്തനശബ്ദം അശ്ലേഷാദികളിലും ഇഷ്ടമാകുന്നു ഇപ്രകാരംതന്നെ മറ്റുള്ള ധ്വനികളേയും കണ്ടുകൊൾക. (ഒരു രോഗത്തിൽ ഏതുപ്രകാരത്തിലുള്ള ക്രിയയാണോ വേണ്ടത് ആ ക്രിയയുടെ അർത്ഥത്തെ കാണിക്കുന്ന ശബ്ദം കേൾക്കുന്നതു നന്നെന്നർത്ഥം) സ്ഥിരം, സ്ഥാപനം, വർദ്ധനം, ത്രാതം, അപചം, ശ്രവം, ക്ഷേമം, ശിവം ഇത്യാദി ശബ്ദങ്ങൾ കേൾക്കുന്നതും ധന്യവാദം, വാദിതം ഇത്യാദി സപരങ്ങൾ കേൾക്കുന്നതും ഏല്പാ രോഗങ്ങളിലും ശുഭവുമാകുന്നു.

ക്ഷതമത പതിതാഃ ക്രാശപ്രഹാരജ്വലഭേദദോഷഹാധാപ്രതിഷേധാദിശബ്ദാശ്ചികിത്സാപ്രതിഷേധായ ||

സാ — ക്ഷതശബ്ദം, പതിതശബ്ദം, പ്രഹാരശബ്ദം, മോദശബ്ദം, ഭേദശബ്ദം, ദാഹശബ്ദം, ഹാമാശബ്ദം, പ്രതിഷേധാദിശബ്ദങ്ങൾ (അതായത്, വിട്ടു ഇത്യാദി) ചികിത്സയുടെ പ്രതിഷേധത്തിനായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു. ക്ഷതശബ്ദം=മുറിഞ്ഞു എന്ന ശബ്ദം. പതിതശബ്ദം=വിണ്ണ എന്ന ശബ്ദം. ഇങ്ങിനെ ശേഷവും ഉപഹിക്കുക. ഈ പക ഭിന്നശബ്ദങ്ങൾ പ്രസ്ഥാനഗാനപ്രവേശാവസരങ്ങളിൽ കേൾക്കപ്പെട്ടാൽ ആ രോഗിയെ ചികിത്സിക്കേണ്ടതെന്നർത്ഥം.

ദീപ്തായാഞ്ച ഭിശി കൂരപക്ഷിമൃഗാലപനഃ യാ വൃക്ഷ വാ ത്രാക്ഷശ്ച സപ്തീകണ്ടകേ | തദപിധേ വാ ദേശേ ||

സാ—ദീപ്തായാ ഭിക്ഷിക്യൻ കൂരങ്ങളായ പക്ഷിമൃഗാദികളുടെ ശബ്ദങ്ങൾ കേൾക്കുന്നതു ചികിത്സാപ്രതിഷേധത്തെ ചെയ്യുന്നതാണ്. രാക്ഷസായാ ശുഷ്കമായും വളികളോടും മുളകളോടും കൂടിയതായുമുള്ള വൃക്ഷത്തിലും അങ്ങിനെതന്നെ യിരിക്കുന്ന (രൈഷ്യാദിയുക്തമായ) ദേശത്തിലും കൂരശബ്ദങ്ങൾ ശ്രവിക്കുന്നതും നന്നല്ല. കൂരമൃഗങ്ങൾ=മാംസംതിന്നുന്നവയായ സുഗാലസിംഹാദികൾ. കൂരപക്ഷികൾ=ഗുരോദികൾ. ദീപ്തായാ ഭിക്ഷ് എന്തെന്നുവെച്ചാൽ പറയുന്നു—കിഴക്കു, തെക്കു, പ

ടിഞ്ഞാറ്, വടക്ക്, കിഴക്കുതെക്കുകോൺ, തെക്കു പടിഞ്ഞാറുകോൺ, വടക്കുപടിഞ്ഞാറുകോൺ, വടക്കുകിഴക്കുകോൺ എന്നീ എട്ടു ദിക്കു കൾക്കു ക്രമേണ അഹോരാത്രത്തിന്റെ എട്ടിലാശോഭാഗങ്ങളിൽ സൂര്യൻ ഭോക്താവായി ഭവിക്കുന്നു. പകലിന്റെ പൂർവ്വയാമത്തിൽ കിഴക്കും, ദ്വിതീയയാമത്തിൽ കിഴക്കുതെക്കും, തൃതീയയാമത്തിൽ തെക്കും, ചതുർത്ഥയാമത്തിൽ തെക്കുപടിഞ്ഞാറും ദിക്കുകളുടേയും, രാത്രിയിലെ പ്രഥമയാമത്തിൽ പടിഞ്ഞാറും ദ്വിതീയയാമത്തിൽ വടക്കുപടിഞ്ഞാറും തൃതീയയാമത്തിൽ വടക്കും ചതുർത്ഥയാമത്തിൽ കിഴക്കുവടക്കും ദിക്കുകളുടേയും ഭോക്താവാണ് സൂര്യൻ എന്നർത്ഥം. ഇവയിൽ ഏതുദിക്കു് ഏതുനമയത്ത് സൂര്യനാൽ ഭജിക്കപ്പെടുന്നുവോ ആ ദിക്കു് ആ നമയത്ത് സ്വാധീനഭർത്തൃകയായ സ്രീയെന്നപോലെ ദീപ്തയായി ഭവിക്കുന്നു. അതാണ് ദീപ്തയായ ദിക്കു്. വൈദ്യൻ നിർദ്ദേശിക്കുന്ന സ്ഥാനത്തുനിന്നു കണക്കാക്കിയാൽ ഏതുദിക്കു് ദീപ്തയായിരിക്കുന്നുവോ ആ ദിക്കിൽ കൂരമൃഗപക്ഷിശബ്ദങ്ങൾ ശ്രവിക്കുന്നത് നന്നല്ലെന്നു ഭാവം.

ദർശനഞ്ച തുണപലലകാഷ്ടഭാരകുപ്തരകലോഷാദീനാം കണ്ട കോൽപപാദോനശയനാസനാദിഭഗ്നോപസ്തരരിക്തകംഭമദ്യവ - സാതൈലതിലഗഭിബീശപചാകവ്യസനിമൃതനോഞ്ച | പ്രവശോ ചാതുരഗൃഹാൽ പൂർവ്വാകതമംഗല്യനിർമ്മം | പ്രവിഷ്ടസ്യ തു ഭിഷജഃ ന സൽക്കാരോ ലാഭതുഷ്ടിസ്തുതയശ്ചാതുഭഃ ||

സാ—തുണാദികളുടെ ദർശനം ചികിത്സാപ്രതിഷേധകരമാകുന്നു. പലലം=തിലകലും. ഉപപാദോനശയനാസനാദികൾ=മേല്പോട്ടു കാലാക്ഷിയ വാഹനം, കട്ടിൽ, കസേര മുതലായവ. ഭഗ്നോപസ്തരം=മുറിഞ്ഞതായ ഉപകരണവ്യോം. ശപചാകൻ=ചന്ദ്രാലൻ. വ്യസനി=അതിദുഃഖിതൻ. മൃതം=ശവം. വൈദ്യൻ രോഗിയുടെ ഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ അവിടെനിന്നു മുമ്പാത്തെ അഷ്ടോത്തരശതമംഗളങ്ങളിൽ ഏതെങ്കിലും പുറത്തുക്കു പോകുന്നതും നന്നല്ല. പ്രവിഷ്ടനായ വൈദ്യനെ സർക്കരിക്കുന്നതും ലാഭതുഷ്ടിസ്തുതികളും അശുഭങ്ങളല്ല.

ആതുരസ്യ വക്ത്രാവക്ത്രാ ഗ്രഹാ ഗഹ്വിതസ്ഥാനസ്ഥാഃ | കേതുശനിരാഹുഭിജ്ജന്മർക്ഷാഭിഭവോ ഗൃഹഭാരശയനാസനവാഹനമണിരത്നോപകരണേഷു വാ ഗഹ്വിതലക്ഷണപ്രാദുർഭാവശ്ചികിത്സാ പ്രതിഷേധായ ||

സാ—രോഗിക്ക് ഗ്രാമങ്ങൾ വകുങ്ങളോ അനുവകുങ്ങളോ ഗ
ഹ്നിതസ്ഥാനത്തു നിൽക്കുന്നവയോ ആയി വന്നാൽ അശുഭങ്ങളാകുന്നു.
വകുങ്ങൾ-രാശിവകുത്തിൽ ശരിയായ മാറ്റംവിട്ടു വളഞ്ഞുപോകുന്നു
വർ. അനുവകുങ്ങൾ=ആദ്യം വകുഗതിയെ അവലംബിച്ച് പിന്നെ
സ്വാജ്ഞാതിയെത്തന്നെ പ്രാപിച്ചവർ. ഗഹ്നിതസ്ഥാനമെന്നാൽ അനുപ
ചയരാശിയാകുന്നു. അനുപചയരാശികൾ=ലഗ്നാൽ ഒന്ന്, രണ്ടു, നാ
ല്, അഞ്ച്, എഴു, എട്ടു, ഒമ്പത്, പന്ത്രണ്ട് എന്നീ രാശികൾ. (കു
ന്ന്, ആറു, പതിനൊന്ന്, പത്ത് എന്നിവ ഉപചയരാശികളാണ്)
അശപതിയും ഭരണിയും കാർത്തികക്കാരും മേടക്കൂറു എന്നുതടങ്ങി അ
ശപതിമുതലായ ഇരുപത്തേഴു നക്ഷത്രങ്ങളിൽ രണ്ടേകാൽനക്ഷത്രംവീ
തം കൂട്ടി മേടംമുതലായ രാശികളെ കണക്കാക്കണം. ഇതുപോലെത
ന്നെ കേതു, ശനി, രാഹു എന്നീ ഗ്രാമങ്ങൾ രോഗിയുടെ ജന്മനക്ഷത്ര
ത്തെ അഭിഭവിച്ചുനിൽക്കുന്നതും ഗ്രാഹം, ഭാഷ്യം, ശയനം, ആസനം, വാ
ഹനം, മണി, രത്നം, ഉപകരണം എന്നിവയിൽ ഗഹ്നിതങ്ങളായ ല
ക്ഷണങ്ങൾ കാണുന്നതും ചികിത്സാപ്രതിബന്ധത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതാ
ണ്. ഇപ്രകാരം ഭൂതലക്ഷണം പറയപ്പെട്ടു. ഇനി സ്വപ്നങ്ങളെപ്പറ്റി
യാണ് പറയുന്നത്.

സ്വപ്നസ്തു സ്വയമന്വേന വാ ദൃഷ്ടുഃ ശുഭാശുഭമേതത് സ്വപ്ന
വിദ്യാദൃഷ്ടുഃ ശ്രുതേനഭൂതഃ പ്രാർത്ഥിതഃ സംകല്പിതോ ഭാവിക്കോ ഭോ
ഷജശ്ച | തത്രാദ്യഃ പഞ്ചവിധോ ഫലഃ | തഥാ യഥാസ്വപ്രകൃതി
വ്വിസ്മയഃ | ലിഖാർഹിഹ്രഃസ്വപാതിദീപ്തോ നാരിസുപ്തദൃഷ്ടശ്ച ||

സാ—രോഗി താൻതന്നെയോ രോഗിയെ ഉദ്ദേശിച്ച് മറ്റൊരാ
ളോ കണ്ടതായ സ്വപ്നവും സാമാന്യേന ശുഭാശുഭങ്ങൾക്കു മേതുവാകു
ന്നു. ദൃഷ്ടംമുതലായി എഴുവിധത്തിലാണ് സ്വപ്നം. (1) ദൃഷ്ടം=കാണാ
പ്പെട്ടത്; കണ്ണുകൊണ്ടു കണ്ടിട്ടുള്ളതിനെ സ്വപ്നത്തിൽ കാണുക.
(2) ശ്രുതം=കേൾക്കപ്പെട്ടത്; മറ്റുള്ളവർ പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുള്ളതിനെ
സ്വപ്നത്തിൽ കാണുക. (3) അനുഭൂതം=അനുഭവിക്കപ്പെട്ടത്; താൻ മ
മ്പനുഭവിച്ചതിനെ സ്വപ്നംകാണുക. (4) പ്രാർത്ഥിതം=പ്രാർത്ഥിക്കപ്പെട്ട
ത്; താൻ ലഭിക്കാനാഗ്രഹിച്ച വസ്തുവിനെ സ്വപ്നത്തിൽ കാണുക.
(5) കല്പിതം=മനസ്സുകൊണ്ടു സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ടത്; ഇതെന്നിക്കെണ്ടിനെ
കിട്ടും എന്നു സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ടതിനെ സ്വപ്നംകാണുക. (6) ഭാവിക്കം=
സ്വഭാവവശാൽ ആഗതം; ഇത് എന്നാൽ അവശ്യം കർത്തവ്യമാണെന്നു

ന്നു കരുതപ്പെട്ടതിനെ സ്വപ്നംകാണുക. (7) ദോഷജം=വാതാദിദോഷങ്ങളുടെ സാമന്ത്രികൊണ്ടുള്ളത്; ആകാശത്തിൽക്കൂടെ പോകുന്നതായും മറ്റും സ്വപ്നംകാണുക. ഇങ്ങിനെ ഏഴുവിധമുള്ള സ്വപ്നങ്ങളിൽ ആദ്യത്തെ അഞ്ചുതരം സ്വപ്നങ്ങൾ ഫലമില്ലാത്തവയാണ്. ബാക്കിയുള്ള ഭാവി കസ്വപ്നത്തിനും ദോഷജസ്വപ്നത്തിനും മാത്രമേ ഫലമുള്ളൂ. അവയിൽത്തന്നെയും ദോഷജമായത് യഥാസ്വപ്രകൃതി (അതായത് വാതപ്രകൃതിയായവൻ ഇന്നുമാതിരി സ്വപ്നങ്ങളെ കാണും എന്നു തുടങ്ങി പറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ളതു) യായിട്ടുള്ളതു നിഷ്ഫലമാണ്. അപ്രകാരംതന്നെ സ്വപ്നംകണ്ടതു മറന്നുപോയാൽ അതിനും, പകൽ കാണപ്പെട്ട സ്വപ്നത്തിനും, അതിനു സ്വപ്നമോ അതിദീർഘമോ ആയ സ്വപ്നത്തിനും, അധികം ഉറങ്ങാതെ കണ്ട സ്വപ്നത്തിനും ഫലമില്ല.

പൂർവ്വരാത്രേല്പം ചിരാമൃ ഫലം കരോതി | ഗോസുഗ്ഗേ മഹസ്വേന്ദ്ര | നിദ്രയാ ച പുനരനുപാഹതഃ പ്രതീവൈർവ്വം വചോഭിദാനയമനിയമാഭിഭിദ്യം ||

സാ-രാത്രീയുടെ പൂർവ്വഭാഗത്തിങ്കൽ സ്വപ്നംകണ്ടാൽ അതു ഫലപ്രദമാണെന്നിടവും അല്പമായ ഫലമേ ചെയ്യൂയുള്ളൂ. അതുതന്നെ ചിരകാലംകൊണ്ടേ ചെയ്യൂയുള്ളൂ. ഗോസുഗ്ഗേതിങ്കൽ (രാത്രീയുടെ അന്ത്യത്തിൽ) കാണപ്പെട്ടതായ സ്വപ്നം മഹത്തായ ഫലത്തെ ചെയ്യും. വേഗത്തിൽ ചെയ്യും ചെയ്യും. സ്വപ്നംകണ്ടതിനുശേഷം ഉറക്കംവരാത്തപക്ഷവും അതു വലുതായ ഫലത്തെ വേഗത്തിൽ ചെയ്യും. സ്വപ്നത്തിൽ കാണപ്പെട്ടതിനു പ്രതികൂലങ്ങളായ വാക്കുകളാൽ സ്വപ്നം തടയപ്പെടാതിരുന്നാൽ അതും വലുതായ ഫലത്തെ വേഗത്തിൽ ചെയ്യും. അവമാ, ഏതു സ്വപ്നമായാലും ദാനം, യമം (ഇന്ദ്രിയനിഗ്രഹം) നിയമം (വ്രതം) മുതലായ സർവ്വകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്താൽ വേഗത്തിലും മഹത്തായും ഫലത്തെ ചെയ്യും.

തത്ര യഃ പ്രാശ്നൈസ്സഹ മദ്യം പിബൻ ശൂനാ കൃഷ്ണേ സ ഹന്യതേ ജപരേണ | യേം ലാക്ഷാരകൃതാഭിമംബരം പശ്യതി യേം വാരികതദേഹമാലവസ്ത്രോ ഹസൻ നാശ്വാ ഹ്രിയതേ സരകൃതപിത്തേന | യോ യാമ്യം ദിശം ഖരോശ്രമഹിഷവരാഹാന്യതമേന സ യക്ഷ്ണാൻ | യസ്യ കണ്ടകിനീ ലതാ വംശസ്താലോ വാ ഹൃദി ജായതേ സ ഗുല്ഫേന | യസ്യ ശിരസി സ ശിരോരോഗേണ വാ ശിരച്ഛേദ

നേന | യസ്യ നഗ്നസ്യാജ്യാവസിക്തസ്യാഗ്നിമനച്ചിഷ്ഠ ജ്വഹപ
തോ ജായന്തേ പത്മാസ്തരസി സ കഷ്ടേന | യശ്ചണ്ഡരലൈസ്സഹ
സ്സേഹം പിബതി സ പ്രമേഹേണ | യോ മത്തഃ സോപസ്താദരണഃ
യശ്ചന്ദ്രസ്യുത്ഭവോഽപരാഗം പശ്യതി തസ്യ നേത്രരോഗ ഉപജായ
തേ | യസ്മേഃ പതനം തസ്യ നേത്രവിനാശഃ ||

സാ—ചില സപ്താദിശേഷങ്ങളെ പറയുന്നു. തന്ത്രേതി—യാതൊ
തവൻ മരിച്ചുപോയവരോടുകൂടി മദ്യപാനം ചെയ്യുമ്പോൾ ശപാവിനാൽ
വലിക്കപ്പെടുന്നുവോ (അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതായി സപ്താംകാണന്തേ
യോ) അവൻ ജപരത്താൽ ഹനിക്കപ്പെടും. യാതൊതവൻ ലാക്ഷാരണം
പോലെ രക്തവണ്ണമായിട്ട് അംബരത്തെ കാണുകയോ, രക്തദേഹനാ
യി രക്തമാലുവും രക്തവസ്ത്രവും ധരിച്ച് ചിരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ
സ്രീയാൽ ആകർഷിക്കപ്പെടുകയോ ചെയ്യുന്നു അവൻ രക്തപിത്തത്താൽ
ഹനിക്കപ്പെടും. യാതൊതവൻ കഴുതയാലോ ഒട്ടകത്താലോ പോത്തി
നാലോ പന്നിയാലോ തെക്കേദിക്കിലേക്കു കൊണ്ടുപോകപ്പെടുന്നുവോ
അവൻ രാജയജ്ഞാവിനാൽ ഹനിക്കപ്പെടും. യാതൊതവന്റെ ഹൃദയ
ത്തിൽ മുളയ്ക്കിയ വള്ളിയോ മുളയോ ചനയോ മുളയ്ക്കുന്നുവോ അ
വൻ ഗുരുനാൽ ഹനിക്കപ്പെടും. യാതൊതവന്റെ ശിരസ്സിൽ അതു
കൾ ഉണ്ടാകുന്നുവോ അവൻ ശിരോരോഗത്താലോ ശസ്ത്രംകൊണ്ടുള്ള
ശിരഃച്ഛേദനത്താലോ ഹനിക്കപ്പെടും. യാവനൊത്തൻ നൈപുരട്ടി
ജപാലയില്ലാത്തതായ അഗ്നിയിൽ നഗ്നനായി ചോമംചെയ്യുമ്പോൾ മാ
റത്തു താമരപ്പൂക്കൾ ഉണ്ടാകുന്നുവോ അവൻ കാഷ്ഠത്താൽ ഹനിക്കപ്പെ
ടും. യാതൊതവൻ ചണ്ഡാലന്മാരോടുകൂടി സ്നേഹപാനം ചെയ്യുന്നുവോ
അവൻ പ്രമേഹത്താലും, യാതൊതവൻ മത്തനായി ഭവിക്കുന്നുവോ അ
വൻ അപസ്താരത്താലും ഹനിക്കപ്പെടും. ചന്ദ്രഗ്രഹണവും സൂര്യഗ്രഹണ
വും സപ്താംകാണുന്നവനു കണ്ണിൽ ദീനമുണ്ടാകും. സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ ആകാ
ശത്തുനിന്നു വീഴുന്നതായി സപ്താംകണ്ടവനു നേത്രനാശവും ഭവിക്കും.

യഃ ശഷ്ടചീരചൂപാൻ വാദ്യവഹുത്യ പ്രതിബുദ്ധഃ ക്ലുപ്ത
രി, യസ്യ ശിരസി ലതാദന്തോ ജായന്തേ വയരസി ച നിലീയന്തേ
മൌസ്സ്യം വാ ഭവതി, യോ ഗുരോലുക്കാകാദ്യൈഃ പ്രേരപി
ശാമരക്ഷോഭവിധാസ്രസ്തീചണ്ഡാലാദ്യൈഃ പരിവായ്തേ, ഭ
ക്ഷിണാഭിമുഖം വാ സ്രീരം നൃത്തനാത്യ്യതേ, അന്നാചസായം

ഭിദ്യം സ്വപനം വാ ദിഗ്വാസാ യാതി ശൂന്യാഭവീം വാ കപീരഥേ
ന, പ്രേതഃ പ്രവൃജിതൈർവാ പരിഷ്ഠജ്യതേ, നഗ്നോ വാ ര
ക്താം സ്രജം ധാരയതി, പംകദിശ്ചോ ഹസതി നൃത്യതി വാ, വേ
ത്രപംശകുണ്ടകൃണഗന്ധന സംസൃജ്യതേ പതതി വാ പംസുവ
ധാനാശം ഭൂവി, വല്പികഭസ്മശ്ശശാസപദ്രായതനേഷു വാ പങ്കു
പകലുഷോഭേകവു വാ മജ്ജതി, ശ്വാതസാ വാ ഹ്രിയതേ, രക്ത
കുസുമവനാം ഭൂമിം ഗുഹാമന്ധകരാചിതാം പാപകർമ്മഭയം സം
ഖാധം ജനനീം വാ പ്രവിശതി, ശൂശ്രൂക്ഷ്മ ച യോ ഗാത്രവൃദ്ധിം
വിവാഹഞ്ചാനഭവതി, ശൈലപ്രാസാദാഗ്രാൽ പതന്ത്യരോഹ
തി വാ യുപപുഷ്പാഡ്യശാല്മലീകോവിദാരകിംശുകപാരിഭദ്രകാൻ,
യോ വാ പരാജീയഃത ബധ്യതേ മരദ്യതി വിരിദ്യതേ ഹൃഷ്ടതി
ലഭതേ വാ ഹിരണ്യലോഹൈതലപിണ്ഡാകകാപ്പംസാനശ്ശാതി പ
കാന്നം പിബതി മദ്യം സ്നേഹം വാഭൃജ്യതി നിർത്സൃതേ വാ ക
പിതൈഃ പിതൃഭിഃ, ചന്ദ്രാക്ഷന്താരാദീപദേവതാനേത്രേർനാനൃന
പതന്തോ നശ്യന്തോ വാ പശ്യതി വക്ത്രം വാ ബാഹുരണ്ഡം വാ വിഭി
ദ്യമാനം പുഷ്പാൻ വാ നന്നാൻ കഷാ മവാസഃസാഹസമ്യാൻ ദേ
ണ്ഡപാശഹസ്താൻ കൃഷ്ണാൻ രക്താക്ഷാൻ സ്രീയം വാ കൃഷ്ണശ്ലേ
ർന്നാം ട്രിശ്ലക്ഷകശസ്തധീം കാളരാത്രിത്രപാം, തേ വ്യംധിതാഃ പ
ഞ്ചതഥാപ്തവന്തി, സ്വപ്നമാസ്തു ജീവിതസന്ദേഹമിതി ॥

സാ—ശജ്ജപി എന്ന പദ്യമാരമോ അപ്പമോ തിന്നതായി സ്വപ്നംകണ്ടു ഉണർന്നു അതിനെ ചർദ്ദിക്കുക; തലയിൽ വള്ളിമുതലായവ (പതാ, വംശ, താലങ്ങൾ) ഉണ്ടാകയോ പക്ഷികൾ വന്നിരിക്കയോ ശിരസ്സിനു ചെറുവ്യാ വരികയോ ചെയ്തു; കഴി കൂമൻ കാക്ക മുതലായവയോ പ്രേതപിശാചരക്ഷസ്സുകളോ ഭൂവിധൻ (തമിഴൻ) ആശ്വൻ (തിലുകൻ) സ്രീ ചണ്ഡാലൻ മുതലായവരോ വന്നു വളയുക; നൃത്തംചെയ്തുകൊണ്ട് തെക്കോട്ടു സ്രീയാൽ വലിക്കപ്പെടുക; അന്താവസായിക (ചണ്ഡാലാദികൾ) ഭോക്തൃഭിരോ തന്നിച്ചോ നഗ്നനായിട്ടു പോവുക; കരണ്ടകുള ചൂട്ടിമ തേരിൽ കയറി ശൂന്യപനത്തിലേക്കു പോവുക; മരിച്ചുപോയവരോ സന്ന്യാസികളോ ആലിംഗനംചെയ്തു; നഗ്നനായിട്ടു മരിച്ചുപോവുക; മേൽ ചളിതച്ചു ചിരിക്കയോ തുള്ളുകയോ ചെയ്തു; മുറൽ മുള മുളിപ്പുല്ല് എന്നിവയുടേ വനത്തിൽ ചെന്നുപെടുക;

പൊടിയായ ഉപധാനത്തോടുകൂടിയ ഭൂമിയിൽ വീഴുക; പുറം ഭൂമി മൂടല കണ്ടുപ്രദേശം എന്നിവയിൽ പതിക്കുക; ചേർന്നിറക്കുക; ഞിയ പെള്ളം ഇവയിൽ മുങ്ങുക; ഒഴുകിനാൽ തട്ടിക്കൊണ്ടുപോകപ്പെടുക; ചുവന്ന പൂക്കളുടെ കാടുകളോടുകൂടിയ ഭൂമിയോ ഇതല്ലാത്തതല്ല; ഹയോ വാപകമാവെയ്ക്കുന്ന സമയത്തോ അർദ്ധശതകത്തോ അയ്യോയോ പ്രവേശിക്കുക; ക്ഷേത്രംവെയ്ക്കപ്പെടുകയോ ഭാഗം ഉൾക്കൊണ്ടിരിക്കുകയോ വിവാഹംവെയ്ക്കുകയോ ചെയ്യുക; കുന്നിൻപുറത്തുനിന്നോ മാളികപുറത്തുനിന്നോ വീഴുക; യാഗസ്ഥലം പൂക്കൾനിറഞ്ഞ പൂക്കൊന്ന മുതൽ വേർപെട്ട് ഇവയിൽ മർദ്ദിക്കുക; അന്യനാൽ തോല്പിക്കപ്പെടുകയോ കെട്ടപ്പെടുകയോ ചെയ്യുക; മരടിക്കുകയോ മല പിടയ്ക്കുകയോ ഹരിക്കുകയോ ചെയ്യുക; സപ്തം ഇരിമ്പ് എണ്ണ പിണ്ണാക്ക് പതത്തി ഇവയെ ലഭിക്കുക; പകലാനംഭരിക്കുക; മദ്യമോ എണ്ണയോ കുടിക്കുക; എണ്ണതേക്കുക; മരിച്ചുപോയവരാൽ കോപത്തോടുകൂടി ശപിക്കപ്പെടുക; മന്ത്രൻ സൂര്യൻ നക്ഷത്രം വിളക്ക് ദേവത നേത്രദർശനം എന്നിവ കീഴോട്ടു വീഴുന്നതായോ നശിക്കുന്നതായോ കാണുക; കൈ വളഞ്ഞതായോ അംഗം പിളർന്നതായോ കാണുക; നഗ്നനാൽ കഷായവസ്ത്രധാരികളും അസൗമ്യ (ശുദ്ധനാൽ ദണ്ഡപാശങ്ങളേന്തിയവരും കരുത്ത നിറമുള്ളവരായ പുരുഷന്മാരും കാണുക; കരുതും വെളുത്തുമുള്ള കണ്ണുകളോടുകൂടിയവളും നീണ്ട കേശങ്ങളും നഖങ്ങളും സൂനങ്ങളുമുള്ളവളും കാളരാത്രി സപ്തപിന്നിയുമായുള്ള സ്ത്രീയെ കാണുക; ഇങ്ങിനെയെല്ലാമുള്ള സപ്തങ്ങൾ കാണുന്നവർ രോഗികളാണെന്നിൽ മരിച്ചായും മരിക്കും. രോഗമില്ലാത്തവരാണെന്നിൽതന്നെ ജീവിച്ചുപോകുന്നതു സംശയമായിട്ടുള്ള നിലയിൽ വരും.

ഭവന്തി ചാത്രം.

മുനാവഹനം പൂണ്ണതാൽ സ്രോതസാം പ്രബലൈർബലഃ
ദൃശ്യന്തേ ദാരുണാഃ സപ്താ വിനാശാഭിമുഖാത്മഭിഃ.

സാ—മനസ്സിനെ വഹിക്കുന്നവയായ സ്രോതസ്സുകൾ പ്രബലങ്ങളായ വാതാദിദോഷങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂണ്ണങ്ങളായി ഭവിക്കുകയാണു് ഭയങ്കരങ്ങളായ സപ്തങ്ങൾ കാണപ്പെടുന്നതു്. ആരാൽ? വിനാശാഭിമുഖാത്മകളാൽ. വിനാ.....ത്മകൾ—ആത്മാവിന്നു നാശമുണ്ടാകുന്നവർ.

അകല്യാണമപി സ്വപ്നം ദൃഷ്ട്വാ തത്രൈവ യഃ പുനഃ

പശ്യേൽ സൗമ്യം ശുഭം തസ്യ ശുഭമേവ ഫലം ഭവേൽ.

സാ—അശുഭമായ സ്വപ്നത്തെ കണ്ടിട്ട് അല്പോൾതന്നെ വീണ്ടും യാതൊരുവൻ സൗമ്യമായും ശുഭമായുമുള്ള സ്വപ്നത്തെ കാണുന്നുവോ അവന്നു ശുഭമായ ഫലംതന്നെ ഭവിക്കും. ശുഭങ്ങളായ സ്വപ്നങ്ങളെ താഴെ പറയുന്നു.

ഭവേൽ പ്രിജാൻ ഗോവൃഷഭാൻ ജീവതസ്സഹദോ ഘോരൻ

സാധുൻ യശസ്വിനോ വഹ്നിമിഥം സ്വപ്നൻ ജലാശയൻ

കന്യാഃ കുമാരകാൻ ഗൗരമാൻ ശുക്ലവസ്ത്രൻ സുതേജസഃ

നരാശനം ദീപ്തനം സമനാദ്രധിരോക്ഷിതം

യഃ പശ്യേല്ലഭേത യോ വാ ഛത്രാദർശവിഷാമിഷം

ശുക്ലാസ്തമനസോ വസ്ത്രമദ്ധ്യോലേപനം ഫലം

ശൈലപ്രാസാദേസഹലവൃക്ഷസിംഹനരദപിപാൻ

ആരോഹേൽ ഗോശപയാനഞ്ച തരേന്നദിഹ്രദോഭധീൻ

പൂർവ്വാത്തരേണ ഗമനമഗച്ഛാഗമനം മുതിഃ

സംബാധാനിഃസൃതിഃ സ്വർഗംസ്വാരകാചലഭാസപരം

രോദനം പതിതോത്ഥാനം പ്രിഷ്ഠതാഞ്ചാവമർദ്ദനം

യസ്യ സ്യാദായുരാരോഗ്യം വിതരം ബഹു ച സോശ്നതേ.

സാ—ഭവന്മാർ, ബ്രാഹ്മണർ, പശുക്കൾ, കാളകൾ, ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന സുഹൃത്തുകൾ, രാജാക്കന്മാർ, നജ്ജനങ്ങൾ, കീർത്തിയുള്ളവർ, കരുതുന്ന തീയ്യ, തെളിഞ്ഞ ജലാശയങ്ങൾ, കന്യകമാർ, ഗൗരവമുള്ളവരും ശുക്ലവസ്ത്രധാരികളും ശോഭനമായ തേജസ്സുള്ളവരായ ആൺകുട്ടികൾ, ദീപ്തദേഹനും ചോരപുരണ്ടുവനുമായ രാക്ഷസൻ എന്നിവരെ കാണുക; കട, കണ്ണാടി, വിഷം, മാരം, വെളുത്ത പൂക്കൾ, വെളുത്ത വസ്ത്രം, അദ്ധ്യോലേപനം, ഫലം എന്നിവയെ ലഭിക്കുക; കണ്, മാളിക, കായുള്ളമരം, സിംഹം, ആട്, ആന, ഗോയാനം, അശപയാനം എന്നിവയെ കയറുക; നദം, കയം, കടൽ എന്നിവ കടക്കുക; വടക്കു കിഴക്കുവഴിയേപോവുക, ഗമിപ്പൻപാടില്ലാത്ത സ്ത്രീകളെ ഗമിക്കുക; മരിക്കുക; ആൾത്തരിരക്കിൽനിന്നു വിട്ടുപോവുക; താരകാദികളെ സ്വർശിക്കുക; കരയുക; വീട്നടത്തുവന്നിറങ്ങുക; ശത്രുക്കളെ മട്ടിക്കുക;— എന്നിവ സ്വപ്നത്തിൽ ആക്ക ഭവിക്കുന്നുവോ അവൻ ആയുസ്സിനേയും ആരോഗ്യത്തേയും വളരെ ലാഭത്തേയും അനുഭവിക്കും.

പിതൃദേവദിജാദീനാം ശുദ്ധഭീതകൃശാത്മനാം
മലിനാംബരപുഷ്പാണാം ദർശനം ന പ്രശസ്യതേ.
തേഷാമേവ തു തുഷ്ടാനാം ശുദ്ധപുഷ്പാംബരാത്മനാം
ദർശനം ശസ്യതേ സ്വപ്നേ തൈശ്വ സംഭാഷണം ശുഭം.

സാ—പിതൃകൾ, ദേവന്മാർ, ബ്രാഹ്മണർ എന്നിവരെ ക്രോധിച്ചു വരായും ഭയപ്പെട്ടവരായും കൃശന്മാരായും മുഷിഞ്ഞവരായും പുഷ്പവും ധരിച്ചവരായും സ്വപ്നം കാണുന്നതു ഒരിക്കലും നല്ലതല്ല. എന്നാൽ അവരൊത്തന്നെ സന്തുഷ്ടന്മാരായും ശുദ്ധമായ പുഷ്പവും വസ്ത്രവും ധരിച്ചവരും ശുദ്ധാത്മാക്കളുമായും സ്വപ്നത്തിൽ കാണുന്നതും അവതമായി സ്വപ്നത്തിൽ സംഭാഷണം ചെയ്യുന്നതും നല്ലതാകുന്നു.

ദൃഷ്ട്വാ സ്വപ്നാൻ ദരണാൻ ശോഭനാൻ വാ
പ്രാദഃ സ്നാതസ്സഷ്ടപാനഗ്നിവണ്ണാൻ
ഹൃതപാ സാവിത്ര്യാ സപ്തിഷാകതാംസ്തിലാൻ വാ
വൃതഃ പാദൈർമുദ്യതേ വ്യംധിദിശു ॥

സാ—ഭയങ്കരങ്ങളായ സ്വപ്നങ്ങളേയോ ശോഭനങ്ങളായ സ്വപ്നങ്ങളേയോ കണ്ടാൽ പ്രഭാതത്തിൽ കുളിച്ച് അഗ്നിവണ്ണമായ കടുകോ എപ്പോഴൊ നൈപുരട്ടി ഗായത്രിമന്ത്രംകൊണ്ട് തിയിൽ മോമിച്ച് ശുദ്ധനായിരുന്നാൽ പാപങ്ങളും വ്യാധികളും അകന്നുപോകും.

മംഗളാചാരസംപന്നഃ പരിചാരസ്വപ്നാതരഃ
ശ്രദ്ദധാഃനന്നക്ഷലിശു പ്രഭൃതദ്രവ്യസംഗ്രഹഃ
സതപലക്ഷണസംയോഗോ ഭക്തിവൈദ്യദിജാതിഷു
ചികിത്സാമാമനിർവ്വേദസുദാരോഗ്യസ്യ ലക്ഷണം.

സാ—പരിചാരം ശുഭമായ ആചാരത്തോടുകൂടിയതായിരിക്കുക; അപ്രകാരംതന്നെ രോഗി ശുദ്ധയുള്ളവനും വൈദ്യൻ അനുകൂലനും ആയിരിക്കുക; ധാരാളം സമ്പത്തുണ്ടായിരിക്കുക; സതപശ്ചണ്ണത്തിന്നു പറ്റാത്ത ലക്ഷണമുണ്ടായിരിക്കുക; വൈദ്യന്മാരിലും ബ്രാഹ്മണരിലും ഭക്തിയുണ്ടായിരിക്കുക; ചികിത്സയിൽ അനിർവ്വേദം (=മടുപ്പില്ലായ്മ) ഉണ്ടായിരിക്കുക; ഇങ്ങിനെല്ലാമായിരിക്കുന്നതു ആരോഗ്യത്തിന്റെ ലക്ഷണമാകുന്നു.

അനന്തരം ശാരീരമെന്ന ഈ സ്ഥാനത്തെ ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

ഇത്യത്രാജന്മമരണം യതസ്സമൃഗ്ഗഭോഹതം
ശരീരസ്യ തത്ത്വം സ്ഥാനം ശാരീരമിദമുച്യതേ.

സാ—ഇപ്രകാരം ഈ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ ശരീരത്തിന്റെ ജനനം മുതൽ മരണംവരെയുള്ള എല്ലാ അവസ്ഥകളും വഴിപോലെ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് ഈ സ്ഥാനം ശാരീരം എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ശാരീരം-ശരീരത്തെ സംബന്ധിച്ചത്.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ

പാദശാഖ്യായഃ

സമാപ്തഃ.

(സമാപ്തഞ്ചേദം ശാരീരസ്ഥാനമ്).

വ്യാഖ്യാതൃഃ ഷാങ്കരഃ.

വിദിതവിദിതം വായനയാത്ര പ്രമാദാ-
ല്ലിഖിതമഖിലമേതൽ ക്ഷുന്ദമഹന്തി സന്തഃ
യ ഇഹ തിലസമാനം മനതേ താലതുലം
പരമണമുതകാരുണ്യേന ചേതോഗരിമിണാ

മ.

ഗുരുതരകരുണൈകാ സാധികാ സാഹൃണാനാ-
മുരുതരദുരിതാനാം ബാധികാ ദുഗ്ഗുണാനാം
ദുരധിഗമകരാണാം ബോധികാത്മാവലീനാ-
മുദമതു സതതം മേ സാധികാ ചിത്തരംഗേ

ര.

ജയതു ജയതു തേജഃ കിഞ്ചിദിഹാപുരാബാ-
പദസരസിജചഞ്ചമുഞ്ചരീകായമാണം
രതികിമിരമശേഷം യേന നിഷ്കാസിതം മേ
സുഗമവിശദമാഗ്നാഃ പരമൈശ്വര്യമയമ്

ന.

(ഇതി)

വൈദ്യപുസ്തകങ്ങൾ.

ലളിതമായ മലയാളവ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടിയവ.

ചികിത്സാക്രമം (കെ. വി. യം.)	1	0	0
ഗുണപാഠം ടി	0	6	0
അജ്ഞാനനിദാനം (പണ്ഡിത സിദ്ധകവിശർമ്മ)	0	8	0
അഷ്ടസ്ഥാനപരീക്ഷയും മഞ്ചികാശവും ടി	0	6	0
സുഖസാധകം ടി	2	0	0
ശാസ്ത്രധാരസംഹിത ടി	2	0	0
നിഘണ്ടു	0	1	0
ബാലചികിത്സ	0	3	0
പ്രയോഗസമുച്ചയം ഭാഷാവിഷയവദ്യം (വിഷയവദ്യൻ കൊച്ചുണ്ണിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്)	1	4	0
വിഷയവദ്യസാരസംഗ്രഹം	0	8	0
വൈദ്യമനോരമ	1	4	0
അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹം—സൂത്രസ്ഥാനം	3	0	0
ചരകസംഹിത—സൂത്രസ്ഥാനം	3	0	0
” നിദാനസ്ഥാനം	0	10	0
” വിമാനസ്ഥാനം	1	0	0
” ഹോരീസ്ഥാനം	1	0	0
” ഇന്ദ്രിയസ്ഥാനം	0	8	0
” ചികിത്സിതസ്ഥാനം പൂർവ്വാർദ്ധം	3	8	0
” ” ഉത്തരാർദ്ധം	3	8	0
” കല്പസ്ഥാനം	0	10	0
” സിദ്ധിസ്ഥാനം	1	4	0

ആവശ്യപ്പെടേണ്ടും മേൽവിലാസം:—

മാനേജർ, ഭാരതവിലാസം പ്രസ്സ്,
തൃശ്ശിവപേരൂർ

